

FUGLEÅRET 2011

Ansv. redaktion: Peter Lange

Årgang 6

Lærkefalk, Vorsø, 17. september 2011. Tegning: Jens Gregersen

FUGLEÅRET 2011, Årgang 6

ISSN 1903-3109

Redaktion

Ansvarshavende redaktion: Peter Lange (peterlan@post6.tele.dk)
Fotoredaktion: Peter Vadum (petervadum@gmail.com) og Villy Pedersen (villyp.vip@gmail.com)

Afsnit:

Punktælling: Henning Heldbjerg og Mathilde Lerche-Jørgensen
Årsrapporten: Peter Lange (red.)
SU-rapporten: Rune Sø Neergaard, Alex Sand Frich, Andreas Bruun Kristensen, Troels Eske Ortvad, Knud Pedersen, Michael Schwalbe og Rasmus Strack
Nye arter for Danmark: Troels Leuenhagen Petersen

Truede og sjældne ynglefugle (DATSY): Timme Nyegaard (red.)

Fuglestationer: Hans Lind, Mathias Bjerregård, Morten Rasmussen, Arne Volf, Jørgen Bech, Lasse Braae, Jacob Sterup, Knud Pedersen, Bent Jacobsen, Henrik Knudsen, Ole Thorup, Ole Amstrup, Mogens Bak og Karsten Laursen

Fugleværnsfonden: Helle Hjorth & Marie-Louise Olsen

Projekter, Grupper og Udvalg: Thomas Vikstrøm, Timme Nyegaard, Lennart Pedersen, Erik Ehmsen, Leif Novrup, Tscherning Clausen, Tina Møller, Lars Maltha Rasmussen, Michael Clausen, Søren Peter Pinnerup, Michael Mosebo Jensen, Klaus Dichmann

Statens Fugleovervågning: Preben Clausen, Stefan Pihl, Thomas Bregnballe, Ole Roland Therkildsen

Fugleforskning: Jesper J. Madsen, Kjeld T. Pedersen, Mikkel Lausten, Mikkel W. Kristensen, Kasper Thorup, Henning Ettrup, Carsten Rahbek, Anders P. Tøttrup, Mikkel Willemoes Kristensen, Knud Jønsson, Jon Fjeldså

Illustrationer

Fotografer: Albert Steen-Hansen, Allan Kjær Villesen, Anni Nielsen, Arnold Houmann, Asbjørn Jensen, Asger Maltha Rasmussen, Axel Mortensen, Bent Nielsen, Bent Jakobsen, Bo L. Christiansen, Bo Tureby, Børge Langkilde Rasmussen, Carsten Gørges Laursen, Erhardt Ecklon, Finn Carlsen, Finn Jensen, Finn Laugo Sørensen, Freddy Rosning, Hans Henrik Lassen, Hans Lind, Henning Ettrup, Henrik Haaning Nielsen, Henrik Knudsen, Henrik Petersen, Hans Skov, Helle Hjorth, Helge Sørensen, Jan Bolding Kristensen, Jan Eske Smith, Jens Eriksen, Johanna M. Hartmann, John Kyed, John Larsen, Johnny Laursen, Johnny Madsen, Jørgen Kabel, Kent Olsen, Kjeld Lund, Klaus Dichmann, Knud Pedersen, Lars Maltha Rasmussen, Lars Andersen, Louis A. Hansen, Martin Høj Hansen, Marie-Louise Olsen, Michael Bødker Clausen, Mikkel Willemoes Kristensen, Nis Rattenborg, Ole Amstrup, Per Ekberg Pedersen, Per Poulsen, Per Schans Christiansen, Per Schiermacker-Hansen, Peter Dam, Peter Nielsen, Peter Vadum, Poul Holm Pedersen, Rune Sø Neergaard, Sebastian Klein, Steen E. Jensen, Sune Riis Sørensen, Søren Kristoffersen, Tonny Ravn Kristiansen og Villy Pedersen

Tegninger - akvareller: Jens Gregersen, Jon Fjeldså

Korrektur: Kent Olsen, Inger F. Jensen (Årsrapporten), forfattere og redaktionen.

Layout og trykning: SvendborgTryk

Oplag: 1000 stk.

MIX
Papir fra
ansvarlige kilder
FSC® C011323

Tryksag

Fugleåret 2011

Indholdsfortegnelse

Forord	5
<i>Faunistiske rapporter</i>	
Punkttælling 2011	7-20
Årsrapporten 2011.	21-96
Sjældne ynglefugle i Danmark og Grønland 2011	97-122
Nye arter for Danmark i 2011	
Rødøjet Vireo.	123-124
Truede og sjældne ynglefugle 2011 (DATSY)	125-155
<i>Fuglestationer</i>	
Indledning	156
Gedser Fuglestation	157-159
Gilbjerg Fuglestation	160
Rørvig Fuglestation	161-165
Keldsnor Fuglestation	166-167
Blåvand Fuglestation	168-171
Skagen Fuglestation	172-175
Tipperne	176-183
Fugleværnsfondens reservater – status 2011	184-191
<i>Beretninger fra DOFs projekter og faglige grupper</i>	
Caretakerprojektet	193-196
Projekt Ørn	197-211
Projekt Hedehøg	213-218
Feltornitologisk Udvalg	219
Uglegruppen	220-221
DOFbasen	222-225
<i>Fugleovervågning i statslig regi</i>	
NOVANA 2011	226-231
Danmarks ynglebestand af Skarv i 2011	232-234
<i>Fugleforskning</i>	
Ringmærkningsåret 2010 (Zoologisk Museum København)	236-247
SYF - Systematisk Ynglefugle Fangst i 2011 (Dansk Ringmærkerforening)	248-249
CMEC – Center for Makroøkologi og Klima	250-253
Artsindex	254-256

Øverst: Kortnæbbet Gås "sort sol", Filso, 21. oktober 2011. Foto: Per Schiermacker-Hansen
Nederst: Bramgås, Aggersborggård, 8. maj 2012. Foto: Albert Steen-Hansen

Forord

For 6. år i træk udkommer Fugleåret med en spændende samling artikler om fuglene i Danmark i 2011. Der er brugt hundredvis af timer i felten, alene og sammen med andre, og den samlede aktivitet er ganske imponerende, når man lægger det hele sammen over året. DOFs mange medlemmer bidrager således på hver deres måde til, at vi får et billede af et helt særligt år, men også et år, der blot er ét i rækken af lange tids-serier. Det er netop det, der er foreningens store styrke, når vi skal dokumentere, hvordan det går med arterne, de sjældne og de almindelige.

Den feltornitologiske aktivitet er vigtig, men den kan ikke stå alene. Den enkelte, personlige observation kan give stor glæde hos observatøren, men den får først værdi for DOF og natur- og fuglebeskyttelsen, når den bliver tastet ind i DOFbasen. Værdien forøges dog væsentligt, når observationen også bearbejdes i form af artikler af forskellig art. Et ligger helt klart, det afgørende er, at nogen også påtager sig et grundigt og vedholdende arbejde ved computeren. Der skal derfor lyde en stor tak til alle bidragsydere til denne rapport, og ikke mindst Peter Lange, der som en af initiativtagerne til Fugleåret, igen i år har ydet en enorm indsats med at få alle brikker til at falde på plads i denne smukke og værdifulde status for fuglelivet. Uden hans indsats og de mange fine bidrag er det ikke muligt, at DOF kan tilbyde den årlige status til alle kernemedlemmer.

Der er brug for, at arbejdet med kommende numre af fugleåret er fordelt på så mange personer som muligt, og jeg håber derfor, at alle også vil byde sig til i de kommende år som bidragsydere, eller måske som en del af en udvidet redaktion. DOFs hovedbestyrelse sætter

stor pris på, at det er muligt at udgive Fugleåret ved frivillig arbejdskraft, hvor det er lysten og nysgerrigheden, der driver værket. Det skal altid være centralt i DOF.

I løbet af de få år, hvor Fugleåret er udkommet, har det udviklet sig både layout- og indholdsmæssigt til en særdeles vægtig udgivelse, hvor man hurtigt kan tage temperaturen på centrale aktiviteter på fuglefronten, og det er blevet til ganske meget.

I 2011 har DOF haft særlig fokus på at udvikle et nyt Atlasprojekt med feltundersøgelser 2014-2017, og en stor del af det naturpolitiske arbejde har været rettet mod at forbedre vilkårene for de trængte fugle i agerlandet. Her er punkttællingerne helt afgørende, når vi skal vise udviklingen, så det er vigtigt, at vi fastholder og gerne øger antallet af ruter.

Mange af bidragsyderne til Fugleåret har også bidraget med vigtige indspil til de kommende naturplaner i vores Natura 2000-områder, hvor DOF har en særlig viden om fuglebestandene, og vores opdaterede viden er indsamlet også i år via en lang række aktive caretakere på de vigtigste fugleområder.

Vores viden om fuglene i Danmark i 2011 skyldes i høj grad den store, frivillige indsats, som DOFs aktive medlemmer yder i alle landets afkroge, sommer som vinter, hvor drivkraften er, at fugle er liv og glæde.

God fornøjelse med læsningen.

December 2012
Egon Østergaard
Formand for DOF

Nonnestpikker, Strandby, 7. december 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark

Punkttællingsprojekt 2011

Af Henning Heldbjerg og Mathilde Lerche-Jørgensen

Indledning

Teksten om Punkttællingsprojektet i Fugleåret 2011 udgør de væsentligste passager fra projektets 2012-rapport: Heldbjerg, H. & Lerche-Jørgensen, M. (2012): *Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2011. Årsrapport for Punkttællingsprojektet. Dansk Ornitologisk Forening*. Rapporten og alt andet relevant fra Punkttællingsprojektet kan findes på www.dof.dk/punkt.

Punkttællingsrapporten beskriver bestandsudviklingen for de almindelige danske ynglefugle og vinterfugle i form af indeks baseret på punkttællingsdata fra en 36-årig periode, for vinterfuglene dækkende 1975/76-2010/11 og for ynglefuglene 1976-2011. Rapporten beskriver bestandsudviklingen for 104 arter af ynglefugle og 77 arter af vinterfugle og tillige fire arter pattedyr i begge sæsoner.

I år kommenteres udviklingen for et antal af de almindelige fugle i Danmark. Desuden præsenteres opdaterede naturtypespecifikke indikatorer udarbejdet på baggrund af bestandsindeks. Indikatorerne kan anvendes til at beskrive den generelle tilstand for fuglelivet i en given naturtype.

Punkttællingerne bidrager til at skabe viden om forekomsten af de enkelte arter, udviklingen for de forskellige bestande og om hvilke faktorer, der kan forklare de forskelle, vi ser mellem de forskellige sæsoner.

Punkttællingerne indgår i DOF's fugleovervågningsstrategi, der søger at sikre en systematisk og bredt dækkende dataindsamling med fokus på tre grundelementer: arter, lokaliteter og leve-steder, og udgør et vigtigt redskab i Danmarks naturovervågning og naturbeskyttelse.

Punkttællingsprojektet er den eneste langtidsundersøgelse af sin art i Danmark, og for langt hovedparten af de almindelige fuglearter tilvejebringer projektet den eneste viden, vi har om fuglenes bestandsudvikling. Resultaterne indgår tillige i et europæisk samarbejde om at overvåge fuglelivet og giver derved indsigt i fuglearternes bestandsudvikling og levestedernes tilstand på europæisk plan.

Overvågning af de almindelige danske fugle indgår i en samarbejdsaftale mellem DOF og Miljøministeriet (gældende til og med 2014).

Fugleovervågningen udføres af frivillige deltagere blandt DOF's medlemmer, der således sikrer gennemførelse af overvågningen af Danmarks fugle for relativt begrænsede midler. En stor tak skal derfor lyde til alle deltagere gennem årene. Fugleovervågningen kan kun gennemføres takket være den store frivillige indsats fra disse mange deltagere.

Singsanger, Gundsømagle Sø, 21. juni 2011. Foto: John Larsen

Metoder

Dataindsamling

Punkttællingsmetoden anvendes i både vinter- og ynglesæsonen. Hver tæller fordeler 10-20 punkter på en selvvalgt rute i landskabet og markerer dem på et kort, så de kan genfindes de følgende år. På hvert punkt registreres alle sette og hørte fugle inden for en periode af 5 minutter uanset registreringsafstanden. Optællingen foretages i godt vejr mellem 20. december og 20. januar (vintertællinger) og mellem 1. maj og 15. juni (ynglefugletællinger), helst i de tidlige morgentimer, hvor fuglene er mest aktive og lettest at opdage.

På hvert punkt beskriver optælleren naturtypeforholdene ved punktet i fjerdedele vha. en fire-cifret talkode.

Optællerne afrapporterer antallet af fugle, de har registreret på deres rutes punkter, og beskriver tillige vejrforholdene under tællingen. Dette kan ske ved anvendelse af DOFbasens punkttællingsmodul (www.dofbasen.dk) eller ved indsendelse af skema.

Topmejsen, Egsmark Ebeltoft, 4. januar 2011. Foto: Bent Nielsen

Indeks

De bestandsindeks, der er anvendt i denne rapport, er de såkaldte TRIM-indeks (TRends and Indices for Monitoring data), der er udviklet af Statistics Netherland (Pannekoek & van Strien 2001) til lange tidsseriestudier.

Indekset er en relativ størrelse, og et indeks på 200 betyder således en fordobling af bestanden i forhold til basisåret, og et indeks på 50 en halvering, uanset bestandens absolutte størrelse. For en nogenlunde stabil bestand kan indeks variere omkring et niveau enten højere eller lavere end 100, afhængigt af om udgangsåret tilfældigvis var godt eller dårligt for arten.

På baggrund af indeks beregnes tendenser for alle fuglearter i henholdsvis ynglesæsonen og vintersæsonen (se Heldbjerg et al. 2011).

Indikatorer

Inden for hver af naturtypekategorierne 'landbrugsland', 'skov' og 'øvrige almindelige arter' er det gennemsnitlige indeks beregnet for at skabe en indikator for fuglelivet i disse naturtyper. Dette er beregnet som et såkaldt geometrisk gennemsnit, hvilket betyder, at en fordobling af et indeks for en art har samme betydning for det endelige indeks, som en halvering af en anden arts indeks har.

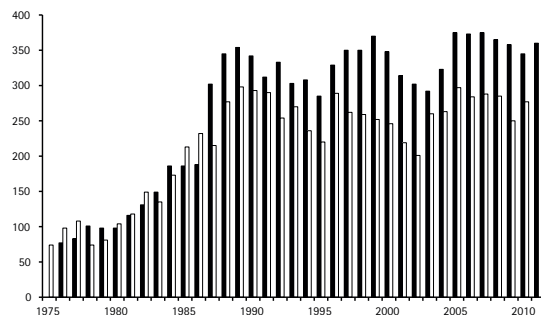
Resultater og diskussion

Ruter og deltagere

I vintertællingen 2010/11 har 240 personer optalt fugle

på 277 ruter, hvilket er 27 ruter flere end året før. I ynglesæsonen 2011 har 289 personer optalt fugle på 360 ruter, hvilket er 15 flere ruter end året før (figur 1, tabel 1). Alt i alt har 342 personer deltaget i en af de nævnte sæsoner, og af disse har 186 optalt i begge sæsoner. Efter en mindre nedgang i antallet af optalte ruter i de seneste år er det nu glædeligt, at der igen ses en stigning, både hvad angår vinterruter og ynglefugleruter.

Set over hele tidsperioden har antallet af ruter i begge sæsoner, efter en gradvis stigning i undersøgelsens første 10-15 år, været på et nogenlunde stabilt niveau i de sidste cirka 25 år (figur 1).

Figur 1. Antallet af punkttællingsruter i henholdsvis vintersæsonerne 1975/76-2010/11 (åbne søjler) og ynglesæsonerne 1976-2011 (udfyldte søjler).

Sangsvane, Rugård Syddjurs, 4. marts 2011. Foto: Bent Nielsen

Tabel 1. Antallet af optalte punkttællingsruter fordelt på DOF's lokalafdelinger i ynglesæsonen 2011 og i vintersæsonen 2010/11. Tallene i parenteserne viser ændringer i forhold til sæsonen inden.

Lokalafdeling (Local branch)	Ynglesæson 2011 (Breeding 2011)	Vinter 2010/11 (Winter 2010/11)
København	31 (-2)	28 (-1)
Nordsjælland	18 (-1)	25 (+7)
Vestsjælland	36 (+8)	18 (+2)
Storstrøm	29 (-3)	25 (-3)
Fyn	24 (+2)	23 (+4)
Bornholm	18 (+1)	11 (-2)
Sønderjylland	18 (-1)	16 (+3)
Sydvestjylland	14 (+3)	11 (+4)
Sydstjylland	40 (+5)	30 (+2)
Vestjylland	31 (+1)	24 (+3)
Østjylland	54 (+2)	39 (+7)
Nordvestjylland	22 (+1)	17 (+4)
Nordjylland	25 (-1)	10 (-3)
Total	360 (+15)	277 (+27)

Den geografiske fordeling af ruterne er forbedret inden for det seneste årti, både hvad angår ynglefugletællinger og vinterfugletællinger. Med enkelte undtagelser er der relativt god dækning i alle landsdele og næsten lige mange ruter i landets østlige og vestlige del (tabel 1, figur 2a og 2b).

Figur 2. Ynglefugleruter optalt i 2011 (a) og vinterfugleruter optalt i 2010/11 (b) angivet med sorte prikker, mens ruter senest optalt i ynglesæsonen 2010 og vintersæsonen 2009/10 er angivet med hvide prikker. Kortene viser tillige grænserne for DOF's lokalafdelinger.

Figur 2a.

Figur 2b.

Isfugl, Elling Å, 6. februar 2011. Foto: Hans Henrik Larsen

Arternes bestandsudvikling

Hvert år udarbejdes bestandsindeks for alle de almindelige arter. For hver art vises tillige en tendens, der beskriver udviklingen for hele perioden, der nu er 36 år. For visse af arterne er tidsperioden dog kortere som følge af, at antallet af registrerede fugle ikke har været tilstrækkeligt stort i de første år

Vurderingen af de enkelte arters bestandsudvikling kan anvendes som en form for 'barometer', der viser om arterne har det godt eller skidt. Et af de vigtigste formål med overvågningen af de almindelige fugle er også netop at have kendskab til de enkelte arters udvikling.

Artsgennemgang

I rapporten præsenteres en kommenteret gennemgang af bestandsudviklingen for nogle af de arter, hvis forekomst er tilstrækkelig stor til, at det er muligt at beregne indeks og tendenser for dem i Punkttællingsprojektet. For flere af arterne, er det projektets resultater, der ligger til grund for vurderingerne i teksten. Da det jo ikke er alle arter, som denne type undersøgelse kan tilvejebringe gode resultater for, vil det altid være anbefalelsesværdigt at supplere med andre undersøgelses resultater. Her følger et uddrag af artsgennemgangen fra punkttællingsrapporten.

Kilder

Ved gennemgangen af arterne er der hentet information og inspiration fra en lang række kilder, særligt

Dansk Trækfugleatlas (Bønlykke et al. 2006) vedrørende de danske fugles trækforhold, Övervakning av fåglarnas populationsutveckling (Lindström et al. 2012) for viden om bestandsudviklingen i Sverige og hjemmesiden www.ebcc.info for viden om bestandsudviklingen på europæisk plan.

Arter

Lille Lappedykker (*Tachybaptus ruficollis*)

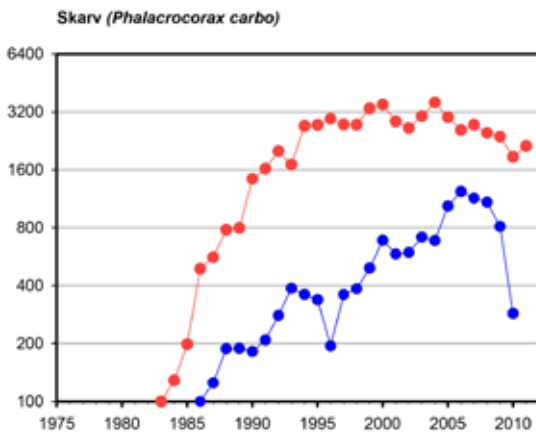
Den danske bestand synes at være stabil, idet både yngleindeks og vinterindeks er nogenlunde stabile. Hårde vintre ser dog ud til at påvirke arten; indeks er relativt lavere både i hårde vintre og i de efterfølgende ynglesæsoner.

Skarv (*Phalacrocorax carbo*)

Danmark huser en meget stor andel af den europæiske ynglebestand af den underart, der hedder mellemskarv (*P.c.sinensis*), som formodentlig er den bedst studerede ynglefugl i Danmark. Punkttællingerne viser, at bestanden steg markant i et par årtier og toppede i årene 1999-2004. Herefter er bestanden aftaget med mindst en tredjedel, hvilket svarer til den udvikling, der er registreret gennem optællinger af skarvredder (Bregnballe et al. 2011). Vinterbestandens udvikling er nogenlunde tilsvarende ynglebestandens udvikling, men stabiliseredes dog først i midten af 2000'erne, hvor ynglebestanden allerede var aftagende. Vinterbestanden er tydeligt påvirket negativt af de seneste to strenge vintre.

Grågås, Skjern Enge, 21. oktober 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

I grafen ses bestandsudviklingen for skarv, hvor de røde punkter angiver ynglefugletællinger og de blå, vintertællinger.

Skarv, Lushage Helgenæs, 26. januar 2011. Foto: Bent Nielsen

Fiskehejre (*Ardea cinerea*)

Den danske ynglebestand steg markant fra midten af 1970'erne til cirka 1990, hvorefter den har været stabil. Måske er den dog for nedadgående nu, men da det er velkendt, at fiskehejren er meget påvirket af hårde vintre, er det sandsynligt, at de sidste to års kolde vintre har resulteret i en højere dødelighed.

Fiskehejre, Vest Stadil Fjord, 4. september 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

Grågås (*Anser anser*)

Den danske ynglebestand af grågås var nogenlunde stabil frem til midten af 1990'erne, hvorefter den har været i markant fremgang. Både yngleindeks og vinterindeks indikerer, at bestanden måske har nået et stabilt leje inden for de seneste par år. Artens fremgang kan sikkert tilskrives en kombination af generelt mildere vintre, vintergrønne marker samt en indskrænkning af jagtsæsonen.

Hvinand, Lyngby Sø, 11. april 2011. Foto: Finn Carlsen

Gråand (*Anas platyrhynchos*)

Den danske ynglebestand var stigende frem til starten af 1990'erne og har været nogenlunde stabil siden. Vinterbestanden har været stigende noget længere, men har stabiliseret sig det seneste årti. Den naturlige bestands størrelse er dog ganske givet påvirket af den enorme udsætning af gråender til jagt, idet der opdrættes og udsættes cirka 300-500.000 gråender i Danmark hvert år (Noer et al. 2008).

Hvinand (*Bucephala clangula*)

Den danske vinterbestand, der primært består af ynglefugle fra Sverige, Finland og nordvestlige Rusland, var svagt stigende frem til årtusindeskiftet, men har været aftagende siden. Antallet af hvinænder, der opholder sig i Danmark om vinteren, afhænger dog noget af vinterens hårdhed.

Rørhøg (*Circus aeruginosus*)

Rørhøg havde en meget succesfuld bestandsudvikling frem til sidste halvdel af 1990'erne, hvorefter bestanden har været stabil. Et stort set identisk mønster ses hos rørhøg i Sverige.

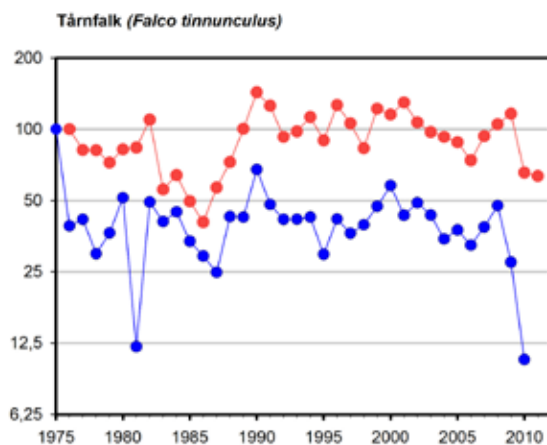
Agerhøne, Barmer, 26. september 2011. Foto: Albert Steen-Hansen

Tårnfalk, Stignæs, 26. september 2011. Foto: Peter Vadum

Tårnfalk (*Falco tinnunculus*)

Den danske bestand har været nogenlunde stabil i hele undersøgelsesperioden, men har dog været aftagende i det seneste årti, særligt i de sidste par år. Mon dette kan tilskrives, at tårnfalkene har haft sværere ved at finde føde, efter at de store arealer med brakområder (mindst 117.000 ha) blev pløjet op i 2008-09? De to hårde vintre i 2009/10 og 2010/11 har ganske givet også spillet en rolle for antallet og tilgængeligheden af smågnavere, der er tårnfalkens primære fødekilde.

I grafen ses bestandsudviklingen for tårnfalk, hvor de røde punkter angiver ynglefugletællinger og de blå, vintertællinger.

Agerhøne (*Perdix perdix*)

Agerhønebestanden i Danmark har været for nedadgående i Danmark i mange årtier, også længe inden punkt-tællingerne startede, hvilket bl.a. vildtudbyttestatistikkerne viser. Punkt-tællingerne viser dog en mindre stigning midt i 1990'erne, inden nedgangen så igen fortsætter. Stigningen, der ses i vinterindekset for vinteren 2009/10, indikerer næppe en egentlig bestandsstigning, men skyldes sikkert, at agerhøne er betydeligt lettere at registrere på arealer, der er snedækkede. Dette medførte, at en større andel af bestanden end sædvanligt blev observeret på denne vinters optællinger.

Vibe (*Vanellus vanellus*)

Den danske ynglebestand er decimeret i undersøgelsesperioden, og desværre er der ingen tegn på en ændring af denne tendens. Bestanden er nu på det laveste niveau, vi har registreret i undersøgelsesperioden.

Dobbeltbekkasin (*Gallinago gallinago*)

Dobbeltbekkasinen er en svær art at overvåge, og indeksene varierer da også noget. Desværre taler tendenserne alligevel sit tydelige sprog om, at den danske bestand er for nedadgående og nu på det laveste niveau i hele undersøgelsesperioden.

Stormmåge (*Larus canus*)

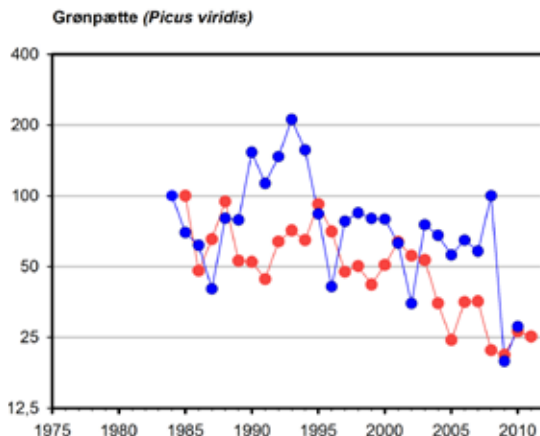
Ynglebestanden af stormmåge var i kraftig tilbagegang i starten af undersøgelsesperioden, men synes at være øget noget siden slutningen af 1990'erne. Vinterbestanden steg først i undersøgelsesperioden og har været nogenlunde stabil de seneste par årtier. Her er stort set tale om to forskellige bestande, idet hovedparten af de danske ynglefugle forlader landet om efteråret for at overvinde langs Vesteuropas kyster. I træk- og vinterperioden gæstes Danmark af stormmåger fra landene omkring Østersøen og det nordvestlige Rusland.

Natugle (*Strix aluco*)

Natuglebestanden vurderes som stabil, men den varierer kolossalt, hvilket sikkert afspejler fødemængden. Samtidigt er den dog en af de arter, hvor indekset er beregnet på færrest registreringer.

Grønspætte (*Picus viridis*)

Ynglebestanden har været i generel tilbagegang siden slutningen af 1990'erne. På baggrund af de meldinger, der kommer fra punkttællere, synes der dog at være stor forskel på udviklingen i forskellige egne af landet. Vinterbestanden ser ud til at være påvirket af de senere års hårde vintre, ligesom andre arter hvis føde har været svært tilgængelig på grund af snedækket

I grafen ses bestandsudviklingen for grønspætte, hvor de røde punkter angiver ynglefugletællinger og de blå, vintertællinger.

Vibe, Skjern Enge, 25. august 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

Digesvale, Nyord, 4. august 2011. Foto: Peter Vadum

Digesvale (*Riparia riparia*)

Digesvale er en af de arter, der har været i nedgang igennem hele undersøgelsesperioden. Således har indekset i de seneste år været blot cirka en ottendedel af de første års tællinger i midten af 1970'erne. En næsten identisk udvikling ses i Sverige og desværre også i resten af Nordvesteuropa.

Gul Vipstjert (*Motacilla flava*)

Gul vipstjert har haft en lang nedgang i bestanden, der dog nu synes at være stabiliseret på et lavere niveau end før.

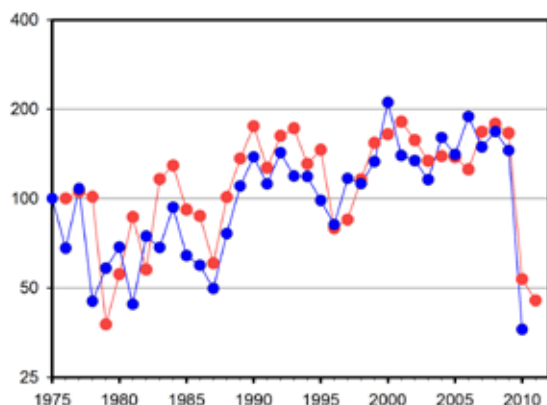
Vandstær (*Cinclus cinclus*)

Der er store udsving i vinterindeks for vandstær, men der er nu ingen tvivl om, at bestanden har været for nedadgående i det seneste årti.

Gærdesmutte (*Troglodytes troglodytes*)

Gærdesmutten har generelt haft et meget højt bestandsniveau i den sidste halvdel af undersøgelsesperioden, men de hårde vintre i 2009/10 og 2010/11 gjorde et voldsomt indhug i bestanden af den lille insektædende fugl, hvilket ses af både yngleindeks og vinterindeks.

Gærdesmutte (*Troglodytes troglodytes*)

I grafen ses bestandsudviklingen for gærdesmutte, hvor de røde punkter angiver ynglefugletællinger og de blå, vintertællinger.

Nattergal (*Luscinia luscinia*)

Efter en del fluktuationer i nattergalbestandene frem til midten af 1990'erne har den været nogenlunde stabil siden da. I 2011 returnerede nattergalene, som følge af vejr-

Rødstjert, Farstrup, 2. juni 2011. Foto: Albert Steen-Hansen

mæssige problemer på trækruten, sent til ynglekvarteret. Ynglebestandsindekset endte dog på helt samme niveau som året før, hvilket indikerer, at nattergalene kom retur i samme antal, men blot ankom senere end sædvanligt.

Rødstjert (*Phoenicurus phoenicurus*)

Rødstjerten er den mest succesfulde af de småfugle, der overvintrer syd for Sahara, som ellers generelt er i tilbagegang. I både 2010 og 2011 er der registreret en meget stor bestand.

Der er ingen umiddelbar forklaring på denne stigning, der også ses af DOFbasens data og også er registreret i Sverige.

Solsort (*Turdus merula*)

Den seneste kolde vinter (2010/11) var tydeligvis hård ved de danske solsorte. Vinterindekset var her det mindste nogensinde, og yngleindekset faldt med næsten 20 % til det laveste niveau i cirka 25 år.

Munk han, Bornholm 9. maj 2011. Foto: Johanna M. Hartmann

Munk (*Sylvia atricapilla*)

Indeksene for munk viser en entydig stigning gennem hele undersøgelsesperioden. Den gennemsnitlige stigning per år er 2,8 %.

Løvsanger (*Phylloscopus trochilus*)

I modsætning til den nært beslægtede gransanger mindskes bestanden af løvsanger hele tiden, og indekset fra 2011 var det lavest registrerede siden starten af tællingerne.

Sumpmejse (*Parus palustris*)

Efter en langvarig bestandsnedgang har ynglebestanden været i fremgang i det seneste årti. Mønsteret ses dog ikke helt så markant i vinterindeks, til trods for at sumpmejsen er en udpræget standfugl. I andre nordvesteuropæiske lande har man set store bestandsnedgange, som formodentlig skyldes, at der er for lidt underskov i skovene, bl.a. som følge af meget store bestande af hjorte.

Gul Vipstjert, Grisemarken Skagen, 9. maj 2011. Foto: Finn Laugo Sørensen

Gråspuro syngende, Sandvig Bornholm, 11. maj 2011. Foto: Johanna M. Hartmann

Blåmejse (*Cyanistes caeruleus*)

Yngleindeks for blåmejse har været stigende gennem det meste af undersøgelsesperioden, mens vinterbestanden har været stabil. Bestanden svinger dog en del, til dels som følge af variation i frøsætningen af bog. I vintre med mange bog er indeks relativt høje, og det samme gør sig gældende i ynglesæsoner efter sådanne vintre.

Krage (*Corvus corone/cornix*)

Den danske ynglebestand af krager (gråkrage og sortkrage under et) var stigende i starten af undersøgelsesperioden, mens bestanden af vinterfugle har været faldende. Hvis man kun ser på de seneste ti år, har både vinter- og ynglebestand dog været stabile.

Stær (*Sturnus vulgaris*)

Ynglebestanden har været for nedadgående i hele perioden, og i de seneste år er der optalt under halvt så mange som i begyndelsen af perioden. Det samme mønster ses i Sverige, hvor der er konstateret størst tilbagegang i de sydvestligste dele af landet.

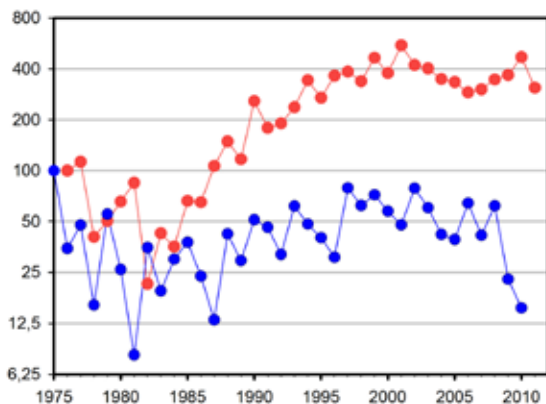
Gråspurv (*Passer domesticus*)

Både ynglefugletællinger og vintertællinger vidner om en art i tilbagegang. I de senere år har der været tegn på, at der kunne være ved at ske en udfladning af denne tendens, men begge de seneste indeks var de lavest registrerede nogensinde.

Stillits (*Carduelis carduelis*)

Ynglebestanden er steget støt i årene for punkttællingsprojektet frem til cirka år 2000, hvorefter bestanden har været stabil. Af vintertællingerne ses det, at der er markant færre stillits i Danmark i de hårde vintre, hvilket sikkert skyldes, at flere stillits trækker væk fra Danmark i disse vintre.

Stillits (*Carduelis carduelis*)

I grafen ses bestandsudviklingen for stillits, hvor de røde punkter angiver ynglefugletællinger og de blå, vintertællinger.

Gøg, Egsmark Ebeltoft, 26. juni 2011. Foto: Bent Nielsen

Kernebider (*Coccothraustes coccothraustes*)

Efter meget lave tællinger i begyndelsen af 1980'erne har ynglebestanden været nogenlunde stabil. Vintertællingerne viser en stor variation i bestanden fra år til år.

Gulspurv (*Emberiza citrinella*)

Bestanden af gulspurv er gået tilbage siden starten af punkttællingerne og er i fortsat tilbagegang. Ynglebestandsindekset er nu blot halvt så højt som ved tællingernes begyndelse i midten af 1970'erne. Samme tendens ses desværre i hele det nordlige Europa, og det skønnes, at der er sket en samlet nedgang i den europæiske bestand på cirka 40 % siden 1980.

Indikatorer frem mod 2020

Dansk Ornitologisk Forenings punkttællingsdata anvendes til at udarbejde indikatorer til Miljøministeriet på baggrund af bestandsindeks. Disse anvendes i forbindelse med projektet 'Streamlining European Biodiversity Indicators for 2010' (SEBI2010) og er en europæisk pendant til den globale målsætning om at udvikle indikatorer, der viser, om man opfylder Biodiversitetskonventionens mål for 2010 om ikke at

miste flere arter, økosystemer eller genetiske ressourcer. Indikatorerne kan ses på www.naturstyrelsen.dk.

Da man nåede 2010, var der bred enighed om, at man ikke havde nået målet om at standse tabet af biodiversitet, hvilket senest er gentaget i rapporten 'Danmarks natur frem mod 2020 – om at stoppe tabet af biologisk mangfoldighed' (Det Grønne Kontaktudvalg 2012).

På Biodiversitetskonventionens COP 10 i Japan i oktober 2010 enedes det internationale samfund om at forlænge fristen for at stoppe tabet af biodiversitet til 2020. Danmark er som de øvrige EU-lande forpligtiget til at udarbejde en national strategi og handlingsplan for den biologiske mangfoldighed. Den globale strategiplan indeholder 20 biodiversitetsmål, der skal danne rammerne for dette arbejde. For at kunne udarbejde strategi og handlingsplan, vil det være nødvendigt at inddrage opdateret viden om naturens tilstand i Danmark.

DOF fortsætter som hidtil med at indsamle data på de mange ynglefugle, så der fortsat vil være et kvalificeret grundlag for at kunne vurdere udviklingen hos de danske ynglefugle. Dermed bidrager punkttællingerne med et vigtigt element til den samlede vurdering af, om den nye målsætning om at standse tabet af biodiversitet inden 2020 nås.

Formål med indikatorer

Indikatorerne kan anvendes til at beskrive den generelle tilstand for fuglelivet i en given naturtype. DOF bidrager hvert år med bestandsindeks for cirka 100 ynglefugle til et europæisk projekt, der kaldes Pan-European Common Bird Monitoring Scheme (PECBMS), hvis formål er at udarbejde indikatorer for karakteristiske fuglearter i henholdsvis landbrugsland, skov og for øvrige almindelige fuglearter på europæisk niveau (PECBMS 2011). Disse indikatorer indgår i EU's såkaldte strukturelle indikator "Population Trends of Farmland Birds", som er et af EU's få direkte mål for den biologiske mangfoldighed.

På europæisk plan er de i alt 145 almindeligt forekommende ynglefugle blevet kategoriseret inden for tre overordnede kategorier: *Almindelige landbrugslandsfugle* (common farmland birds), *almindelige skovfugle* (common woodland birds) samt *øvrige almindelige fugle* (all other common birds). Sidstnævnte kategori rummer de arter, der enten har deres primære forekomst i en anden naturtype end de to nævnte, eller som er udbredt i flere forskellige naturtyper.

På baggrund af indeks for alle ynglefugle er der udarbejdet en indikator inden for hver kategori, baseret på henholdsvis 36, 33 og 76 arter. DOF har i samråd med Miljøministeriet og Danmarks Miljøundersøgelser valgt at lade de enkelte arters kategorisering følge beslutningerne taget i PECBMS.

PECBMS har defineret artssammensætningen i disse kategorier inden for forskellige europæiske regioner, der tilnærmelsesvis svarer til de anerkendte biogeografiske regioner. Danmark hører til den *atlantiske region* med samme sammensætning af fuglearter som de øvrige vesteuropæiske lande.

I rapporten anvendes de samme kategorier derfor til at udarbejde tilsvarende indikatorer for Danmark. Artsantallet er selvfølgelig mindre, da en lang række fuglearter enten slet ikke findes i Danmark eller er fåtallige til at lave indeks for, og således indgår henholdsvis 22, 22 og 32 arter i de tre tilsvarende danske indikatorer.

Da DOF udarbejder indeks på en del fuglearter, der ikke indgår ved udarbejdelse af indikatorer på europæisk plan, præsenteres yderligere en indikator rapporten. Denne indikator, *alle almindelige danske ynglefugle*, rummer samtlige ynglefugle i punktællings-datamaterialet. I denne kategori er inkluderet en række fugle, som ikke indgår i PECBMS's kategorier. Det drejer sig primært om fugle, der yngler i kystnære egne og/eller i vådområder i indlandet.

Indikatorerne opdateres årligt, og der sker en løbende udvikling. Arbejdet er beskrevet mere detaljeret i Heldbjerg & Eskildsen (2008).

Tendenser for indikatorerne

Indeks er her udarbejdet for perioden 1976-2011, og genberegnet, så indeks i år 2000 er sat til 100. Udviklingen for de fire indikatorer i perioden 1976-2011 er beregnet med lineær regression og viser, at der er en signifikant

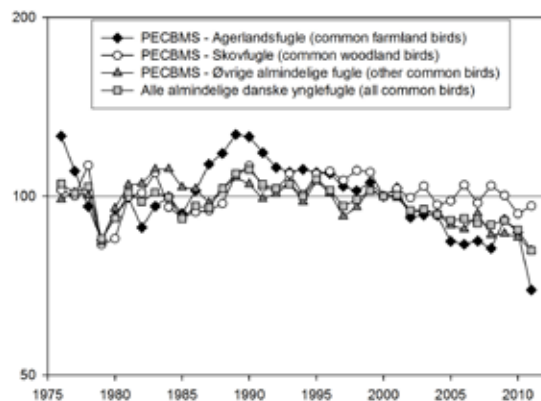
negativ tilbagegang for landbrugslandsfuglene, øvrige almindelige arter samt for alle arter, hvorimod der ikke ses nogen signifikant tendens for skovfuglene (tabel 2).

Tabel 2. Tendenserne for indikatorerne i de overordnede danske naturtyper analyseret med lineær regression. Signifikans niveauer er **: $p < 0.01$, *: $p < 0.05$ og NS: ikke signifikant.

Habitat	Hældning (Slope)	R ²	P	Signifikans
Landbrugsland (Farmland)	-0,60 ± 0,20	0,21	0,005	**
Skov (Forest)	0,07 ± 0,12	0,01	0,546	NS
Øvrige (Other)	-0,43 ± 0,10	0,36	<0,001	**
Alle (All)	-0,29 ± 0,10	0,20	0,006	**

Set over hele den 36-årige periode er indekset nu 45 % lavere for landbrugslandsfuglene, 6 % lavere for skovfuglene, 18 % lavere for de øvrige almindelige arter samt 23 % lavere for alle 104 arter (*alle almindelige arter*) (figur 3).

Inden for det seneste årti (2002-2011) er udviklingen således: 24 % lavere for landbrugslandsfuglene, 3 % lavere for skovfuglene, 14 % lavere for de øvrige almindelige fuglearter og 14 % for alle inkluderede arter (figur 3).

Figur 3. Udviklingen for indikatorerne for fuglearter i samme naturtype/kategori for henholdsvis 'landbrugslandsfugle' (22 arter), 'skovfugle' (22 arter), 'øvrige almindelige arter' (32 arter) samt 'alle almindelige danske ynglefugle' (104 arter). Bemærk, at y-aksen er logaritmisk.

Det er tilrådeligt at være forsigtig med konklusioner på baggrund af udviklingen fra år til år, men det bør her noteres, at der i 2011 ses en stor tilbagegang i indekset for landbrugslandsfuglene med en indektsværdi, der er 20 % lavere end i 2010. Dette er en følge af, at syv af arterne i denne indikator er gået tilbage med mere end 20 %.

De her præsenterede indikatorer vil blive opdateret hvert år, så udviklingen i de forskellige naturtyper kan følges. Indikatorerne vil desuden blive udviklet og tilpasset, hvis det viser sig at være hensigtsmæssigt. Landbrugslandsfuglernes dramatiske nedgang ses også på europæisk plan, hvor det gennemsnitlige indeks for 'farmland birds' er faldet med 48 % i perioden 1980-2009.

Nedgangen var størst i den første halvdel af perioden, og indekset synes nu at være på et stabilt om end lavt niveau.

Referencer

- Bregnballe, T., J.S.Rasmussen & O.R. Therkildsen (2011). Nyhedsbrev: *Danmarks ynglebestand af skarver 2011*. Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet.
- Bønløkke, J., Madsen, J.J., Thorup, K., Pedersen, K.T., Bjerrum, M. & Rahbek, C. (2006). *Dansk trækfugleatlas*. Rhodos.
- Christensen, T.K. (2008). *Factors affecting population size of Baltic Common Eiders Somateria mollissima*. PhD thesis. Dept. of Wildlife Ecology and Biodiversity, NERI. National Environmental Research Institute, University of Aarhus, Denmark.
- Det Grønne Kontaktudvalg (2012). *Danmarks natur frem mod 2020: om at stoppe tabet af biologisk mangfoldighed* Kapitel 3.1.(s. 87-90). Det Grønne Kontaktudvalg.
- Flade, M., under udarbejdelse. *Farmland birds in Germany – Review of population changes and lessons from the Schorfheide-Chorin Project*.
- Heldbjerg, H. & Eskildsen, A. (2008). *Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2007*. Årsrapport for Punkttællingsprojektet. Dansk Ornitologisk Forening.
- Heldbjerg, H., Lerche-Jørgensen, M. & Eskildsen, A. (2011). *Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2010*. Årsrapport for Punkttællingsprojektet. Dansk Ornitologisk Forening.
- Lindström, Å., Green, M. & Ottvall, R. (2012). *Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2011*. Rapport, Biologiska institutionen, Lunds Universitet.
- Noer, H., Søndergaard, M. & Jørgensen, T.B. (2008). *Udsætning af grænder i Danmark og påvirkning af søers fosforindhold*. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 44 s.
- Pannekoek, J. & van Strien, A. (2001). *TRIM 3.0 for Windows. (Trends & Indices for Monitoring data)*. Statistics Netherlands, Voorburg.
- PECBMS (2011). *Population trends of common European breeding birds 2011*. EBCC's hjemmeside. Direkte link: <http://www.ebcc.info/index.php?ID=469>.

Dobbeltbekkasin, Jerup Strand, 3. august 2011. Foto: Henrik Petersen

Relevante links

- Monitering af de almindelige danske fugle via DOF's punkttællinger – vejledning, metode, publikationer mv.: www.dof.dk/punkt
- Danmarks Fugle – udbredelse, bestandsudvikling m.v. for de enkelte arter: www.dofbasen.dk/ART
- European Bird Census Council – europæiske trends og indikatorer, TRIM, mv.: www.ebcc.info
- Danske 2010-biodiversitetsindikatorer: www.naturstyrelsen.dk

Silkehaler, Egsmark Ebeltoft, 25. februar 2011. Foto: Bent Nielsen

Fugle i Danmark 2011

Årsrapport over observationer – meddelelse nr. 39 fra Rapportgruppen

Redigeret af Peter Lange

Aftenfalk 2K han, Bastemose Bornholm, 13. maj 2011. Foto: Sune R. Sørensen

Indledning

Hermed præsenteres den 34. årsrapport fra Dansk Ornitologisk Forenings Rapportgruppe. Teksten præsenterer en samlet oversigt over forekomsten af en række udvalgte fuglearter- og racer i Danmark. Årsrapporten omhandler de fåtallige arter, som hverken dækkes af punkttællingerne (de almindelige arter) eller Sjældenhedsudvalget (de meget sjældne arter og racer). I alt omtales 141 arter, hvilket er lidt færre end i den seneste udkomne Årsrapport (Lange & Christensen 2011). Datamængden, der lå til grund for Årsrapporten var fortsat meget stor. For 2011 fandtes der således 1.135.010 poster i DOFbasen, indtastet af i alt 1503 observatører. Hertil kom 8410 poster med ynglepar. Observationerne fordelte sig på 10.978 lokaliteter.

Fugleåret 2011

I 2011 blev der ifølge DOFbasen registreret i alt 361 (mod 352 i 2010) fuglearter i Danmark. Heraf var 60 (52 i 2010) arter på SU's liste, og det endelige antal arter

i landet i 2011 afventer derfor SUs godkendelse. 8 af arterne var med sikkerhed undsluppet fra fangenskab eller efterkommere efter fugle, der er udsatte eller undslupne, fx Magellangås, Moskusand, Rødhøne og Tamdue.

2011 blev rekordår for Nordisk Lappedykker, Sule, Sølvhejre, Sort Glente, Steppenhøg, Hedehøg, Kongeørn, Fiskeørn, Vagtel, Temmincksryle, Kærløber, Thorshane, Sorthovedet Måge, Rovterne, Sortterne, Gulhovedet Gul Vipstjert, Sydlig Blåhals, Fyrremejse og Lapværling, mens yderligere 16 arter, heriblandt f.eks. Silkehejre, Rødhalsed Gås, Dværgryle, Odinsbane, Storkjove, Mosehornugle, Storpiber og Rosenstær forekom i antal langt over middel og tæt på rekord.

På denne liste ses en række arter, der er i gang med at øge deres bestand i Danmark eller under indvandring, fx. Sølvhejre, Silkehejre, Kongeørn, Fiskeørn, Sorthovedet Måge, Sydlig Blåhals og Fyrremejse.

Der var igen i 2011 en række arter, som forekom meget fåtalligt og langt under gennemsnittet. Dette gjaldt Dværggås, Lunde, Slørugle, Markpiber, Nordlig

Blåhals, Fuglekongesanger, Pungmejse, Nøddekrige og Stor Korsnæb. Vinteren 2010-2011 blev også ret hård, men dog ikke på højde med 2009-2010. Der var en række arter hvis bestande blev påvirket negativt af den hårde vinter 2009-2010, og som fortsat havde et lavt bestandsniveau i 2011. Dette gjaldt f.eks. Slørugle og Skægmejse.

Artsliste

Rapportgruppens artsliste omfatter fortsat omkring 190 arter/racer (ekskl. arter der kun omtales i træktabeller). Principielt burde alle medtages i årsrapporten, men forhold som pladshensyn, samt mangel på skribenter der vil bearbejde det store datamateriale fra DOFbasen, gør at kun en del af arterne er omtalt i denne publikation. Arter/racer omfattet af Caretaker-projektets overvågning af sjældne og truede ynglefugle (tidligere DATSY) og som burde være medtaget i årsrapporten, er i et vist omfang kun behandlet i beretningen fra projekt truede og sjældne ynglefugl, som der henvises til. I herværende rapport drejer det sig om flg. arter: Sangsvane, Skestork, Stor Skallesluger, Rød Glente, Havørn, Lærkefalk, Vandrefalk, Trane, Hvidbrystet Præstekrave, Hjejle, Brushane, Stor Kobbersneppe, Perleugle, Kirkeugle og Toplærke.

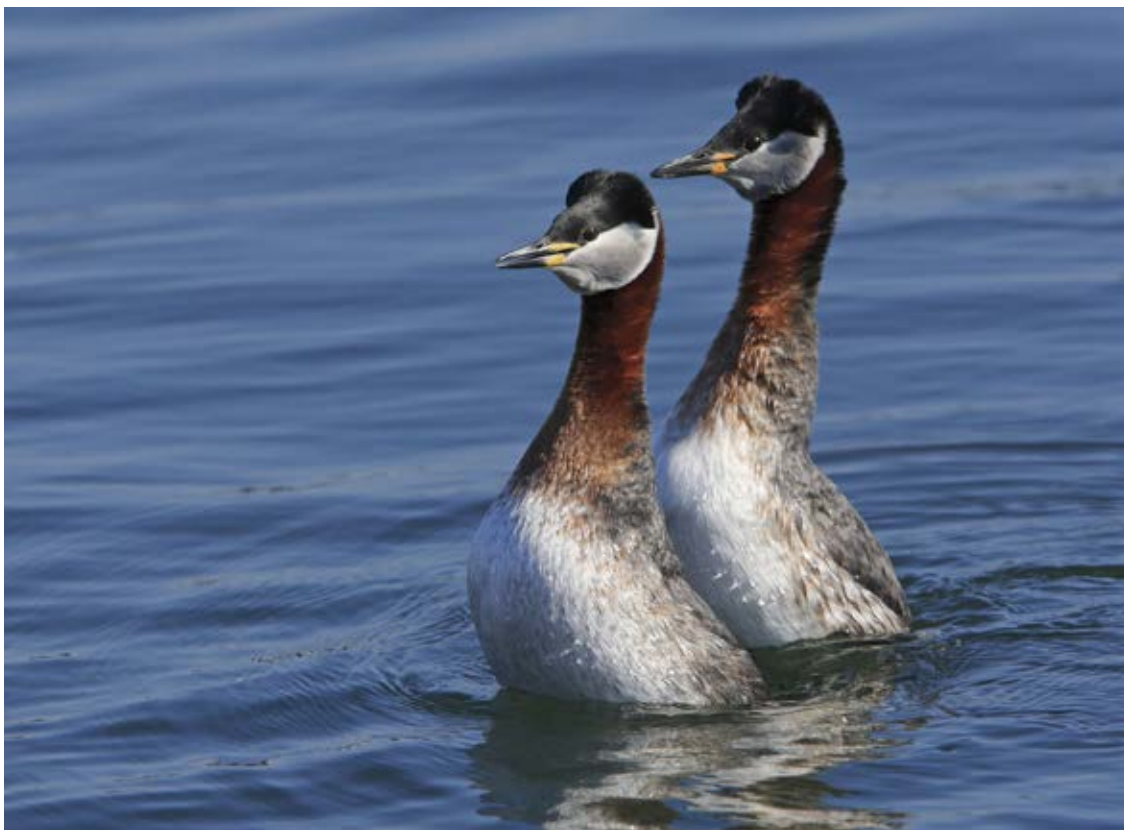
For en omtale af status for de almindelige fuglearter, henvises til afsnittet om Punktællingsprogrammet. For en række arter/racer, er det kun yngleføremkomster der behandles i Årsrapporten, disse er markeret med (Yngleføremkomst) efter artsnavnet.

Rapportgruppens komplette artsliste kan se på gruppen hjemmeside på www.dof.dk.

Usædvanlige forekomster og svært bestemmelige arter/racer

Kvalitetskontrol af data i DOFbasen varetages af DOFbasens Kvalitets Udvalg (DKU). Med hensyn til svært bestemmelige arter/racer, fænologi og usædvanlige antal har Årsrapportens redaktører ligeledes foretaget en kritisk gennemgang i forbindelse med udarbejdelsen af manuskripter, da DKU ikke har nået at behandle alle forekomster. Dog er udeladelse af observationer, som hovedregel sket i overensstemmelse med DKU.

Især for sjældnere arter/racer (Kategori 1 < 100 fugle årligt i Danmark) er alle fund kritisk vurderet, og alle opfordres til ved fund af disse arter/racer, at tilføje kommentarer i DOFbasens kommentarfelt. Fund, der stadig er under behandling af DKU, medtages som hovedregel ikke i Årsrapporten. Vi skal i den forbindelse gøre opmærksom på, at for Storlommerne, Kongeederfugl, Steppenhøg, Aftenfalk, Kjøver (ekskl. Almindelig Kjøve), Hvidvinget Måge, Kaspisk Måge, Middelhavs-

Gråstrubet Lappedykker, Østhavnen Sundby, 24. april 2011. Foto: Peter Dam

sølvmåge, Gråmåge og Hvidvinget Terne medtages som hovedregel kun observationer med køns-, alders- og/eller dragtangivelse, da disse med rimelighed må kunne forventes noteret, før en sikker bestemmelse har kunnet finde sted.

Årsrapportens forfattere

Forfattere og bearbejdere af artsgennemgangene er, i alfabetisk rækkefølge: Esben Sloth Andersen (Grønspætte), Ulf M. Berthelsen (Dværgterne), Kim Biledgaard (knortegæs), Lasse Braae (nogle stormfugle), Thorkil Brandt (sædgæs, svaner), Thomas Bregnballe (Dværgterne), Ursula Burmann (Hedelærke, sangere, fluesnappere), Peter S. Christensen (ænder), René Christensen (gæs, måger, terner, alkefugle, Mosehornugle, Gulirisk), Hans Christophersen (Kongeørn, Alm. Ryle, Kærløber, spætter), John Hansen (nogle rovfugle, mejser), Tina Høeg Hansen (skrigfugle, Pirol), Ulla Munch Hansen (nogle rovfugle, nogle mejser, Stor Tornskade), Henrik Møller Hestbech (nogle vade-fugle), Inger F. Jensen (Lille Præstekrave, Hortulan), Ole Jensen (Natravn, lærker, pibere, svaler, vipstjerter, kragefugle, Rosenstær, Kvækerfinke, korsnæb og Karmindompap), Tommy Kaae (nogle ryler), Peter Lange (Rørdrum, hønsefugle, kjover, Vandstær), Arne Bo Larsen (drosler), Mette Lauritzen (Sort Stork, hvide hejrer), Leif Novrup (Fiskeørn, Vendehals), Søren Peter

Pinnerup (lappedykkere), Palle A. F. Rasmussen (lom-mer), Hans Skov (Hvid Stork), Poul Ulrik (Turteldue, Lapværling, Hvidsiskan), Egon Østergaard (Pomerans-fugl).

Materiale

Rapportgruppen har udarbejdet Årsrapporter siden 1970. Fra og med 1978 er rapporterne udarbejdet efter stort set samme retningslinjer, og hovedsageligt baseret på samme kilder som nærværende rapport. Grundlaget for rapporten er data i DOFbasen suppleret med informationer fra DOFs lokalrapporter samt fuglestations-virksomheden og de rutinemæssige trækobservationer ved en række træksteder.

Ved udarbejdelsen af artsoversigterne drager Årsrapportens skribenter stor gavn af og sætter stor pris på de lokale bearbejdninger af det store materiale i DOFbasen, som foretages af de lokale rapportgrupper, og publiceres i lokalrapporterne. Det er et savn for Årsrapporten, at denne lokale bearbejdning desværre kun foregår i et mindretal af landets rapportregioner, og herfra skal der lyde en opfordring til de faunistisk interesserede feltornitologer ude i regionerne om at melde sig til dette arbejde. Det er både lærerigt og gavnligt at deltage i den proces, som det er, at skabe et overblik over fuglenes forekomst, på baggrund af de mange indtastede observationer i DOFbasen. Redak-

Brushane, Borreby Mose, 19. april 2011. Foto: Peter Vadum

Dompap, Farstrup, 3. april 2011. Foto: Albert Steen-Hansen

tionen vil opfordre til, at publikationen af lokalrapporterne forgår på internettet, således at teksterne bliver tilgængelige for offentligheden så hurtigt som muligt.

Der er ved redaktionens slutning i oktober 2012 kun udgivet to lokalrapporter for 2011: *Fugle og Dyr i Nordjylland 2011* og *Rørvig Fuglestation 2011*. Redaktionen har haft adgang til dele af manus til *Fugle i Østjylland 2011*. Data fra øgruppen Ertholmene, herunder Christiansø, er til dels hentet fra *Christiansøs Naturvidenskabelige Feltstation* via hjemmesiden www.chnf.dk.

Det skal her præciseres, at det ikke er muligt for Årsrapportens medarbejdere at gennemgå de mange hjemmesider på internettet, hvor der offentliggøres aktuelle observationer. Oplysninger herfra er for det meste kun medtaget i det omfang, de lokale rapportgrupper har indsamlet dem, eller hvor observatøren også har indsendt sine iagttagelser direkte til den lokale rapportgruppe eller har brugt DOFbasen. Det er overladt til Årsrapportens skribenter selv at afgøre, om de vil eftersøge observationer af deres arter på andre hjemmesider end www.dofbasen.dk.

Fuglestationsvirksomhed og rutinemæssige trækobservationer på en række lokaliteter har bidraget med et stort materiale, i de fleste tilfælde via DOFbasen. Der henvises til afsnittet om årets fuglestationsvirksomhed i *Fugleåret 2011*.

Tak

Tak til Tim Andersen, Preben Berg, Lasse Braae, Bent Jakobsen, Knud Pedersen, Morten Rasmussen, Jacob Sterup, Steen Søgaard og Michael Trasborg for hjælp med sammenstilling af data for udvalgte lokaliteter og arter. Tak til Kent Olsen og Inger F. Jensen for hjælp med korrekturlæsning. En stor tak til de mange, der har indsendt deres oplysninger via www.dofbasen.dk, til medarbejderne i de lokale

rapportgrupper samt til observatørerne på fuglestationer o.lign. Uden dem var denne rapport ikke blevet til.

Forkortelser anvendt i Årsrapporten

Følgende forkortelser anvendes i rapporten.

ad.	adult, voksendragt.
imm.	immatur, dragt mellem juv. og ad.
juv.	juvenil, den første fulde fjerdragt.
pull.	pullus, dunungedragt.
2K	aldersangivelse i kalenderår (fuglen "fylder år" ved årsskiftet).
3K+	Fuglen er mindst i sit 3. kalenderår.
pri.	Primo, de første 10 dage i måneden.
med.	Medio, den 11.-20. dag i måneden.
ult.	Ultimo, fra den 21. og måneden ud.
NNØ	Trækretning, verdenshjørne (også S, Ø, SV osv.).
SU	Dansk Ornitologisk Forenings Sjældenheds udvalg.
DATSY	Caretakerprojektets artsdel, med overvågning af truede og sjældne ynglefugle (tidligere DOF's Arbejdesgruppe for Truede og Sjældne Ynglefugle).
DKU	DOFbasens KvalitetsUdvalg.
sdr.	sommerdragt.
odr.	overgangsdragt.
vdr.	vinterdragt.
h	fuglen er hørt.
R	rastende
RI	ringmærket (fuglen er fanget til ringmærkning).
fou.	fouragerende.
sy.	syngende.
T	trækkende.
TF	trækforsøg.

Arts gennemgang

Islom *Gavia immer*

Årets i alt 51 fugle, som er fordelt med 20 i første halvår og 31 i andet halvår, var lidt under niveauet for de seneste år. Størstedelen af årets forekomster var fra Nordjylland, hvor der i alt blev noteret 35. Heriblandt årets eneste vinterfund: 6/2 1 2K+ Ø-R Skagen og 7/3 1 2K Ø Roshage. Under forårstrækket ved Skagen blev der registreret i alt 16 ad. i sdr. nordvesttrækkende og 1 2K østtrækkende i perioden 30/4-4/6 med max. 18/5 6 NV, hvor alle imponerende nok blev noteret trækkende enkeltvis i tidsrummet kl.0707-0754. Derudover var der ingen forårsfund i Nordjylland.

Året bød på hele tre sommerfund, alle fra Vestjylland: 13/6 1 ad. i sdr. R-S Bækbygård Strand, 17/7 1 2K S Vejlbj Klit og 28/8 1 2K S Vejlbj Klit.

Efterårets forekomster registreredes alle i perioden 5/10-10/12 fordelt med 16 fra (NJ), 3 (VJ), 2 (ØJ), 2 (SØJ), 2 (VSJ) og 4 (NSJ). Blandt efterårets forekomster skal især fremhæves 8/10 1 ad. i sdr. Ø Trelde Næs og dermed udtrækkende fra Vejle Fjord (SØJ) samt 29/10 2 2K+ i vdr. SV Nørre Vorupør (NJ), hvor de to fugle blev set trækkende sammen. Aldersfordelingen af de i alt 29 efterårsfugle var: 10 ad. (5 i sdr., 4 i odr. og 1 i vdr.), 4 3K+, 9 2K+, 1 2K og 5 1K+.

(Palle A. F. Rasmussen)

Regionsinddeling anvendt i denne rapport

Regional fordeling af Islom 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	35	6	0	2	2	0	0	2	0	4	0	0	51

Hvidnæbbet Lom *Gavia adamsii*

Forekomsten i 2011 på i alt 22 fugle var fordelt med 12 i første halvår og 10 i andet halvår. Ikke uventet sås de fleste fugle i Nordjylland, hvor der ved Skagen noteredes følgende: 19/4 1 ad. i sdr. Ø, 23/4 1 2K Ø, 29/4 1 ad. i sdr. Ø, 30/4 1 ad. i sdr. Ø, 2/5 2 ad. i sdr. Ø, 17/5 1 ad. i sdr. V-R, 16/6 1 2K R, 30/8 1 ad. i sdr. Ø, 13/10 1 2K NV, 16/10 1 2K Ø, 1/11 1 ad. i sdr. Ø, 9/11 1 ad. i sdr. Ø-R, 10/11 1 ad. i odr. Ø og 17/11 1 1K+ Ø-R. I Nordjylland var der uden for Skagen følgende forekomster: 23/4 1 ad. i sdr. NØ Kjærsgård Strand, 29/4 1 ad. i sdr. NØ kl.0831 Kjærsgård Strand og 12/10 1 1K+ S Stenbjerg. Fuglen fra 29/4 blev 10 minutter senere set nordøsttrækkende ved Hirtshals Fyr, og det var

formentlig også denne, som noteredes østtrækkende kl.0921 samme dag ved Skagen. Fuglen ved Skagen 16/6 var uflyvedygtig på grund af fremskreden svingfjersfældning. Forekomsten fra august ved Skagen var det første danske sommerfund af en udfarvet fugl.

Årets få fund uden for Nordjylland var: 2/4 1 2K R kysten ud for Sandflugtsplantagen (VSJ) og samme fugl rastende 8/4 ved Korshage (VSJ), 30/4 1 2K S Vejlbj Klit (VJ), 25/5 1 ad. i sdr. NV Korshage (VSJ), 12/10 1 1K+ S Vejlbj Klit (VJ), 16/10 1 ad. i sdr. NNØ Totten, Anholt (ØJ) og 16/10 1 2K+ i vdr. rastende ud for Anholt Havn (ØJ).

(Palle A. F. Rasmussen)

Regional fordeling af Hvidnæbbet Lom 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	17	1	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	22

Gråstrubet Lappedykker *Podiceps grisegena*

Der blev i 2011 lagt 20 % flere fugle (25.695) ind end året før, og de var fordelt på et lidt større antal lokaliteter (831). Der blev indrapporteret ynglepar fra 74 lokaliteter, hvoraf der på de 31 var foretaget bearbejdnings, hvilket var mere end en fordobling af antal lokaliteter med bearbejdede tal i forhold til 2010. Et forsøg på at estimere ynglebestanden på baggrund heraf gav 253–321 ynglepar, og derudover 128-208 estimerede par ud fra angivelser af ynglefugle (YF-koden), idet der er forsøgt ikke at få gengangere med, hvor der er rapporteret om både ynglepar og ynglefugle; i alt 381-529 par, hvilket var på niveau med 2010. Det er svært at give et mere præcist tal, da mange kun har oplyst om ynglefugle (YF-koden) på en given lokalitet. Der blev ikke rapporteret om ynglefugle fra Bornholm, kun enkelte territoriehævdende fugle fra Bastemosen og Svinemosen. Der blev kun registreret 214 unger ved 120 – 190 par, hvilket giver 1,1 – 1,8 unge/par; dette var en halvering af ungeproduktionen i forhold til 2010. Lokaliteter med flest indrapporterede ynglepar var: Hornbæk Enge, v. Gudenåen (ØJ) 18, Lidsø – Tjørnebjerg (ST) 14-18, Sundby Sø (NJ) 13-15, Saksfjed - Fugleværnsfondens område (ST) 11-12, Skenkelsø Sø (ST) 9-11 og Stege Sukkerfabriks jordbassiner (ST) 9-10. Desforuden var der lokaliteter med over 25 registrerede ynglefugle: Halkær Sø og Ådal (NJ) 54 (max. 20 par), Juelstrup Sø (NJ) 41 (8-16 par), Vestamager (Kalvebod Fælled)

(KBH) 32, Lille Vildmose, De vandfyldte gravebaner (NJ) 28, Fyrkat Engsø (NJ) 30 (max. 15 par) samt Omø (VSJ) 27. Fra Vestamager (KBH) blev der kun rapporteret om få ynglepar: 4 Hejresøen, 4 Klydesøen, samt 1 Nordre Klapper på trods af mange observationer. På flere lokaliteter var der ret store (vinter)bestande af rastende fugle, således 6/11 80 R Korevlerne (VSJ), 26/1 47 R Ordrup Næs (KBH), 6/11 51 FU Lumsås Sydstrand (VSJ), 5/10 33 R Lystrup Strand (ØJ), 29/11 32 R Borre Mose, Ålebæk Strand (ST) og 16/10 32 R Storedal (NJ).

De bedste træklokaliteter skal også lige omtales, forårstræk: 8/3-28/4 i alt 537 Ø Hyllekrog (ST), med max. 27/3 88 Ø; 5/2-8/4 i alt 32 V Børstrup Hage (NSJ), med max. 8/2 15 V samt 16/1 15 S Sjællands Odde (VSJ). Efterårstræk: 3/9-31/12 i alt 334 SV Gedser Odde (ST), med max. 16/11 22 SV; 14/9-24/12 i alt 107 V-NV Korshage (VSJ), med max. 16/10 4 S; 14/9-28/11 i alt 101 V-SV Kikhavn (NSJ), med max. 28/11 34 SV; 10/8-29/12 i alt 86 V Børstrup Hage (NSJ), med max. 28/11 25 V; 1/9-13/12 i alt 75 S Nordmandshage (NJ), med max. 17/10 16 S; 26/10-10/12 i alt 62 V-SV Rågeleje Strand (NSJ), med max. 28/11 22 V samt 14/9-15/10 i alt 51 V-SV Dovns Klint (ST), med max. 14/10 21 T. Af andre gode træklokaliteter kan nævnes Grenen (NJ), Blåvands Huk (SVJ), Fornæs (ØJ) og Dueodde (B).

(Søren Peter Pinnerup)

Regional fordeling af Gråstrubet Lappedykker 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
YF+YP	66-96	1-2	1-6	15-25	17-22	14-26	70-86	13-20	75-93	20-27	82-117	0	381-529

Gråstrubet Lappedykker ad. på rede, Stege Jordbassiner, 11. maj 2011. Foto: Per Schiermacker-Hansen

Nordisk Lappedykker *Podiceps auritus*

Efter rensning for de mest åbenlyse gengangere blev der i 2011 rapporteret mindst 432 fugle på 132 lokaliteter. 2011 blev således rekordår med knap 50 fugle mere end i det næstbedste år 2007. Fordelingen på individer var 158 i 1. halvår på 89 lokaliteter og 274 i 2. halvår på 43 lokaliteter, hvilket adskiller sig fra 2010, hvor individantallet var jævnt fordelt på de to halvår. I 1. halvår blev den sidste fugl set 20/6 R ved Føns Vang (F). Der blev i 1. halvår ikke set flokke på over 10, og de største forekomster har været rastende fugle: 10/4 10 Borre Mose, Ålebæk Strand (ST), 1-2/4 8 Kysten ved Sandflugtsplantagen (NSJ) samt 14/4 5 Saksfjed Inddæmning (ST). Der har stort set ikke været rapporteret trækobservationer fra 1. halvår: 4/5 4 Ø Hammerodde (B), 8/2 2 SV Rågeleje Strand (NSJ), 28/2 2 SØ Grenen (NJ) og 15/4 2 Ø Hyllekrog (ST) foruden yderligere 9 trækobservationer af enlige fugle. Der blev ikke rapporteret om ynglefund i 2010.

De første fund i 2. halvår var: 20/8 1 V Kikhavn (NSJ), 6/9 1 FU Egå Engsø (ØJ) samt 12/9 2 R Feddet (ST). 2. halvårs største forekomster af rastende fugle var 29-30/11 85-94 R Borre Mose, Ålebæk Strand (ST), 16/11 8 R Rømø Nordveststrand (SØJ) og 29/9 4 R Feddet (ST). Ud over den allerede nævnte vesttrækkende ved Kikhavn blev efterårstrækket indledt 14/9 1 R N Blåvands Huk (VJ), 17/9 1 S Rødvig By og Havn (KBH), 28/9 1 N Aså enge og havn (NJ) samt 3/10 1 V Dueodde (B). Der er 6 rapporteringer af mere end 2 fugle ad gangen under trækket, med 6 ad gangen som max. Enkelte lokaliteter havde træk af betydning: 28/11-11/12 10 V Børstrup Hage (NSJ), 28-29/11 9 V Borre Mose, Ålebæk Strand (ST), 1-25/12 8 SV Gedser Odde (ST) og 28/11-5/12 8 SV Rågeleje Strand (NSJ).

(Søren Peter Pinnerup)

Regional fordeling af Nordisk Lappedykker 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	8	4	7	3	3	18	8	26	8	11	26	36	158
2. halvår	12	9	5	7	3	15	1	11	8	45	145	13	274

Nordisk Lappedykker, Svanemøllehavnen, 23. januar 2011. Foto: Peter Dam

Sorthalset Lappedykker *Podiceps nigricollis*

Der blev noteret mindst 1488 Sorthalsede Lappedykkere på 142 lokaliteter, hvilket antalsmæssigt var lidt flere end de foregående år – knap 30% flere end i 2010, og på en del flere lokaliteter, næsten dobbelt så mange som i 2008. Der blev indrapporteret 137-175 ynglepar (YP) fra 19 lokaliteter, men der var kun foretaget bearbejdning af antal ynglepar på 4 lokaliteter med i alt 37-44 par. Vurdering af de 167 indrapporterede ynglefugle (YF) giver yderligere 22-31 par fra 10 lokaliteter. Desuden blev der indrapporteret 15 par med unger fra 5 lokaliteter, men uden YF-kode. Ser man på det maksimale antal fugle set i yngletiden (her sat til perioden 15/5-15/7) var der indrapporteret 185 fugle – svarende til max. 90 par - der ikke er indeholdt i ovennævnte. En forsigtig vurdering giver således en samlet ynglebestand på 172-311 par, hvilket var mindst en fordobling i forhold til 2010. På de to største kolonier Kongens Kær (SØJ) og Sundet – Fåborg (F) blev der rapporteret om unger, henholdsvis 76 og 14, mens der heller ikke i 2011 blev rapporteret om unger fra Mossø (ØJ).

Ud over en enkelt fugl (biløbs) 5/2 Mommark Havn (SJ) indfandt de første fugle sig som normalt i begyndelsen af marts, 12/3 1 FU Sundet - Faaborg (F), 17/3 1 R Alrø Strevselshoved (ØJ) og 19/3 1 R Gedser Odde (ST). Det største antal set i første halvår var: 27/5-17/6 100-105 YF Kongens Kær (SØJ), 30/5 94 R Egå Engsø, 26/6 78 R Borre (Horsens Fjord) (ØJ) og 13/5 72 R Vilsted Sø (NJ), hvilket er nogle af de sædvanlige lokaliteter med store forårstal. Efter yngletiden (15/5-15/7) blev der set større sommerflokke flere steder, hvor de største tal var 27/7 184 R Borre (Horsens Fjord) (ØJ), 27/7 86 R Vorsø, fjorden syd og øst for (ØJ) og 26/7 45 FU Kongens Kær (SØJ). Ud over de nævnte var der 7 lokaliteter med 15-30 fugle i løbet af juli/august. De sidste fugle blev set 2/10 2 R Han Vejle (NJ), 14/10 3 FU Borre (Horsens Fjord) (ØJ) og 22/10 3 FU Bankel Nor (SJ). Der blev således heller ikke i 2011 registreret egentlige vinterfund udover 5/2 1 FU Mommark Havn (SJ).

(Søren Peter Pinnerup)

Tabellen er udarbejdet efter nogenlunde de samme principper som i Fugleåret 2007-2010. Dvs. at en lokalitet medtages, når der er gentagne indrapporteringer (mere end 2) i yngletiden (her er sat til 15/5 – 15/7), eller der er indrapporteret ynglefugle og/eller unger. Min. YP og max. YP angiver antal ynglepar indrapporteret i DOFbasen. Unger angiver, om der foreligger observationer af pull eller juv./IK-fugle i tiden 15/5 – 15/7. Max. YF angiver det maksimale antal fugle på lokaliteten i yngletiden. * angiver at fuglene er indrapporteret i DOFbasen med adfærds-koden YF.

Kursiv angiver, at tallet stammer fra en bearbejdning.

Ynglelokaliteter for Sorthalset lappedykker 2011

Lokalitet	Region	min.YP	max.YP	max. YF	Unger
Botofte Skovmose	F			7	x
Brahertrolleborg Gods	F	1	1	2	x
Firtalsstrand	F	1	1	2	x
Føns Vang	F	14	14	47	x
Sundet - Fåborg	F	15	20	28	x
Søen, Valdemars Slot	F	1	1	4*	x
Tryggelev Nor Et Salmé Nor	F			2	x
Vitsø	F			24*	x
Gødstrup Engsø	ST			2	
Nielstrup Sø, Sydsjælland	ST			2	
Fyrkat Engsø	NJ			2	
Han Vejle	NJ			5	x
Juelstrup Sø	NJ			3	
Kogleaks	NJ	2	3	18*	x
Kærup Holme	NJ			12*	x
Lille Vildmose	NJ			2	
Vilsted Sø	NJ	10	14	52*	x
Viskum	NJ			2	
Østerådalen	NJ	1	1	4*	x
Gurre Sø	NSJ			8*	x
Hovvig, Odsherred	S			4	
Tissø	S			3	
Ejsbøl Sø	SJ			2*	
Margrethekog Syd (syd for Vidåen)	SJ	1	1	4	x
Slivssø, Hoptrup	SJ	1	4	9	x
Gl. Hviding Engsø	SVJ			2	
Sneum Digesø	SVJ			4*	
Astrup Engsø	SØJ	2	2	3	
Klostermølle	SØJ			2	
Kongens Kær	SØJ	50	55	103*	x
Nørrestrand	SØJ			9	
Borris Hede	VJ	0	1		
Hestholm, Øster	VJ			1	
Lønborggård / Stavsholm	VJ			4	x
Præstholm	VJ			10	
Skjern enge	VJ	2	2	4	x
Stadil Fjord	VJ	1	1		
Tim Enge	VJ			4	
Vest Stadil Fjord	VJ	3	3	9	x
Vesterenge	VJ			2	
Birksom	ØJ	1	2		
Brabrand Sø	ØJ			42	x
Egå Engsø	ØJ	21	21	94	x
Hornbæk Enge, v. Gudenåen	ØJ			2	
Lindholm Hoved	ØJ			14	
Mossø østende	ØJ			7	
Skanderborg Sø	ØJ	10	28	59	x
Solbjerg Sø	ØJ			4*	
Total		136	175	629	
Antal lokaliteter	48				23

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

I modsætning til de øvrige ægte havfugle er denne art regelmæssigt forekommende i danske farvande (Skagerak). Materialet i basen udgøres af 852 registreringer, der dækker ca. 14.095 fugle, dvs. knapt 20 fugle pr registrering.

I regionalfordelingen er der som forventet en ekstrem tydelig nord – syd gradient i forekomsten. NJ tegner sig for over 90% af materialet. Tendensen forstærkes i månedsfordelingen, hvor der i de øvrige regioner stor set kun blev registreret fugle i forbindelse med stormvejr. De regionale forskelle gør sig gældende helt ind i Kattegat, hvor artens talrighed aftager markant fra øst mod vest – jævnfør f.eks. med Sodfarvet Skråpe. Set i dette perspektiv kan forekomsten i NJ vurderes til ret moderate, mens der var rigtig pænt med fugle i Kattegat. Vurdering af forholdene ved den jyske Vesterhavskyst er mere usikker, men skønnes at være noget over middel.

De største totaler blev: Skagen (NJ) 9362, Roshage (NJ) 1740, Lild Strand (NJ) 1323, Børstrup Hage (NSJ) 179, Gilleleje (NSJ) 158, Korshage 123 (VSJ) og Blåvands Huk (SVJ) 118.

Ved Skagen var der 18 dage med over 100 fugle med 15/9 2000 V, 20/10 720 NV og 27/12 643 NV som de største noteringer.

Alle øvrige lokaliteter kunne tilsammen kun mønstre 8 forekomster med over 100 fugle: 12/7 400 R Hirtshals (NJ), 10/8 396 V Lild Strand og 199 V Roshage, 15/9 200 T Roshage, 8/10 750 V Hamborg, Hanstholm (NJ) og 1000 V Roshage samt 20/10 790 V Lild Strand og 175 T Roshage.

De største tal fra Kattegat blev: 15/9 52 Børstrup Hage og 38 Rågeleje Strand (NSJ), 10/12 45 Børstrup Hage, 62 Kikhavn (NSJ) og 89 Korshage samt 29/12 52 Gilleleje By (NSJ).

(Lasse Braae)

Regional fordeling af Mallemuk 2011

2011	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Fugle	13858	114	166	69	23	0	9	164	0	542	0	0	14945
Lokaliteter	22	10	10	4	5	0	2	3	0	10	0	0	66

Mallemuk, Skagen, 30. december 2011. Foto: Jørgen Kabel

Sodfarvet Skråpe *Puffinus griceus*

Det blev samlet set til et typisk gennemsnitsår, dog var forekomsten betydeligt over gennemsnittet i Kattegat og følgelig noget færre fugle end normalt ved Jyllands kyster. Uden reduktion for gengangere fra lokalitet til lokalitet bliver DOFbasens 234 registreringer reduceret til 196 fugle fra 31 lokaliteter. Året indledtes allerede 6/2 1 NV Skagen (NJ). Den næste - efterårets første fugl, dukkede op 9/8 1 Ø Ørhage (NJ). Yderligere 8 fugle blev set i august heraf 17/8 2 S Blåvands Huk (SVJ) og 30/8 2 V Roshage (NJ). I september rapporteredes 90 fugle fordelt på 18 observationsdage med 7/9 8 Blåvand Huk, 15/9 7 Børstrup Hage (NSJ), 9 Rågeleje Strand (NSJ) og 10 Korshage (VSJ) samt 22/9 12 Blåvands Huk som de største dage. Oktobers observationer endte på samme niveau med 94 fugle fordelt på 15 observationsdage, flest 7/10 5 Roshage og 12/10 9 Korshage. Måneden

sluttede med 22/10 1 T Grønhøj Strand (NJ). Herefter blev der kun meldt 28/11 1 R Skagen og 3/12 1 Ø Hirtshals Havn (NJ).

Følgende fugle rapporteredes uden for de mest gængse havfuglelokaliteter: 15/9 og 18/10 1 V Flyvesandet (F), 17/9 og 18/9 1 S Århus Nordhavn (ØJ), 19/9 1 SV Sælvig Havn (ØJ) og 6/10 1 S Lakolk Strand Rømø (SJ).

De samlede totaler for de bedste lokaliteter blev: Skagen 17, Roshage 14, Nørre Lyngvig (VJ) 11, Blåvands Huk 45, Børstrup Hage 24, Rågeleje Strand 14, Kikhavn (NSJ) 15 og Korshage 26.

Sikre gengangere er vanskelige at finde i materialet, der er dog mindst et enkelt eksempel: 15/9 15:47 3 Ø Korshage og igen set østtrækkende 16:16 Rågeleje Strand.

(Lasse Braae)

Regional fordeling af Sodfarvet Skråpe 2011

2011	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Fugle	42	18	49	3	1	1	2	30	0	53	0	0	196
Lokaliteter	9	6	4	3	1	1	1	2	0	4	0	0	31

Almindelig Skråpe *Puffinus puffinus*

Det blev et forholdsvis beskedent år med 47 registreringer i DOFbasen – i alt 28 fugle nogenlunde jævnt fordelt på seks måneder.

I maj sås 4 fugle alle fra Jylland: 24/5 1 Ø og 26/5 1 NV Skagen (NJ), 28/5 1 S Bækkegård Strand (VJ) og 29/5 1 S Trans (VJ).

Juni gav 2 jyske fugle: 6/6 1 NØ Skagen og 30/6 1 N Nørre Lyngvig (VJ).

Juli bød på 4 fugle stadig kun fra Jylland: 13/7 1 NV Skagen samt 18/7 1 S, 19/7 1 N og 23/7 2 N alle Agger Tange (NJ).

Den jyske dominans fortsatte i august med 5 fugle: 10/8 1 Ø Ørhage (NJ) og 1 V Roshage (NJ), 28/8 1 S Agger Tange samt 30/8 2 V Roshage.

I september kom der så endelig lidt spredning.

Af månedens 6 fugle registreredes de 2 på Sjælland, den ene fra Fakse Bugt: 7/9 1 S Blåvands Huk (SVJ), 12/9 1 R Feddet (SS), 14/9 1 S Blåvands Huk, 15/9 1 V langs Sjællands Nordkyst blev set på fire lokaliteter: 17:00 Gilleleje (NSJ), 17:09 Børstrup Hage, 17:33 Rågeleje og 18:05 Korshage (VSJ) samt 22/9 2 N Blåvands Huk.

Kulminationen kom i oktober med 7 fugle: 6/10 1 S Nørre Lyngvig, 8/10 1 SV Rågeleje Strand, 10/12 1 12:05 Ø Korshage og 14:58 Børstrup Hage samt endelig årets største tal 20/10 3 V Børstrup Hage.

Bemærk de to fugle der blev registreret både i NSJ og VSJ og fuglen fra Fakse Bugt. Observationer fra de indre farvande er absolut ikke hverdagskost.

(Lasse Braae)

Regional fordeling af Almindelig Skråpe 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	13	4	4	0	0	0	0	2	0	6	1	0	28

Lille Stormsvalde *Hydrobates pelagicus*

Det blev det bedste år siden 1997 (hvor der var 18 fugle) – i alt blev der rapporteret 15 fugle, heraf 2 dødfundne og et plejebarn. Alle fund nævnes. Året indledtes med 15/9 1 trk Vejby Klit (VJ). I begyndelsen af oktober kom der en fin periode, der gav følgende fugle: 5/10 1 NV Hirtshals Havn (NJ), 6/10 3 S Blåvands Huk (SVJ) og 1 S Bjerregård Stand (VJ) samt 8/10 1 V Klint (VSJ). Oktober bød på en enkelt fugl mere: 18/10 1 S Blåvands Huk. Herefter skulle vi hen til slutningen af november før arten igen blev registreret: 27/11 1 R og 29/11 1 R begge

Hirtshals Havn samt 30/11 1 T Tipperne (VJ) - blot anden observation fra denne lokalitet og som afslutning på årets feltobservationer kom 7/12 1 N Lakolk Strand Rømø (SJ).

De to dødfundne fugle var: 28/11 1 Kikkebjerg Plantage (SVJ) og 30/11 1 Hirtshals Havn (ny fugl) og endelig 10/12 1 der kom i pleje Rindum (VJ) og blev sluppet ved havet, men blæste igen ind over land. Alt i alt var der påfaldende mange sene fugle.

(Lasse Braae)

Stor Stormsval, Roshage, 7. oktober 2011. Foto: Jan Eske Smith

Stor Stormsval *Oceanodroma leucorhoa*

Det blev et ganske fint år. Basens 190 registreringer rummer i alt 296 fugle fra 36 lokaliteter. Der er ikke forsøgt at korrigere for gengangere mellem de enkelte lokaliteter, så der kan være dubletter i materialet.

NJ: Årets første fugle dukkede op allerede 30/8. Set i regionen indtil 20/10. De største dage blev: 5/10 17 Ørhage, 7/10 og 8/10 12 Roshage begge dage.

VJ: Registreret i perioden 4/10 – 19/10 med maksimum 6/10 12 Bjerregård Strand, 11 Bækbygård Strand og 25 Nørre Lyngvig. Sidstnævnte tal blev årets største notering i Danmark.

SVJ: Set fra 13/9. Den mest bemærkelsesværdige observation var 9/12 1 Esbjerg Havn, der også blev

årets sidste fugl. De største dage var: 6/10 14 og 7/10 12 Vejers Strand.

SJ: Eneste observation var 6/10 1 Lakolk Strand Rømø.

ØJ: 17/9 1 Århus Nordhavn og 9/10 1 Anholt Havn.

NSJ: Set 15/9 – 21/10 med maksimum 8/10 3 Børstrup Hage, 3 Rågeleje og 6 Kikhavn.

VSJ: Kun registreret i dagene 7/10 - 8/10 med 11 Korschage og 7 Klint sidstnævnte dag.

ST: Årets mest bemærkelsesværdige observation: 25/10 1 R Feddet – fund fra de indre farvande er meget usædvanlige!

(Lasse Braae)

Regional fordeling af Stor Stormsval 2011

2011	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Fugle	72	87	96	2	0	1	0	21	0	16	1	0	296
Lokaliteter	9	9	6	2	0	1	0	3	0	5	1	0	36

Sule *Morus bassanus*

Datagrundlaget i DOFbasen var 4029 poster med i alt 70614 fugle. Mængden af gengangere i materialet var stort, og hvor meget der skulle skæres fra for at ramme det reelle antal var yderst usikkert. Bearbejdningen blev vanskeliggjort af mange rastende fugle og et til tider ikke alt for målrettet træk. De dage, hvor Sulen var en af de havfugle, der blot drønedes forbi obsposten og nemt kunne protokolføres, er for længst forbi. Da Sulen er en stor og iøjnefaldende art, må der også påregnes en pæn del gengangere mellem lokaliteter, der ligger forholdsvis tæt. Hvis der virkelig skal skæres ind til benet efter dette princip, ryger der muligvis et 5-cifret antal fugle fra totalen.

Alt andet lige så er der ikke tvivl om, at Sulen er tiltaget i de seneste år: Fremgangen er størst i det Nordjyske og i Kattegatsområdet, medens tallene fra den jyske vestkyst er på niveau med resultaterne fra de senere år. Den rekord høje årstotal skyldes udelukkende meget store forekomster i oktober måned. Resten af året var forekomsten mere normal.

Der var et nogenlunde normalt forår med flest fugle i april og som sædvanligt færrest i juni. De største forårsdage var: 6/4 602 V Roshage, 9/4 254 NV Grenen og 26/5 224 V Nordstrand, Skagen, alle (NJ).

Sule, Grenen, 28. september 2011. Foto: Knud Pedersen

Månedsfordeling og regional fordeling af Sule 2011													
2011	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Total
NJ	269	232	1828	1860	854	44	1456	1351	2632	15856	919	802	28103
VJ	4	8	75	410	91	81	1185	591	983	1881	52	2	5363
SVJ		4	7	166	381	16	662	465	1585	558	4	1	3849
ØJ	3	30	15	22	1		10	5	94	1978	63	50	2271
SØJ									21	1032	43	16	1112
SJ				1			4		2	21			28
F			1	4					5	672	1	1	684
VSJ			5	21	13	11		1	40	1775	19	29	1914
KBH										9	3	92	104
NSJ	8	6	19	76	2	3		5	82	4798	444	1245	6688
ST				1							2	3	6
B													
Total	284	280	1950	2561	1342	155	3317	2418	5444	28580	1550	2241	50122

Største månedlige rasttal (tal uden lokalitet er alle fra Skagen): 7/1 95 Kandestederne (NJ), 18/2 16, 29/3 72, 8/4 55, 26/5 150, 12/6 10, 18/7 155 Agger Tange (NJ), 10/8 80 Hirtshals (NJ), 28/9 190, 3/10 265, 12/11 120 Hornbæk Havn (NSJ) og 30/12 60 Kronborg (NSJ) – bemærk de sene nordsjællandske forekomster. Følgende træktaal på over 250 fra efteråret: Skagen: 6/10 520 NV, 7/10 654, 8/10 1476 NV, 9/10 1204 NV, 10/10 281 V, 13/10 342 NV, 14/10 623 NV,

15/10 256 NV, 16/10 726 V og 21/10 291 NV. Øvrige NJ: 10/8 262 V Lild Strand, 8/10 1673 N Nordmandshage samt 13/10 320 N Aså enge og 378 N Nordmandshage. Og tallene fra resten af Danmark: 10/7 400 S Fjand Grønne (VJ), 30/8 317 N Bjerregård Strand (VJ), 13/9 413 N, 14/9 419 T og 22/9 370 T alle Blåvands Huk (SVJ), 22/9 536 N Nørre Lyngvig (VJ) og 250 T Blåvands Huk, 7/10 364 Børstrup Hage (NSJ), 479 V

Kikhavn (NSJ) og 369 V Korshage (VSJ), 8/10 335 N Trelde Næs (SØJ), 412 V Fyns Hoved (F) og 312 Klint (VSJ) samt 11/10 780 V og 20/10 307 V begge Børstrup Hage.

Det ses, at det helt store ryk passerede 7/10 – 9/10.

En sammentælling for de enkelte lokaliteter giver følgende top scorere i de enkelte regioner:

NJ: Skagen 16934, Nordmands Hage 2968 (48 observationsdage), Roshage 2418 (34), Ørhage 939 (25), Agger Tange 800, Aså havn 797, Lild Strand 688 (11), Hirtshals 547 og Jerup Strand 362.

VJ: Nørre Lyngvig 1687, Bækbygård Strand 851, Vejlbj Klit 697 og Bjerregård Strand 470.

SVJ: Blåvands Huk 3441 og Vejers Strand 160.

ØJ: Anholt 1260, Århus 312 og Fornæs 234.

SØJ: Trelde Næs 449 og Rosenvold 421.

F: Flyvesandet 130 og Fyns Hoved 549.

NSJ: Børstrup Hage 2588, Kikhavn 1058, Rågeleje Strand 921, Gilleleje 532, Hellebæk 529, Hornbæk 200 og Nivå Bugt 119 (sidstnævnte lokalitet er i Øresund!).

VSJ: Korshage 1318 og Klint 437.

(Lasse Braae)

Rørdrum *Botaurus stellaris*

Efter endnu en vinter med en del sne og frost var det ikke overraskende at antallet af rørdrummer fortsatte med at falde. Faldet i total var dog ikke drastisk, og en del af det skyldes muligvis en lidt mere hårdhændet frasortering af gangangere. Der var især få fugle i vintermånederne, både først og sidst på året, hvorimod der blev registreret paukende fugle på flere lokaliteter end i 2010. I artens kerneområde i landet, Vejlerne (NJ), blev der kortlagt i alt 57 territoriehævdende fugle, hvilket var omtrent samme antal som i 2010 (61).

Det første trut blev hørt 13/3 ikke mindre end 4 forskellige steder; Vestamager (KBH), Lille Åmose (VSJ), Røgbølle Sø (ST) samt Vejlerne (NJ). Herefter var der næsten daglige observationer af paukende rørdrummer. De større optællinger var alle fra Vejlerne, største antal herforuden var 6 Lille Vildmose (NJ) og 6-8 Lille Åmose. På Fanø (SVJ) blev bestanden vurderet til i alt 11, og i Ribe Holme (SVJ) blev bestanden opgjort til 6 territorier.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Rørdrum 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
fugle	96	60	34	11	5	18	34	26	41	7	22	3	357
lokaliteter med pauk.	26	25	17	3	3	7	7	18	18	3	11	3	141

Rørdrum, Vestamager, 9. juli 2011. Foto: John Larsen

Sølvhejre, Vejrum Bro Nørreådal, 13. oktober 2011. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Sølvhejre *Ardea alba*

I 2011 blev der observeret Sølvhejre i alle årets måneder og i alle lokalafdelinger. I alt blev der observeret omkring 126 fugle, hvilket var ny rekord (tidl. rekord: 69 i 2007). Der kan dog være nogle gengangere i de store flokke der blev observeret i efteråret.

Årets første observation blev gjort den 16/1, hvor en overflyvende fugl blev set ved Kraneled (ST). Den 19/1 trak en fugl vest ved Frederikssund (NSJ) og den 19-20/1 rastede en fugl ved Nysted (ØJ).

Årets sidste observationer blev gjort i december. Fra

den 19-31/12 rastede en fugl ved Gødstrup Sø (VJ). Fra den 20/11 – 31/12 rastede en fugl ved Holløse Bredning (NSJ) og den 24-29/12 rastede en fugl i Tamosen (VSJ).

Fra oktober til december rastede en større flok Sølvhejrer ved Rømødæmningen (SJ). Medio november nåede flokken sit højeste med op til 13 eksemplarer. Ligeledes sås en flok på op til 13 eksemplarer ved Tryggelev Nor (F) den 23/10.

(Mette Lauritzen)

Regional fordeling af Sølvhejre 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	15	16	7	2	6	18	18	8	9	7	14	6	126

Silkehejre *Egretta garzetta*

I 2011 blev der observeret max 38 Silkehejrer i Danmark. Årets fund blev gjort i perioden april-oktober, hvilket er ret typisk.

Silkehejrerne ankom medio-ultimo april. Første fund var den 19/4, hvor en fugl rastede på Tipperne (VJ). Denne fugl blev set i området i til og med den 9/9.

Den 22/4 rastede en fugl ved Lønnerup Fjord (NJ).

Det første sjællandske fund blev gjort den 24/4, hvor

en fugl rastede i Hallenslev Mose (VSJ).

Årets sidste fund blev gjort i september-oktober: 20/9 1 fouragerende ved Olsens Pold (VJ), 25/9 1 rastende ved Bygholm Vejle (NJ) og 1/10 1 fouragerende ved Skjern Enge (VJ).

Der blev ikke set mere end 2 fugle på nogen lokalitet i 2011.

(Mette Lauritzen)

Regional fordeling af Silkehejre 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	6	6	3	0	0	4	2	6	5	3	3	0	38

Det vilde storkepar i reden ved Hjemsted Oldtidspark, Skærbæk få dage før storkene begyndte at ruge. 8. maj 2011. Foto: Hans Skov

De tre storkeunger i Gundsøllille er netop blevet flyvefærdige. 11. juli 2011. Foto: Hans Skov

Sort Stork *Ciconia nigra*

I 2011 blev der observeret 28 Sorte Storke i Danmark. Den første observation var den 13/4, hvor en rastende fugl blev set ved Vesterskov ved Skørring (ØJ). En trækkende fugl blev set ved Kongens Mose (SJ) den 17/4 og den 19-20/4 blev årets første fugl set på Sjælland. Den blev observeret trækkende langs nordkysten fra Korshage (VSJ) til Gillbjerg Hoved (NSJ). Årets største forekomst blev observeret den 5-6/8, hvor 3 1K fugle først blev observeret rastende i Fjelsø (NJ). Senere på dagen sås 3 1K fugle ved Glatved Kalkbrud

(ØJ) og den 6/8 blev fuglene igen observeret ved Ballum Forland (SVJ).

Årets sidste fugle blev observeret i september: 1/9 1 trækkende ved Stevns (KBH) og 2/9 1 af Hennemted Haver (F). Samme dag blev en trækkende fugl observeret ved Nykøbing Falster (ST). Årets sidste observation blev den 25/9, hvor en 1K fugl trak syd ved Dovns Klint (F).

Bornholm var den eneste landsdel hvor der ikke var observationer af Sort Stork i 2011.

(Mette Lauritzen)

Regional fordeling af Sort Stork 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	5	2	4	5	2	7	2	1	2	1	4	0	28

Hvid Stork *Ciconia ciconia*

Storkesæsonen i 2011 var i gang fra 1. januar. I Gundsøllille overvintrede yngleparret på reden. Som noget nyt var der enlige storke på nyopsatte storkereder i Stenløse og Stærkende ved Greve. Disse to storke stammer også fra det skånske storkeprojekt. De dukkede op på Sjælland i oktober og blev hængende til vinteren slap sit greb først i marts. Herefter dukkede de op på gammelkendte lokaliteter i Skåne. Gundsøllille parret, såvel som de to enlige storke blev fodret hen over vinteren. De fire omtalte storke er frem til 10/3 identiske med de storke, der blev iagttaget forskellige steder på Sjælland (jf. DOFbasen). Den første stork, som kom ind med trækket syd fra, var den der blev set i Tranekær på Langeland 10/3. Herefter blev der set flere og flere storke forskellige steder jo længere hen i marts man kom. Og fra sidst i april til sidst i maj eksploderede antallet af strejfstorke over stort set hele landet. Årsagen var de 6 ugers højtryksvejr, der fra sidst i marts til 10/5 dominerede vejret i både Danmark og landene syd for os. Med den fremherskende sydøsten vind i denne periode var der så at sige hul igennem for østtrækkende storke i 6 uger. Det betød at rigtig mange

tyske og polske storke var en tur omkring Danmark. Aflæste ringmærker af tyske storke dokumenterer denne påstand.

Som noget ret så usædvanligt, så dukkede der allerede i april storkeflokke op. Normalt hører store storkeflokke af unge storke anden halvdel af maj til. Den 24/4 dukkede således 16 storke op nær Skærbæk i Sønderjylland. To af disse storke skilte sig ud fra flokken, og bosatte sig på en pælerede i Hjemsted Oldtidspark (SJ). Det var i et afsondret hjørne af Oldtidsparken, så kun få opdagede sensationen indtil det nåede ud til pressen 7-8/5. Sensationen var, at det første storkepar af vild proveniens havde bosat sig og lagt æg. Noget der sidst hændte i sommeren 2004. Fra den 7/5 og nogle dage frem lurede endnu en sensation i Askeby på Møn (ST). En enlig stork slæbte grene op i et træ, men efter få dage opgav den og fortrak. Der var sidst fastboende storke på Møn i 1919.

Den største storkeflok i foråret var de 16 storke, der blev set 24/4 ved Skærbæk og igen 26/4 ved Gørding ved Vemb (VJ). De fleste af storkene i Gørding har nok været de samme som dem ved Skærbæk. Bøtø Nord (ST) havde

ligeledes 16 storke d. 23/5. Hen over juni-juli var der fortsat pæne storkeflokke. F.eks. blev der set 9 storke ved Græsted d. 9/7.

I august hændte der det helt utrolige at op til 90 storke i en flok blev set 22/8 ved Ølsemagle Revle. Natten forinden blev der talt 88 overnattende storke på antenner og huse i Oppe Sundby ved Frederikssund (NSJ). Ikke siden 1930'erne har man kunnet se en så stor storkeflok på Sjælland. Storkene stammede næsten alle fra Skåne. De fleste var ungfugle fra i år. Storkeflokkene kunne senere følges ned over Sjælland til Lolland, hvor 86 storke d. 23/8 blev set ved Flårup og Torslunde. Storkeflokkene fortsatte siden til Fehmern, og videre ned i Tyskland til Westerwald i det vestlige Mellemtyskland. Flokken valgte altså den vestlige trækrute.

Den 1/9 blev 18 skånske storke set trække ind ved Mandehoved på Stevns Klint. I resten af september blev der set op til 3 trækkende storke på Sjælland. Så sent som d. 2/10 blev en stork set ved Jels i Sønderjylland. Ud på det sene efterår strandede tre storke fra det skånske storkeprojekt i Danmark. Det var i Veksø vest for København, Agersø i Storebælt og Smedager ved Tinglev i Sønderjylland. Alle tre steder blev der sat reder op, som storkene herefter benyttede som overnatningssteder året ud. Storkegruppen har opgjort antallet af storke der har besøgt Danmark i 2011 til ca. 500 individer. Til sammenligning skønnedes kun ca. 120 storke at have besøgt Danmark i 2010. Så ingen tvivl om at 2011 bød på usædvanligt mange storke i den danske natur. Og det også når man fraregner de skånske projektstorke. En skam de møder en så gold kulturørken.

Gundsøllille* på Sjælland var det eneste sted med flyvefærdige storkeunger. Parret påbegyndte æglægningen ca. 1/4 i storkereden på den høje gartneriskorsten. Parret udrugede 3 unger, som kunne ringmærkes d. 1/6. De tre unger var flyvefærdige d. 9/7. Den 27/7 omkom den yngste af ungerne (1A99) ved kontakt med højspændingsledninger i Stenløse. De to tilbageblevne unger blev frem til d. 22/8 hængende i området sammen med forældre-fuglene. Denne dag trak de bort. Formentlig ved at tilslutte sig den store flok skånske storke som denne dag trak gennem området. Før d. 20/9 var Gundsøllille ungstorken 1A97 så uheldig at blive dødeligt kvæstet ved at flyve imod elledninger ved Spjellerupvej 100 ved Næstved. Den 10/9 blev Gundsøllille ungfuglen 1A98 aflæst ved Store Merløse på Midtsjælland. Den var i selskab med en skånsk stork. Næste dag var begge storke trukket syd på.

Storken 1A98 blev efterfølgende aflæst på en losseplads i Valdemingomez ved Madrid d. 12/1 2012. Den 19/2 2012 var den ved Castelló d'Empuries ved Girona nordøst for Barcelona. Spanien er tydeligvis overvintringssted for storken 1A98.

*Begge storke stammer fra det skånske storkeprojekt.

Skærbæk i Sønderjylland var stedet hvor et nyt vildt storkepar bosatte sig i en pælerede i Hjemsted Oldtidspark. Storkeparret, der ikke var ringmærket, dukkede op 24/4 hørende til en flok storke på 16. De skilte sig ud fra flokken og bosatte sig på reden. Omkring 9/5 blev første æg lagt, og 11/6 kunne jeg konstatere at den første unge var klækket. Den 13/6 var der mindst 2 unger. Faktisk blev der udruget 3 unger. Den 26/6 lå den første unge død under reden. Den 2/7 var det tydeligt at der igen var problemer i reden. Ingen unger blev set trods intensiv overvågning af reden. Så forsvandt den ene gamle stork, og 6/7 forsvandt den tilbageblevne stork, da den også indså at ungerne var døde. Skærbæk husede sidst storke i 1982, og området er i dag ganske enkelt ikke egnet til at dække en storkefamilies fødebehov. Trist at genkomsten af et vildt storkepar endte så sørgeligt. De kommer næppe igen i 2012.

Ud over de nævnte storke er mindst 3-4 ynglestorke med danske ringe aflæst i Sydslesvig og Ditmarsken denne sommer. En stork fra Gundsøllille reden fra 2009 blev i år set på både Sjælland og i Skåne. Tallet kan evt. vokse fordi der endnu mangler indrapportering af gemeldte storke.

Analysen af små 500 stk. storkegyllp indsamlet i Danmark fra 1976-2003 er nu publiceret. Man kan downloade rapporten ved at gå ind på Naturhistorisk Museums hjemmeside og klikke sig ind på medarbejderne. Under Søren Tolsgaard finder man rapporten.

Se: <http://www.naturhistoriskmuseum.dk/info/personale/personale.htm>

2011 synes at have været et godt år for Europas storke. I f.x. Slesvig-Holsten steg antallet af vilde storkepar fra 207 par i 2010 til 232 par (stigning på 12 %). Hertil skal lægges ca. 45 frit flyvende storkepar, der har en baggrund, der kan minde om Hvedstrup-Gundsøllille storkeparret, så det totale antal par bliver ca. 277 par. Forekomst af rigtig mange mus, og et sommervejr, der artede sig nogenlunde for de sarte storkeunge i deres første uger, medførte at 434 unger fløj fra rederne med de 232 vilde storkepar. Det er et rimeligt resultat. Men i 2010 klarede 207 par at få 440 unger på vingerne (Kilde: NABU AG Storchenschutz).

(Hans Skov)

Regional fordeling af Hvid Stork 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	55	36	15	65	41	76	35	13	166	110	139	3	754

*Det reelle antal individer er langt lavere end de i skemaet nævnte 754 observerede storke. De store flokke af storke, der trak ud fra Skåne blev f.eks. set både i Københavns området, Nordsjælland og Storstrøms Regionerne. Og i andre områder af landet er de samme storke også set i flere regioner. Når der korrigeres for gengangere så er det et forsigtigt skøn, at ca. 500 forskellige storke besøgte Danmark i 2011. I 2010 var tallet kun ca. 120 storke.

Sortsvane *Cygnus atratus*

Der foreligger i alt 73 dataposter, men rensset for oplagte gengangere udgjorde årstotalen blot 16 fugle. Det var lidt flere end de blot 9 i 2010, men markant færre end i perioden 2000-09, hvor der årligt blev set omkring 40. Alle observationer lå inden for perioden 13/3-19/12 og fordelingen på de to halvår var nogenlunde lige.

Hovedparten af forekomsterne drejede sig om enlige fugle. Undtaget herfra var 14-19/6 2 Vejlerne (NJ), 12-16/7 2 Harboøre Tange (VJ), 20/7-5/11 2 Agger Tange (NJ) og endelig 27/9 2 Ulvedybet (NJ). Forekomsterne ved Harboøre Tange og Agger Tange drejede sig sikkert om de samme fugle.

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af Sortsvane 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	7	3	0	0	1	0	1	1	1	1	1	0	16

Pibesvane *Cygnus columbianus*

Årssummen af rastende fugle udgjorde 6632, hvor 1. halvår tegnede sig for 2063, mens 2. halvår tegnede sig for 4569. Der er efter bedste evne rensset for dobbeltregistreringer indenfor de enkelte lokalområder. En tilsvarende sortering er ikke mulig for landet som helhed. Men da der er betydelige regionale forskelle i forekomstmønstrene, må den samlede årssum antages at indeholde et ukendt antal gengangere.

De gennemsnitlige nøgletal for perioden 2007-10 er som følger, 1. halvår 2726, 2. halvår 2412, årssum 5138. Året 2011 adskiller sig fra gennemsnittet ved at have en forholdsvis ringe sum i det kolde og sneryge 1. halvår, en usædvanlig stor sum i det milde 2. halvår og som følge heraf en sum for hele året, der ligger væsentligt over middel.

I 1. halvår udgjorde ungfugle 8,8 % af 1242 aldersbestemte fugle, mens de i 2. halvår udgjorde 9,6 % af 4233 aldersbestemte fugle.

Årsummen af trækkende Pibesvaner var 1729, idet 1. halvår tegnede sig for 593, mens 2. halvår tegnede sig for 1136. Som vanligt var billedet i Vestdanmark domineret af rastende fugle, mens det i Østdanmark i begge halvår var domineret af trækforekomster.

De største rasttal i 1. halvår var: 6/1 468 Pøl Mose (SVJ), 22/3 298 Vogn Enge (NJ) og 14/3 220 Kongens

Pibesvane (øverst) og Sangsvane, Nordsjælland, 25. marts 2011. Foto: Helge Sørensen

Mose (SJ). De største rasttal i 2. halvår var: 17/11 564 Agger Tange (NJ), 18/12 770 Store Emmerske (SJ) og 31/12 790 Kvie Sø (SVJ).

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af Pibesvane 2011 opdelt på hhv. rastende og trækkende fugle

Rast	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	550	275	470	21	49	450	60	70	16	35	65	2	2063
2. halvår	1500	400	1000	41	32	1200	67	42	60	91	105	31	4569
Træk													
1. halvår	169	0	20	0	71	21	2	6	50	28	215	11	593
2. halvår	62	98	250	56	62	41	27	70	188	67	168	47	1136

Tajgasædgås *Anser fabalis fabalis*

Årets sum var på 14.172, hvor 1. halvår tegnede sig for 12.253, mens 2. halvår tegnede sig for 1919. Inden for de enkelte lokalområder er der efter bedste evne rensset

for gengangere. Den meget skæve fordeling på de to halvår forklares med det milde vejr i 2. halvår. Store tal i 1. halvår var: 9/1 2710 Møn (ST), 11/1 3905

Sydfalster (ST), 17/1 820 Rosvang og Egebaksande i Thy (NJ), 20/1 840 Holtug på Stevns (KBH) og 22/1 1500 Tissø (VSJ). Den rastende bestand i Lille Vildmose (NJ) og Tjeleområdet (NJ) nåede op på 1400 og det kunne følges, hvordan fuglene 3 gange i halvårets løb flyttede mellem disse nært forbundne nordjyske rastområder,

som ligger med en indbyrdes afstand på ca. 60 km. Det milde vejr i 2. halvår satte sit præg på rasttallenes størrelse; de største forekomster blev således 15/10 420 Rosvang (NJ), 4/12 275 Vestlolland (ST) og 19/12 700 Lille Vildmose (NJ).

(Thorkil Brandt)

Regional fordeling af Tåjgasædgås 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	2820	6	15	59	58	1	265	1500	900	9	6615	5	12253
2. halvår	1120	6	17	2	1	2	11	25	38	6	650	41	1919

Tundrasædgås *Anser fabalis rossicus*

Hvor årene 2005-09 bød på rekordagtige årstotaler på mellem 11.636 og 18.384, har tallene for de to seneste år været noget lavere. Årstotalen i 2010 var således 7111, mens den i 2011 var 8729, fordelt med 3422 i 1. halvår og 5297 i 2. halvår.

Det var som sædvanlig Vestlolland (ST), der tegnede sig for de største forekomster. Der er dog indberetninger af enkelte fugle eller småflokke fra alle lokalområder. Både i 1. og 2. halvår var de største forekomster på Vestlolland koncentreret i ret korte perioder. Største tal i 1. halvår var 16/1 2050 og der var ingen indrapporteringer af 3-cifrede antal efter ultimo januar. Største tal fra Vestlolland i 2. halvår var 16/11 3900 og maksimum for december blev 24-25/12 med blot 1000. I rekordårene 2005-09 blev de største tal ellers generelt registreret i ugerne lige omkring årsskiftet. Et par opsummerede træktal: 16/10-13/11 i alt 115 Sydlangeland (F) og 28/10-28/12 i alt 790 Gedser Odde (ST).

(Thorkil Brandt)

Tundrasædgås, Urterslev Mose, 25. april 2011. Foto: Peter Dam

Regional fordeling af Tundrasædgås 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	8	20	19	0	0	9	20	300	35	1	3000	20	3432
2. halvår	23	11	23	1	6	79	135	4	10	0	4950	55	5297

Grønlandsk Blisgås *Anser albifrons flavirostris*

Der var et fund af denne race, 4/12 1 R Vest Stadil fjord (VJ). I 2010 var der fund af 3 skudte fugle.

Årsgennemsnittet de sidste 10 år er på 4 fugle, så årets ene fugl er i den absolut lave ende.

(Rene Christensen)

Dværggås *Anser erythropus*

Med 15 fugle var forekomsten meget fåtallig sammenlignet med 2010, som dog med sine 67 fugle var et usædvanligt godt år. Årsgennemsnittet for 2000 – 2009 var 16 fugle, så 2011 må vel betegnes som et gennemsnitligt år. Alle fund nævnes.

I 2010 sås op til 64 rastende fugle på Vestamager/Klydesøen (KBH) i 2011 kunne samme lokalitet kun

fremvise 4 fugle mellem 3/4 og 30/4. En anden lokalitet med langtidsstationære fugle var Broksø Enge (ST) med 2 24/4 – 10/5. Et andet forårsfund var 10/5 6 ØNØ Gilbjerg Hoved (NSJ). Efterårets eneste fund var 4/10 3 OF Nyord Enge (ST). Der var ingen fund fra det vestlige Danmark.

(Rene Christensen)

Indisk Gås *Anser indicus*

Med 65 fugle var forekomsten i 2011 den næststørste nogensinde, og på niveau med 2009. 2003 har fortsat den suverænt største årstotal nogensinde med 83 fugle. Der var ingen observationer fra B og SØJ og der var ingen ynglefund. Som de foregående år var langt de fleste fund fra Jylland.

Langt de fleste fund drejer sig om 1-3 fugle. Der var en rekordstor forekomst 27/6 18 Hovsør Røn (NJ), herudover var der to forekomster på 4 fugle: 13/6 4 Sneum Engsø (SVJ) og 12/10 4 V Børstrup Hage (NSJ).

(Rene Christensen)

Indisk Gås, Værnengene, 1. april 2011. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Regional fordeling af Indisk Gås 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	31	6	7	2	0	6	3	4	1	4	1	0	65

Snegås *Chen caerulescens*

Der sås i 2011 mindst 24 fugle og dermed var det et normalt år, da årgennemsnittet i de sidste 10 år er på 24 fugle. De fleste fugle blev set i Jylland med i alt 15 fugle. Flest var der med 6 fugle i både NJ og VJ. Der var ingen observationer af mere end to fugle.

På Tåsinge (F) var der 2 langtidsstationære fugle fra 19/1 til 5/3. Også området ved Vest Stadil Fjord havde besøg af to langtidsstationære fugle, hhv. en blå og en hvid faset fugl. Fuglene sås over en meget lang periode på flere lokaliteter i området 20/4-24/9.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Snegås 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	6	6	0	2	0	1	6	0	0	2	1	0	24

Lysbuget Knortegås *Branta bernicla hrota*

Tendensen fra de foregående år, hvor arten har benyttet stadigt flere rastelokaliteter, fortsatte i 2011. Det ser også

ud til, ud fra det foreliggende materiale, at fuglene især i Limfjordsområdet flyttede en del rundt mellem flere

Lysbuget Knortegås, Barmer Enge, 8. februar 2011. Foto: Albert Steen-Hansen

nærliggende lokaliteter, så kun koordinerede og samtidige optællinger på de vigtigste rastelokaliteter vil give et korrekt billede af bestandens størrelse og udvikling. I årets første måneder frem til starten af marts var den Lysbugede Knortegås spredt på omkring 95 lokaliteter fra Nordvestjylland, gennem Limfjorden og videre ned til Djursland og Fyns nordkyst. Kun få lokaliteter havde i denne periode regelmæssig forekomst af større tal: Plet Enge (VJ) maksimalt 16/1 885 (4 optællinger i perioden 11/1-27/2) og Ebeltoft færgehavn (ØJ) maksimalt 30/1 303 (13 optællinger 15/1-5/3). På ingen andre lokaliteter var der regelmæssig forekomst, men der var dog enkelte større tal (>500): 2/2 500 Harboøre Tange (VJ), 8/2 603 Harboøre Tange og 11/2 500 Lindholm (NJ) Fra omkring 10/3 begyndte der at ankomme flere gæs fra vinterkvarteret. Billedet var stadig det samme med stor spredning i de rastende fugle, og der var kun få rigtigt store observationer (>1000): 12/3 1700 Kringsholmen (NJ), 22/3 1600 Staun, Barmer og Valsted Enge (NJ), 23/4 2000 Nibe Bredning (NJ) samt 21/5 2500 og 22/5 2000 fra

Agerø (NJ). Herefter forsvandt gæssene meget hurtigt nordover indenfor 4-5 dage, bl.a. illustreret med et par træktal fra Guderup Kær (NJ): 26/5 933 N og 30/5 475 N. Gennem juni og juli sås 1-2 individer på i alt 13 lokaliteter, og i området omkring Nordmandshage (NJ) holdt en mindre flok til sammen med Mørkbugede Knortegås: 9/7 8, 14/7 11 samt 12/8 2 og samme dag 4 på nærliggende Korsholm (NJ). Desuden 11/7 6 Lindø (F). Efterårstrækket startede 31/8 med 3 rastende og 6 indtrækkende ved Grenen (NJ). Tiltrækket tog for alvor fart fra midt i september og fra denne periode var også de største træktal: 11/9 109 S Nordmandshage (NJ) og 14/9 102 NØ Hirtshals Fyr (NJ) samt 227 SØ Grenen (NJ). Efterårets rastende fugle var igen spredt på mange lokaliteter, nu også med Mariager Fjord inde i billedet. Største forekomster (>1000): 22/9 3200 Kytterne (NJ), 17/10 2645 Østerkær Enge (NJ), 7/12 2100 Staun, Barmer og Valsted Enge samt 11/12 1200 og 30/12 1900 Mariager Yderfjord (ØJ).

(Kim Biledgaard)

Regional fordeling af Lysbuget Knortegås 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	32043	11776	1357	3945	126	505	1098	27	2	1	0	0	50880
2. halvår	26204	1418	676	7400	0	20	71	22	5	15	11	0	35842

Mørkbuget Knortegås *Branta bernicla bernicla*

I årets første måneder opholdt kun få Mørkbugede Knortegæs sig i Danmark, og talrigt næsten udelukkende i Vadehavet og ved Nordfyn. De største tal (>150) var 5/1 185 Hostrupskov (SJ), 17/1 243 Nærå Strand/Agernæs Flak (F), 26/1 155 Jersore (F), 11/2 375 Keldsand og Trinden (SVJ), 17/2 800 og 19/2 750 Rømødæmningen (SJ) og adskillige andre dage i perioden med over 200 samt 18/2 400 Koldby Kyst (SJ). Fra starten af marts begyndte knortegæssene at dukke op i større antal i især Vadehavet og i mindre antal også i resten af landet. Den første observation af over tusind fugle var 26/3 1238 Juvre Forland (SJ). Raste-forekomster >1000 i foråret: 2/4 1000 Ballum Forland (SJ), 19/4 10.000 Mandø (SVJ), 7/5 1325 Mandø's sydlige forland, 9/5 i alt 8529 på 10 lokaliteter syd for Fyn med flest 2920 Storeholm (F) samt 14/5 2000 Mandø, 18/5 2140 Rømødæmningen, 21/5 1000 Skallingen (SVJ), 21/5 1000 Langli (SVJ), 22/5 1000 Mandø og 27/5 1500 Ballum Forland.

I perioden 13/5-3/6 sås 83.858 trækkende Mørkbugede Knortegæs (forsøgt rensset for oplagte gengangere). De største dage (>2000) var 20/5 3200 Ø Faxe Ladeplads (ST), 20/5 3125 Vibæk (SJ), 20/5 2700 NØ Kongshoved (SJ), 21/5 4850 Feddet (ST), 21/5 2750 SØ Avnø/Svinø Vig (SJ), 21/5 2100 NØ Kegnæs Drej (SJ), 23/5 12.000 ØNØ Feddet (ST) og 23/5 12.980 T Roneklint (ST).

Regional fordeling af Mørkbuget Knortegås 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	6560	2843	47628	2530	456	51216	24020	3541	2413	83	64565	0	205855
2. halvår	10003	104	14811	1760	1057	23931	51055	2227	32067	1064	26167	1774	166020

Antal fordelt på områder: NJ 106, SVJ 523, SJ 14.696, F 9687, VSJ 3329, NSJ 50 og ST 53.176.

Småflokket på op til 15 fugle blev stadigt set spredt i landet indtil 15/6. Herefter var der frem til efterårsankomsten kun forekomster af 1-3 fugle, bortset fra 6/7 6 N Aså Enge (NJ) og 30/7 12 Rønholm (NJ).

Efterårstrækket indledtes med 31/8 11 S Græm Strand (VJ) og kulminerede ultimo september-primus oktober. I perioden 12/9-16/10 registreredes 105.453 trækkende knortegæs, heraf de 85.073 til og med 5/10. Fordelingen på områder i førstnævnte periode var således: NJ 55, VJ 5, ØJ 25, SØJ 361, SVJ 850, SJ 4556, F 47.341, VSJ 1703, NSJ 285, KBH 28.188, ST 20.655 og B 1429. De største tal (>2000) var 12/9 2250 SV Feddet, 25/9 3100 SV Fællesskov (KBH), 26/9 3250 V og 27/9 10.200 V Dovns Klint (F), 2/10 2800 VSV Feddet, 15/10 2560 V Kragesand (SJ) og 15/10 3055 T Dovns Klint.

De største rastetal fra efteråret var hovedsageligt fra Vadehavsområdet: 28/9 800 Rømødæmningen, 28/9 900 Fruens Holm (NJ), 1/10 4000 Stormengene (SJ), 5/10 3650 og 9/10 1300 Helm Odde Marsk (SJ), 22/10 800 Vr. Åbølling Forland (SJ), 2/11 1000 Juvre (SJ) og 7/11 5300 Østerkær Enge (NJ). Efter midten af november forsvandt gæssene meget hurtigt fra de fleste lokaliteter, således i december kun en lokalitet med over 200 fugle: 30/12 305 (og dagen før 296) Flasken, Endelave (SØJ).

(Kim Biledgaard)

Sortbuget Knortegås *Branta bernicla nigricans*

Forekomsten af denne race var karakteriseret ved ganske mange observationer, som i realiteten nok dækkede over ganske få langtidsstationære individer på Samsø og i Vadehavsregionen. Dertil kom nogle få observationer udenfor disse to områder.

Samsø (ØJ): I perioden 16/1-8/5 og igen fra 24/10-29/12 blev en og sandsynligvis samme fugl set på 5 forskellige lokaliteter. Vadehavsområdet (SJ): Et individ

blev set 17/3-27/5 og måske samme individ igen 26/9-7/11.

Desuden følgende iagttagelser udenfor disse to områder: Fra foråret 5/5 1 Agger Tange (NJ) og fra efteråret 16/10 1 Bovet Bugt (NJ) som for øvrigt var første fund for Læsø.

Sammenfattende formodentligt 4-5 forskellige fugle.

(Kim Biledgaard)

Rødhalsed Gås *Branta ruficollis*

Med mindst 13 fugle var 2011 det tredje bedste år nogensinde. Der sås 6 fugle i første halvår og 7 fugle i andet halvår. Alle fund nævnes.

Første halvårs fugle var: 9/2 – 27/3 1 Vejlerne (NJ), 6/3 1 Gl. Hviding Enge (SVJ), 14-28/3 1 Vest Stadil Fjord/Pallisbjerg Enge (VJ), 27/3 1 Saltholm (KBH) og 4-7/5 2 Tøndermarsken (SJ).

Efteråret indledtes med 2/10 1 SV Gjorslev (KBH).

Samme fugl sås måske 12/10 ved Nyord (ST) og 15/10 ved Hyllekrog (ST) for at ende med at være langtids-

stationær på Sydfalster og Sydøstlolland. Her sås en adult fugl 27/10 – 29/12. Gåsen blev altid set i selskab med de mange Bramgæs der rastede i området. 12/10 sås en fugl ved Inder Bjerrum (SVJ). I SJ sås 16/10 1 SV Kragesand, mens Ballum Forland havde besøg af 2 adulte 16-20/10. Også Fyn havde besøg af denne halvsjældne fugl med 8/11 1 Ølundgårds Inddæmning og 23-26/11 1 Siø.

(Rene Christensen)

Nilgås *Alopochen aegyptiacus*

Der var 603 observationer af 1.726 fugle. En grov sortering af de indtastede observationer giver mindst 469 fugle, hvilket var på niveau med sidste års rekord på 470 fugle. Langt hovedparten af disse fugle blev set i Jylland og her var specielt Sønderjylland plaget af mange fugle. Kun Bornholm og Nordsjælland slap for besøg af arten.

Der var observationer af i alt 18 – 22 par. Fordeling

pr. region af yngleparrene var: (SJ) 12-15, (F) 1, (ØJ) 2, (SØJ) 1-2, (SVJ) 2. Kun to lokaliteter havde mere end et par; Mjølssø (SJ) med 4 par og Slivssø (SJ) 1-3 par.

Der var 5 observationer af flokke på 15 fugle eller mere: 6/3 15 Gl. Hviding Engsø (SVJ), 7/7 17 Andholm (SJ), 15/8 15 Ejsbøl Sø (SJ), 8/9 21 Rødekro Vestermark Grusgrav (SJ) og 1/10 15 Slivssø.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Nilgås 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	63	26	60	26	37	209	22	4	17	0	5	0	469

Rustand *Tardorna ferruginea*

Årets total blev på 17-19 fugle – og dermed igen en forekomst under årgennemsnittet fra de seneste 10 år, men dog marginalt flere end sidste års antal på 14 fugle. Alle fund nævnes.

Årets første fund var 26/3 1 R/Ø Uldum Kær (SØJ), 17/4 1 R/SØ Vitsø (F) og 3/5 1 R Ødis Sø (SØJ).

Herefter 5-10/6 1-2 Agger Tange (NJ), 10/6 1 R Holløse Bredning (NSJ) samt 1 R Saltbækvig (VSJ). 11/6 1 SØ Raghøner (B) – hvilket var den første observation fra Bornholm siden 2003. Årets forekomst adskilte sig ved, at kun 1-2 fugle var fra Vadehavsområdet, nemlig 24/7 og 13/10 1 R Saltvandssøen (SJ). Den lille flok, der har huseret i Vadehavs-regionen de senere år, regnes nu som værende hybrid med Gravand (*Tadorna tadorna*). Herudover følgende: 2/7 2 R Halseby Sø (VSJ), 15/8

1 R Hovvig (VSJ) (mulig genganger), 29/8-16/9 2 R Nordmandshage/Korsholm (NJ), efterfulgt af 4/9-30/10 1 R Arreskov Sø (F), 6/9 2 R Ølsemagle Revle samt 10/11 1 R Amager Strandpark (KBH). Årets sidste fugl blev set 19/12 1 R Årslev Engsø (ØJ).

Der forelå, som nævnt, også observationer af hybrid med Gravand (*Tadorna tadorna*), og årets første af disse var 2-5/2 1 R Keldsand (SVJ) og 6/2 1 R Filsø (SVJ). I Vejlerne (NJ) observeredes 1 R i perioden 15/3-29/5. 26/3 1 R Brokholm Sø (NJ), og årets største observation blev 4/8 6 S Blåvands Huk (SVJ). Herudover 5/10 1 R Agger Tange (NJ) og årets sidste blev 29/10 1 R Store Sjørup Strand (ØJ).

(Peter Staarup Christensen)

Mandarinand *Aix galariculata*

Der blev indrapporteret 20 fugle, hvilket nogenlunde modsvarer sidste års antal (17), men generelt ses en

faldende tendens i antallet af observationer. Største observation kom som vanligt fra Fyn: 21/3 3 R Fruens

Pibeand, Stensøen Albertslund, 22. marts 2011. Foto: Per Schans Christensen

Spidsand, Utterslev Mose, 13. marts 2011. Foto: Peter Dam

Bøge (F). Flertallet af observationer blev gjort i Nordjylland med hele 8 fugle. Heller ikke i år var der indberetning om ynglefund.

De mandarinænder, der ses i Danmark og Europa er alle undslupne fangenskabsfugle eller efterkommere heraf. Arten er naturligt hjemmehørende i Asien.

(Peter Staarup Christensen)

Regional fordeling af Mandarinand 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	8	1	0	0	0	2	3	1	3	0	1	1	20

Pibeand *Anas penelope*

Efter fund af et ynglepar i 2010 blev 2011 atter et år uden indberetning af sikre ynglefund. Arten træffes almindeligt oversomrende over hele landet.

(Peter Staarup Christensen)

Knarand *Anas strepera* (yngleforekomst)

Der blev i alt indberettet 87-130 ynglepar fordelt på 50 lokaliteter, hvilket var et lille fald i antal af indberettede ynglepar. Flest ynglelokaliteter blev atter fundet i Storstrøms-regionen med 16-28 par samt Nordsjælland med 15-20 ynglepar. Der blev fortsat set mange fugle i yngletiden spredt over hele landet men uden angivelse af yngleadfærd.

Årets største antal af rastende fugle kom igen fra det fynske 7/10 404 R Tryggelev/Salme Nor (F) efterfulgt af 3/10 400 R Fladet Vildtreservat v. Tårs (ST).

(Peter Staarup Christensen)

Knarand, Skjern Enge, 13. oktober 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

Regional fordeling af Knarand - ynglepar 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	13-18	5-7	0	9-11	0	6-10	9-18	9	3-7	15-20	16-28	2	87-137

Amerikansk Krikand *Anas carolinensis*

Efter et magert år i 2010 landede årets antal indberettede fugle på mere normale 8 eksemplarer, hvoraf de 4 blev fundet indenfor en uge primo april. Alle fund var af hanner, da hunner er meget svære at racebestemme i felten. Alle observationerne nævnes her: 2/4-15/5 1 R Ballum Forland (SJ), 3/4 1 R Sneum Sluse (SVJ), 5-6/4

1 Lille Vildmose, 7-13/4 1 Værnengene (VJ), 17-19/4 1 Agger Tange (NJ), 19/4 1 Glombak/Bygholm Vejle (NJ), 6/5 1 Nordsøen (SVJ). Eneste fund fra 2. halvår og dermed årets sidste blev 11/12 1 Margrethe Kog (SJ).

(Peter Staarup Christensen)

Spidsand *Anas acuta* (yngleforekomst)

Bestanden af ynglende spidsænder blev i år 2000 anslået til at ligge mellem 50-100 par (www.dof.dk). Derfor kunne årets indberetning af sølle 3-7 ynglepar fra kun 5 lokaliteter ikke siges at være imponerende. Arten blev sommeren igennem i yngleperioden medio maj - medio juli set på en del velegnede lokaliteter spredt over hele landet, ofte parvis, men uden nærmere angivelse af yngleadfærd. Største forekomst i yngletiden var 3/6 10 R Klydesøen, Amager (KBH).

De største trækter var som altid fra efteråret, flest 13/8-21/10 1178 T Dovns Klint (F) efterfulgt af 21/8-9/11 i alt 812 T Blåvands Huk (SVJ).

Største forekomster af rastende fugle kom alle fra Vadehavs-regionen. Den største observation i 1. halvår blev 16/2 2000 R Vidåen v. Højer Sluse (SJ). 2. halvårs største antal og samtidig årets største blev 21/10 2850 R Darum Forland (SVJ).

(Peter Staarup Christensen)

Atlingand *Anas querquedula* (yngleforekomst)

Igen et år med noget mangelfulde data, som formodentligt slet ikke var dækkende for det rette billede af artens ynglebestand. Årets indberettede antal endte på 21-30 ynglepar fra 21 lokaliteter, hvoraf der kun i 4 tilfælde var angivet ungførende hunner samt 1K-fugle. Herudover blev arten i lighed med andre år set på

mange egnede ynglelokaliteter i yngleperioden uden nærmere angivelse af yngleadfærd.

Årets første var 18/3 1 han Harboøre Tange (VJ) og 19/3 2 (par) Galtkær (SØJ), mens årets sidste blev et sent fund 9/10 Egå Engsø (ØJ). Årets største enkeltforekomst blev 15/8 16 R Tissø (VSJ).

(Peter Staarup Christensen)

Rødhovedet And *Netta rufina*

Fraregnet observationer fra Maribosøerne (ST) samt enkelte fra andre lokaliteter på Lolland og Falster endte årets forekomst på 12-16 fugle.

Der blev gjort flere fund i Jylland, hvor arten ikke blev set i 2010 – til gengæld var der helt usædvanligt ingen fund fra Fyn!

Årets første observation og forårets eneste udenfor kerneområdet var 24/2 1 han R Fynshav Havn (SJ) og formodentlig samme eksemplar blev set 20-21/3 Nordborg Sø (SJ). Efteråret blev skudt i gang med 29/7 1 han R odr. Ølseagle Revle (KBH) og 3-7/8 2 han odr. R samme lokalitet. Fra 21/8 og året ud opholdt sig 1 han R Klydesøreservatet (KBH), sandsynligvis samme fugl 30/10 der havde afstikker til Aflandshage (KBH). Efterårets næste var 9/10 1 hun Ejlemade Sø (ST) samt 18-19/10 2 (par) R Gundsømagle Sø (KBH). Fra 30/10

og året ud 1 hun R Damhussøen (KBH). Næste blev set i Vejlerne med 9/11 3 R (2 han + 1 hun) Østerild Fjord (NJ), 10/11 2 R (par) samme sted. Muligvis samme fugle blev set 12-28/11 Egå Engsø (ØJ) afsluttet her med 30/11 1 han R. Fra Vejlerne kom yderligere 18/11 1 hun R Bygholm Vejle (NJ).

Årets første observation fra kernelokaliteten Maribosøerne (ST) var 15/3 2 han R Røgbølle Sø. Sidste fund her udgjordes af 29/12 1 han R Hejrede Sø. Årets største observation blev gjort 22/10 27 R (12 R Hejrede Sø + 15 R Maribo Sønder sø). Af andre observationer gjort i nærområdet i løbet af året var 26/4 1 han R Havlykke (ST) og sandsynligvis samme blev set 2/5 Elkenøre Mose (ST) samt 4/6 1 han R Lidsø (ST).

Yngleforekomst behandles under (DATSY).

(Peter Staarup Christensen)

Lille Skallesluger han, Maribosøerne, 6. marts 2011. Foto: Helge Sørensen

Kongeederfugl *Somateria spectabilis*

Årets forekomst på 6 fugle lå helt på linie med forekomsten de seneste år. Observationerne fordeler sig med 2 forår og 4 efterår. Alle årets observationer udgjordes af hanner!
Første fund blev 20/3 1 3K+ NØ Gedser Odde (ST) og næste blev set 2/4 1 ad. R Lejso (VSI). Efterårets første

fugl 9/10 1 2K SV blev ligeledes set Gedser Odde. Herefter 17/10 1 ad. i overgangsdragt R Totten, Anholt (ØJ), 3/11 1 ad. R Røsnæs (VSI) og sidste blev 21/12 1 2K N Lakolk Strand, Fanø (SJ), første fund fra denne region siden 1997.

(Peter Staarup Christensen)

Lille Skallesluger *Mergus albellus*

Årets forekomst bar præg af modsætningen mellem en hård vinter først på året efterfulgt af en mild start på vinteren sidst på året. Ved summering af lokalitetsmax. fra 1. og 2. halvår lagde årstotalen med 10.202 fugle sig dog alligevel meget tæt på de rekordagtige forekomster fra de forrige 2 år, da der i første halvdel af året endnu var store koncentrationer af flokke i farvandene omkring Øerne.

Største optælling fra 1. halvår og samtidig årets største blev 23/1 910 R Saltholm (KBH) og alene denne dag blev der optalt hele 1376 R i samme region med bl.a. 295 R Kalveboderne (KBH). Næststørste blev 16/1 790 R Knudedyb (F) samt 3/3 625 R Guldborgsund (ST).

Da vintergæsterne som regel forlader landet marts/april var der et par sene forårsfugle 23/5 1 hun N Stensnæs (NJ), 26/5 2 R Virksund (NJ) samt 30/5-3/6 1 han R Søholt (ST). Herudover var der usædvanligt mange sommerfund med 7-8 fugle spredt over hele landet.

Tiltræk sker normalt i løbet af oktober, men igen i år blev der fundet tidlige fugle udover de ovennævnte sommerfund. Således 11/8 1 hunfarvet Lille Vildmose (NJ) samt 28/8 1 hunfarvet Maribo Sønder sø (ST), som dog godt kunne være oversomrende, da 1-2 hunfarvede blev set her flere gange i løbet af sommeren. Derfor ligner 11/10 1 R Gundsømagle Sø (KBH) efterårets første "rigtige" fugl. Forekomsten i 2. halvår kunne, som nævnt, slet ikke leve op til antal fra 1. halvår. Største forekomst blev 30/12 71 R Hejrede Sø (ST).

(Peter Staarup Christensen)

Lille Skallesluger hun, Køge Havn, 2. januar 2011. Foto: Peter Dam

Regional fordeling af Lille Skallesluger 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSI	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	670	217	47	152	302	278	1219	242	1908	329	3545	26	8935
2. halvår	381	61	3	66	28	30	76	25	129	95	370	3	1267

Amerikansk Skarveand *Oxyura jamaicensis*

Der blev ikke gjort observationer af denne uønskede art i 2011 – dermed må det siges at have været et godt

år. Ikke siden 2002 har der optrådt et år uden fund.

(Peter Staarup Christensen)

Rovfugletrækket 2011

Redigeret af Peter Lange

Hoepsevåge ad. han, Nordstrand Skagen, 9. maj 2011. Foto: Knud Pedersen

I det følgende præsenteres i tabelform en oversigt over rovfugletrækket på en række udvalgte lokaliteter. Opgørelsesmetoden for de enkelte arter er dagstotaler (renset for gengangere) pr. lokalitet, og årssum er lig sum af dagstotaler. Ved sammenligning mellem de enkelte lokaliteter, skal der tages højde for, at tal for Skagen og NØ-Djursland opsamlers et stort antal trækforsøgende fugle, men hvor det er stort set umuligt at vurdere antallet af gengangere fra dag til dag. For alle øvrige lokaliteter er dagstotal stort set lig træk, og de få trækforsøgende (gengangere) som optræder vil ikke forstyrre det samlede billede. Vi har i år medtaget data fra Halsnæs og Hyllekrog. Desværre har vi ikke modtaget data fra Als.

Der skal knyttes følgende bemærkninger til de enkelte lokaliteter:

Skagen (NJ): Tallene er sammenstillet af Knud Pedersen/Skagen Fuglestation. Som sædvanlig har der været daglige optællinger i Skagen i hele foråret.

Blåvands Huk (SVJ): Tallene er sammenstillet af Bent Jacobsen/Blåvand Fuglestation. Som sædvanlig har der været daglige optællinger hele efteråret.

Nordøst-Djursland (ØJ): Betegnelsen omfatter data fra Djurslands østkyst med Ålsrode i syd over Grenå, og

Fornæs til Gjerrild Nordstrand og lokaliteter herimellem. Tallene er sammenstillet af lokalrapportgruppen Østjylland og Peter Lange. Der er kun i begrænset omfang taget højde for gengangere lokaliteterne imellem. Dækningen var med iagttagelser fra i alt 51 dage pri. mar. – pri. juni på niveau med 2010.

Keldsnor/Sydlangeland (F): Tallene er samlet af Jacob Sterup/Keldsnor Fuglestation. Dækningen var af samme omfang som de foregående år. Det var sæsonrekord for Steppehøg samt sandsynligvis også for Spurvehøg og Tårnfalk.

Rørvig (VSJ): Rovfugletrækket er hentet fra Rørvig Fuglestations årsrapport på <http://rfst.dk/>. Tal er her sammenstillet af Jørgen Hulbæk Christiansen.

Gilbjerg (NSJ): Tallene er sammenstillet af Morten Rasmussen. Tallene er fra Gilbjerg Hoved.

Halsnæs (NSJ): Lokaliteten er med i denne oversigt for første gang. Tallene er samlet af Michael Trasborg. Aktivitetsniveauet i 2011 har været ret godt, men kunne dog godt have været bedre, Jan Haaning Nielsen, Søren Haaning Nielsen og Michael Trasborg har stået for de fleste af observationerne af rovfuglene, med hjælp af besøgende ornitologer. Rekorderne er markeret ud for

Rød Glente 2K., Aborrebjerg Møn, 10. april 2011. Foto: Per Schiermacker-Hansen

Rorvugletrækket 2011

Forår 2011	Skagen (NJ)	NØ Djursland (ØJ)	Rørvig (VSJ)	Halsnæs (NSJ)	Gilbjerg (NSJ)	Hellebæk (NSJ)	Hyllekrog (ST)
Hvepsevåge	614	42	359	226	421	257	285
Sort Glente	54	4	2	3	4	4	3
Rød Glente	209	76	66	28	71	115	69
Havørn	55	1	19	9	14	30	13
Rørhøg	395	22	175	85	146	84	137
Blå Kærhøg	158	6	41	10	39	15	20
Steppehøg	26	0	1	1	2		0
Hedehøg	36	0	5	5	5		0
Duehøg	39	2	17	7	18	7	0
Spurvehøg	2387	274	834	471	1321	702	664
Musvåge	7356	2586	1401	789	1221	5639	1193
Fjeldvåge	377	27	130	55	116	38	15
Kongeørn	5	1	0	0	0	1	0
Fiskeørn	336	21	53	21	89	84	39
Tårnfalk	827	28	108	56	217	44	44
Aftenfalk	43	0	6	3	3	3	0
Dværgfalk	267	9	72	16	78	21	26
Lærkefalk	215	9	90	16	108	17	8
Vandrefalk	185	5	32	15	28	9	6

* = tallet er sæsonrekord for lokaliteten.

Efterår 2011	Blåvand (SVJ)	Sydlangeland (F)	Gedser (ST)	Stevns (KBH)	Rørvig (VSJ)	Halsnæs (NSJ)	Hellebæk (NSJ)	Hyllekrog (ST)
Hvepsevåge	4	1305	764	3690	56	18	689	3239
Sort Glente	0	8	2	34*	0	0	0	5
Rød Glente	10	507	301	1532	26	15	31	643
Havørn	0	6	1	30	0	1	9	9
Rørhøg	31	416	123	642	39	12	97	254
Blå Kærhøg	72	86	34	285*	31	31	48	41
Steppehøg	14*	8	3	26*	0	3*	1	5
Hedehøg	3	1	2	8	0	0	1	4
Duehøg	1	0	0	15	5	5	3	0
Spurvehøg	693	7810	3787	13413*	488	499	1706	3185
Musvåge	92	5482	188	4793	1769	1938	20051	1343
Fjeldvåge	23	108	610	1159*	83	59	61	139
Kongeørn	0	1	0	1	0	0	0	0
Fiskeørn	8	58	33	188	26	22	44	106
Tårnfalk	203	672	270	726*	46	54*	55	204
Aftenfalk	0	0	0	1	0	0	0	0
Dværgfalk	65	172	101	249*	19	24	52	57
Lærkefalk	0	29	17	29	2	2	4	8
Vandrefalk	48	37	1	59*	11	15*	27	11

* = tallet er sæsonrekord for lokaliteten.

de pågældende arter. Foråret 2011 var under middel mht. trækkende rovfugle sammenlignet med tidligere år. I efteråret var nogle arter over middel, men flere af de almindelige arter var dog under middel.

Stevns (KBH): Sammenstillet af Tim Andersen.

66 observationsdage var nogenlunde som de seneste år (2008-2010: 63, 60 og 58 dage). I dette tal er der kun medregnet reelle observationsdage; Hvis der er en tilfældigt besøgende, der har set en fiskeørn eller andet uden i øvrigt at tælle træk, regner vi det ikke som en observationsdag, men den pågældende fugl er med i totalen. Der var ny dagsrekord for flg. arter: Sort Glente, Steppehøg, Tårnfalk og Vandrefalk.

Hellebæk (NSJ): Data er sammenstillet af Steen Søgaard.

Forår 2011 viste samme tendens som foregående forår: Træktal under gennemsnit for Hvepsevåge, Blå Kærhøg, Duehøg og Fjeldvåge, mens tallene var over gennemsnit for Havørn og Rød Glente. Efterår 2011: Meget gennemsnitligt efterår. Duehøgetal var under gennemsnit, Vandrefalk over. Dækningen forår 2011: 52 (71) obsdage, 267 obstimer (412). Altså noget under gennemsnit. Dækningen efterår 2011: 72 (64) obsdage, 232 obstimer (172). Altså noget over gennemsnit. () = Gennemsnit 1988-2010.

Gedser (ST): Data er sammenstillet af Preben Berg. Træktællingerne fra Sydstenen/marinstationen var i

år mere tilfældige i de første 3-4 måneder. Således ca. obs hver anden dag i tiden 13/8–23/10. Herefter dog daglige obs fra 27/10 og helt frem til 31/12.

Antal dage med tilfredsstillende dækning (som udgangspunkt min. 5 timer) samt antal dage i parentes af mere tilfældig og kortvarig karakter (småobs fra fyrhaven er ikke medregnet):

Totalt 102 obsdage (+ 21 dage med mere sporadisk obs): august: 8 (+3); september: 15 (+13); oktober: 19 (+4); november: 29 (+1) og december: 31. Bemærk i øvrigt et stort antal dage med tåge i november. I oktober er trækobs fra Kroghage medtaget fra 4 dage (11/10–14/10) i det omfang det med rimelighed skønnes, at det har kunnet registreres fra Sydstenen (typisk andefugle og rovfugle, men ikke småfugle).

Hyllekrog (ST): Data er sammenstillet af Preben Berg. For 3. år i træk var der daglig forårsdækning og denne gang i tiden 6/3 - 8/6. Generelt blev det et udmærket rovfugleår, hvor de fleste arter forekom i antal over gennemsnittet. Fra efteråret var der rovfugledata fra i alt 51 dage: august: 6, september: 22, oktober: 21, november: 2. Dækningen var bedre end normalt, men stadig ikke daglig. Bemærk at fra i alt 14 dage (15/9–26/10) er observationerne udelukkende gjort 2 km ude af Hyllekrogtangen (radarundersøgelser), hvorimod de fra øvrige dage er gjort på mere normal vis fra Saksfjed – typisk ved klitten, Store Brunddrag.

Sort Glente, Skagen, 9. maj 2011. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Sort Glente *Milvus migrans*

Selv efter en grundig frasortering af gengangere gav 2011 et meget stort antal iagttagelser: 348 mod 183 i 2010.

Østjylland, Storstrøm og Fyn havde et meget fint forårstræk og 1. halvår bød på 79 fugle i Nordjylland. Fyn og Storstrøm havde et stort efterårstræk og København havde 51 fugle.

Månedsfordelingen var marts 2, april 81, maj 144, juni 6, juli 21, august 23, september 63, oktober 9, november 1. Årets første fugl blev set 29/3 1 N Feddet (ST) fulgt af 30/3 1 Ø Tolshave Mose (NJ), 1/4 1 R Gl. Rye (ØJ), 4/4 1 TI Søvang (KBH) og ved Skagen (NJ) blev der i perioden 11/4 til 8/6 set 54 fugle.

Forårets største observation på en lokalitet var 12/5 med 12 S ved Gulstav (F), hvilket var ny fynsk rekord, og 9/5 5 Skagen.

Sidste års rekord tal for efterårstrækket på 45 blev klart overgået med årets tal på 96 fugle. Alene i KBH blev der i løbet af august og september set 51 fugle, hvilket på DOFbasen gav anledning til følgende kommentar fra Tim Andersen: "Ikke alene bliver det med bred margen ny sæsonrekord for Stevns. Men, hvor vi indtil

for et par år siden sjældent så unge sorte glenter, synes de i år at være steget betragteligt i antal. Der må være en del uopdagede ynglepar i Sverige."

Årets sidste observation var meget sen: 4/11 1 N Nivå Bugt (NSJ) og der var yderligere en del observationer langt ind i oktober: 18/10 1 FU Ny Mølle, Egåen (ØJ), 13/10 1 T Sønderkoven (SJ), 12/10 1 OF Røsnæs spidsen (VSJ), 8/10 1 S Gedser Odde (ST).

Også ved de større efterårsobservationer var Fyn godt med: 3/9 4 S Tryggelev Nor og Salme Nor (F) og også Stevns Klint (KBH) har flere fugle pr. dag: 2/9 4 SV, 3/9 4 SV og 27/9 5 SV.

Det var påfaldende, at områder med større antal iagttagelser også havde flere lokaliteter i spil: Storstrøm havde i 2010 37 fugle på 17 lokaliteter mod 68 på 31 lokaliteter i 2011, Nordsjælland 5 på 3 lokaliteter i 2010 og nu 19 på 15 lokaliteter.

Der var ikke meldinger om stationære fugle i 2011. For data om forårs- og efterårstrækket i øvrigt henvises til rovfugletræktabellen samt Fuglestationernes årsrapporter.

(John Hansen)

Regional fordeling af Sort Glente 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	81	6	6	36	5	16	36	10	59	19	68	6	348

Blå Kærhøg, Blåvand, 1. oktober 2011. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Blå Kærhøg *Circus cyaneus*

Blå Kærhøg, der optræder i Danmark som træk- og vinterfugl og som fåtallig oversomrende, havde en markant fremgang fra 3328 i 2010 til 4997 sete fugle i 2011. Det var ikke i årets første halvdel, der blev set flere, hvor "Blå Kærhøg var bekymrende fåtallig på forårs-trækket for andet år i træk", som kunne læses i Rørvig Fuglestations årsrapport for 2011. At der blev set flere fugle skyldes et stort efterårstræk – måske på grund af en god ynglesæson og at vinterens første måneder var milde.

Forårets første formodede trækkende fugle var: 10/3 1 han V Gl. Hviding Enge (SVJ), 12/3 1 brun Vingsted (SØJ), 15/3 1 hun T Korshage (VSJ), 16/3 1 brun SØ Hyllekrog (ST) og 21/3 1 han NV Køge Sydstrand (KBH). Efterårstrækket startede i det små allerede 23/8 1 brun T Hovvig (VSJ), 28/8 3 T Dovns Klint (Fyn) og 31/8 1 han SV Mandehoved (KBH).

September 2011 var en måned med mange trækkende Blå Kærhøge, og der sås bl.a.: 16/9 12 T Kongelundsområdet (KBH) og 17/9 44 (3 hanner og 41 brune) Bøgeskov Havn (KBH), som var den næsthøjeste dagstotal nogensinde på Stevns. Tidligere dagsrekorder på Stevns var: 60 5/10 1986 og 46 2/10 1988 (via Tim Andersen på DOFbasen). Hertil skal nævnes 24/9 23 T Dovns Klint (F).

(Ulla Munch Hansen)

Regional fordeling af Blå Kærhøg 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	885	431	488	180	112	301	455	310	836	353	547	99	4997

Steppehøg *Circus macrourus*

Med indberetning af i alt 183 fugle blev 2011 et rekordår uden sistedykke. Renset for de mest oplagte gengangere landede årets antal på 168-183, men gengangere især i 2. halvårs invasionslignende forekomst kan ikke udelukkes. Fire fugle, som manglede beskrivelse i DOFbasens kommentarfelt og var til behandling i DKU, kom ikke med i årstotalen. Hidtil bedste år var 2006 med 42 fugle (Lange et. al. 2007), dog var 2005 muligvis endnu større, men arten var stadig på SU-listen, og mange observationer forblev desværre udokumenterede. Årets første observationer, som var tidlige, blev: 2/4 1 2K N Klosterheden (VJ), 3/4 1 adult han R Råbjerg Hede (NJ) samt 11/4 1 2K han Ø Gilbjerg Hoved (NSJ).

Aldersfordeling:	
Adulte/3K/3K+	23
2K/2K+	30
1K	124
Ubest./Brune	6
I alt	183

Den bedste forårslokalitet blev traditionelt Skagen, med ikke mindre end 26 fugle i perioden 19/4-21/5, hvor der

både 20/4 og 9/5 blev set hele 4 fugle. Hovedparten af fuglene i 1. halvår drejede sig som vanligt om fund af 2K fugle. Forårstotalen blev på i alt hele 43 fugle, så allerede på dette tidspunkt var årets forekomst rekordagtig stor. Efterårets invasion blev skudt i gang på Bornholm med 20-21/8 1 han (2K-3K+) Vallensgårdsmose/Ølene og derefter 26/8 1 1K SØ Blåvands Huk (SVJ). Forekomsten i september gik helt amok med indberetning af 114 fugle, helt overvejende fund af 1K fugle, så efterårstotalen blev på surrealistiske 140 fugle. Bemærk at totalen fra 2. halvår 2010 var i alt 7 fugle (Lange et. al. 2011).

Den bedste efterårslokalitet blev Stevns (KBH), hvor totalen endte på 26 fugle i perioden 31/8 -27/9, kulminerende medio september med hhv. 16/9 4 (1K) og 17/9 hele 5 (1K). Sidstnævnte var ny dagsrekord i DK! Andre gode efterårs-træktal kom fra Blåvands Huk (SVJ) med 11 fugle, Dovns Klint (F) med 10 samt Gedser (ST) med 7 fugle.

Årets sidste observationer blev også sene med 13/10 1 ad. han R Nørreådal (NJ), 19/10 1 1K N Mandø (SVJ) samt 26/10 1 1K SSV Hyllekrog (ST).

Månedsfordelingen blev april 24, maj 19, august 8, september 114, oktober 15.

Til sammenligning kan nævnes, at også Falsterbo i Sverige havde sit hidtil bedste år med i alt 43 fugle.

Steppehøg, Nordstrand Skagen, 30. april 2011. Foto: Johnny Laursen

Det bør også nævnes, at der i løbet af året blev indberettet 28 ubestemte Hedehøg/Steppehøg (*Circus pygargus/marcourus*), heraf alene 10 i september, så den

samlede forekomst kunne meget vel have ligget på et højere niveau?

(Peter Staarup Christensen)

Regional fordeling af Steppehøg 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	30	4	1	0	0	0	0	1	1	3	1	2	43
2. halvår	12	6	17	5	2	8	13	9	32	9	24	3	140

Hedehøg *Circus pygargus*

Årstotalen blev med godt 400 fugle rekordhøj, idet det hidtil største årgang var 1994 (374). Stigningen kan dog delvist skyldes ændring i opgørelsesmetoden, idet totaltallet for SVJ og SJ, hvor de fleste ynglepar befandt sig, er beregnet ved simpel summering af lokalitetsmax. for alle lokaliteter. Herved er yngleparrene helt sikkert talt med på en række lokaliteter omkring ynglestedet, hvor de hyppigt har fourageret. Men der var også en række træklokaliteter, der især i foråret meldte om flere fugle end vanligt.

Ynglebestanden blev af DATSY opgjort til 22-25 par på lige så mange lokaliteter. Læs mere herom i DATSY samt i beretningen fra projekt Hedehøg andetsteds i

Fugleåret 2011.

De første fund var alle fra yngleområdet i Sønderjylland: 17/4 2 han Frøslev Mose og 18/4 1 han Kongens Mose. Den første fugl udenfor de traditionelle yngleområder var 22/4 1 han NØ Gedser Odde (ST). De bedste træksteder fremgår alle af træktabellen. Den bedste dag var 10/5 med bl.a. 7 trk. Skagen (NJ) og adskillige trk. Nordsjælland.

Fra efteråret var der kun få og små tal fra trækstederne. De sidste fugle var 3/10 2 hun Jedsted Enge (SVJ) og 5/10 1 1K Vesborg Fyr (ØJ).

(Peter Lange)

Regional fordeling af Hedehøg 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	52	23	75*	4	3	198*	5	15	13	12	16	2	418

* = sum af lokalitetsmax.

Kongeørn, Skagen, 18. april 2011. Foto: Jørgen Kabel

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Året bød på en klar rekordforekomst. Som vanligt stammede hovedparten af rapporteringerne fra Nordjylland, men fra andre landsdele forelå betydeligt flere indberetninger end vanligt. Således var det blot i Sydøst- og Sydvestjylland, at arten ikke blev iagttaget. Året bød på tre etablerede ynglepar, hvor af de sædvanlige to nordjyske par i Hals Nørreskov og Høstemark Skov hver fik en unge på vingerne – se DATSY andet steds i denne rapport for yderligere information. I første halvårs vintermåneder forelå en lang række observationer fra Nordjylland: Nørreådalen, Havnø, Nørre Elkær, Hansted Reservatet, Sjørring Sø, Skårup Odde, Vogn Enge, Store Vildmose foruden naturligvis Lille Vildmose. Herudover blev der i denne periode set følgende fugle i Jylland, 9-10/1 1 2K Fornæs, 6/2 1 2K Sdr. Felding Plantage (VJ) og fra Sjælland 1/1 1 2K Grib Skov (NSJ), 1-9/1 1 imm. Karrebæk (ST), 5/1 1 imm. Skelskør Nor (VSJ), 8/1 1 2K Maribo Sønderlø (ST) og 20/1 1 imm. Gavnbø (ST). Der er givet flere gengangere blandt disse.

I foråret blev der i perioden 27/3-21/5 set 4 fugle ved Skagen. Fra Nordjylland var der endvidere i april iagttagelser fra Bolle Enge, Klitmøller og Gerå. Fra Jylland i øvrigt 11/4 1 2K Gjerrild Klint og senere samme dag ved Fornæs (ØJ), 18-24/4 1 2K R (samme?) Anholt (ØJ). Fra Sjælland blev i forårsperioden set 26/3 1 2K

Hellebæk (NSJ), 27/3 1 imm. Brede (KBH), 28/3 1 imm. Køge Sønakke (KBH) samt fra Bornholm 9/4 1 imm. Hammeren.

Fra sommerperioden blev der udover ynglefuglene set 30/8 1 imm. Ovstrup Hede samt i Nordjylland fugle ved Bunken/Råbjerg og Svincløv.

Ellers blev der i andet halvår i Nordjylland i oktober/november set 3-4 gæstende fugle i Lille Vildmose samt en fugl ved Vullum Sø 23-25/9. Fra Jylland i øvrigt følgende observationer, 20/10 1 1K Sødriugholm (ØJ), 15-23/10 1 1K Vest Stadil, Skjern Enge og Borris Hede (VJ), 9/11 1 imm. Hoven (VJ) og 27-28/12 1 1K Borris (VJ). Alle disse iagttagelser fra Vestjylland kan dreje sig om samme fugl. På Fyn blev 15/11 set 1 1K vesttrækkende Tryggelev Nor, fuglen dukkede op ved Vitsø på Ærø 22 minutter senere. Fra Sjælland 7/10 1 1K Regnemark Mose (Kbh) samt 9/10 1 1K (samme?) Kagsmosen, Klydesøen og Køge Sydstrand (KBH) ligesom 14/10 1 1K Mandehoved, Stevns (KBH) kan være denne. Desuden 12/10 1 imm. Røsnæs (VSJ), 17/10 1 1K Tissø (VSJ) og 17-19/10 1 1K Marielund Skov (VSJ), som også kan være samme fugl samt fra Storstrøm 16/11 1 1K Karise, 23-26/11 samt 17-29/12 1 1K forskellige lokaliteter på Møn. Endelig skal nævnes 12/10 1 1K S Dueodde (B).

(Hans Christophersen)

Regional fordeling af Kongeørn - antal fugle 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	35	5	0	4	0	1	1	3	3	2	5	2	61

Fiskeørn *Pandion haliaetus*

Med en årstotal på 4117 Fiskeørne blev 2011 det bedste år nogensinde. Dette skyldtes især et godt efterårstræk med hele 2370 fugle.

Antallet af ynglepar var også det bedste nogensinde med hele 3 par. Ud over det sædvanlige par i NVJ som

fik 3 unger på vingerne, blev et nyt par fundet både i Vestjylland og på Sjælland. Parret i VJ fik 2 unger på vingerne, mens der ingen unger kom på Sjælland. For yderligere omtale af ynglefuglene henvises til DATSY og Projekt Ørn andet steds i *Fugleåret 2011*.

Fiskeørn, Nedermose Skagen, 19. maj 2011. Foto: Finn Sørensen

De første Fiskeørne blev set til normal tid 21/3 1 N Roneklint og Faxe Ladeplads (ST) samt 1 N Frederiksdal (KBH), 22/3 1 N Frejlev Mose (ST) og 1 N Køge Sydstrand (KBH), samt 23/3 1 NØ Tamosen (VSJ). Alle i det østlige Danmark. Vi skal frem til den 27/3 før den første blev set i Jylland med 1 N Vibæk (SJ) og på Fyn: 1 NØ Øster Hæsing (F). De bedste trækdage var 9/4 6 T Klinteskov (ST), 10/4 16 T Hellebæk Avlsgård (NSJ), 10/4 7 N Ølsemagle Revle (KBH), 16/4 11 T Kegnæs Drej (SJ) samt 19/4 13 NØ Korshage (VSJ). Skagens første var 2/4 1 NØ og i perioden frem til 12/6 blev set 336 fugle, hvilket var lidt over gennemsnittet for den foregående tiårs periode. De største trækdage var som sædvanligt i sidste del af april med største dag 23/4 31 T. Sidste fugl ved Skagen trak 12/6. Træktotaler for de enkelte træksteder fremgår af rov-fugletabellen.

I sommerperioden fra den 15/6–15/7 blev der observeret fiskeørne over hele landet på 57 lokaliteter. Nogle

få af iagttagelserne på Sjælland og i Jylland på egnede ynglesteder kunne tyde på yngel, men redefund mangler (Se DATSY andet steds i Fugleåret).

De første trækkende fiskeørne i sensommeren blev set 16/7 1 T Jydelejet (ST), 21/7 1 S Blåvands Huk og 21/7 1 S Hovvig (VSJ), 26/7 2 SV Mandehoved og 1/8 1 T Listed (B). Gode dage i Jylland var 18/8 6 FU Kytterne (NJ) og 20/8 7 T Salten Langsø (ØJ).

De bedste trækdage var 1/9 18 SV Stevns Klint (KBH) og 16 S Hyllekrog (ST), 2/9 37 SV Stevns Klint (KBH) og 29 S Hyllekrog (ST), 9/9 18 SV Stevns Klint (KBH) og 16 S Hyllekrog (ST) samt 17/9 12 SV Mandehoved (KBH). Det fortsatte med mange daglige obs. til den 23/10 hvorefter der blev set næsten daglige obs. til den 30/10. Fra den 1/11 – 6/11 sås dagligt en juv. ved Gundsømagle Sø.

13/11 sås den sidste udtrækkende ved Gedser Odde. Den sidste blev set 19/11 R Ubjerg Kog Vest (SJ).

(Leif Novrup)

Regional fordeling af Fiskeørn 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	603	72	20	119	35	74	44	86	152	341	174	27	1747
2. halvår	232	125	42	146	109	70	147	183	481	307	411	117	2370
I alt	835	197	62	265	144	144	191	269	633	648	585	144	4117

Aftenfalk *Falco vespertinus*

Aftenfalken yngler ikke i Danmark, men er en fåtallig træk- og sommergæst med stor variation i antal. 100 Aftenfalk blev set i 2011, hvilket er en pæn stigning fra 2010, hvor 29 blev observeret. Ifølge rapporten "Nordjyllands Fugle 2011", havde Nordjylland det næststørste årstotal i 10 år, kun 2008 var større med 91 fugle. Halvdelen af årets af fugle blev set i Nordjylland mod 1 i 2010.

Forårets første trækkende blev set 24/4 1 2K+ hun ved Skagen Camping (NJ), 25/4 1 2K han Vest Stadil Fjord

(VJ) og 26/4 1 ad. hun Stubberup øst f. Faxe (ST).

De bedste dage var 10/5 Nordstrand (NJ): 2 han ad, 1 han 3K, 1 hun 2K og 1 hun ad, samt 12/5 Bastemosen (B): 5 han fou.

Meget få blev set på efterårstrækket og den første var 21/8 1 hun/!K SV Skansebakken (NSJ) og årets sidste var 16/9 1 han fu. Stevns Klint (KBH).

Fugle uden angivelse af alder og køn er ikke medtaget i denne oversigt.

(Ulla Munch Hansen)

Aftenfalk 2K han, Bankes Marker Skagen, 9. maj 2011. Foto: Knud Pedersen Aftenfalk 2K han, Nordstrand Skagen, 10. maj 2011. Foto: Knud Pedersen

Regional fordeling af Aftenfalk 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	50	3	0	5	0	0	3	8	4	6	14	7	100

Havørn, Nielstrup Sø, 10. juni 2011. Foto: Steen E. Jensen

Havørnepar, Sydsjælland, 18. marts 2011. Foto: Bo Tureby

Vagtel *Coturnix coturnix*

Med en årstotal på ikke mindre end 1916 fugle blev 2011 alle tiders rekordår for Vagtel. Totalen, der er beregnet ved simpel summering af lokmax., var mere end dobbelt så stor som det hidtil bedste år, der var 2007 (820 fugle). Det store antal skyldes især SJ, der bidrog med næsten halvdelen af alle fuglene, men alle områder havde mange fugle, og for flere var der tale om rekorder, bl.a. NJ. Stort set alle fund drejede sig sædvanligvis om hørte fugle, og antallet taget i betragtning, kan det undre, at der ikke blev set flere fugle, f.eks. under eller efter høst.

Årets første vagtelfløj, blev, i lighed med 2010, hørt med. april, med 18/4 1 Magisterkogen (SJ) og derefter 21/4 1 Lundsgård (F). Fra sidst i april var der stort set daglige fund frem til 6/9. Der var to sene efternølere: en fugl led den tort at blive taget af en hund 8/10 ved Hjarup (SØJ) hvorimod årets sidste blev hørt 11/10 Søndervang (VSJ).

Ligesom sidste år, var der enkelte meget nat-aktive ornitologer, der bidrog med en stor mængde obser-

Vagtel, Ådalevang Bornholm, 8. juni 2011. Foto: Sune Riis Sørensen

vationer. Således 31/7 i alt 36 i et ca. 30 km² stort område i Sydvestsyssel (NJ) og 28/6 blev der talt i alt 59 i et område ml. Randers Fjord og Overgaard (ØJ), optællerne skønner at der i alt i optællingsområdet var kortlagt mindst 83 syngende vagtler, hvilket var ny rekord for området.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Vagtel 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	366	92	88	191	74	814	51	40	65	48	70	17	1916

Plettet Rørvagtel *Porzana porzana*

Med i alt ca. 73 fugle blev 2011 det bedste år siden 2006 (75). Vi er dog stadig langt fra de "gode gamle dage" og rekordåret 1983 (240 fugle). De dukkede op som normalt pri. april, med de første 2/4 1 sy. Sundet, Faaborg (F), 3-9/4 1 sy. Nagbøl Sø (SØJ) og 10/4 1 sy. Magisterkogen (SJ) + 1 sy. Ribe Østerå (SVJ), hvorefter der var næsten daglige observationer frem til ult. april. Igennem maj var det lidt spredt fægtning – måske pga. koldt og regnfuldt vejr?, men i løbet af juni tiltog pifte-intensiteten igen. De største antal fra det tidlige influx i april var (antal syngende): Hovvig (VSJ) 4 og Magisterkogen 3. Den vigtigste lokalitet for arten var

Vejlerne (NJ), hvor der blev registreret i alt 13 territoriehævdende (piftende) fugle i 2011. Fordelingen var tre fugle i den sydøstlige del og fire i den sydvestlige del af Selbjerg Vejle (ud for Lyng). Derudover seks fugle i Vesløs Vejle.

For første gang i flere år oplevede vi et tiltræk i juli måned, hvilket blev bemærket på en række lokaliteter landet over. De fleste steder dog kun enkelte fugle, med 4/7 3 Lille Vildmose (NJ) som flest. Sidste piftende fugle blev meldt 2/8 2 sy. Vesløs Vejle (NJ). Det eneste fund herefter var en fugl der blev set ved Vesløs Vejle 2/10.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Plettet Rørvagtel 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	27	6	1	3	7	4	7	5	5	3	3	2	73

Engsnarre *Crex crex*

Med en forekomst på omkring 170 fugle kom arten pænt igen efter de foregående to års bundskrab. Der var påfaldende få fugle, nærmest ingen, fra Syd-, Vest- og Nordvestjylland, mens der var pænt med fugle i den østlige del af Nordjylland og på øerne. Engsnarrene ankom meget sent i 2011, og vi skulle helt hen til 16/5 før den første blev hørt crex'ende ved Svogerslev

(KBH). Crex'ende fugle blev hørt frem til 7/8, herefter var der kun et fund: 27/8 hvor en fugl blev trådt op ved Stubbe Sø (ØJ). De bedste lokaliteter for arten var 13/6 18 TH Verup Mose (Åmosen) (VSJ), 15/6 8 TH Kulsbjerg ved Vordingborg (ST), 18/6 9 TH Søborg Sø (NSJ) samt 8/7 6 TH Holmegårds Mose (ST).

(Peter Lange)

Regional fordeling af Engsnarre 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	52	0	4	15	3	12	7	26	8	12	27	5	171

Pomeransfugl, Pallisbjerg, 28. april 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

Pomeransfugl *Charadrius morinellus*

Næsten alle iagttagelser (97 %) var fra forårstrækket, der forløb på sædvanlig vis i perioden 14/4-7/6. Alle forårsfund var fra Jylland, undtagen 1 sen fugl 5-7/6 Melby Overdrev (NSJ) og 1 fugl 1-13/5 Siø (F). Der blev i alt set 643 fugle, der angiver det samlede maksimum på de lokaliteter, hvor der blev fundet pomeransfugle. I forhold til 2010 var det lidt færre, men dog stadig langt flere end for 10 år siden. Lokaliteter med et maksimum på over 20 rastende fugle nævnes med de største forekomster først. Disse 8 rasteplasser tegnede sig for 55 % af alle forårsfugle: Pallisbjerg (VJ) 24/4-20/5 maks. 16/5 102, Skjern Enge (VJ) 23/4-22/5 maks. 16/5 72, Filsø (SVJ) 15/5 42, Hillerup Enge (SVJ) 25/4-8/5 maks. 28/4 42, Margrethekog (SJ) 1-20/5 maks. 14/5 26, Jedsted Enge (SVJ) 1/5-8/5 maks. 1/5 25, Nr. Farup Enge (SVJ) 28/4-1/5 maks. 28/4 23 og Emmerlev Klev (SJ) 6/5-8/5 maks. 7/5 22. De reste-

Pomeransfugl, Melby Overdrev, 6. juni 2011. Foto: Lars Andersen

rende forårsfugle blev fundet fordelt på 30 lokaliteter med 1-19 fugle som maksimum. Alle lokaliteter lå i det sydvestlige, vestlige og nordlige Jylland, bortset fra et par iagttagelser på Djursland.

Fra efterårstrækket blev der meldt i alt 21 fugle fordelt på 13 lokaliteter i perioden 11/8-28/9. Første fund var 11/8 1 1K Blåvandshuk (SVJ) og samme dag 2 ad. Værnengene (VJ). Den største flok var 20/8 6 S Bjergby Mors (NJ). Efterårets sidste fund blev 24/9 1 1K Rudkøbing (F), 24/9 1 1K Bygholm Vejle (NJ) og 28/9 1 ad. Margrethekog.

(Egon Østergaard)

Lille Præstekrave *Charadrius dubius*

Årets første blev observeret trækkende 21/3 ved Tontoft Nakke (SJ), hvilket var normal ankomst tid for arten. Herefter gik det slag i slag med daglige observationer fra mange lokaliteter i landet. Henover sommeren blev der observeret store forekomster ved hhv. Nørre Sø (SJ) med max. 11/7 27 FU, Ølsemagle Revle (KBH) 10/7 19 R og Stauings Ø (KBH) 20/7 17. De bedste ynglelokaliteter var grusgrave ved Andholm

(SJ) med 4-5 par og Juelstrup Sø (NJ) 4 par. Fra Nørre Sø (SJ) blev der meldt om op til 12 territoriehævdende ynglefugle, men der var ingen oplysninger om antallet af ynglepar. På Bornholm blev Levka en ny ynglelokalitet. Årets seneste observation var 7/10 Hønen, Sønderho (SVJ).

(Inger F. Jensen)

Regional fordeling af Lille Præstekrave - Ynglepar 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	4-7	1-2	2-4	3-5	7-11	4-6	4-6	2-3	5-9	2-4	3-6	3-5	40-68

Sortgrå Ryle *Calidris maritima*

Igen var det 1. halvårs total, som prægede billedet. De største obs. var 28/1 61 Sprogø (VSJ), 10/4 52 Bosserne (ØJ) og 3/5 94 Nordre Rønner (NJ). 1. halvårs sidste observation blev 24/5 4 Hvide Sande Havn (VJ), som observatøren nævner, var det sent og derfor var det også fugle i sommerdragt. På tre forskellige lokalite-

ter blev der set farveringmærkede fugle fra Svalbard. Andet halvår begyndte i det nordjyske med 20/8 1 Roshage (NJ). Der blev dog først meldt om større antal fra medio september. De største observationer fra andet halvår var 29/10 33 Bosserne og 10/12 35 Sprogø.

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af Sortgrå Ryle 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	456	136	61	366	0	5	47	546	9	70	23	18	1737
2. halvår	225	42	36	84	18	5	16	81	7	19	36	2	571

Lille Præstekrave, Vestamager, 3. maj 2011. Foto: John Larsen

Stribet Ryle *Calidris Melanotos*

Det blev til 3-7 fugle dette år, da det ikke kan udelukkes, at et par stykker var gengangere? Der bemærkedes en observation af 2 kønsbestemte fugle samtidigt (han og hun), dog kun en enkelt dag. Samtlige observationer er fra Nord- og Vestjylland.

Årets observationer blev: 14/5 – 8/6 1 ad Gjølbjerg og

omegn (NJ), 16/6 2 han og hun Tipperne (VJ) – (hunnen blev set frem til 22/6), 11/7 1 ad Agger Tange (NJ), 23-25/7 1 ad Geddal Enge (VJ), 15/9 1 1K Vest Stadil Fjord (VJ) og til sidst 22-23/9 1 1K Tissing Vig (NJ).

(Tommy Kaae)

Stribet Ryle, Isbakkevej Gjølbjerg, 27. maj 2011. Foto: Rune Sø Neergaard

Krumnæbbet Ryle *Calidris ferruginea*

Det blev med i alt 6641 fugle igen et år med et pænt antal, men alligevel et stykke fra rekordåret 2009. Året indledtes igen med en observation i april: 28/4 2 Højer Vade (SJ), herefter dukkede de så småt op i løbet af maj, hvor kulminationen blev 14/5 63 Højer Vade, hvilket var den eneste større observation fra foråret. Fundet 24/6 7 Saltvandssøen (SJ) markerede retur-trækkets begyndelse for de adulte fugle. Indtil denne dato var der vanen tro observationer af enkelte individer af formentlig ikke ynglende oversomrende fugle. Kulminationen af de adulte fugles træk blev:

10/7 69 Ølsemagle Revle (KBH), 10/7 120 Ballum Forland (SJ) og 10/7 187 Saltvandssøen. Sidstnævnte blev årets største observation. Herefter var det tid for det juvenile træk, som indledtes 24/8 55 Ulvedybet, Perlen (NJ). Der var dog stor sandsynlighed for, at de første juvenile fugle indfandt sig noget før, men denne observation var den første, hvor fuglene var aldersbestemt til andet end adulte. Den største observation af 1K fugle blev 31/8 115 Lakolk Strand, Rømø (SJ). Året afsluttedes sent med 21/10 1 Dueodde (B).

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af Krumnæbbet Ryle 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	1241	594	218	236	44	2365	103	294	654	117	598	177	6641

Krumnæbbet Ryle ad., Ulshale, Møn, 26. maj 2011. Foto: Per Schiermacker-Hansen

Dværgryle *Calidris minuta*

Det blev til en årstotal på ikke færre end 5861, hvilket var tæt på rekord. Dværgrylen meldte sin ankomst 5/5 1 Slivsø, Hoptrup (SJ), men den eneste tocifrede observation fra forårstrækket blev 26/5 10 Ballum Forland (SJ), hverken voldsomt eller usædvanligt. Returtrækket af adulte fugle blev først rigtigt synligt med 24/7 23

Tipperne (VJ). Den høje årstotal skyldtes et stort juveniltræk, der blev indledt med 7/8 1 Blåvandshuk (SVJ) og kulminerede med 2/9 400 Lakolk Strand, Rømø (SJ), det blev dog bemærket at 2 af disse var adulte fugle! Sidste obs. blev 20/10 30 Saltvandssøen (SJ).

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af Dværgryle 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	1509	588	257	79	16	2226	55	155	520	25	339	92	5861

Temmincksryle *Calidris temminckii*

Med en total på hele 4134, blev 2011 det bedste år i nyere tid. Arten ankom rettidigt til landet, den første var 25/4 1 Ishøj Strand (KBH), observatøren bemærkede, at det drejede sig om den hidtil tidligste for lokaliteten. Trækket kom rigtigt i gang med 3/5 15 Skjern (VJ) og

kulminerede 14/5 95 Nørresø (SJ). Den største observation fra returtrækket blev 3/8 22 Ballum Forland (SJ) og året afsluttedes med 30/9 1 Salthammer (B).

(Tommy Kaae)

Regional fordeling af Temmincksryle 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	1222	658	85	623	117	563	133	204	260	49	184	36	4134

Almindelig Ryle *Calidris alpina shintzii* (yngelforekomster)

Ynglebestanden af racen "Engryle" blev opgjort til 160-163 par, hvilket var en mindre fremgang i forhold til 2010. Tallet skal dog tages med et vist forbehold, da der

ikke forelå årsaktuelle tal fra alle lokaliteter. Yngleforskningen er behandlet af DATSY, som der henvises til.

(Hans Christophersen)

Almindelig Ryle, Hvide Sande, 12. august 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

Kærløber *Limicola falcinellus*

Årstoppen på 580 var klart den højeste nogensinde. Selv om dobbeltrapporteringer er udrenset på dagsbasis, er der dog givet mange gengangere i materialet blandt fugle, der rastede på lokaliteter i flere dage. Alligevel blev det en imponerende årssum, idet den næsthøjeste årssum var 380 i 2010. I forhold til dette år var det især en meget stor forekomst i foråret, der udgjorde forskellen, mens efteråret lå på samme høje niveau. 54 % af årssummen stammer således fra andet halvår mod hele 80 % i 2010.

I første halvår blev 46 % af fuglene set i Sønderjylland

og 28 % i Nordjylland. Årets første blev set 12/5 1 Alleshave Bugt (VSJ), fulgt af 4 fugle Højer Vade (SJ) 16/5, hvilket er normalt. Forårets største tal blev 19/5 29 R Højer Vade (SJ), mens det højeste fra Nordjylland blev 23/5 14 R Gerå (NJ). Modsat i 2010 blev der også set pæne tal på lokaliteter udenfor disse områder, således 19/5 5 Saltbækvig (VSJ), 22/5 6 Kongeå-slusen (SVJ) og 30/5 5 Lidsø-Tjørnebjerg (ST). Forårets sidste kan være 4/6 1 Ulvedybet (NJ), mens 16/6 2 Højer Vade (SJ) kan være de første sydtrækkende. Ellers blev de første fugle på returtræk set sidst i

Kærløber ad., Ulshale, Møn, 1. juni 2011. Foto: Per Schiermacker-Hansen

Tre Kærløbere på samme billede er ikke hverdagskost, Korevelerne Ods-herred, 21. august 2011. Foto: Lars Andersen

juni: 22-26/6 1 Klydesøen, Amager (KBH) og 27/6 2 Saltvandssøen (SJ). Hovedparten af efterårets fugle blev set i Sønderjylland (30 %), Nordjylland (22 %) og Københavns-området (18 %). I øvrigt var det bemær-

Regional fordeling af Kærløber - antal fugle 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	69	4	15	1	0	113	0	16	8	0	19	0	245
2. halvår	74	7	4	15	0	101	3	36	60	2	28	5	335
2011	143	11	19	16	0	214	3	52	68	2	47	5	580

kelsesværdigt med iagttagelser i alle områder undtagen Sydøstjylland. Efterårets største forekomster blev: 10-16/7 15 Saltvandssøen, 21/8 11 1K Sækkesand (ST) og 29/8 11 1K Nordmandshage (NJ). Uden for disse områder skal også nævnes 23/7 5 Eskeplet/Boelsrev/Tangen (ØJ) – et stort tal fra denne del af landet. Første 1K-fugl blev set 9/8 Korevelerne (VSJ), mens årets sidste fugle blev set 10/9 1 Kongeå-slusen (SVJ) og 13/9 Kalløgrå (ST).

(Hans Christophersen)

Islandsk Stor Kobbersneppe *Limosa limosa islandica*

Årstotalen på ca. 58 fugle var gennemsnitligt. Årets første observationer var 21/3 2 R Bygholm Vejle (NJ), 25/4 1 R Læsvig (NJ) og 25/4 1 R Sneum Digesø (SVJ). Som i 2009 og 2010 var der ikke noget slip mellem forårs- og efterårsobservationerne. De første observationer af ungfugle var 13/8 2 1K Ho Bugt (SVJ), 16/8 1

Tranevejle (VSJ) og 19/8 1 R Gerå Strand (NJ). Der var kun en enkelt observation af mere end 5 fugle, nemlig 25/8 6 juv. Ballum Forland (SJ). Årets sidste observationer var af enlige rastende 1K fugle: 13/11 Krik Vig (NJ) og 22/10-2/12 Østerådalen (NJ).

(Henrik M. Hestbech)

Regional fordeling af Islandsk Stor Kobbersneppe 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJyl	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	ca 15	ca 15	5	0	0	17	0	1	4	0	1	0	ca 58

Tredækker *Gallinago media*

Årstotalen blev på ca. 18 fugle. Der var 9 fund i første halvår. Første fund var 4/5 1 Lyngbygårds Ådal (ØJ) og de sidste fund 15/5 1 Svinø v/Gamborg (F), 3/6 1 Maribo Sønderø (ST) og helt usædvanligt hørtes en territoriehævdende fugl om natten 27/6 ved Mølle-søvej, Lille Vildmose (NJ). På trods af eftersøgning de følgende dage hørtes fuglen ikke igen. Udover denne blev der hørt spillende fugle 3 steder: 6/5 1 Kalvebod

Fælle (KBH), 10/5 1 Anholt (ØJ) og 11/5 Tryggevalde Ådal (KBH). Der blev set 2 fugle på Anholt.

I efteråret blev der set i alt 9 fugle. De første observationer var: 23/8 1 R Feddet v. Præstø Fjord (KBH), 23-25/8 1 R Storvorde (NJ) og 3/9 1 Nordstrand (NJ). Sidste observationer var 24/9 1 R Hjarnø (SØJ), 14/10 1 SV Oksbøl By (SVJ) og 16/11 1R Ribe Holme (SVJ)

(Henrik M. Hestbech)

Regional fordeling af Tredækker 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJyl	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	5	1	2	3	1	0	1	0	2	0	2	1	18

Enkeltbekkasin *Lymnocyrtes minimus*

Årstotalen blev på 254-286 fugle. Spændet i antal skyldes, at nogle lokaliteter havde mange observationer fra fortløbende datoer, hvor det kan være vanskeligt at afgøre, om der er tale om nye fugle eller overliggere fra tidligere. Der var observationer fra alle årets måneder undtaget juni og juli. De seneste forårsobservationer var: 1/5 1 Vest Stadil Fjord (VJ), 9/5 2 Korshage (VSJ) og 21/5 1 Østerklit (NJ). De første efterårsobservationer var: 13/8 1 Nivå Bugt (NSJ), 10/9 1 Høll (SØJ) og 19/9 1 Nordstrand v. Buttervej (NJ).

I første halvår blev der ikke observeret flokke på mere end 2 fugle. Det største antal fugle på samme lokalitet om efteråret var: 14/10 10 Hals Mose (NJ), 28/10 10 Flyndersø v. Korshage (VSJ), 29/10 15 Feddet (KBH) og 10/11 15 Hals Mose (NJ).

(Henrik M. Hestbech)

Enkeltbekkasin, Nordstrand Anholt, 10. oktober 2011. Foto: Kent Olsen

Regional fordeling af Enkeltbekkasin 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJyl	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	ca 90	13	25-32	16-19	5	8	4	27-35	20-23	8-12	28-36	11	255-288

Tredækker, Grenen Skagen, 7. maj 2011. Foto: Finn Laugo Sørensen

Damklire, Ribe Holme, 30. april 2011. Foto: Per Poulsen

Damklire *Tringa stagnalis*

Der var i alt 4 fund, alle nævnes. 23/4-28/4 1 Norsminde Fjord (ØJ), 30/4 1 Ribe Holme (SVJ), 6/6-10/6 1

Holløse Bredning (NSJ) og 19-20/7 1 Nyord Enge (ST). Gns. for de seneste 10 år er 5 fugle.

(Henrik M. Hestbech)

Odinshane *Phalaropus lobatus*

Der blev observeret 84-102 fugle. Spændet skyldes, at det ud fra DOFbasens tal for især efterårsobservationer kan være svært at afgøre om der var tale om nye fugle, da fuglene meget ofte var stationære i længere perioder. Den første observation var tidlig; 5/5 1 Egå Engsø (ØJ). De næste blev først set 20/5 1 T Hyllekrog (ST) og 1 R Rømødæmningen (SJ). Der var ikke noget markant slip mellem de seneste forårs- og de tidligste efterårsobservationer. Seneste obs. i 1. halvår var 19/6 1 han Margrethekog (SJ) og 21/6 1 Klydesøreservatet

(KBH). Første obs. i 2. halvår var 1/7 1 Stor Vrøj (VSJ) og 8/7 1 hun Mellempoldene, Randers Fjord (ØJ). Den største flok var 4 fugle, som i den første uge af september blev set på Lakolk Strand, Rømø (SJ). De sidste observationer var 20/10-24/10 1 1K Manø (SVJ), 29/10-30/10 1 1K Nørreballe Nor (F) og meget sent 17/11 1 1K Grenen (NJ). Det var den seneste observation af Odinshane i DOFbasen.

(Henrik M. Hestbech)

Regional fordeling af Odinshane 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJyl	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Forår	3-4	0	2	1	0	2	0	1	2-4	0	0	0	11-14
Efterår	15	3	5	4	0	14-31	4	10	3	2	13	0	73-90
Total	18-19	3	7	5	0	16-31	4	11	5-7	2	13	i alt	84-102

Thorshane 1K, Hirtshals Østerstrand 24. september 2011. Foto: Knud Pedersen

Mellemkjove 1K, Grenen Skagen, 1. november 2011. Foto: Knud Pedersen

Thorshane *Phalaropus fulicarius*

Rekorden på 54 fugle fra 2010 blev slået igen – de ca. 80 fugle, der blev observeret i 2011 var voldsomt mange. Det 3. bedste år var 1995 (40 fugle).

Som i 2010 var det SVJ der ligger højest med observationer af i alt 36 fugle. Langt de fleste observationer var af trækkende fugle (heraf 19/10 6 fugle T Vejers), men også NJ med ca. 22 fugle talte godt i totalen. Nogle enkelte af fuglene var givetvis gengangere fra træksted til træksted (f.eks. Blåvandshuk - Vejers - Børsmose), men det kan maksimalt trække 6-8 fugle fra totalen.

Der var en enkelt af de sjældne obs. i 1. halvår: 25/5 1 2K+ Grenen (NJ), resten var fra andet halvår.

Første obs. i efteråret var 31/8-2/9 1 1K Lakolk (SJ). Det var den 4. tidligst registrerede efterårsobservation i DOFbasen. Herefter fulgte 2/9 1 T Hobo Dyb (SVJ) og 6/9 1 T Grenen (NJ).

Eneste større hul i observationerne var i perioden 4/11 til 25/11, men det kan ikke afvises at det skyldes manglende observatører.

Udover den langtidstationære 1K fugl på Vestamager (KBH) der var tilstede fra 25/10 og frem til 30/12, var der yderligere to decemberfund: 24/12 1 T Korshage (VSJ) og 30/12 1 1K Hvide Sande Havn (VJ).

(Henrik M. Hestbech)

Regional fordeling af Thorshane 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJyl	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	22	7	36	0	1	5	2	1	1	3	2	0	80

Mellemkjove *Stercorarius pomarinus*

Med en total på godt 300 fugle blev 2011 et år i den bedre ende af skalaen, noget over gennemsnittet for det seneste tiår (81). Det var især forholdsvis mange 1K-fugle i efteråret, der gjorde forskellen.

Forårets forekomst blev på i alt 15 fugle, hvilket var pænt over gennemsnittet. Der var to fund i april, begge fra Hyllekrog (ST) hvorefter resten blev set i maj frem til 27/5.

Der var 3 sommerfund i tidsrummet 24-26/7, alle imm. fugle.

Efterårets forekomst lå i perioden fra 10/8 og frem til 13/12, hvor der var et slip frem til 24/12 hvor der igen

dukkede fugle op, de blev set frem til 31/12. De bedste lokaliteter var Skagen (Grenen+Nordstrand) med i alt 48, Vejers Strand (SVJ) med i alt 33, Blåvands Huk (SVJ) ligeledes med 33 og Gedser Odde (ST) med i alt 32. Den bedste dag var 19/10 med 13 Vejers Strand og 7 Blåvand. Desuden skal nævnes 8/10, hvor der blev set 7 1K ved Roshage (NJ) og hertil yderligere 18 fugle fordelt på 14 lokaliteter næsten alle i de indre farvande. Aldersfordelingen blandt de aldersbestemte fugle var 80 % 1K fugle.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Mellemkjove 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	89	26	83	5	3	2	5	8	0	36	47	4	308

Lille Kjove *Stercorarius longicaudus*

Med en total på omkring 86 fugle var årets forekomst antalsmæssigt på niveau med 2010, og meget lig gennemsnittet for den seneste 10-års periode. Forekomsten var karakteriseret af at være spredt over mange enkeltfund, uden de store koncentrationer hverken på lokaliteter eller datoer.

Der var to fugle fra foråret: 26/5 1 ad Grenen (NJ) og 28/5 1 ad N Vejlbj Klit (VJ) – begge klassiske forårslokaliteter for arten.

Efterårets forekomst lå i tidsrummet fra 3/8 til 20/10. De bedste lokaliteter var Blåvandshuk (SVJ) med i alt 10 fugle, samt Grenen og Nordmandshage (NJ) med hver 9 fugle. De bedste dage var 13/9 med 4 S Nordmandshage, samme dag var der 1-2 fugle på Vestkysten, og 17/9 3 Århus Havn (ØJ) – der blev set yderligere 6 fugle den dag alle i de indre farvande.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Lille Kjove 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	31	8	18	10	4	0	1	1	2	4	6	1	86

Storkjove *Stercorarius skua*

De i alt 1577 fugle gjorde 2011 til det 3. bedste år nogensinde, kun overgået af invasionsårene 2003 og 2004 med hhv. 2077 og 1879.

Der var kun 7 forårsfund, i tidsrummet 12/3 til 23/5. De 5 var fra Skagen (NJ), resten var spredt langs vestkysten, alle enkeltvis.

Sommerperioden gav 3 fugle 30/6-1/7, hvorefter der fra 12/7 stort set var daglige observationer året ud.

Der blev rapporteret mange fugle fordelt over de fleste rapportregioner, og især de mange fund i december var

usædvanligt. De bedste lokaliteter og dage var: Grenen (NJ) 29/7-17/12 i alt 498 trækkende, max. 8/10 100 NV, Roshage (NJ) 10/8-20/10 i alt 174 trk., max 15/9 87 SV og Blåvandshuk (SVJ) 21/7-27/11 i alt 59 trk., max. 5/10 11 S + 2 N. Fra de indre farvande skal nævnes Nordmandshage (NJ) 29/7-13/12 i alt 72 trk., heraf 8/10 43 N samt Børstrup Hage (NSJ) 10/8-19/12 i alt 123, max. 12/10 35 V. Desuden bør nævnes 8/10 36 V Fyns Hoved (F) – der var ny suveræn Fynsrekord.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Storkjove 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	952	95	118	23	23	7	45	56	0	252	6	0	1577

Storkjove adult, Grenen Skagen, 30. juli 2011. Foto: Knud Pedersen

Sorthovedet Måge (nederst) og Sølvmåge, Årsdale, Bornholm, 20. oktober 2011. Foto: Sune Riis Sørensen

Sorthovedet Måge *Larus melanocephalus*

Endnu et rekordår med 167 fugle, fordelt på alle regioner. Der var observationer fra alle årets måneder, men der var dog en meget stor koncentration af observationer fra 10/3–10/6. Fra denne periode stammer 210 observationer af de i alt 373 observationer.

Der var 14 - 17 ynglepar i 2011, mod 15 i 2010, se DATSY for flere opl. om ynglefundene.

Udenfor ynglelokaliteterne blev der oftest ikke set mere end 1-2 fugle, dog var der 7 lokaliteter med tre

fugle. På følgende lokaliteter blev der set fire eller flere fugle: Skagen (NJ) 9/5 2 og 24/5 2, Blåvand (SVJ) 8/5 2 S + 28/8 1 S + 10/9 1 R + 18/10 1 S, Esbjerg (SVJ) 17/7 - 3/11 2 AD + 2 1K, Mandø (SVJ) 1-22/5 5 fugle og Hyllekrog (ST) 8/4 2 AD Ø + 24/4 2 AD Ø + 20/5 2 AD Ø. Største dagobservation var 16/4 3 Siø (F) og 24/4 3 Stubbe Sø (ØJ)

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Sorthovedet Måge 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	15	7	38	7	8	13	24	4	23	11	14	3	167
YP	0	0	8	0	0	1 - 2	3 - 4	0	0-1	0	0	0	14-17

Sabinemåge *Larus sabini*

Med 60 fugle var 2011 det 7. bedste år siden 1980, men dog lidt under sidste års 66 fugle. Årsgennemsnittet for de sidste 10 år er 51 fugle/år. Af årets 60 fugle var de 11 fra de indre danske farvande. 21 fugle sås i september og 39 i oktober

Årets første fugle var 7/9 1 S Blåvand (SVJ) og 1 N Ørhage (NJ), mens den sidste var 25-26/10 1 Hvide sande (VJ).

Bedste lokaliteter var Blåvand (NJ) 7/9 - 19/10 14 T +

1 R, flest 4/10 4 S og Roshage (NJ) 9/9 - 20/10 6 T, flest 15/9 2 V.

I år forvildede to fugle sig helt ned i Østersøen, og det var andet år i træk der blev set fugle her: 13/9 1 1K S Feddet (ST) og 17/9 1 1K S Rødvig Havn (KBH). Disse observationer kan være samme fugl, men er i sammen-tællingen regnet som to.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Sabinemåge 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	14	9	26	1	3	0	0	3	1	2	1	0	60

Middelhavssølvmåge *Larus michaelis*

Årets forekomst var en lille stigning fra 59 fugle i 2010 til 66 fugle i 2011. Der blev set 17 fugle i første halvår, hvor den sidste var 31/5 1 AD Esbjerg (SVJ). Andet halvårs første var 12/7 1 3K+ Esbjerg, mens den første 1K-fugl var 14/7 1 Damhussøen (KBH), som også blev den næst-tidligste 1K-fugl nogensinde, kun 13/7 2006

er tidligere. Der var ikke observationer af over 2 fugle. Esbjerg og Blåvand (SVJ) skilte sig klart ud som de bedste lokaliteter for Middelhavssølvmåge med hhv. 7 og 6 fugle fordelt over hele året, ingen andre lokaliteter havde mere end 3 fugle.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Middelhavsmåge 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	2	0	7	0	0	2	1	0	4	1	0	0	17
2. halvår	5	0	11	0	4	3	2	2	8	2	2	10	49

Kaspisk Måge *Larus cachinans*

Med 290 fugle blev 2011 det tredje bedste år nogensinde. I 2010 sås 184 fugle. Den store stigning skyldtes specielt en meget stor stigning af antallet af fugle på Bornholm, hvor antallet steg fra 43 fugle i 2010 til 114 fugle i 2011, også Sydvestjylland havde en pæn fremgang fra 9 fugle i 2010 til 45 fugle i 2011. KBH havde en nedgang fra 83 fugle i 2010 til 51 fugle i 2011, her var det specielt Stevns der skuffede, området har andre år

Øverst: Kaspisk Måge, Nexø Havn Bornholm, 7. november 2011. Foto: Sune Riis Sørensen

Nederst: Kaspisk Måge, Svaneke Fyr Bornholm, 4. november 2011. Foto: Sune Riis Sørensen

været landets bedste for Kaspisk Måge. Af landets 12 regioner havde de 9 fremgang eller status quo og tre tilbagegang.

Der blev set 105 fugle i første halvår og 185 fugle i andet halvår. Årets første 1K fugl var 4/7 1 Nexø (B) og er dermed 4 uger tidligere end den hidtil tidligste 1K-fugl som var 31/7 2008. Den tidlige dato kunne indikere at der har været ynglepar ikke så langt væk fra, eller på Bornholm.

Medvirkende til den store forekomst på Bornholm var to meget store observationer, 12/2 22 2K og 18/10 19

(10 1K + 1 2K + 1 3K + 5 AD) begge Salthammer. Herudover havde Dueodde 26/8 – 13/11 19 (8 1K + 2 3K + 9 AD). De øvrige lokaliteter på Bornholm havde op til 7 forskellige fugle.

Det høje antal i Sydvestjylland skyldtes mange fugle ved Blåvand (SVJ) 12/1 – 24/2 4 AD og 2/8 – 6/11 7 (1 1K + 1 2K + 1 3K + 1 4K + 3 AD) og på Fanø (SVJ) 18/1–1/4 16 (2 2K + 1 3K + 2 4K + 11 AD). Andre lokaliteter i landet kunne ikke fremvise mere end 7 forskellige fugle.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Kaspisk Måge 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	6	2	28	1	1	4	10	1	18	3	4	26	104
2. halvår	10	2	17	5	1	8	7	1	33	6	7	88	185

Hvidvinget Måge *Larus glaucooides*

Efter 2010 med kun 4 fugle, det ringeste år nogensinde, blev 2011 et noget bedre med 11 fugle, svarende til årsgennemsnittet de sidste 10 år.

På nær 6-19/12 1 1K Ramløse (NSJ), som nærmest må regnes som et indlandsfund, var alle fund fra Vestkysten. Resten af fuglene fordelte sig på følgende måde: NJ: Hanstholm området 2/2 og 8/2 1 2K og 3/1 og 8/2

1 AD (2 fugle), Skagen 1 3K Ø og 29/5 1 2K Havsør. VJ: Harboøre Tange/Thyborøn Havn 16/1 – 17/4 1 AD og 3/3 1 2K+ SVJ: Esbjerg/Fanø 28/2 – 1/4 1 2K, 5/1 1 AD, 11/10 1 1K og 19/12 1 1K+ (3 fugle).

(Rene Christensen)

Gråmåge *Larus hyperboreus*

Med 41 fugle skal vi tilbage til 2007 med 46 fugle for at finde et bedre år og summen blev lidt bedre end årsgennemsnittet for de sidste 10 år som er på 36 fugle, men meget langt fra de gode år i 70'erne og 80'erne, hvor årstotaler på over 100 fugle var normalt.

Årets 41 fugle fordelte sig med 19 i første halvår og 22 i andet halvår. 37 fugle var fra Jylland, mindst 2 fra B og 2 fra ST.

Første halvårs sidste fugl var 5/6 1 2K Skagen (NJ), mens andet halvårs første var 4/7 1 2K Nordmanskage (NJ).

Udover de to ovenfor nævnte sommerfund var der yderligere to sommerfund: 23/7 1 2K Hanstholm (NJ) og 20/8 1 3K Salthammer (B), de næste fugle blev set primo september. De bedste lokaliteter var som andre år fiskerihavnene langs Jyllands Vestkyst. I 2011 skilte specielt Hanstholm sig ud, med op til 9 forskellige fugle. Andre lokaliteter kunne som maksimum fremvise 2-3 fugle.

De øvrige fund fra det østligste Danmark var: 7/5 1 2K+ Høsten Torp (ST), 25/5 1 2K V og 5/10 1 3K V begge Dueodde (B) og 15/10 1 2K Nykøbing F. (ST).

(Rene Christensen)

Gråmåge, Grenå Havn, 12. november 2011. Foto: Kent Olsen

Regional fordeling af Gråmåge 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	7	4	4	0	0	2	0	0	0	0	1	1	19
2. halvår	12	4	2	1	0	1	0	0	0	0	1	1	22

Ride *Rissa tridactyla* (yngleforekomst)

De indsendte oplysninger er sparsomme og det er derfor ikke muligt at lave en bestandsvurdering. Endnu en gang må der opfordres til at lave en grundig optælling af de danske kolonier.

Der er rapporteret ynglefugle fra tre lokaliteter. De største observationer på de enkelte lokaliteter var: 25/7 100 AD + 15 1K Hansholm Havn (NJ), 1/4 70 YF Hirtshals Havn (HJ) og 25/7 400 YF Bulbjerg (NJ).

(Rene Christensen)

Ride ungfugl, Klitmøller, 7. oktober 2011. Foto: Albert Steen-Hansen

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Der var 29 fund mod 22 fund i 2010. Denne store stigning skyldtes primært et stationært par på Agger Tange (NJ), læs mere om dette i DATSY afsnittet andet steds i Fugleåret 2011. Ud fra årets materiale, anslås antallet af individer til 7, hvilket var på linje med sidste års 7 fugle. Siden arten i 2005 stoppede med at være årlig ynglefugl har antallet af fugle varieret mellem 2 og 7 fugle pr. år.

Årets første fugle var 25/ 4 2 N Sneum Digesø (SVJ), dagen efter sås også 2 fugle samme sted. Frem til årets sidste fugl var der følgende fund: 7/5 2 ad. fou Langer Huse (VJ), 8/5 2 ad. NØ Bulbjerg (NJ), 21/5 1 Gl. Hviding Engsø (SVJ), 14/5 2 Ø og 27/5 1 ad. Ø Bygholm Vejle (NJ), 3-20/6 2 ad. + pull Agger Tange (NJ), 5/8 1 R Kirkeby Pl. (SJ), 4/9 1 SØ Harboøre Tange (VJ) og årets sidste 5/9 1 OF Arup Holme (NJ). Fund udenfor Sydvestjylland skal godkendes af SU.

(Rene Christensen)

Sandterne, Agger Tange, 18. juni 2011. Foto: Poul Holm Pedersen

Rovterne *Sterna caspia*

Med 196 fugle og 5 ynglepar blev 2011 alle tiders bedste år. Læs mere om ynglefuglene i DATSY afsnittet. Årets 196 blev med god margin det bedste år nogensinde, næstbedste år var 1980 med 138 fugle. Der var 143 fugle øst for Storebælt og 53 fugle vest for Storebælt, hvilket var en normal fordeling.

De fem ynglepar som var på Saltholm (KBH) har formodentlig stor indflydelse på årstotalen i KBH som måske har haft det bedste år nogensinde med 66 fugle.

Årets første fugle var 20/4 med 3 Ø Farø (ST) og 3 Ø Vindebæk (ST), kan være samme fugle. Årets sidste fugl var 22/9 1 Ø Dueodde (B). Begge datoer ligger indenfor det normale.

Udover de mindst 10 fugle på Saltholm var der følgende større observationer som bør nævnes: Dueodde 12/8-22/9 18 T, flest 12/8 og 31/8 begge dage 5 og Ølseagle (KBH) 29/5-21/9 mindst 10, flere dage med op til 8 fugle. Her ud over havde flere lokaliteter op til mindst 8 fugle.

(Rene Christensen)

Rovterne, Skjern Enge, 22. august 2011. Foto: John Kyed

Regional fordeling af Rovterne 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	8	21	10	7	0	0	7	8	66	4	31	34	196

Dværgterne *Sternula albifrons* (yngleforekomst)

Ynglebestanden i Vest- og Sydvestsjælland, på den jyske vestkyst og i Vadehavet er velkendt som følge af optællinger og projektringmærkning, men derudover er det materiale, som er til rådighed, desværre temmelig mangelfuldt. En præcis fastsættelse af landets samlede ynglebestand er derfor svær. Det vurderes dog, at landsbestanden var på minimum 450 ynglepar og dermed var gået en smule frem eller i hvert fald havde holdt sig nogenlunde konstant i forhold til de foregående år. Kun i 2 ud af 12 regioner var arten gået tilbage i forhold til 2010 - mest i SVJ (inkl. Fanø), hvor bestanden var reduceret fra 113-126 par i 2010 til 74 par i 2011, og kun B, SØJ og NSJ havde ingen ynglende Dværgterner overhovedet.

Vadehavet var fortsat artens vigtigste område med i alt 152 par i 2011. Den relativt store tilbagegang fra 182 par i 2010 er ikke nødvendigvis udtryk for en permanent nedgang, idet Dværgterner typisk yngler på udsatte lokaliteter og derfor er kendt for at udvise store udsving i den årlige ynglebestand som følge af især vejrrelaterede faktorer (oversvømmelse, sandflugt, intensitet af strandturisme m.v.), biotopforandringer og prædation.

Danmarks måske eneste, og under alle omstændigheder største og eneste permanente indlandsforekomst af ynglende Dværgterne ved Tissø (VSJ) havde et godt år med 28-30 par med en glædelig stor ungeproduktion på de kunstigt etablerede ynglølær i søens sydlige ende.

Grunden til det relativt store fald i ynglebestanden i Sydvestjylland/Vadehavet skyldtes primært et par store højvander i begyndelsen af ynglesæsonen, som

oversvømmede store dele af strandene og dermed bortskyllede mange reder. Det er imidlertid ikke den eneste trussel, den beskedne danske ynglebestand af Dværgterne må slås med. Prædation fra især ræv udgør en meget alvorlig trussel, og det er ved flere lejligheder set, at ræv i løbet af en enkelt nat har udryddet hele ynglekolonier - således f.eks. igen i 2011 på Bøvling Klit (VJ) nord for Torsminde, hvor det dog kunne konstateres, at fuglene efterfølgende lagde om på havstranden lige syd for byen. Også kystsikringsarbejder og den kommunale strandrensning langs den jyske vestkyst koster hvert år mange Dværgternereder og unger. I 2011 blev hele koloniområdet på stranden nord for Hvide Sande (VJ) således gravet op midt i ynglesæsonen, hvorved hele kolonien gik til grunde og ungeproduktionen blev lig nul. Der var desværre ingen oplysninger fra Øresundsområdet, som normalt huser en stor bestand på eller omkring Saltholm/Peberholm (KBH). I ST blev en lang serie af årlige optællinger på øer og holme beklageligvis indstillet, da staten ikke ville fortsætte med at yde økonomisk støtte.

De bedste områder var Vadehavet med 78 par på Rømø (SJ) og 56 par på Fanø (SVJ). I resten af landet havde Tissø (VSJ) med 28-30 par og Glænø Østerferd (VSJ) 22 par, begge god ynglesucces, Sprogø med ca. 20 par, Anholt (ØJ) 15-30 par, Hvide Sande (VJ) 12-24 par, Agger Tange (NJ) 16 par og Bøvling Klit (VJ) ca. 15 par var de største yngleforekomster, og ingen andre af de dækkede lokaliteter kunne med sikkerhed melde om over 10 par.

(Ulf M. Berthelsen / Rene Christensen / Thomas Bregnballe)

Regional fordeling af Dværgterne 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Ynglepar	66 - 72	32 - 44	74	17 - 43	0	78	4 - 8	75 - 82	10 - 16	0	5	0	357 - 414

Sortterne *Chlidonias niger*

Med de mest oplagte gengangere sorteret fra var der 805 observationer af 4532 fugle, hvilket var det bedste år nogensinde. Årets første var 11/4 1 Gl. Hviding Engso (SVJ). De næste sås 20/4, mens den sidst var en noget forsinket fugl 27/10 1 Agger Tange (NJ). Fra den 20/4 og frem til 7/10 er der stort set daglige observationer.

I modsætning til i 2010 blev der observeret en del forårstræk. De bedste lokaliteter var Hyllekrog (ST) 20/4-22/5 94 T, flest 7/5 26, Korshage (VSJ) 57 Ø, Ton-tofte Nakke (SJ) 25/4-8/5 57 T, flest 7/5 51 Ø, Blåvand (SVJ) 8/5 27 S, Skagen (NJ) 24/4-28/6 25 T, flest 10/5 9 og Gedser Odde (ST) 8/5-22/5 23 T, flest 8/5 21 Ø.

Efterårstrækket startede i slutningen af juli, men bemærkedes kun på enkelte lokaliteter. De bedste var: Gedser Odde 3/8-20/9 209 T, flest 14/8 84 S, Blåvand 23/7-10/9 56 T, flest 28/8 24 T og Feddet (ST) 23/8-12/9 28 T, flest 6/9 22 S. Efter primo september var der kun et større træk: 17/9 37 SV Hyllekrog. Det er derfor muligt at, der som i 2010, er gået et større træk gennem landet medio september i al ubemærketthed.

To rastobservationer fra efterårstrækket nævnes: 135 Feddet og 83 Køge Sydstrand (KBH), begge den 27/8. Ingen andre fund var af over 20 fugle.

(Rene Christensen)

Sortterne, Skjern Enge, 22. august 2011. Foto: John Kyed

Hvidvinget Terne *Chlidonias leucopterus*

Efter et noget sløjt år 2010 med kun 14 fugle, blev 2011 noget bedre med mindst 74 fugle, lidt over gennemsnittet for de sidste 10 år på 69 fugle/år. Årets første fugle var 12/5 2 ad. Nørreballe Nor (F), hvilket var et normalt ankomsttidspunkt. Trækket kulminerede 20/5 med 61 fugle, hvoraf 34 sås i ST, dagen efter sås kun 2-4 fugle. De største observationer var 20/5 22 ad. Bøtø Nor (ST) og 10 ad. Gødstrup Engsø (ST), udenfor ST

var største observation denne dag, 8 Udkæret (B). Efter denne store dag sås der ikke Hvidvinget Terne før i august med 5/8 1 1K S Blåvand (SVJ) og 6+12/8 1 ad. Vest Stadil Fjord (VJ). Året afsluttedes med 10/9 1 1K Ølsemagle Revle (KBH), 11/9 1 Egå Engsø (ØJ) og 13/9 1 1K Præstø Fjord (ST).

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Hvidvinget Terne 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	0	3	11	1	0	1	4-6	1	10	0	35	8	74-76

Lomvie *Uria lomvie* (yngleforekomst)

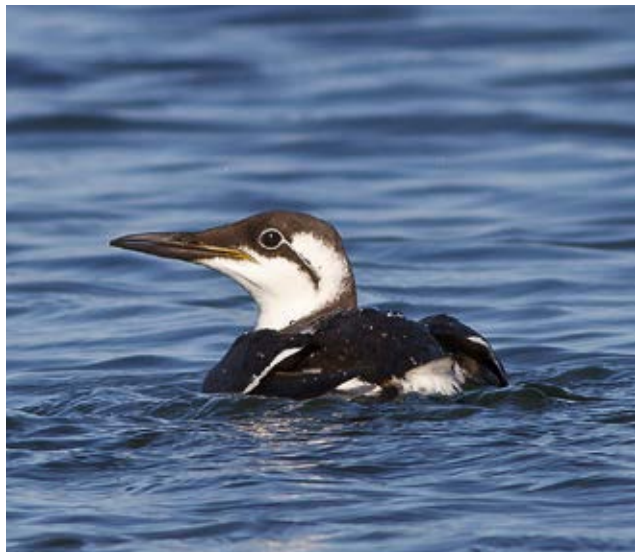
Bestanden på Græsholmen ved Christiansø blev ikke optalt i 2011, men det vurderedes ud fra observationer af prøvefelter, at der var en svag stigning i antallet, der blev skønnet til at være ca. 2900 par (Peter Lyngs pers. medd.). Der var positive oplysninger fra Nordbornholm, hvor der skønnedes at være 5-10 par i en nyoprettet koloni. Der blev dog ikke set unger (Carsten Andersen pers. medd.).

(Rene Christensen)

Alk *Alca torda* (yngleforekomst)

Bestanden på Græsholmen ved Christiansø blev anslået til ca. 1200 par og i svag fremgang (Peter Lyngs pers. medd.). På Nordbornholm hvor arten har ynglet siden 1996 var der som i 2010 stadig ca. 100 par (Carsten Andersen pers. medd.) og det til trods for den hårde vinter 2010-11 hvor store områder i Østersøen frøs til.

(Rene Christensen)

Lomvie, Ebberløkke, 16. oktober 2011. Foto: Lars Andersen

Tejst *Cephus grylle* (yngleforekomst)

Thomas Bregnballe (DMU/Århus Universitet) og Steen Asbirk (Miljøministeriet) har stillet deres indsamlede materiale til rådighed. Ud fra det indsendte materiale ser det ud til at arten holder stand i forhold til antallet af par. Kun få lokaliteter havde tilbagegang og i de fleste tilfælde kun med ganske få par. Kun ved Deget (NJ) er der tale om en større tilbagegang fra 230 par i 2010 til 170-190 par i 2011. Danmarks største koloni på Hirsholmene (NJ) havde 900-1400 par mod 1260 par i 2010, så her er der formodentlig tale om status quo. Der var i 2011 kommet to nye lokaliteter til: Vindmøllefundamenter ud for Frederikshavn (NJ) med 5 par og Røsnæs (VSJ) med 0-1 par, så endnu en gang kan det konstateres at det ser ud til at Tejst har det godt i Danmark.

(Rene Christensen)

Tejst, Anholt Havn, 27. maj 2011. Foto: Kent Olsen

Lokaliteter med ynglende Tejst i 2005-2011. Manglende værdier angiver at der ikke foreligger data fra lokaliteten det pågældende år.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Deget (NJ)	141 - 150 YP	141 - 150 YP ?		146 - 190 YP	92 YF	230 YP**	170-190 YP**
Græsholm (NJ)					11 YF	12 YF	
Hirsholmene (NJ)	561 - 690 YP	561 - 690 YP ?	800 - 825 YP	1375 YF	1170 YF	1260 YP**	900 - 1400 YP**
Kølpen (NJ)			5 - 10 YP		15 YF		
Ndr. Rønner (NJ)	45 YP ?	45 YP ?				25 YP ?**	25 YP**
Tyholm (NJ)			60 - 70 YF		65 YF	300 YF	
Østerbyhavn (NJ)	0 - 4 YP ?	0 - 4 YP ?				2 YP**	3 YP**
Strandby Havn (NJ)						0 - 4 YP**	0 - 4 YP**
Ålbæk Havn (NJ)						0 - 1 YP**	
Skagen Havn (NJ)						3 - 5 YP**	2 - 3 YP
Vindmøllefundamenter, Frederikshavn (NJ)							5 YP
Anholt, Havnen (ØJ)	2 - 4 YP ?	2 - 4 YP ?		9 YF		3 YP**	6 - 10 YP
Gjerrild Klint (ØJ)					5 YF		
Hjelm (ØJ)	0 YP ?	0 YP ?	5 YP	3 YP		3 - 6 YP**	5 - 9 YP**
Karlby Klint (ØJ)	*	*			5 YF	*	
Kyholm (ØJ)	7 - 10 YP	1 YP ?	1 YP	3 - 5 YP		4 YP**	8 - 19 YP
Lindholm (ØJ)	6 YP?	6 YP?	3 YP			12 YP**	
Sangstrup Klint (ØJ)	*	*	21 YP	20 - 25 YP	28 YF	*	
Tunø (ØJ)	60 YP	45 YP	52 YP	71 YP		54 YP**	63 YP**
Vandstedet, Samsø (ØJ)	2 YP ?	2 YP ?				2 - 3 YP**	3 - 5 YP**
Vejrø (ØJ)	38 YP ?	20 - 25 YP	54 YP	20 - 30 YP		51 YP**	
Endelave (SØJ)	9 YP	9 YP	10 YP	10 YP		4 YP**	4 YP**
Hjærnø (SØJ)	0 YP	0 YP	0 YP			0 YP**	
Mejlø (F)	3 YP	3 YP	5 - 7 YP			3 YP**	0 - 1 YP
Romsø (F)	2 - 3 YP	2 YP	1 - 2 YP			2 YP**	3 YP**
Æbelø (F)	0 YP ?	1 YP		1 YP	1 YF		
Musholm (VSJ)	25 - 30 YP	14 - 30 YP	27 YP	28 YF	48 YF	22 - 28 YP**	23 YP**
Nekselø (VSJ)	0 YP ?	0 YP ?				0 YP**	
Omø (VSJ)							
Reersø (VSJ)	0 YP	0 YP	0 YP			0 YP**	0 YP**
Sejrø (VSJ)	60 - 93 YP	81 - 87 YP	94 YP	103 YP	59 YF	70 - 84 YP**	71 - 84 YP**
Sprogø (VSJ)	4 YP	10 - 12 YP	10 - 12 YP			32 YP**	2 - 5 YP
Hesselø (NSJ)	115 YP ?	115 YP ?				117 YP**	
Røsnæs (VSJ)							0 - 1 YP**

* Sangstrup - Karlby Klint 2005: 9 YP, 2006: 15 YP, 2010: 24 YP

** Thomas Bregnballe-Steen Asbirk

YP = ynglepar

YF = ynglefugle

Søkonger Alle alle

Efter et par magre år sås der mindst 1418 fugle i 2011. Arten sås i alle regioner undtagen B. De bedste regioner var NJ med 806 fugle og NSJ med 314 fugle.

Der var én observation fra første halvår: 1/1 1 OF Hundested (NSJ), den næste fugl var fra 8/10 på flere lokaliteter.

De bedste lokaliteter var: Skagen (NJ) 10/10-30/12 647 T, flest 28/11 286, Børstrup Hage (NSJ) 08/10- 29/12 92 T, flest 10/12 40 V og Rågeleje Strand (NSJ) 8/10-18/12 54 T, flest 10/12 14.

Der var et indlandsfund: 4/12 1 i have Brabrand (ØJ), fuglen blev indfanget og udsat ved Moesgaard Strand (ØJ). Et fund fra Østersøen nævnes: 29/11 1 V Faxe Ladeplads (ST).

(Rene Christensen)

Søkonger, Skagen Havn, 11. december 2011.

Foto: Jørgen Kabel

Regional fordeling af Søkonger 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	806	56	66	74	15	1	11	72	2	314	1	0	1418

Lunde *Fratercula arctica*

Efter et ringe år i 2010 med kun 14 fugle var 2011 dobbelt så godt med 29 fugle som dog er det 7. ringeste år siden 1978. Årsgennemsnittet de sidste 10 år er på 53 fugle. Til trods for at 2011 var et dårligt år, sås der 6 fugle i de indre danske farvande, alle enlige fugle. Der var tre fund i første halvår, 5/3 1 død Fanø (SVJ), 20/4 1 R Hvide Sande (VJ) og 5/5 1 N Blåvand (SVJ).

Andet halvårs første fugl var noget tidlig 13/7 1 NV Skagen (NJ), mens den næste var 10/8 1 SV Rågeleje (NSJ). De bedste lokaliteter var Ørhage (NJ) 20/8 1 S og 17/11 3 SV og Blåvand (SVJ) med i alt 3 fugle fordelt på 3 dage.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Lunde 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	14	3	6	1	2	0	0	1	0	2	0	0	29

Turteldue *Streptopelia turtur*

Et godt år for arten med min. 80-85 ex. Den første Turteldue i 2011 var meget tidligt på den, idet den blev set samle redemateriale ved Grøngård (SJ) allerede 2/4. De næste fugle blev rapporteret fra samme lokalitet til normal tid senere på måneden: 22/4 2 sy. og 24/4 4 R. Den eneste anden lokalitet med Turteldue i april var Frøslev Plantage (SJ) med 1 sy. 27/4. Som sædvanlig blev de fleste fugle registreret i (SJ): min. 59-64 ex., heraf 50-55 sy. Lokaliteter i (SJ) med mere end 1 syngende Turteldue: Arnå 4, Fole 2, Frøslev Plantage 15-17, Grøngård 3, Hønning Plantage min. 8, Lindet Skov 2-3, Lovrup Skov 2-4, Stensbæk Plantage 3, St. Jyndeved/Frestrup Skov 3. Eneste fugl, der blev bestemt til 1K blev registreret i Rens (SJ) 18/7. Uden for (SJ) registreredes syngende fugle 3 ste-

der: Høllund Søgårdsplantage (SVJ), Hovborg Fiskeri (SVJ) samt Store Bouet Skov og Enge (NJ) 1 17-18/8. Sidstnævnte fund var nær en voliere med Agerhøns. Det regnes for tvivlsomt og figurerer derfor ikke i sammentællingen. I forårs- og sommermånederne blev der set pænt med Turtelduer udenfor yngleområderne med i alt 17 ex. Som sædvanlig flest i Skagen (NJ) med 6 ex. 14/5-12/6. Tre observationer var på mere end én fugl: 14/5 2 Ø Skagen, 31/5 3 Mandø (SVJ) og 11/8 2 Hesselholm, Samsø (ØJ). Det blev en tidlig afslutning på efteråret med blot 2 fund i september: 1/9 1 R Ranum (NJ) og 9/9 1 OF Blåvands Huk (SVJ).

(Poul Ullrik)

Regional fordeling af Turteldue 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	7	1	6	2	1	59-64	0	1	0	1	2	0	80-85

Slørugle *Tyto alba*

Landsbestanden blev af Uglegruppen vurderet til 50-60 par, hvilket var på niveau med 2010. Gruppens materiale har ikke været tilgængeligt for rapportgruppen,

hvorfor det ikke har været muligt at skrive mere om arten her i årsrapporten.

(Peter Lange)

Stor Hornugle *Bubo bubo*

I lighed med 2010 formodes det tilgængelige materiale i DOFbasen ikke at være repræsentativt for artens forekomst i landet. Der var fund fra samtlige Jyske rapportområder, med sammenlagt omkring 75 fugle. Der blev meldt om ynglepar eller tudende fugle på 39 lokaliteter, med et tilsvarende antal ynglepar. Flest i Sønderjylland. Kun en mindre del af ynglefuglene var indtastet som ynglepar i DOFbasen, resten er medtaget

på grundlag af tudende fugle på lokaliteten. Der skal opfordres til at alle fund indtastes på DOFbasen, også negative registreringer fra tidligere besatte ynglelokaliteter. Marker posten som hemmelig, hvis du ikke ønsker den vist på DOFbasen, så bliver den kun tilgængelig for skribenten af denne klumme.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Stor Hornugle 2011

2011	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Ynglepar*	3	5	4	7-8	5	14-17	0	0	0	0	0	0	38-42
Antal fugle	11	10	7	11	10	26	0	0	0	0	0	0	75

* = ynglepar er opgjort på grundlag af fund indtastet som ynglepar, og fund af tudende fugle eller andre former for territoriemarkering på formodet ynglelokalitet.

Mosehornugle, Nedermose, Skagen, 14. maj 2011. Foto: Finn L. Sørensen

Mosehornugle *Asio flammeus*

Efter et år med kun 268 fugle var 2011 et rigtigt godt år, med mindst 487 fugle og dermed det 3. bedste år nogensinde. Af årets 487 fugle blev 240 set i det nordlige og vestlige Jylland, mens Fyn med 50 fugle også fulgte godt med.

Der var fund fra sommermånederne, som tyder på, at arten har ynglet i Danmark. Disse fund er medregnet i årstotalen. For nærmere information om yngleforekomsterne henvises i til DATSY.

Langt hovedparten af fuglene blev set i efteråret. En enkelt observation fra foråret nævnes dog: 30/1 8 R Gjeller Sø/Odde (VJ) som var det eneste fund af mere

end 4 rastende fugle fra 1. halvår, og kun to lokaliteter, Skagen (NJ) og Gilbjerg (NSJ) havde mere end 5 trækkende fugle, begge med 6 fugle.

Fra efteråret var der følgende større observationer: 9/10 16 T Lyngvig Fyr (VJ), 15/10 18 R Mandø (SVJ) og 29/12 8 R Lejsø (VSJ). Specielt den 9/10 var der mange fugle at se, totalt sås 44 fugle denne dag.

5 lokaliteter havde over 9 trækkende fugle og følgende havde mere end 10 fugle: Blåvand (SVJ) 23/7 – 8/11 18 T, flest 9/10 4 T, Stevns (KBH) 20/9 – 13/10 10 T og Lyngvig Fyr 5-19/10 26 T, flest 9/10 16 T.

(Rene Christensen)

Natravn *Caprimulgus europaeus*

Beregnet som summen af lokalitetsmaksima gav resultatet for 2011 nøjagtigt samme totale antal som 2010. Dette var dog en tilfældighed, da regionalfordelingen var lidt anderledes. Som sædvanligt var langt hovedparten af de registrerede fugle syngende hanner, og det totale antal fugle vil derfor være en hel del højere.

De første kom allerede i slutningen af april: 25/4 1 han T Blåvands Huk (SVJ), 26/4 1 han Vilsbøl Plantage (NJ) og 29/4 1 sy. Ålbæk Klitplantage (NJ). Det vil måske være umagen værd at eftersøge arten lidt tidligere end traditionelt antaget, idet de første muligvis kommer allerede i slutningen af april. Først efter midten af maj kom der dog for alvor gang i Natravnene, og udenfor NJ blev de første udover de allerede nævnte fra Blåvands Huk: 5/5 1 sy Tane Sø (SVJ), 19/5 1 Højlund Søgårdplantage (SVJ) og 19/5 1 sy Frederikshåb Plantage (SØJ).

Antal rapporterede ynglepar udgør omkring 300 par.

Da arten er med i projekt Truede og Sjældne Ynglefugle er yngleaktiviteten nærmere beskrevet under afsnittet herom.

Følgende lokaliteter havde en lok.max. over 10 fugle: 4/6 10 sy Borris Hede (VJ), 1/7 17 YF Ålbæk Klitplantage (NJ), 2/7 11 YF sy. Trantum Klitplantage (NJ), 4/7 12 YF Torup Klitplantage (NJ), 27/6 12 th. Skagen Klitplantage (NJ) og 9/7 12 fou. Bunken Klitplantage (NJ). Årets sidste syngende blev registreret 4/8, med 2 Vejers Plantage (SVJ), 3 Klelund Hede (SVJ) og 1 Klelund Plantage (SVJ).

De sidste observationer var: 16/9 1 Lille Vildmose (NJ), 16/9 1 Gulstav (F), 17/9 og 19/9 1 RI Gedser Odde (ST) og 9/10 1 Skagelfaldet (B).

Der var observationer fra i alt 140 lokaliteter, og dermed lidt flere end i 2010.

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Natravn 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	139	52	76	21	9	22	1	3	4	6	5	8	346

Tallene er udregnet som sum af lok.max. med tillæg for evt. trækkende eller ringmærkede fugle.

Isfugl *Alcedo atthis*

I alt blev det til 11 sikre og 13 mulige ynglepar af Isfugl i 2011, hvilket var et højere antal end i 2010. Vinteren havde ellers været både sne- og isrig, så det var glædeligt, at bestanden ikke lod til at være blevet indskrænket yderligere. Vanen tro var der også i 2011 mange

lokaliteter med sommerobservationer af Isfugl, hvoraf nogle nok dækkede over ikke-rapporterede ynglepar. I 2011 blev der indrapporteret flest ynglepar fra Østjylland (4 sikre og 6 mulige).

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af Isfugl 2011

2011	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Sikre ynglepar	3	0	0	4	1	0	0	0	2	1	0	0	11
Mulige ynglepar	0	0	1	6	0	1	0	0	2	3	0	0	13

Biæder, Jydelejet Møn, 10. juni 2011. Foto: Per Schiermacker-Hansen

Biæder *Merops apiaster*

Der blev indrapporteret cirka 43-45 Biædere i 2011, hvilket var lidt over gennemsnittet for det sidste årti. Ifølge DATSY blev der observeret 3 ynglepar af Biædere i 2011 fordelt på 2 lokaliteter. Det var første gang, der yngede Biædere i Danmark siden 2008. Årets første observation af Biæder fandt sted medio april: 19/4 i Heatherhill (NSJ), hvilket var det tidligst registrerede ankomsttidspunkt ifølge DOFbasens oplysninger. Siden 2005 havde årets første observation af Biæder ellers ligget nogenlunde fast i tidsperioden

26/4-28/4.

Næste observation af Biæder fandt sted 7/5 i Nordby (NJ) og der blev løbende observeret Biæder frem til medio juni. Derefter var det mere sporadisk med observationer af Biæder indtil ultimo juli. Årets sidste observation af Biæder fandt sted 25/9 i Blåvands Huk (SVJ), hvilket var den første septemberobservation siden 2003.

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af Biæder 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	10-12	0	5	1	1	1	0	5	4	4	8	4	43-45

Hærfugl *Upupa epops*

Der blev indrapporteret 14 Hærfugle i 2011, hvilket var lidt under gennemsnittet for det sidste årti.

Årets første observation af Hærfugl fandt sted medio april: 17/4 1 Vollerup (VSJ), hvilket var lidt senere end i 2010. Derefter blev der løbende observeret Hærfugl rundt omkring i landet frem til primo juni. Efter et par måneders pause blev der atter observeret Hærfugl fra medio oktober indtil årets sidste observation: 17/11 1 Store Rørbæk (NJ).

Langt de fleste observationer af Hærfugl var 1-dags observationer. Derudover var der én 2-dages observation, og tre observationer på 3 dage eller derover.

Observationerne af en Hærfugl på Møn: 23/4 Ulvshale Sommerhusområde (ST), 24/4 Hegnede Bugt (ST) og 28/4-1/5 Råby Sandlodder og Kobbeltgård (ST) var sandsynligvis af samme fugl, som havde strejft rundt i området i det pågældende tidsrum. Observationerne af Hærfugl fra Lille Åmose – vest (VSJ) og Madesø (VSJ) 27/4 gjaldt alle en Hærfugl, som blev observeret ved en ejendom i Madesø. Hærfuglen fra Agernæs (F) 14-19/10 og 16/10 Agernæs Fælle, syd (F) dækkede begge over en Hærfugl, der blev observeret ved Agernæs Havn.

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af Hærfugl 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	2	1	0	2	0	0	2	3	0	1	2	1	14

Hærfugl, Anholt, 27. maj 2011. Foto: Kent Olsen

Vendehals, Hammeren Bornholm, 24. april 2011. Foto: Johanna M. Hartmann

Vendehals, Nexø havn Bornholm, 2. september 2011. Foto: Sune Riis Sørensen

Vendehals *Jynx torquilla*

Der blev indberettet 283 Vendehalse mod 218 i 2010, 161 i 2009 og 261 i 2008. De fleste blev set i forårsperioden.

Den første blev set 9/4 1 Saksfjed inddæmning (ST), hvilket var tidligt. De næste var 15/4 1 Klint (VSJ), 16/4 1 Blåvands Huk (SVJ), 16/4 1 Mandemarke Bakker/Høvblege (ST) og 16/4 1 Nørre Tornby (NJ). Det fortsatte med daglige obs. til 4/6 1 Ellekrattet (NJ). Der blev hørt syngende fugle på 19 lokaliteter. I alt var der 12 sikre ynglefund. Kun på Borris Hede, i Frederikshåb Plantage, ved Kronenshede og på Husby Klit (alle VJ) blev der gjort sikre ynglefund i form af fugle ved redehul. På Borris Hede fandtes 7 par i redekasser

Regional fordeling af Vendehals 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	26	23	12	24	4	28	14	12	5	4	10	6	168
2. halvår	4	7	22	4	2	4	16	7	12	8	17	11	115
Total	30	30	34	28	6	33	30	19	17	12	27	17	283

som fik unger, og her blev 64 unger og 6 adulte fugle ringmærket (Se DATSY).

Efterårstrækket indledtes med 1/8 1 Nørre Lyngvig (VJ), 6/8 1 Ulvshale (ST) og 7/8 1 Allerslev (KBH). Det varede ved med daglige obs. til 19/9. De sidste blev set 24/9 1 Sottrupskov (SJ), 30/9 1 Melby Overdrev (NSJ) og 5/10 1 Saltbækvig syd (VSJ).

Der blev ringmærket 4 Vendehalse på forårstrækket (2 på Anholt (ØJ), 1 Blåvands Huk og 1 Sønderhå Plantage (NVJ)) samt 30 på efterårstrækket, hvilket var rekord. (15 Gedser Odde (ST), 9 Gulstav Mose (F), 4 Keldsnor (F), 1 Tipperne (VJ), og 1 Blåvands Huk).

(Leif Novrup)

Grønspætte *Picus viridis*

Årstotalen på 772 var lidt større end de 719 fugle fra 2010. Det peger på at Grønspætte klarede sig overraskende godt gennem vinteren 2010-11, mens der efter den forrige vinter var en kraftig reduktion fra de næsten 1000 fugle i 2009. Der var dog endnu ingen tegn på at arten var på vej væk fra sin tilsyneladende meget kraftige og langsigtede tilbagegang som dansk ynglefugl (se Punkttællingen i Fugleåret 2010, s. 21 og 23). I den forbindelse bør det dog bemærkes at tallene fra DOFbasen primært kan belyse kortvarige bestands-svingninger. Til gengæld overdrives antallet af fugle. Således rapporteredes den samme fugl ofte gentagne gange over en længere periode, mens det i årstotalen kun har været muligt at fjerne dobbelttællinger fra samme dag. Oplysningerne om ynglepar repræsenterer den modsatte yderlighed. Det er nemlig svært at dokumentere ynglepar af en art, der ved observationer i yngleperioden virker meget mere sky end fx Sortspætte. Derfor er det klart at der var mange flere end de 15-22 indrapporterede ynglepar (en nedgang fra 24 i 2009). Men selv om der fx var flere end de 4-7 registrerede par i NJ, så formodes det at bestanden i store

områder af landsdelen var nede på 10 procent af hvad den var i midten af 1990'erne. Det gælder vist ikke for alle dele af Jylland, men det kan tallene ikke sige meget

Grønspætte, Esbjerg Havn, 17. maj 2011. Foto: Per Poulsen

om. Det kan således være en tilfældighed at totalen for Vestjylland øgedes i forhold til 2010 på grund af registrering af 2-3 par på Borris Hede (VJ), mens Trehøj Golfbane (VJ) gik tilbage til 1-2 par. Generelt er der et

stort behov for en mere systematisk registrering af ynglepar af denne art. Denne registrering skal selvfølgelig ske uden væsentlige forstyrrelser af de sky fugle.

(Esben Sloth Andersen)

Regional fordeling af Grønspætte 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	182	128	58	84	107	144	70	0	0	0	0	0	773
Ynglepar	5-7	4-7	1	1	1	2-4	1	0	0	0	0	0	15-22

Sortspætte *Dryocopus martius*

Antallet af rapporterede fugle var på linie med 2010, mens antallet af rapporterede ynglepar var noget højere end året før. Forskellen på antallet af ynglepar var dog ikke umiddelbart udtryk for en stigende bestand, menskyldtes snarere mere præcise angivelser for visse områder, mens optællinger for andre områder har været mere mangelfulde.

Som vanligt drejede en del af rapporteringerne i DOFbasen sig om de samme fugle, der blev rapporteret gentagne gange. Områder med flest rapporterede fugle var Nordsjælland (34 %), Sønderjylland (20 %) og Nordjylland (10 %).

En stigning i antallet af rapporterede ynglepar skyldes for en stor del en mere korrekt angivelse af ynglebe-

standen i Sønderjylland på 15 par (oplysninger fra Hans Christensen), men også en stigende bestand i Nordsjælland (oplysninger fra Per Ekberg Pedersen), hvor de største koncentrationer blev registreret i Grib Skov med 7-10 par og Tisvilde Hegn med 6-7 par. Flere par blev også registreret i Østjylland med 8 par mod 4 par i 2010. Desuden var Storstrøm og Vestjylland nye områder med ynglende Sortspætte i forhold til 2010. Til gengæld oplevedes en markant nedgang i Nordjylland, som kun delvist skyldes en mindre grundig eftersøgning efter arten i Rold Skov (NJ), men også at arten ikke blev registreret som ynglefugl i Vendsyssel trods eftersøgning på egnede lokaliteter.

(Hans Christophersen)

Regional fordeling af Sortspætte 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	100	21	7	142	63	200	0	58	43	344	45	0	1023
Ynglepar	6	2	0	8	3	15	0	1	2	18-23	1	0	56-61

Sortspætte, Bommerlund Plantage, Sønderjylland, 21. maj 2011. Foto: Klaus Dichmann

Lille Flagspætte *Dendrocopus minor*

Med 329 rapporterede fugle var der tale om et antal tæt på rekorden fra 2010. Lille Flagspætte blev som i 2010 iagttaget i alle landsdele på nær VJ. Der var dog visse forskydninger regionalt. Således blev der rapporteret betydeligt flere i Nordjylland og på Bornholm end i 2010 og færre fra især Københavns-området.

Antallet af rapporterede ynglepar svarede til tallet fra 2010, men også her var der regionale forskydninger med flere par i Sønderjylland og som noget nyt Nordjylland, men færre fra København. Desuden var angivelsen fra Bornholm nu mere præcis end tidligere. De største bestande blev fundet i Nordsjælland med

minimum 17-19 par (Per Ekberg Pedersen m.fl.) – heraf 11-13 i Grib Skov og på Bornholm med minimum 20 par (Carsten Andersen). Som sagt anses det for givet, at arten som noget nyt har ynglet i Nordjylland med måske 3 par nær Viborg. Der findes givet betydeligt flere par i landet end det i skemaet angivne, men meget tyder dog også på, at mange af de territoriehævdende fugle var enlige hanner.

Der gøres opmærksom på, at antallet af fugle i skemaet ikke er det reelle antal forskellige fugle, men summen af antal forskellige rapporterede på enkelt dage.

(Hans Christophersen)

Regional fordeling af Lille Flagspætte 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antalfugle	33	0	1	2	0	11	1	5	67	158	10	41	329
Ynglepar	3	0	0	0	0	6	0	0	4	17-19	0	20	30-33

Hedelærke *Lullula arborea*

Hedelærken blev registreret over hele landet. Sjælland og Fyn stod for de fleste af trækobservationerne, mens Nord-, Vest- og Østjylland var kerneområderne for ynglende Hedelærker. Bestanden i Sønderjylland var tiltagende. 2011 bød på 4367 fugle, og dermed var antallet en del højere end sidste år. Antallet af registrerede ynglepar var med 106-120 par ca. på niveau med 2010, mens antallet af syngende fugle var stigende.

Den bedste ynglelokalitet var IBAen Tisvilde hegn og Melby Overdrev (NSJ) med 12 par, efterfulgt af Findrup Øvelsesplads (NJ) med 6 par og IBAen Randbøl Hede (SVJ) med 4-6 par. Flest syngende fugle indberettedes 16/3 11 Rusland og Pandehave Å (NSJ), 23/3 8 Rold Vesterskov samt 4 Rold Østerskov (NJ) og 28/3 8 Melby Overdrev. Der var ingen observationer i januar og i første halvdel af februar. De første Hedelærker

Hedelærke, Hevring Hede, 25. maj 2011. Foto: Kent Olsen

observeredes 20/2 8 fou. Frølund Fed (VSJ), 20/2 1 T Kysten ved Sandflugtsplantagen (VSJ) og 26/2 2 R Melby Overdrev. Den sidste efterårsobservation var

12/11 1 SV Hundested Havn (NSJ). Desuden var der en observation i december: 15/12 1 OF Ny Harløse (NSJ).
(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Hedelærke 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Fugle	248	54	695	203	33	95	886	282	723	863	249	36	4367
Ynglepar	67	8-13	6-10	2-3	1	8-11	0	1	0	12-13	1	0	106-120
Syngende fugle	141	31	18	51	17	29	2	3	1	29	7	4	333
Lokaliteter med syngende/ynglende fugle	43	20	16	31	14	26	2	3	0	8	5	3	171

Bjerglærke *Eremophila alpestris*

Årets total blev noget mindre end sidste år, men dog stadig en del højere end de to år tidligere. Atter blev det kysten langs det vestlige Danmark der stod for langt hovedparten af observationerne, medens arten kun sås sporadisk i resten af landet. Første halvår bød ikke på de store flokke idet de største blev: 12/1 40 Hønen, Sønderho (SVJ), 17/2 45 Nr. Farup Enge (SVJ) og 20/4 52 Ballum (SJ). De sidste blev: 5/5 2 Rømhø Veststrand (SJ), 7/5 og 8/5 1 Grenen (NJ)

og 10/5 1 Hirtshals Fyr (NJ). De første i efteråret var: 24/9 1 Hirtshals Øststrand (NJ), 25/9 3 Fjand (VJ) og 27/9 1 Sønderho (SVJ). De største flokke blev: 23/10 97 Filsø (SVJ), 26/11 60 Gl. Hviding Forland (SVJ) og 26/12 60 Filsø. Største flok udenfor den jyske vestkyst og Nordjylland var 14/10 18 Dovns Klint (F).

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Bjerglærke 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	945	762	1388	19	1	553	18	17	12	3	2	4	3724

Rødrygget Svale *Cecropis daurica*

Året blev meget gennemsnitlig med 8 fugle, alle i 1. halvår. Alle fund nævnes: 11/4 1 Gjerrild Klint (ØJ), 16/4-17/4 1 Nordborg Sø (SJ), 24/4 1 Hulsig Hede (NJ), 24/4 1 Blåvands Huk (SVJ), 7/5 1 Kongelundsstranden (KBH), 9/5

1 Liver Ås udløb (NJ), 20/5 1 Grenen (NJ), 27/5 1 Gedser Odde (ST) og 8/6 1 Blåvands Huk (SVJ).

(Ole Jensen)

Storpiber *Anthus richardi*

Årets antal observerede Storpibere ligger i den absolutte højeste ende af de seneste mange års observationer. Hvor mange gengangere der var tale om i materialet er svært at afgøre, men det totale antal fugle var mindst 42 og er dermed siden 1994 kun overgået af 2003. Som sædvanligt var alle observationerne fra efteråret og med overvægten i den nordlige og vestlige del af Jylland.

De første var: 5/9 1 SØ Sønderho Strand (SVJ), 10/9 1 SØ Blåvands Huk (SVJ) og 14/9 1 Grenen (NJ). Kun fra Mandø var der observationer af mere end 1 fugl på samme tid: 2/10 2, 3/10 2 og 17/10 2 sandsynligvis af de samme fugle alle tre dage. Årets sidste blev: 22/11 1 Sneum Engsø (SVJ), 30/11 1 Ballum Forland (SJ) samt et vinterfund 31/12 1 Skansehage (VSJ).

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Storpiber 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	11	8	10	1	0	1	0	3	2	3	0	3	42

Markpiber *Anthus campestris*

Om end der var nogle få observationer mere end i 2010 blev også 2011 et år med et meget ringe antal observationer af arten, hvilket desværre kendetegner de seneste mange år. I alt sås 7-10 fugle på 7-8 lokaliteter. Der blev noteret 2 ynglepar, se nærmere under Truede og Sjældne Ynglefugle. Alle observationer nævnes: 25/4

1 Aborrebjerg (ST), 28/4 1 Ø Nordstrand (NJ), 6/5 1 sy, 4/6 1 og 7/6 1 sy. Sandmilen (NJ), 13/5 1 Grenen (NJ), 21/5 1 Tissø (VSJ), 23/5 1 sy. Anholt (ØJ), 12/6 1 Ørkenen, Anholt (ØJ) og 25/9 1 T Blåvands Huk (SVJ).

(Ole Jensen)

Rødstrubet Piber *Anthus cervinus*

Årets resultat med i alt 60 observerede fugle landede lige på gennemsnittet for de foregående 10 år, og stort set samme resultat som 2010. Foråret gav kun 11 fugle, og dermed var det som sædvanligt efteråret der dominerede. Antallet for Bornholm var dog væsentligt lavere end 2010, til gengæld var Sydvestjyllands antal noget højere.

Foråret første blev: 29/4 1 NØ Rørvig By (VSJ), 8/5 1 Ø Korshage (VSJ) og 10/5 1 NØ Spodsbjerg (NSJ). De

sidste var: 18/5 1 Grenen (NJ), 18/5 2 og 19/5 1 Feddet (ST).

Efteråret første kom: 23/8 1 V Ringebæk Sø (KBH), 27/8 1 SSV Stevns Fyr (KBH) og 1/9 1 V Nordstrand (NJ). Kun 2 lokaliteter havde observationer af 3 eller flere: 12/5 til 15/5 3-4 Feddet og 25/9 3 S Gulstav (F). De sidste var: 9/10 1 Vestskoven (KBH), 11/10 1 Røsnæs (VSJ) og 12/10 1 Hyllekrog (ST).

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Rødstrubet Piber 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	7	0	12	0	0	4	4	3	13	1	13	3	60

Bjergpiber *Anthus spinoletta*

Med et totalt antal på 819 blev årets resultat meget højt sammenlignet med tidligere år. Tallet dækker dog formodentlig over en del gengangere, men selv med en gennemgribende frasortering af disse kommer tallet kun ned på 522, hvilket stadig er i den høje ende. Det store tal stammer hovedsageligt fra Nordjylland, og især fra efteråret, medens øvrige områder viste mere normale antal.

I foråret havde kun 2 lokaliteter med observationer af mere end to fugle: 10/1 og 15/1 5 Hornbæk Enge (ØJ) og 14/2 3 Vesløs Vejle (NJ). De sidste i halvåret var: 28/3 1 Uldum Kær (SØJ), 4/4 1 Klydesøreservatet (KBH) og 5/4 1 Ishøj Strand (KBH).

Efterårets første ankom 26/9 og 27/9 1 Ishøj Strand, 29/9 2 Tranegilde Mose (KBH) og 6/10 1 Damhusengen (KBH). Tre lokaliteter havde i efteråret nogle store flokke (lok.max >20): 29/10 59 SV Grenen (NJ), 2/11 25 Uggerby Strand (NJ) og 17/12 22 Nørholmsskoven (NJ). Udenfor NJ kom observationerne ikke så langt op i antal, og kun følgende havde lok.max. >5: 28/11 7 Hornbæk Enge (ØJ), 28/11 6 Esbjerg Havn (SVJ) og 28/12 5 Vorup Enge (ØJ).

(Ole Jensen) Bjergpiber, Hornbæk, 29. december 2011. Foto: Lars Andersen

Regional fordeling af Bjergpiber 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	9	0	0	31	1	0	7	0	4	20	2	0	74
2. halvår	636	5	16	40	6	2	7	1	11	17	3	1	745
Total	645	5	16	71	7	2	14	1	15	37	5	1	819

Skærpiber *Anthus petrosus* (yngleforekomst)

Der var kun for tre lokaliteter rapporteret om ynglepar: 25 par Nordre Rønner (NJ), 12 par Hirsholmene (NJ) og 2 par Deget (NJ), men der blev desuden rapporteret ynglefugle fra yderligere 3 lokaliteter: 15 YF Græsholm (NJ), 2 YF Reersø Havn (VSJ) og 1 YF Tyvholm (NJ).

I ynglesæsonen 1/5-15/8 blev der kun meldt om observationer fra yderligere en lokalitet: 4/5 1 og 18/5 1 Nivå Strandenge (NSJ).

(Ole Jensen)

Sortrygget Hvid Vipstjert *Motacilla alba yarelli*

Næsten samme totale antal som 2010, og dermed endnu et nogenlunde gennemsnitligt år for racen. Regionalfordelingen var dog lidt anderledes. Årets første blev: 12/3 1 2K Feldballe (ØJ), 14/3 1 han 2K Ho Plantage (SVJ) og 14/3 1 Ribe Østerå (SVJ). Som sædvanligt kulminerede observationerne i april og ebbede stort set ud i løbet af maj og juni, med kun 4 ob-

servationer i 2. halvår: 4/7 1 Vestamager (KBH), 18/7 1 Øster Grundet (SØJ), 8/8 1 han Aså Enge og Havn (NJ) og 12/10 1 Guderup Kær (NJ). Kun en enkelt observation var >2: 20/6 3 Tissø (VSJ). Der blev ikke rapporteret om ynglepar, men en enkelt han var angivet som ynglefugl: 17/5 og 20/5 1 Snevre (NJ).

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Sortrygget Hvid Vipstjert 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	13	5	14	10	1	13	2	5	10	2	1	0	76

Gulhovedet Gul Vipstjert *Motacilla flava flavissima/lutea*

2011 blev et absolut rekordår for denne race. Med i alt 20 observerede blev det til det dobbelte af det sete i noget år siden 1995, og det højeste antal nogensinde registreret. Der kan dog være enkelte gengangere i tallet, men selv uden disse ville resultatet være rekord. Årets første sås: 17/4 1 Skjern Enge (VJ), 21/4 1 Nørresø (SJ) og 22/4 1 han Vest Stadil Fjord (VJ). De sidste

var: 9/6 1 han Vesterenge (VJ), 17/8 1 han RI Gedser Odde (ST) og 23/8 1 Saltvandssøen (SJ). Der blev ikke meldt om ynglepar, men 2 ynglefugle var meldt, hvor der kan være tale om par: 8/6 1 han sy. Falbækvej Marker (VJ) og 9/6 1 han Vesterenge.

(Ole Jensen)

Vandstær *Cinclus cinclus*

Det var atter et år med en total under 500 fugle, hvilket især skyldtes en meget lille forekomst i 2. halvår. Der var et enkelt ynglepar – se omtalen i DATSY. Første halvårs største tællinger var 28/1 5 Rindsholm (NJ), 2/2 7 Vegem Å og Storåen ved Holstebro (VJ) samt 19/2 7 Mølleåen (KBH). Mølleåen nord for København var suverænt den lokalitet der havde flest observationer. Forårets sidste blev set 9/4 ved Raadvad (KBH), med en enkelt efternøler 22/4 Vest Stadil Fjord (VJ).

Sommerfund og fund på kendte ynglelokaliteter omtales i DATSY-afsnittet.

Efterårets forekomst blev indledt til helt normal tid 14/10 1 Mølleåen ved Raadvad og samme dag en fugl i Ålborg (NJ). Herefter var der daglige observationer året ud. Der var heller ingen større optællinger fra 2. halvår, idet de største tal alle var fra Mølleåen, hvor der maksimalt blev talt 5-6 fugle ved flere lejligheder.

(Peter Lange)

Regional fordeling af Vandstær 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	75	42	13	48	42	18	12	8	42	23	20	5	348
2. halvår	29	10	11	27	13	2	3	5	23	1	11	1	136

Totaltallene er i lighed med de foregående år beregnet ved at summere lokalitetsmax. pr. måned.

Vandstær, Raadvad, 19. februar 2011. Foto: Villy Pedersen

Gulhovedet Gul Vipstjert, Skjern Enge, 11. maj. 2011. Foto: Ole Amstrup

Sydlig Nattergal *Luscinia megarhynchos*

Der blev registreret 5 fugle på 5 lokaliteter i perioden 21/4-6/6 mod 6 i 2010 og ingen fugle i 2009. Alle nævnes her: 21/4 1 sy. Horbelev (ST), 25/4-8/5 1 sy.

Klitmøller (NJ), 22/5 1 sy. Blåvand Huk (SVJ), 25/5-6/6 1 Egtved (SØJ) og 27/5 1 sy. Hurup By (NJ).

(Arne Bo Larsen)

Sydlig Blåhals *Luscinia svecica cyaneacula*

Ikke race-bestemte Blåhalse inden for de kendte yngleområder for Sydlig Blåhals i Jylland er behandlet som Sydlige Blåhalse.

Arten ser ud til at brede sig mod nord og øst i landet, idet der i år var flere veldokumenterede fund i både Nord- og Østjylland, ligesom den optrådte på flere lokaliteter i Vestjylland. Herudover var der fund fra både Vestsjælland og Fyn. På Vestsjælland blev der set et ungefodrende par. Der er tale om det første kendte ynglefund fra Sjælland.

Der blev registreret 351 fugle i perioden 30/3-24/9 mod

195 i 2010 og 163 i 2009 (sum af lokalitets max.). Heraf var der 286 territoriehævdende/syngende fugle på 115 lokaliteter mod 158 på 64 lokaliteter i 2010. Flest var der (lokalitets max. >8): 9/4 14 sy. Rudbøl Kog og Sønderkog (SJ) og 18/4 35 sy. Magisterkog (SJ). Det første fund var 30/3 1 sy. Billum Enge (SVJ) og det sidste fund var 24/9 1 R Tipperne (VJ). Fundet fra Thurø (F) er fotodokumenteret, men det er ikke muligt ud fra billedet at afgøre racen. Den er medtaget som sydlig pga. tidspunktet på året.

(Arne Bo Larsen)

Sydlig Blåhals, Sneum Digesø, 2. april 2011. Foto: Per Poulsen

Regional fordeling af Sydlig Blåhals 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	17	33	91	1	12	192	1	2	0	0	0	0	349

Nordlig Blåhals *Luscinia svecica svecica*

Ikke race-bestemte Blåhalse uden for de kendte yngleområder for Sydlig Blåhals i Jylland, er behandlet som Nordlige Blåhals.

Der blev registreret 36 Nordlige Blåhalse i år mod 85 i 2010 og 41 i 2009. Heraf var der 14 fugle fra Christiansø. Det forholdsvis lave antal skyldes især mangel på store dage på Christiansø, hvor største dagsmax. var 3 fugle hhv. 10/5 og 15/5.

Foråret indledtes med 8/5 1 R Christiansø (B). Hovedparten af indberetningerne var fra maj. Forårets sidste indberetning var af en ret sen fugl 13/6 1 sy. Grenen (NJ).

Efterårets første fund var: 12/9 1 R Dueodde (B) og den sidste var 17/9 1 Gulddysse Skov (KBH).

(Arne Bo Larsen)

Regional fordeling af Nordlig Blåhals 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	7	1	2	0	0	0	0	1	1	0	1	14	27
2. halvår	0	0	0	0	0	5	0	0	2	1	0	1	9
Total	7	1	2	0	0	5	0	1	3	1	1	15	36

Sortstrubet Bynkefugl, Melby Overdrev, 8. juni 2011. Foto: Freddy Rosning

Sortstrubet Bynkefugl *Saxicola torquata* (yngleforekomst)

Der blev indberettet 58-69 ynglepar mod 45-59 ynglepar i 2010 (diverse indtastninger af observationer med YF-kode og par med unger er omregnet til antal par) fordelt på ca. 36 lokaliteter. De bedste lokaliteter var Frøslev Mose (SJ) 10 par. Forårets første større fore-

komst var 17/4 8 ynglefugle Frøslev Mose. Den sidste større observation var 24/9 16 R Blåvand-/Hvidbjerg Strand (SVJ). Der var kun vinterfund i 2. halvår og sidste obs. var 18/12.

(Arne Bo Larsen)

Regional fordeling af Sortstrubet Bynkefugl 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Ynglepar	15-17	3	7-8	0-1	1-2	27-33	0	0	1	4	0	0	58-69

Ringdrossel *Turdus torquatus* (sommerfund)

Der var et enkelt sommerfund: 4/6 1 han R Grenen (NJ), den næste observation var 15/9 R Blåvand (SVJ).

(Arne Bo Larsen)

Vindrossel *Turdus iliacus* (sommerfund)

Der var et enkelt sommerfund i 2011: 15/7 1 R Grenen (NJ). Observatøren kommenterede, at det teoretisk kunne være en uopdaget ynglefugl, men var snarere en skadet svensk trækfugl der oversomrede. Der var ikke

nogen tegn på yngel. Den første observation i efteråret var fra 16/9.

(Arne Bo Larsen)

Flodsanger *Locustella fluviatilis*

Året bød på 9-11 fugle på 9 lokaliteter, hvilket var et meget normalt antal for denne art. 4 lokaliteter med observationer af Flodsanger var fra den sydlige del af Jylland, de øvrige observationer var fra lokaliteter øst for Storebælt. Alle observationer nævnes: 21/5 1 sy. Nyord Enge (ST), 31/5-9/6 max. 2 sy. Hundsemyre (B), 5/6 1 sy. Urlev Enge (SØJ), 6/6-12/6 1 sy. Strødamom-

rådet (NSJ), 6/6-17/6 1 sy. Gamst Sø (SVJ), 11/6-8/7 1 sy. Fuglevad til Brede (KBH), 12/6-22/6 max. 2 sy. Teglholt Skov (SJ), 18/6-21/6 1 sy. Nivå Kirke (NSJ), muligvis den samme fugl, som tidligere blev observeret i Strødamområdet, samt 3/7 1 sy. Hindemaj (SJ), sandsynligvis den ene af fuglene fra Teglholt Skov.

(Ursula Burmann)

Savisanger *Locustella luscinioides*

2011 bød på 22-26 fugle på 25 lokaliteter. Der indberettedes 1-3 ynglepar fra Magisterkogen (SJ). Øvrige lokaliteter, hvor syngende fugle opholdt sig i længere tid: 22/4-21/5 1 Barup Sø (ST), 4/5-11/5 og 8/7 1 Skænkens Sø (VJ), 6/5-19/5 og 6/6 1 Haldager Vejle (NJ), 14/5-27/6 1 Nørre Strand (SØJ), 7/6-15/6 1 Høll (SØJ), 8/6-29/6 1 Busemarke Mose (ST) samt 15/6-15/7 1

Rands Fjord (SØJ). De første observationer var alle fra Magisterkogen (SJ): 10/4 1 sy., hvilket var meget tidligt, derefter 16/4 4 sy. og 17/4 1 sy. De sidste observationer var: 17/7 1 sy. Vorup Enge (ØJ), 25/7 1 sy. Hornbæk Enge (ØJ) og 28/7 1 sy. Skjern Enge (VJ).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Savisanger 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	2	1	1	1-2	5	5-7	1	1-2	2-3	0	3	0	22-26

Høgesanger 1K, Hammerodde, 11. september 2011. Foto: Steen E. Jensen

Drosselrørsanger *Acrocephalus arundinaceus*

Der observeredes 22-23 Drosselrørsangere på 18 lokaliteter, heraf kun 8 fugle vest for Storebælt. Der indberettedes ingen ynglepar i DOFbasen, men på følgende lokaliteter opholdt sig der syngende fugle i længere tid: 10/5-5/6 1 Hovvig, Odsherred (VSJ), 15/5-17/6 1 Gurre Sø (NSJ), 19/5-29/6 max. 2 ved Maribosøerne (ST), 21/5-1/6 1 Grønjordssøen (KBH), 11/6-17/7 max. 2 Bagsværd Sø (KBH), 13/6-23/6 1 Husby Sø

(VJ) samt 15/6-20/6 1 Slivso (SJ). Bortset fra fuglen ved Grønjordssøen, der på grund af tidspunktet med stor sandsynlighed kun var en trækkende fugl, kan de øvrige nævnte Drosselrørsangere have ynglet. Den første observation var den 10/5 1 sy. Hovvig, de sidste var 28/7 1 RI Gedser Odde (ST), 3/9 1 R Hovvig og 16/9 1 fou. Grisby (B).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Drosselrørsanger 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	0	6	0	1	0	1	0	1	5	3	4	2	23

Høgesanger *Sylvia nisoria*

Der var ingen fund i 1. halvår og der var ingen tegn på yngel. Med 19-24 fugle lå antallet lidt over gennemsnittet fra de sidste ti år. De første Høgesangere var 11/8 1 R Blåvands Huk (SVJ), 16/8 1 RI Gedser Odde (ST) og 18/8 1 ad. fou. Mandø Gammelkog (SVJ). Sidstnævnte observation var den eneste, hvor fuglen blev indtastet som adult. De sidste observationer var 11/10 1 1K fou. Røsnæs Spidsen (VSJ) og 13/10 1 1K R Landsende,

Rømø (SJ). Yderligere var der en ret sen observation den 27/10 på Mandø. Fuglen blev kun set af en observatør, der derfor blev opfordret at angive den med antal 0. Men det er ikke usandsynligt, at fuglen var en Høgesanger. Observatørens beskrivelse svarer til en 1K fugl. Desuden blev der i 2010 observeret og godkendt en Høgesanger på et endnu senere tidspunkt (14/11).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Høgesanger 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	3-4	2	4-7	2	0	1	0	2	2	0	2	2	20-24

Lundsanger *Phylloscopus trochiloides*

2011 bød på 19 fugle og antallet lå dermed over gennemsnittet fra de sidste ti år. Bornholm og Ertholmene stod med 11 fugle for mere end halvdelen af alle fund. Herfra var også den eneste observation i 2. halvår: 26/8 1 R Christiansø. Observationerne udenfor Bornholm og Ertholmene var 2/6 og 3/6 1 sy Bommerlund Plantage (SJ), 2/6 1 RI og 6/6 1 RI Blåvands Huk (SVJ), 4/6 1 R Anholt (ØJ) og 11/6 1 T R Grenen (NJ). I perioden 11/6-1/7 observeredes 1-2 sy. i Klinteskov (ST). Her må fuglene have ynglet, idet kommentaren til observationen fra den 1/7 lød: "Den ene voksne fugl kaldte vedvarende og den anden kom hen med insekter i næbbet, så der må være unger.". På Ertholmene har Lundsangeren været en sjælden ynglefugl. Ifølge Christiansø Feltstations Hjemmeside har den ynglet 1985 (1 par), 1990 (1 par), 1992 (1-2 par), 1997 (3-4 par), 2004 (2 par) og 2008 (2 par). Andre steder i landet var der ifølge DOFbasen indtil nu kun 1 ynglepar i 1993 på Amager Fælled (KBH).

(Ursula Burmann)

Lundsanger, Hasle Klinteskov Bornholm, 26. maj 2011. Foto: Sune Riis Sørensen

Fuglekongesanger *Phylloscopus proregulus*

2011 bød kun på 5 fugle på 4 lokaliteter, og dermed lå antallet en del under de sidste 10 års gennemsnit. Alle fund nævnes. På Ertholmene (B) observeredes 9/10 1 RI og 15/10 1 fou., hvilken var en ny ikke ringmærket

fugl. I perioden 17/10-27/10 opholdt sig der to fugle i området Ho Plantage-Skallingen (SVJ). Desuden observeredes den 29/10 1 fou. Hirtshals Havn (NJ).

(Ursula Burmann)

Hvidbrynet Løvsanger *Phylloscopus inornatus*

Med 60 fugle var antallet i år mere end dobbelt så stor som de sidste to år og var på niveau med 2005, som indtil nu bød på det næststørste antal af Hvidbrynet Løvsanger i Danmark. Som sædvanlig observeredes de fleste fugle i Sydvestjylland. Der var ingen observationer i 1. halvår. De første fugle var 16/9 1 RI Gedser

Odde (ST), 18/9 1 R Sejstrup (SVJ) og 19/9 1 R Christiansø (B). De sidste observationer var alle fra Sydvestjylland: 26/10 1 R Ho Plantage, 29/10 1 R Mandø og 30/10 1 R Blåvands Huk.

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Hvidbrynet Løvsanger 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	8	5	21	3	0	6	1	0	4-5	1	5	6	60-61

Sibirisk Gransanger *Phylloscopus collybita tristis*

Kun fugle der er bestemt i hånden (ringmærket) medtages i Årsrapporten. Der var en del observationer tastet ind i DOFbasen, men der var ingen ringmærkede

Sibiriske Gransangere i år.

(Ursula Burmann)

Rødtoppet Fuglekonge, Gjerrild Klint, 3. april 2011. Foto: Kent Olsen

Rødtoppet Fuglekonge *Regulus ignicapillus*

2011 var et gennemsnitligt år med i alt 118 fugle. Størstedelen med 75 fugle blev observeret øst for Storebælt. Gribskov Området (NSJ) var som i de andre år kerneområdet for ynglende Rødtoppet Fuglekonge med 3-7

par. De øvrige ynglefremkomster var 0-1 par Tisvilde Hegn (NSJ), 1 par Kongelunden (KBH) og 1 par Gallehusskov (SJ). Desuden sang 3-4 fugle i længere perioder på yderligere 3 lokaliteter: 4/4-8/5 1 Gilbjerg

Hoved (NSJ), 13/4-8/5 1-2 Frøslev Plantage (SJ) og 15/4-5/6 1 Bommerlund Plantage (SJ). Der indberettes kun et vinterfund: 16/1 1 fou. Sdr. Farup Bjergplantage (SVJ). De første forårsobservationer var 13/3 1 R Tim Enge (VJ) samt 14/3 1 han RI og

21/3 1 2K han RI begge Gedser Odde (ST). Efterårets sidste observationer var ret sene: 9/11 1 1K han fou. Landsende, Rømø (SJ) samt 16/11 1 R Slivsvø, Hoptrup (SJ).

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Rødtoppet Fuglekonge 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	5	1	19	3	1	14	4	1	14	14	39	3	118

Lille Fluesnapper *Ficedula parva*

Med 103 fugle lå årstotalen lidt under tiårgennemsnittet. Ertholmene (B) stod med 30 fugle i 1. halvår og 42 fugle i 2. halvår for de fleste af fundene. Her var også det eneste sted i landet, hvor Lille Fluesnapper yngede. I kommentaren fra Christiansø Feltstation anføres der den 10/7: "Årets ynglende Lille Fluesnapper set med 4 unger i juvenil-dragt i Kongens Have. Dette er

tredje ynglefund på Ertholmene, idet Lille Fluesnapper tidligere har ynglet i 1976 og i 2008."

De første observationer var 10/5 1 fou. Værnengene (VJ), 17/5 1 2K han fou. Ho Plantage (SVJ) samt 22/5 1 2K han fou. Kroghage ved Gedser (ST) og 22/5 1 han R Nexø Sydstrand (B). De sidste observationer var alle fra Ertholmene: 12/10 1 R, 13/10 1 1K R og 29/10 1 R.

(Ursula Burmann)

Regional fordeling af Lille Fluesnapper 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	6	1	2	0	0	1	1	2	3	1-2	9	76	103

Lille Fluesnapper, Nylands Nakke, Møns Klint, 29. maj 2011. Foto. Per Schiermacker-Hansen

Hvidhalset Fluesnapper *Ficedula albicollis*

2011 bød på 5 fugle, heraf 3 på Bornholm. Alle fund var hanner. Alle nævnes: 24/4 1 fou. Holmeskov (B), 6/5 1 R Snogebæk (B), 8/5 1 2K R Gilbjerg Hoved (NSJ), 10/5

1 sy. Krystalsø (B) og 11/5 1 R Skovlunde (KBH).

(Ursula Burmann)

Skægmejse, Vejlerne, 21. juli 2011. Foto: Johnny Madsen

Skægmejse *Panurus biarmicus*

På trods af skægmejsens evne til at komme stærkt tilbage efter hårde vintre faldt det samlede antal af observerede fugle i 2011. Fra 4000 i 2010 til 3630 i 2011. Vest for Storebælt gik den frem i de fleste lokalafdelinger – således en fordobling i Nordjylland i forhold til 2010, men i Østjylland blev den mere end halveret. I det hele taget var der en stor tilbagegang for Skægmejsen i Østjylland fra 733 sete i 2009 til 101 i 2011. Øst for

Storebælt var der tilbagegang i alle lokalafdelingerne. Af større forekomster var der: 17/9 50 Rands Fjord (SØJ), 29/9 75 Han Vejle (NVJ), 29/9 35 Gundsømagle Sø (KBH), 9/10 45 Hjarbæk Fjord (NJ), 10/10 86 Nordmandshage (NJ) og 26/10 60 Bygholms Nordlige Rørskov (NJ). 2/11 sås 2 ved Dueodde (B).

Tallene er renset for de mest oplagte gengangere.

(Ulla Munch Hansen)

Regional fordeling af Skægmejse 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	1417	314	305	101	120	235	162	237	524	112	101	2	3630

Skægmejse, Grenen Skagen, 13. oktober 2011. Foto: Finn Laugo Sørensen

Fyrremejse *Parus montanus*

Med i alt 331 observationer i 2011 var der tale om en fremgang på over 50% i forhold til 2010. Og de blev gjort fra 102 lokaliteter, hvor der i 2010 var tale om 74, så der var tale om en stor årgang.

Sønderjylland tegnede sig for godt og vel halvdelen af såvel alle observationer som lokaliteter. For Sydøstjyllands vedkommende var der tale om en fordobling af både antallet af fugle og lokaliteter, så der nu er tale om 46 henholdsvis 15 stk.

Sydvestjylland gik fra 36 fugle i 2010 til årets 62 fra 25 lokaliteter, hvor 2010 havde 16. Vestjylland tegnede

sig for moderat fremgang på 3 fugle til 33 men havde 9 lokaliteter mod 5 i 2010. En udvikling, der tegner en stabil forekomst i de 4 områder med Sønderjylland som det absolutte kerneområde. Og selvom der stadig ikke var observationer af arten i andre områder var der også i 2011 en nordlig fugl: 21/1 R Udstrup (VJ), der sammen med observation 20/6 2 R Rørbæk Sø (VJ) og tilsvarende nordlige observationer i Sydøstjylland peger mod, at populationen breder sig nordover i både Øst- og Vestjylland.

(John Hansen)

Regional fordeling af Fyrremejse 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	0	33	62	0	46	190	0	0	0	0	0	0	331
Lokaliteter	0	9	25	0	15	53	0	0	0	0	0	0	102

Korttået Træløber, Damhussøen København, 11. januar 2011. Foto: John Larsen

Korttået Træløber *Certhia brachydactyla*

2011 gav samlet set 2 lokaliteter færre og en nedgang i antallet af observationer på 10 %, så antallet blev 505, men med stor forskel på øst- og vest-Danmark. De jyske afdelinger tegnede sig for en mindre fremgang: fra 27 til 34 lokaliteter og fra 57 til 72 fugle i forhold til 2010.

Østpå havde Vestsjælland status quo, hvorimod Storstrøm noterede en tilbagegang fra 14 til 10 lokaliteter og fra 55 til 21 observationer i forhold til 2010.

København dykkede kraftigt og havde 337 observationer på 67 lokaliteter mod 394 henholdsvis 84 i 2010. Ny afdelingsstruktur bevirkede "aflevering" af kommuner til Nordsjælland, men der var aktuelt kun observationer fra 9 lokaliteter repræsenterende 11 fugle. Disse indgår i Nordsjællands tal, der viste en fremgang fra 41 til 62 fugle og fra 16 til 30 lokaliteter.

Langt størstedelen af observationerne fordelte sig med 1-3 fugle pr. observation. Gedser Odde (ST), der ikke just er en typisk lokalitet for arten, tegnede sig for 7 observationer i perioden 30/7 – 31/10, og der var her tale om ringmærkning. Esbjerg Skovene (SVJ) havde 17/3 5 FU og i københavnsområdet havde Jægersborg Dyrehave (KBH) 25/3 30 R som absolutte topscorer, og en indtaster bemærkede, at der på lokaliteten formentlig var 50 ynglepar.

(John Hansen)

Regional fordeling af Korttået Træløber 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	29	14	29	alm	alm	alm	alm	13	337	62	21	0	505
Lokaliteter	13	8	13	-	-	-	-	7	67	30	10	0	148

Pungmejse, Grenen Skagen, 11. juli 2011. Foto: Knud Pedersen

Pungmejse *Remiz pendulinus*

Fra at have været næsten helt i bund i 2007 gik antallet af ynglende Pungmejsere frem de næste 3 år. Godt nok i det små, men frem. Denne tendens vendte i 2011. Ifølge indtastninger i DOFbasen blev det kun til 6-16 par mod 11-23 i 2010. Antallet af sete fugle var også lavere: 76 på 57 lokaliteter i forhold til 111 på 58 lokaliteter i 2010. Der var ynglepar i Tinglev Mose (SJ), Fredmosen, Langeland (F), Hovvig, Odsherred (VSJ) og 3-4 par i Porsemosen (KBH), sidstnævnte en nedgang fra sidste års 4-5 par.

Regional fordeling af Pungmejse 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Antal fugle	35	1	19	11	6	12	13	10	20	0	7	2	136
Ynglepar	0-1	0	0-2	0-1	0	1-3	1-2	1-1	3-6	0	0	0	6-16

På flere lokaliteter blev der observeret syngende hanner og redebyggende fugle, men ingen videre yngleaktivitet. 21/11 blev der ved Fovrfelt Sø (SVJ) fundet en færdigbygget rede med rør.

Årets første blev hørt 27/3 Nykøbing Falster (ST), 6/4 2 Sundet, Faaborg (F) og 9/4 1 Porsemosen (KBH) og de sidste for året var: 13/11 1 Dovns Klint (F) + 1 1K Grenen (NJ), som var den seneste fra Skagen, og 9/12 1 Hønen, Sønderho (SVJ).

(Ulla Munch Hansen)

Pirol *Oriolus oriolus*

Der blev observeret cirka 109-111 Piroler i 2011, hvilket var et lidt højere antal end i 2010. Der blev observeret flest Piroler i Skagen, i alt 30 (NJ), på Langeland 12-13 (F), Æbelø 6 (F) og Sydfalster 6. Ifølge DATSY-rapporten blev der meldt om 7 sandsynlige og 4 mulige ynglepar af Pirol, hvilket var et uændret samlet antal i forhold til 2010. Yngleparrene blev meldt ind fra lokaliteter i Vestjylland, Fyn, Storstrøm og Bornholm. Årets første observation fandt sted 24/4 1 Hejrede Sø (ST), hvilket var den tredje tidligste ankomstdato

sidan 2000. Dog blev det nævnt af observatøren, at Pirol var ankommet allerede medio april i det nordlige Tyskland - formentlig grundet det for årstiden meget varme vejr. Årets første syngende Pirol blev observeret 4/5 1 Gulstav (F). Derefter blev der løbende observeret Pirol til og med medio juli. Derudover blev der gjort en enkelt observation af Pirol i august, og dette var samtidig årets sidste observation: 15/8 1 Æbelø (F).

(Tina Høeg Hansen)

Regional fordeling af Pirol 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	36	2	1	2	2	6	21-22	4	6	5	16-17	8	109-111

Stor Tornskade *Lanius excubitor*

Årets total for Stor Tornskade blev 1580 fugle set på 828 lokaliteter.

Det var en kraftig stigning i forhold til de tre foregående år. På trods af de hårde vintermåneder i starten af året, blev det til 568 observationer fra første halvdel af året, mod 321 i 2010. 1012 fugle blev set i årets anden halvdel mod 572 i 2010, altså næsten en fordobling, som alt i alt må være rekord. Et stort gnaverår nordpå og dermed en god ynglesæson samt det forhold at mange observatører kom ud på mange lokaliteter for at eftersøge spurveugler, var formentlig årsagen til at så mange blev set.

Igen var der tilbagegang for Stor Tornskade som ynglefugl.

I alt kun 4-6 par blev det til. Læs mere om det i afsnittet "Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2011" andetsteds i Fugleåret.

Forårets første ved Gilbjerg Hoved (NSJ) blev set rastende 13/3, et stort antal var 26/3 6 R Store Vildmose (NJ) og forårets sidste trækgæst var formentlig 9/5 1 R Anholt (ØJ). Enkelte blev set i løbet af sommeren, bl.a. 3/7 1 Tversted Plantage (NJ) og 5/7 1 Strødam Engso (NSJ). Efterårets første trækgæster blev 12/9 1 R Pinseskoven, Vestamager (KBH), 16/9 1 S Skansebakken (NSJ) og 18/9 1 SØ Hyllekrog (ST).

(Ulla Munch Hansen)

Regional fordeling af Stor Tornskade 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	139	65	38	38	19	32	18	32	34	83	50	20	568
2. halvår	206	73	91	67	54	41	66	67	88	134	76	49	1012

Nøddekrige *Nucifraga caryocatactes*

Med kun 20 observerede Nøddekriger blev årets resultat et af de allerlaveste der er registreret. Siden 1978 har kun 1979 med 17 fugle og 1984 med 18 været lavere. Bemærkelsesværdigt var også at Bornholm, som ellers traditionelt har været god for en del observationer, kun havde en enkelt.

I Kværs Granskov (SJ) var der 1 stationær fugl 20/3 til 25/3. Forårets sidste blev 26/3 2 T Hellebækområdet (NSJ) og 21/4 4 S Esbjerg (SVJ). Der har ikke været tegn

på yngel, men der er dog en enkelt sommerobservation: 3/6 1 Hammeren (B).

Efterårets første var 4/8 1 Bøtø Plantage (ST), 16/8 2 Vrads Sande (ØJ) og 18/8 1 SV Gedser Odde (ST). Ved Vrads Sande var der regelmæssige observationer af Nøddekrige i perioden 16/8 til 6/10 med max. 3 27/9. Udover denne lokalitet er alle observationer med mere end 1 enkelt fugl allerede nævnt.

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Nøddekrige 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	0	0	4	0	0	1	0	1	0	2	0	1	9
2. halvår	0	0	1	5	0	0	1	1	1	0	2	0	11
Sum	0	0	5	5	0	1	1	2	1	2	2	1	20

Sortkrage *Corvus corone*

Arten viser en god fremgang i antal observerede i forhold til sidste år, om end det totale antal ikke helt

når op på niveauet fra 2009 på trods af at antallet af lokaliteter med arten er steget meget kraftigt. Sydvestjylland har genvundet en hel del af de sortkrager de gik tilbage sidste år, medens Sønderjylland er gået en smule tilbage.

Antallet af meldte ynglepar er gået en del tilbage og gav kun 18-28 par, hvoraf de 16-24 par er fra SJ. De øvrige er: 1 Bygholm Park (SØJ), 1 Slambassin ved Savnsøvig (ST) og 0-2 Esbjerg Skovene (SVJ). Følgende lokaliteter gav lok. max.>50: 14/2 79 Næs Søjord (SVJ), 24/2 90 Rømo (SJ), 8/3 55 Tarphage Enge (SVJ), 7/8 100 Oldendor (SJ), 23/8 51 Østerby Mark (SJ), 1/12 60 Ullerup (SJ) og 30/12 73 Fovrfelt bækens udlob (SVJ). Trækkende i flokke >10: 3/5 14

Sortkrage, Hornbæk Strand, 14. marts 2011. Foto: Axel Mortensen

T Hyllekrog (ST), 6/5 14 NV Tontoft Nakke (SJ), 12/10 37 T, 24/10 10 T og 8/11 15 T Blåvands Huk (SVJ) og

23/10 11 S Børsmose Strand (SVJ).

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Sortkrage 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
Månedsmax.	91	138	1167	42	67	3170	226	50	34	40	400	35	5460
Antal lok. med obs.	51	49	112	25	22	333	83	17	23	17	92	13	837

Rosenstær *Sturnus roseus*

Med 14 observerede fugle blev 2011 et af de bedste. De observerede er: 29/5 og 1/6 1 ad. Grenen (NJ), 2/6 og 3/6 1 han ad. Nyeng (SVJ), 13/6 1 3K+ Tryggelev Nor (F), 29/6 1 Vest Stadil Fjord (VJ), 28/7 1 juv. Hejresøen (KBH), 16/8 1 ad og 1 1K Siø (F), 19/8 1 1K Vesløs Vejle (NJ), 20/8 1 1K Feddet (ST), 21/8 1 1K og 15/10 1 1K SØ

Skallingen (SVJ), 3/9 1 1K Blåvands Huk (SVJ), 13/9 1 1K Nordby Enge (SVJ) og 15/10 1 1K Uggerby Å (NJ). Observationen fra Skagensområdet er angivet med lidt forskellige aldre, 2K+, 3K og ad., men der er formodentlig tale om samme fugl.

(Ole Jensen)

Kvækerfinke *Fringilla montifringilla* (ynglefund og sommerfund)

Igen i 2011 var det trækstederne der havde de fleste observationer i maj. Til forskel fra 2010 var det dog Gilbjerg Hoved (NSJ) der var dominerende. De sidste i foråret var dog ikke derfra, men: 21/5 1 Grenen (NJ), 21/5 5 V Tontoft Nakke (SJ) og 22/5 1 T Korshage (VSJ). Yngel

var der ikke tegn på og kun en enkelt tidlig sommer observation gav det: 2/6 1 kaldende Gribskov (NSJ). Efteråret første: 1/9 1 han S, 6/9 1 S, 8/9 2 S, alle fra Nordmandshage (NJ).

(Ole Jensen)

Gulirisk *Serinus serinus*

Efter to gode år var 2011 et mellemår på 81 fugle, lidt under årsgennemsnittet på 94 fugle/år for de sidste 10 år. Generelt havde alle regioner færre fugle, undtagen VJ med 1 fugl, F med 7 fugle og NSJ med 13 fugle. Eneste region uden iagttagelser var SØJ. Årets første fugl var 26/3 1 Skagen (NJ), men de sidste fund var 28/11 1 Skagen og 1 Nordmandshage (NJ), her ud over var der yderligere 1 fund i marts og 4 fund i november. Også i 2011 var ST bedste region med 21

fugle mod 50 fugle i 2010, B og KBH fulgte efter med hhv. 10 og 17 fugle.

Der var ingen sikre ynglefund, men følgende fund kan indikere yngleforsøg. 20/4 – 20/7 op til 3 fugle Snogebæk (B) og 22/4 – 9/6 1 han + 1 hun Sildestrup Strand (ST).

Bedste træklokaltitet var Gilleleje (NSJ) 15/4–7/5 10 T, flest 25/4 2. Ingen andre lokaliteter havde over 5 fugle.

(Rene Christensen)

Regional fordeling af Gulirisk 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	9	1	3	6	0	3	7	4	4	13	21	10	81

Hvidsiskan *Carduelis hornemanni*

Kun ca. 12 Hvidsiskener blev rapporteret i 2011 – alle fra 1. halvår. Efter det lille influx i de to sidste måneder af 2010 blev der i starten af året fundet enkelte fugle, især langs den jyske vestkyst og i Nordsjælland. Den populære overvintrende fugl ved Kronborg (NSJ) fik selskab af yderligere 1 ex. på datoerne 7/1 og 19/1 og blev sidst set 6/4. Den eneste anden lokalitet med 2 ex. var Maglemosen (NSJ) med én fugl 9/2 og en anden 23-24/2. Udover Kronborg-fuglen blev de sidste Hvidsiskener i 2011 følgende

enlige fugle: 2/3 Lund Fjord (NJ) og 5/3 Marbæk Strand (SVJ). Hvidsiskens taksonomiske status som selvstændig art er i øvrigt til diskussion i disse år, da nyere DNA-studier tilsyneladende ikke afslører afgørende forskelle i arvmassen mellem de forskellige former af Grå- og Hvidsiskan. BirdLife regner derfor Stor og Lille Gråsiskan samt Hvidsiskan som én og samme art. Det bliver interessant at se, om de øvrige autoriteter følger efter.

(Poul Ullrik)

Regional fordeling af Hvidsiskan 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	4	1	1	0	0	0	0	0	0	5	0	1	12

Hvidvinget Korsnæb *Loxia leucoptera*

Efter de foregående års meget lave antal var det helt forfriskende med en invasion af Hvidvingede Korsnæb, med observationer fra hele 176 lokaliteter, og med et hidtil uhørt antal fugle.

Det totale antal observerede fugle for året kan opgøres til 4714, hvilket var langt det største antal nogensinde observeret, og langt overstiger det samlede antal fra 1970-2010. Der ligger dog i dette tal en god del gengangere fra fugle der har været stationære på samme lokalitet gennem længere tid, og opgøres tallet i stedet som summen af de lokale månedsmaksima bliver det "kun" til 2054, hvilket dog stadig er langt over noget tidligere år, og tre gange højere end den tidligere rekord fra 2002.

Året startede ellers meget svagt med kun 1 observation i første halvår: 21/3 2 han Sandbjerg Østerskov

Regional fordeling af Hvidvinget Korsnæb 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	1397	53	16	290	21	6	2	123	56	2591	17	142	4714
Månedsmax	776	42	13	155	20	6	2	66	44	820	17	93	2054

Månedsfordeling af Hvidvinget Korsnæb 2011 (månedsmax)

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	TOTAL
2011	0	0	2	0	0	0	221	524	174	113	613	407	2054

Stor Korsnæb *Loxia pytyopsittacus*

Efter det lave antal Stor Korsnæb i 2010 blev 2011 endnu lavere, og det tredje dårligste indenfor de sene-

(NSJ), men fra 24/7 gik det for alvor løs året ud. Lidt underligt blev tallet for august det næsthøjeste medens september og oktober lå noget lavere for at nå det højeste niveau i november.

De største antal blev (lok.max>40): 1/8 133 TF Grenen (NJ), 11/8 83 S Nordmandshage (NJ), 20/8 60 Torup Klitplantage (NJ), 14/11 40 Tisvilde Hegn (NSJ), 20/11 45 Klosterris Hegn (NSJ), 23/11 40 Tokkekøb Hegn (NSJ) og 29/11 71 Gribskov (NSJ). Bevæger vi os udenfor NJ og NSJ, som står for langt de fleste observationer, var lok.max.>15: 31/7 20 Hassenør (ØJ), 18/9 15 Bølling Sø (ØJ), 7/11 35 Store Hjøllund Plantage (ØJ), 14/11 15 Ganløse Ore (KBH) og 19/11 23 Sandflugtplantage (VSJ).

(Ole Jensen)

ste 20 år. Dette afspejles også i en tidlig afrejse i foråret, samt et totalt fravær i flere dele af landet.

Hvidvinget Korsnæb, Batteriskoven Skagen, 2. august 2011. Foto: Jørgen Kabel

Kun 3 lokaliteter kunne i foråret fremvise flokke på >5: 9/2 12 Bølling Sø (VJ), 27/2 5 Rye Nørreskov (ØJ) og 24/3 5 Skive Plantage (NJ). Foråret sidste var: 4/4 2 NV Køge Sønakke (KBH), 24/4 1 Flagbakken (NJ) og 25/4 2 Gribskov (NSJ).

De første i efteråret var: 3/10 4 SV Kikhavn (NSJ),

16/10 1 Ø Nyeng (SVJ) og 20/10 5 S Dovns Klint (F). Udover nævnte fra Dovns Klint, blev efteråret største flokke (>5): 6/11 og 15/11 5 Hesselholt Skov (NJ), 7/11 10 Rude Skov (NSJ) og 13/11 5 Store Øksø (NJ).

(Ole Jensen)

Regional fordeling af Stor Korsnæb 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	11	12	4	5	0	0	0	0	3	6	0	0	41
2. halvår	43	4	2	5	0	0	7	0	0	25	9	0	95
Total	54	16	6	10	0	0	7	0	3	31	9	0	136

Månedsfordeling af Stor Korsnæb 2011

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	TOTAL
2011	8	19	8	6	0	0	0	0	0	17	66	12	136

Karmindompap

Carpodacus erythrinus

Året gav lidt færre end det foregående, men var dog stadig i den høje ende når der sammenlignes med perioden fra 2000 og frem. Årets første dukkede op pri. maj, med 6/5 1 han sy. Hammeren (B), 12/5 1 sy. Anholt (ØJ) og 18/5 2 RI Gedser Odde (ST). Af de 118 lokaliteter arten blev observeret på havde de 105 syngende fugle, hvilket var en del mere end 2010. Følgende havde 5 eller flere syngende: 24/5 5 Møns Fyr (ST), 2/6 6 Årdsdale-Svenskehavn (B), 3/6 5 Røsnæs Spidsen (VSJ), 5/6 5 Tversted Å udløb (NJ) og 7/6 5 Birke-mose (ST). Øvrige lokale maksima var (>5): 4/6 6 Tornby Klitplantage (NJ) og 6/6 9 Blåvands Huk (SVJ). Kun ganske få ynglepar blev rapporteret: 1-2 par Anholt (ØJ) 1 par Kjul Strand (NJ) og 1 par Hammeren (B). Der kan dog være et enkelt par på hver af følgende lokaliteter: Røsnæs Spidsen (VSJ), Møns Fyr (ST), Kroghage (ST), Torup Strand (NJ) og Tornby Klitplantage (NJ). Efterårets sidste var: 31/8 2 TF Blåvands Huk (SVJ), 1/9 1 Christiansø (B), 18/9 1 SØ Anholt Havn (ØJ) og 27/9 1 TF Grenen (NJ).

(Ole Jensen)

Karmindompap 2K han, Anholt, 21. maj 2011. Foto: Kent Olsen

Regional fordeling af Karmindompap 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
2011	80	2	29	21	1	3	22	28	9	21	74	44	334

Tallene er udregnet som sum af lok.max. med tillæg for evt. trækkende eller ringmærkede fugle.

Lapværling, Anholt, 8. oktober 2011. Foto: Kent Olsen

Lapværling *Calcarius lapponicus*

Igen et rekordår for arten med ca. 2158 ex. En del af de mange fugle fra 2. halvår 2010 overvintrede i Danmark og medvirkede til den store forårstotal på ca. 852 ex. Vinterflokke på mere end 40 ex.: 6/1 92 Nr. Farup Enge (SVJ), 6/1 160 Bovbjerg (VJ), 11/1 45 Plet Enge-Sønderholm Enge (VJ) og 19/2 100 Råhede Enge (SVJ). Ikke mindst den meget store flok ved Bovbjerg (VJ) var bemærkelsesværdig og udgjorde muligvis den største flok Lapværlinger, der nogensinde er registreret herhjemme. Den sidste store ansamling i foråret blev 26/3 65 Vilslev Enge (SVJ). Det eneste forårstræksted, hvor der blev registreret træk af betydning, var Skagen med i

alt 64 T/TF 12/3-25/4. De sidste fugle forlod Danmark planmæssigt ultimo april og blot med en enkelt fugl i maj: 25/4 1 TF Skagen (NJ), 28/4 1 R Margrethekog (SJ) og 8/5 1 T Bulbjerg (NJ). Efteråret bød på ca. 1306 ex. Ankomsten var halvsen med de tre første observationer: 8/9 1 TF Skagen, 10/9 1 T Dueodde (B) og 11/9 1 R Hirtshals Fyr (NJ). De største rastende flokke blev set i november: 8/11 125 Vest Stadil Fjord (VJ), 15/11 55 Rejsby Enge (SJ) og 26/11 45 Vilslev Enge (SVJ). Desuden blev der i Skagen (NJ) registreret 269 R/TF 8/9-31/11 og på Jerup Strand 288 R/T 16/9-31/12.

(Poul Ulrik)

Regional fordeling af Lapværling 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	189	296	329	3	2	25	2	3	1	2	0	0	852
2. halvår	614	215	293	7	1	114	11	4	10	15	5	17	1306

Hortulan *Emberiza hortulana*

I alt blev der observeret 35 Hortulaner i Danmark i 2011, hvilket var på højde med de foregående års antal. Der er dog stadig endog meget lang vej til gennemsnittet i firserne og halvfemserne. Den første blev observeret ved Vesterholmen (NJ) 29/4. I perioden 30/4 - 30/5 blev der observeret 16 Hortulaner, heraf 3 Gilbjerg

Hoved (NSJ), 4 Grenen (NJ), 3 på Anholt (ØJ), 1 på Mandø (SVJ) og 1 Issehoved (ØJ). I efteråret blev der observeret 10 Hortulaner i perioden 21/8 - 18/9, heraf 1 fra Christiansø (B). Den sidste Hortulan blev set 18/9 ved Jonstrup Vang (KBH).

(Inger F. Jensen)

Regional fordeling af Hortulan 2011

	NJ	VJ	SVJ	ØJ	SØJ	SJ	F	VSJ	KBH	NSJ	ST	B	Total
1. halvår	6	0	0	6	0	2	0	5	2	3	1	0	25
2. halvår	3	0	0	0	0	1	1	1	3	0	0	1	10

Spurvehøg, Farstrup, 23. januar 2011. Foto: Albert Steen-Hansen

Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2011

Rune Sø Neergaard, Alex Sand Frich, Andreas Bruun Kristensen,
Troels Eske Ortvad, Knud Pedersen, Michael Schwalbe og Rasmus Strack

Rapport nr. 42 fra Sjældenhedsudvalget

Ørkenstenpikker, Hanstholm Slamdepot, 29. oktober 2011. Foto: Søren Kristoffersen

Indledning

Denne rapport omhandler 182 færdigbehandlede sager fra Danmark, heraf 166 fra 2011. Heri indgår seks sager, som Sjældenhedsudvalget (SU) har behandlet på opfordring fra lokalrapporternes redaktioner, vedrørende arter, som er udgået af SU-listen, men som skønnes at være sjældne lokalt eller er truffet på usædvanlige tidspunkter af året. Disse fund publiceres (siden Rasmussen 1997) i den landsdækkende årsrapport i DOFT (og fra 2006 i Fugleåret), men er tillige nævnt sidst i denne rapport. 161 (88 %) af de færdigbehandlede sager (heraf 147 (89 %) af sagerne fra 2011) blev godkendt, hvilket kan sammenlignes med en godkendelsesprocent på mellem 70 % og 87 % de seneste ti år (2001-2010). 110 (68 %) af de godkendte sager blev dokumenteret ved hjælp af foto, video,

bånd eller satellitsporing. Fra Grønland færdigbehandlede ti sager, som alle blev godkendt.

Til og med denne rapport henligger der ti sager, som af forskellige årsager endnu ikke er færdigbehandlet. En liste over disse sager samt en liste over forkastede fund findes bagerst i rapporten.

Rækkefølgen i den systematiske gennemgang af forekomsterne følger Voous (1977). Regionsinddelingen følger samme inddeling som siden Frich og Nordbjærg (1994) og kan ses af kortet på næste side.

Hvis intet andet er nævnt, er der tale om ét rastende individ. Betegnelserne 1K og 2K står for henholdsvis første og andet kalenderår; 2K+ (3K+) betyder, at fuglen mindst er i sit andet (tredje) kalenderår, men kan være ældre. Ad. = adult (gammel, udfarvet fugl), imm. = immature (dragter mellem juvenil og adult),

Sjældne fugle i 2011

Året startede ret stille bortset fra en række observationer af sjældne havdykænder. Røsnæs (S) husede således først Amerikansk Sortand i januar og siden Brilleand i februar. Fra februar til april sås for fjerde år i træk en Amerikansk Sortand ved Asserbo Strand (S), mens Blåvand (RB) i februar-marts bød på både Amerikansk Sortand og Sibirisk Fløjsand – begge tilbagevendende individer.

I april og maj observeredes en lang perlerække af sjældne rovfugle. Eksempelvis blev der i Skagen (NJ) fundet både en Dværgørn og en Slangeørn samt to Lille og tre Store Skrigeørne. Herudover var der i foråret fem andre fund af Stor Skrigeørn, hvoraf de to fund dog var af den samme fugl som den ene af fuglene fra Skagen. Midt i maj sås en Steppeørn ved Ebeltoft (ÅH), mens en 2K Høgeørn ultimo maj på Sydfalster (LF) udgjorde landets blot femte fund af arten. Ganske utroligt blev samme fugl genopdaget midt i juni på Bornholm, hvor den sås to dage og blev succesfuldt twitchet af flere fuglekiggere. Trenden med mange sjældne havdykænder fortsatte i foråret, hvor to nye Amerikanske Sortænder blev opdaget ved hhv. Skagen (NJ) i april og Rømø (SJ) i maj. Fire Citronvipstjerter i maj – heraf de tre i Skagen (NJ) – bekræfter, at arten optræder med stigende hyppighed i Danmark. I slutningen af maj blev en Vestlig Bjergløvsanger opdaget på Anholt (ÅH) og en Tophejre blev fundet på Amager (S). Disse to fund var det hhv. syvende og ottende af disse to arter i DK.

Juni er traditionelt en god måned mht. meget sjældne forekomster, og 2011 var ingen undtagelse. I starten af måneden sås landets blot fjerde Ørkenompap på Christiansø (B), og den blot anden Ellekrage i det nye årtusinde afsløede visit ved Gedser (LF). På forårstrækkets absolutte faldereb blev en Sorthovedet Sanger ringmærket i Blåvand (RB) og sås herefter on and off indtil primo oktober. Primo juni opdages et ynglepar af Korttået Lærke på Rømø (SJ). Parret fik minimum én unge, hvorved det første danske ynglefund af arten var en realitet. Ultimo juni hørtes en Dværg-rørvagtel i Lille Vildmose (NJ), og en Hviddrygget Ryle blev set på Tipperne (RK).

I starten af juli blev landets syvende Lille Gulben registreret på Langeland (F), mens landets syvende Skadegøg sås og fotograferedes af en enlig, heldig observatør på Harboøre Tange (RK). Sommeren vil endvidere blive husket for rekordmange Balearskråper, idet hele otte forskellige fugle blev iagttaget fra juli til september langs den jyske vestkyst. At sommeren er en god tid til sjældne tornskader, vidnede et fund af en Rødhovedet Tornskade ultimo juli ved Halk Nor (SJ) samt to fund af Rosenbrystet Tornskade på Als og Bornholm i hhv. juli og august om.

På den første dag i september trak en Slangeørn ind ved Stevns (S), og dagen efter sås samme fugl ved Hyllekrog (LF). Herudover sås i august-oktober fire Lille og to Store Skrigeørne. I starten af september blev landets sjette Spottesanger ringmærket ved Blåvand (RB), mens samme område producerede landets blot andet fund af Spidshalet Ryle, idet en adult fugl i sommerdragt spankulerede rundt på Grønningen (RB) et

Oversigt over regionsinddelingen anvendt i denne rapport.

juv. = juvenil (første egentlige fjerdragt), pull. = pullus (dununge), rst. = rastende, sdr. = sommerdragt, vdr. = vinterdragt, odr. = overgangsdragt, trk.fors. = trækforsøgende, trk. = trækkende, syng. = syngende og ringm. = ringmærket.

Efter artsnavnet er i parentes angivet 1) antal anerkendte fund og individer (adskilt af en skråstreg) før 1. januar 1950; 2) antal godkendte fund og individer fra og med 1. januar 1950 til og med 2010; 3) antal godkendte fund og individer i 2011. Denne opdeling er i overensstemmelse med den standard, der anbefales af AERC (Association of European Rarities Committees). Bemærk i øvrigt, at antal fund ikke altid er identisk med antal individer, idet flokke og par regnes som enkeltfund, mens f.eks. fem enkeltindivider på én dag regnes som fem fund. I lighed med europæisk standard regnes ynglefund (inkl. unger) som ét fund. Returnerende individer fra år til år indgår ikke i opsummeringen, som nævnes efter artsnavnet.

Efter observatørnavnet er det oplyst, om de enkelte fund er dokumenteret med foto (Foto), videofilm (Video), lydoptagelse (Bånd) eller dødfunden fugl (Død). Desuden er finder(n) ved hvert fund markeret med en asterisk (*) foran observatørnavnet. Som finder(e) regnes den(de), der har været tilstede, da fuglen blev opdaget/bestemt. Imidlertid fremgår det ikke altid tydeligt af beskrivelserne, hvem finderen er, og der kan derfor mangle enkelte markeringer. I beskrivelser til SU bød det angives, hvem finderen er.

I bemærkningerne til de enkelte arter/racer er artens/racens normale yngle- og vinterudbredelse eller udbredelsen, hvorfra danske forekomster vurderes at komme, tilføjet i parentes.

Rødøjet Vireo, Mandø, 23. oktober 2011. Foto: Rune Sø Neergaard

par dage primo september. Landets niende Amerikanske Svømmesnepe sås igennem elleve dage ultimo september ved det genetablerede Tissing Vig på Mors (NJ).

Primo oktober blev en Spurveugle set og fotograferet på Læsø. Dette skulle blive startskuddet på den hidtil største invasion af denne art i Danmark, idet i alt ca. 45 fugle blev registreret til og med april 2012. Af disse kræver kun fund uden for Sjælland SU's godkendelse (se nedenstående afsnit om SU-listen). Udover fundet fra Læsø var der i løbet af november og december tre jyske fund af arten, fordelt på to fund i Nordjylland og ét i Sønderjylland.

Medio oktober blev en Rødøjet Vireo opdaget på den efterhånden legendariske vadehavssø Mandø. Fundet er det første af denne art i såvel Danmark som i Skandinavien, og fuglen sås af rigtig mange gæstende fuglekiggere under dens ni dage lange ophold. Ellers stod efteråret i den grad i de sjældne stenpikkeres tegn. Ballet åbnede primo oktober med landets tiende fund af Nonnestenpikker i form af en fugl ved Østerild Plantage (NJ), og sidst i november fulgte landets ellefte fund med en fugl på Strandby Havn (NJ). Fra ultimo oktober og frem til udgangen af året sås ikke mindre end fem forskellige Ørkenstenpikkere, hvilket er en klar ny rekord. To af disse fugle var endda fra samme lokalitet - Hanstholm (NJ), mens de resterende fugle sås ved hhv. Jerup Strand (NJ), Stenbjerg (NJ) og Blåvand (RB). Thorsminde bød primo november på landets kun tredje fund af Middelhavsstenpikker. Fuglen blev faktisk opdaget af to fuglekiggere på vej

til Hanstholm for at se netop Ørkenstenpikker. Sidst i oktober blev en ung Hvidskægget Terne set ved Maribo (LF), mens landets fjerde Bonapartemåge blev iagttaget i Hirtshals fra medio november til primo december.

SU-listen

En liste over arter og underarter, som skal godkendes af SU, kan findes på udvalgets hjemmeside: http://www.dof.dk/sider/images/stories/gu/su/dokumenter/DK_fugleliste_final_1.6.2012.pdf.

Fra og med 2012 er Stor Flamingo *Phoenicopterus roseus* optaget på SU-listen. Arten er fortsat i kategori D. SU har godkendt invasionen af Spurveugle *Glaucidium passerinum* på Sjælland i perioden 1. oktober 2011 - 1. maj 2012 samlet, hvilket er ensbetydende med, at SU ikke har taget stilling til de enkelte forekomster (Nyhedsbrev fra Sjældenhedsudvalget, februar 2012). Sjællandske fund uden for denne periode samt fund fra de øvrige landsdele skal stadig forelægges SU.

En generel vejledning til indsendelse af fund til SU kan findes på: http://www.dof.dk/sider/index.php?option=com_content&task=view&id=169&Itemid=196.

Det er muligt for indsendere at uploade deres SU-beskrivelser direkte til SU's database. Hvis man vil uploade en beskrivelse til SU, kan man gå ind på adressen: <http://www.netfugl.dk/su-opload/index.php>, hvor man vil blive vejledt. SU modtager fortsat gerne beskrivelser

pr. post og e-mail, men observatører bedes så vidt muligt uploade deres beskrivelser via SU's hjemmeside.

SU behandler fund af arter fra alle kategorier (se nedenfor) og for at få så fyldestgørende et billede som muligt af de forskellige arters og underarters optræden herhjemme, er det i princippet vigtigt, at alt bliver rapporteret. Der vil dog forekomme tilfælde, hvor det må skønnes, at en SU-godkendelse ikke er nødvendig, f.eks. fund af almindelige burfugle (*Undulat *Melospittacus undulatus**, Kanariefugl *Serinus canaria* m.v.). Er man i tvivl om, hvorvidt et fund bør behandles af SU, kan man kontakte udvalget.

Danmarkslisten

SU fører en liste over arter og underarter, som er truffet i Danmark. Listen kan findes på udvalgets hjemmeside: http://www.dof.dk/sider/images/stories/gu/su/dokumenter/DK_fugleliste_final_1.6.2012.pdf.

SU følger de taksonomiske anbefalinger fra British Ornithologist's Union's Records Committee, som forkortes BOURC (BOU 2012). Der er to ændringer på Danmarkslisten i forhold til tidligere publikationer fra SU: Sibirisk Bynkefugl *Saxicola maurus*, som hidtil var en underart af Sortstrubet Bynkefugl *Saxicola torquatus*, har fået artsstatus. Arten er truffet med to eller tre underarter: *S.m. maurus/stejnegeri* og *S.m. variegatus*. Endvidere anses underarten *hyperborea* af Lomvie *Uria aalge* i dag for at være synonym med nominatformen *aalge*, og den udgår dermed af den danske fugleliste. SU har siden 2006 været i gang med at genbehandle alle tidligere fund af arter, hvor der er mellem ét og tre fund i Danmark. I forbindelse med denne genbehandling er følgende tre arter ikke længere godkendt som værende truffet i Danmark: Sodfarvet Terne *Onychoprion fuscatus* (det enlige tidligere fund er nu godkendt som Sodfarvet Terne/Brilleterne *Onychoprion anaethetus*), Rødhalsset Natravn *Caprimulgus ruficollis* og Tamarisksanger *Acrocephalus melanopogon*. Disse arter udgår dermed af den danske fugleartsliste (Nyhedsbrev fra Sjældenhedsudvalget, februar 2012). Resultatet af disse genbehandlinger kan læses i en separat Genbehandlingsrapport, som vil blive publiceret i 2013.

Definition af det danske havområde

SU betragter fund fra Danmarks *eksklusive økonomiske zone* som danske fund. Der skelnes således ikke mellem fund fra dansk territorialfarvand (12 sømil / ca. 22 km fra kysten eller basislinje) og fund fra den eksklusive økonomiske zone, som strækker sig op til 200 sømil (ca. 370 km) fra land (Udenrigsministeriet 2012). AERC har for nuværende ikke nogen retningslinjer på dette område, og de enkelte lande i Europa følger forskellig praksis. Visse landes sjældenhedsudvalg, fx BBRC i Storbritannien, behandler og publicerer fund fra den eksklusive økonomiske zone men betragter kun fund fra deres territorialfarvand som Britiske forekomster (BBRC 2012).

Kort over Danmarks eksklusive økonomiske zone og dansk territorialfarvand.

Kategorier

I henhold til AERC-standard inddeles de i Danmark trufne fuglearter i 5 kategorier, defineret som følger:

- A:** Arter, der betragtes som spontant optrædende og er truffet mindst én gang siden 1. januar 1950; f.eks. Vibe *Vanellus vanellus* og Amerikansk Pibeand *Anas americana*. Som spontant optrædende regnes ligeledes skibs- eller på anden måde assisterede forekomster, når fuglen ikke har været fodret eller tilbageholdt.
- B:** Arter, der betragtes som spontant optrædende men kun er truffet før 1. januar 1950; f.eks. Østlig Kravetrappe *Chlamydotis macqueenii* og Bartramsklire *Bartramia longicauda*.
- C:** Udsatte og undslupne arter som har etableret en fritlevende og selvsupplerende bestand, enten herhjemme eller i andre lande; f.eks. Nilgås *Alopiochen aegyptiaca* og Fasan *Phasianus colchicus*.
- D:** Arter, som ville være placeret i A eller B, hvis ikke der var rimelig tvivl om, hvorvidt de nogensinde havde optrådt spontant i landet; f.eks. Stor Flamingo og Hvid Pelikan *Pelecanus onocrotalus*.
- E:** Arter, der betragtes som undsluppet fra fangenskab eller på anden måde kun unaturligt har optrådt i landet, eller hvis fritlevende bestande – hvis eksisterende – formentlig ikke er selvsupplerende; f.eks. Rosapelikan *Pelecanus rufescens*, Steppeørn *Aquila nipalensis* med stropper og ynglefund af Rødhøne *Alectoris rufa*.

Den officielle danske liste udgøres af arterne i kategori A, B og C. Fund af arter i kategori D og E behandles også af SU, men publiceres særskilt bagest i SU-rapporten.

Sjældenhedsudvalgets medlemmer

SU bestod frem til udgangen af 2011 af følgende medlemmer: Jan Hjort Christensen, Alex Sand Frich, Tim Hesselballe Hansen, Jens Søgaard Hansen, Andreas Bruun Kristensen, Rune Sø Neergaard, Troels Eske Ortvad (formand), Knud Pedersen, Michael Schwalbe og Rasmus Strack.

Sjældenhedsudvalgets adresse: Sjældenhedsudvalget, DOF, Vesterbrogade 138-140, 1620 København V. E-mail: su@dof.dk.

For kritik og kommentarer til denne rapport takkes Palle A.F. Rasmussen. Den største tak rettes dog til de mange, der rapporterede deres observationer til SU og dermed skabte grundlaget for denne rapport.

Danmark

Denmark

Kategori A (Spontane forekomster)

Category A (Species recorded in an apparently wild state)

Balearskråpe *Puffinus mauretanicus* (1/1, 69/74, 8/8)

2007: 19/8, Nordmandshage, Hals (NJ), *Palle A. F. Rasmussen.

2009: 24/4, Hirtshals Fyr (NJ), trk., *Palle A. F. Rasmussen.

2011: 11/7, Hirtshals Havn (NJ), Morten Christensen, Christian Andersen Jensen m.fl. (Foto). – 13/7, Bjerregaard Strand (RK), trk., *Ole Amstrup. – 13/7, Husby Klit (RK), trk., *Jens Ballegaard, *Svend Erik Petersen, *Peter Leth Olesen. – 20/7, Grenen, Skagen (NJ), *Knud Pedersen m.fl. (Foto). – 24/7, Klegod (RK), trk., *Rasmus Due Nielsen (Foto). – 29/7, Henne Strand (RB), trk., *Ole Zoltan Göller (Foto). – 21/8, Grenen, Skagen (NJ), *Rolf Christensen, *Mogens Henriksen. – 30/8, Roshage, Hanstholm (NJ), trk., *Jørgen Bech. – 23/9, Grenen, Skagen (NJ), trk., *Erik Kramshøj, *Knud Pedersen m.fl.

Observationerne 13. juli fra hhv. Bjerregaard Strand og Husby Klit drejer sig om samme fugl og regnes derfor kun som ét fund i opsummeringen. Fundet fra Hirtshals Fyr, 24. april 2009, er det første fra april og det hidtil tidligste i Danmark. De danske fund ligger nu fra april til oktober med en top i august (31). De otte fund i 2011 er en tangering af årsrekorderne fra 1997 (Rasmussen 1998) og 2003 (Amstrup et al. 2004). (Vest-

lige Middelhav; overvintrer Middelhavet & tilstødende Atlanterhav mod nord til Sydengland)

Topskarv *Phalacrocorax aristotelis* (–, fra og med 1984: 70/130, 3/3)

2011: 7-21/1, Skagen Havn (NJ), 3K+, *Bjarke Huus Jensen, Rolf Christensen, Knud Pedersen m.fl. (Foto). – 26/7, Blåvands Huk (RB), 3K+ rst. og trk., *Andreas Kristian Pedersen, *Henrik Bøhmer m.fl. (Foto). – 5-30/12, Esbjerg Havn (RB), 1K, *Henrik Bøhmer m.fl. (Foto).

Forekomsten er på normalt niveau efter rekordåret 2009 med 14 fund af 58 fugle og bundåret 2010 helt uden fund. Fundet fra Blåvand udgør i øvrigt det første danske fund af arten fra juli. Fuglen fra Esbjerg Havn i december blev set helt frem til 30. januar 2012. (Britiske Øer, Norge og Sverige)

Tophejre *Ardea ralloides* (2/2, 5/5, 1/1)

2011: 23-30/5, Nordre Klapper, Vestmager (S), *Niels Jacob Jensen, Michael Køie Poulsen m.fl. (Foto).

Første iagttagelse siden den meget velbesøgte fugl 5. - 24. juni 2003, Værnengene (RK) (Amstrup et al. 2004). Fundet passer fint ind i forekomstmønstret, da seks af de i alt otte danske fund er gjort i maj og juni. Som et lille kuriosum kan det nævnes, at arten siden 1971 kun er truffet præcist hvert ottende år i Danmark, idet de senere danske fund fordeler sig med to fund i 1979 og ét fund i hvert af årene 1987, 1995, 2003 og nu 2011. Fra Sverige og Finland er der hhv. 15 og seks fund (Nya Svenska fågellistan 2012, Finlands RC 2012), mens der ingen fund er af arten i Norge (NSKF 2012). (Sydeuropa; overvintrer i Afrika & Mellemøsten)

Blåvinget And *Anas discors* (1/1, 17/19, 0/0)

2009: 20/6, Avnø, Sydsjælland (S), ad. han, Dan Bruhn, Anders Wiig Nielsen m.fl. (Foto).

Fuglen er tidligere godkendt fra lokaliteten 9. - 10. juni 2009 og medregnes derfor ikke i opsummeringen (Kristensen et al. 2010). (Nordamerika)

Hvidøjet And *Aythya nyroca* (4/4, 46/49, 2/3)

1993: 5-17/9, Stege Sukkerfabriks jordbassiner, Møn (M), 1K. (Foto).

2011: 18-27/1, Nysted Nor (LF), ad. han, *Bernt Rasmussen, Hans Lind m.fl. (Foto). – 1-3/5, Kogleaks, Vejlerne (NJ), 2 ad. (han og hun i par), *Jørgen Peter Kjeldsen, *Henrik Haaning Nielsen m.fl. (Foto). – 12/7-23/8, Nielstrup Sø (S), ad. han, *Bo Tureby, Torben Sebros m.fl. (Foto). – 16/7, Maribo Sønder sø (LF), ad. han, *Morten Kofoed-Hansen m.fl. (Foto). – 10/9, Røgbølle Sø (LF), ad. hun, *Rasmus Strack, Sebastian Klein, Troels Eske Ortvad. (Foto og Video). – 2-8/10, Ejlemade Sø (S), ad. han, *Torben Sebros, Rasmus Strack, Brian Rasmussen m.fl. (Foto).

Hvidøjet And, Nysted Nor, 27. januar 2011. Foto: Asbjørn Jensen

Stor Skrigeørn, Skagen, 3. maj 2011. Foto: Jørgen Kabel

Lille Skrigeørn, Skagen, 2. maj 2011. Foto: Knud Pedersen

Fundet fra 1993 er tidligere godkendt som adult hun, men er efter genbehandling ændret til 1K. Begge fugle fra Maribosøerne samt fuglene fra hhv. Nielstrup Sø og Ejlemade Sø regnes som gengangere fra tidligere år og figurerer derfor ikke i opsummeringen. (Øst- & Sydøsteuropa; overvintrer Middelhavet, Sortehavet & Nordafrika)

Stellersand *Polysticta stelleri* (8/8, 40/59 eksklusive fund fra 1991–2010, 0)

2011: 1-2/1, Sorthat Odde (B), ad. han, Eilif S. Bendtsen (Foto).

Fundet er tidligere godkendt fra 19. - 31. december 2010 og medregnes derfor ikke i opsummeringen (Nørgaard et al. 2011). (Sibirien; overvintrer Barentshavet & Østersøen)

Amerikansk Sortand *Melanitta americana* (0, 4/4, 3/3)

2009: 28/12, Syrodde, Læsø (NJ), ad. han, *Kent Olsen.
2011: 4-5/1, Røsnæs (S), ad. han, *Sebastian Klein m.fl. (Foto og Video). – 9/2-6/3, Blåvands Huk (RB), ad. han, Thomas Bundgaard Rasmussen m.fl. (Foto og Video). – 26/2-24/4, Asserbo Strand (S), ad. han, Lars Jensen Kruse m.fl. (Foto). – 9-22/4, Grenen, Skagen (NJ), ad. han, *Knud Pedersen, Rolf Christensen, Ib Jensen m.fl. (Foto). – 8-9/5, Lakolk Strand (SJ), ad. han, *Michael Schwalbe, Morten Bentzon Hansen m.fl. (Foto). – 15-16/9, Blåvands Huk (RB), ad. han, Andreas Kristian Pedersen, Per Bo Hansen. – 17-

22/9, Grenen, Skagen (NJ), ad. han, *Knud Pedersen, Rolf Christensen, Erik Kramshøj m.fl. (Foto). – 16/10, Storedal, Læsø (NJ), ad. han, *Kent Olsen (Foto og Video).

Arten er i 2011 set på i alt seks forskellige lokaliteter, heraf tre nye lokaliteter: Skagen, Røsnæs og Lakolk Strand. De to fund fra Skagen i april hhv. september regnes som samme individ og indgår derfor kun som ét fund i opsummeringen. De to fund fra Blåvand regnes som det samme tilbagevendende individ, der er set på lokaliteten næsten hvert år siden 2003 (Amstrup et al. 2004). Fuglen fra Asserbo Strand sås også ved de nærliggende lokaliteter Melby Overdrev og Hald Strand. Denne fugl regnes også som et tilbagevendende individ, da en fugl er set på lokaliteten hvert år siden 2008 (Kristensen et al. 2009). De to fund fra Læsø fra hhv. 2009 og 2011 regnes begge som gengangere med et tidligere fund fra øen i april 2009 (Kristensen et al. 2010). Årets fund bringer det totale antal danske fund op på syv. I Sverige var der to fund af arten i 2011 (Nya Svenska fågellistan 2012). (Nordamerika & Nordøstsibirien)

Brilleand *Melanitta perspicillata* (0, 39/44, 4/5)

2011: 12-26/2, Røsnæs (S), ad. han, *Morten Kofoed-Hansen, *Henrik Brænder m.fl. (Foto). – 20/3-20/4, Fredericia Østerstrand (VE), *Tim Hesselballe Hansen m.fl. (Foto). – 18-22/9, Blåvands Huk (RB), ad. han, Andreas Michael Bennetsen Boe m.fl. – 21-23/10, Grenen, Skagen (NJ), ad. han, *Andreas Winding,

Slangenørn, Skagen, 30. april 2011. Foto: Knud Pedersen

Knud Pedersen m.fl. (Foto). – 19-20/11, Grenen, Skagen (NJ), 2 (ad. han og 2K+ hun), *Rolf Christensen, Jørgen Kabel m.fl. (Video).

Fuglen ved Røsnæs er det kun andet fund fra Sjælland, idet det første var 31. januar 1993, Asserbo Strand (Frich & Nordbjærg 1995). Fuglene ved Skagen regnes som to fund af tre fugle, da det vurderes, at fuglen i oktober havde forladt området, da parret blev opdaget. Fuglen fra Blåvand regnes som et tilbagevendende individ og indgår således ikke i opsummeringen. (Nordamerika)

Amerikansk Fløjlsand *Melanitta deglandi* (0, 1/1, 0)

Med karakterer svarende til **Sibirisk Fløjlsand** ssp. *stejnegeri*.

2011: 18/2-26/3, Blåvands Huk (RB), ad. han, Thomas Bundgaard Rasmussen m.fl. (Foto og Video).

Fundet drejer sig om et tilbagevendende individ, som første gang sås i oktober 2009 (Kristensen et al. 2010), hvorfor det ikke medregnes i opsummeringen. Udover det tilbagevendende individ i Blåvand var der tre andre veldokumenterede europæiske fund af Sibirisk Fløjlsand i 2011 i hhv. Norge, Irland og Spanien (NSKF 2012, Irish Birding 2012, Rare Birds in Spain 2012). (Nordamerika & Nordøstibirien)

Slangenørn *Circaetus gallicus* (uddød 1882, herefter 1/1, 41/41, 2/2)

2011: 29-30/4, Skagen (NJ), 3K trk.fors., *Jess Graugaard, *Jens Ballegaard, *Christian Hjort m.fl.

(Foto). – 1/9, Stevns Klint (S), 3K+ trk., *Rune Palmqvist, *Dan Bruhn, *Tim Andersen m.fl. (Foto). – 2/9, Hyllekrog (LF), 3K+ trk., *Sebastian Klein, Allan Gudio Nielsen, Michael Borch Grell.

Observationerne ved Stevns Klint og Hyllekrog fra hhv. 1. og 2. september drejer sig om samme fugl og regnes som ét fund. Denne fugl havde forinden opholdt sig på forskellige lokaliteter i Skåne fra 26. august (Nya Svenska fågellistan 2012), indtil den trak ud ved Falsterbo 1. september kl. 15.40 og nåede Stevns kl. 17.00. Dagen efter trak den ud ved Hyllekrog kl. 12.00. (Syd- & Østeuropa; overvintrer nordlige del af tropisk Afrika).

Lille Skrigeørn *Aquila pomarina* (? , 116/120, 6/6)

2011: 25/4 og 1-2/5, Lodskovvad, Hulsig og Skagen (NJ), 4K+ trk.fors., *Lennart Pedersen, *Anders Østerby, Hans Christophersen m.fl. (Foto). – 6/5, Skagen (NJ), 2K+ trk.fors., *Troels Leunhagen Petersen, *Erik Kramshøj m.fl. (Foto) – 21/8, Smør- og Fedtmosen (S), 3K+ trk., *Frank Desting m.fl. – 21/8, Østre Lyng, Nykøbing Sj. og Hundested Havn (S), 3K+ trk. *Henning Vikkelsø Rasmussen m.fl. – 4/9, Hovvig, Nykøbing Sj., Kikhavn, Ullerup Skov og Hundested (S), 3K+ trk., *Jørgen Hulbæk Christiansen, Michael Trasborg m.fl. – 11/9, Hyllekrog (LF), 2K+ trk.fors., *Andreas Petersen, *Gunnar B. Pedersen. – 25/9, Vejsnæs Nakke, Ærø (F), 2K+ trk., *Lars Tom-Petersen. – 25/9, Vibæk og Sønderkoven, Als (SJ), 2K+ trk., *Gert Lystrup Jørgensen, Dennis M. Langholz m.fl.

Dværgørn, Skagen, 25. april 2011. Foto: Knud Pedersen

Iagttagelserne 21. august fra hhv. Smør- og Fedtmosen, Østre Lyng og Hundested Havn regnes som samme fugl og indgår derfor kun som ét fund i opsummeringen. Endvidere regnes forekomsterne 25. september, fra Als og Ærø, som ét fund. Årsummen er dermed på seks fund, som alle ligger inden for den normale forekomstperiode. (Østeuropa; overvintrer sydlige & sydøstlige Afrika)

Stor Skrigeørn *Aquila clanga* (? 68/69, 7/7)

2011: 18-19/4, Hvideklit, Råbjerg og Skagen (NJ), 3K+ trk.fors., *Lennart Pedersen, Jørgen Kabel m.fl. (Foto). – 25/4, Sneum Digesø (RB), 3K+ trk., *Ole Zoltan Göller (Foto). – 3-4/5, Skagen (NJ), 3K trk.fors., *Erik Kramshøj, *Alex Sand Frich m.fl. (Foto). – 9/5, Bygholm Vejle (NJ), 4K+ trk., *Henrik Haaning Nielsen m.fl. (Foto). – 10-11/5, Skagen (NJ), 4K+ trk.fors., *Tonny Ravn Kristiansen m.fl. (Foto). – 11/5, Hornbæk Enge, Randers (ÅH), 3K+ trk., *Lars Tom-Petersen. – 14/5, Køge Sønakke (S), 4K+ trk., *Søren Mygind. – 21/5, Bøtø Nor og Gedesby, Falster (LF), 4K+ trk.fors., *Palle Rasmussen, *Lars Paaby m.fl. (Foto). – 27/9-13/10, Sjælland (S) og Lolland (LF), 4K han ("Tönn") rst. og trk., *Henrik Brænder m.fl. (Foto) og Urmas Sellis (satellitdata). – 14/10, Mandehoved, Stevns (S), 4K+ trk. *Troels Eske Ortvad, *Rasmus Strack (Foto).

Årets syv fund er en tangering af rekordåret 1998, hvor der ligeledes var syv fund (Rasmussen 1999). Fotos dokumenterer, at fuglen der sås 9. maj, Bygholm Vejle er identisk med fuglen 10. - 11. maj, Skagen samt 21. maj, Bøtø Nor og Gedesby Strand. Denne fugl kan

muligvis være den samme, som blev set 14. maj ved Køge Sønakke, men dette fund optræder særskilt i opsummeringen. Den kendte satellitmærkede Stor Skrigeørn, "Tönn", med oprindelse i Estland trak ud fra Sverige og ind ved Helsingør 27. september. Herefter opholdt den sig på forskellige vestsjællandske lokaliteter frem til 8. oktober, hvor den trak til Lolland, som den forlod 13. oktober for at trække videre til Tyskland (Eagles of Estonia 2012). Under opholdet i Vestsjælland blev den observeret og fotodokumenteret 1. oktober ved Stignæs Fægehavn og Kobæk Strand. Derimod er fuglen ikke observeret under sit fem dage lange ophold på Lolland. Detaljerede oplysninger om fuglen og dens satellitregistrerede bevægelser kan følges på hjemmesiden "Eagles of Estonia". Da den er genganger fra 2010 (Neergaard et al. 2011) tæller årets fund af "Tönn" ikke med i opsummeringen. (Rusland & østlige Baltikum; overvintrer Sydøsteuropa, Mellemosten, Indien & Nordøstafrika).

Steppeørn *Aquila nipalensis* (0, 25/25, 1/1)

2011: 12/5, Skelhøje, Ebeltoft (ÅH), 2-4K trk.fors., *Lars Bruun (Foto).

Første fund af denne art fra ÅH. Siden 2000 mangler der fund fra 2002, 2006, 2007 og 2010. I Sverige, Norge og Finland er arten truffet hhv. 43, syv og 61 gange (Nya Svenska fågellistan 2012, NSKF 2012, Finlands RC 2012). (Centralasien; overvintrer tropisk Afrika, Indien & den Arabiske halvø)

Jagtfalk, Skagen, 20. februar 2011. Foto: Jørgen Kabel

Dværgørn *Aquila pennata* (0, 11/11, 1/1)

2011: 25/4, Skagen (NJ), 2K+ lys form trk.fors., *Jørgen Hulbæk Christiansen, *Alex Sand Frich m.fl. (Foto). Fundet udgør det syvende forårsfund fra Skagen. Bortset fra et fund fra juni fra Møn er de øvrige danske fund alle fra Sjælland i august-september. Fra Sverige og Finland foreligger der 24 hhv. 13 fund (Nya Svenska fågellistan 2012, Finlands RC 2012), mens der ikke foreligger nogle godkendte fund af arten i Norge (NSKF 2012). (Sydeuropa; overvintrer Afrika).

Høgeørn *Aquila fasciata* (0, 4/4, 1/1)

2011: 20-21/5, Bøtø Nor og Gedesby, Falster (LF), 2K trk.fors., *Lars Adler Krogh, *Tim Andersen m.fl. (Foto). – 11-12/6 Poulsker og Paradisbakkerne (B), 2K, *Morten Kofoed-Hansen, *Rasmus Strack, *Henrik Kristensen m.fl. (Foto).

Fotos dokumenterer, at der er tale om samme fugl, som sås på Falster og Bornholm. De øvrige danske fund er alle fra Nordjylland, hvoraf de tre er fra Skagen. Det seneste fund gjaldt en farve-ringmærket fugl fra Sydfrankrig, som blev set ved Skagen i april 2010 (Neergaard et al. 2011). Det antages, at det er samme fugl, der sås i Skagen i april 2007 og i april 2008 (Kristensen et al. 2008, Kristensen et al. 2009). De danske fund er i øvrigt de eneste af arten i Skandinavien. (Sydeuropa, Nordafrika & Mellemøsten)

Jagtfalk *Falco rusticolus* (39/39, 94/95, 3/3)

2007: 14/10, Rejsby og Ballum Sluse (SJ), 2 1K, *Rasmus Strack, *Per Bo Hansen (Foto).

2009: 5-12/2, Plet Enge (RK), 2K, Søren Skov m.fl. (Foto). 2011: 19/2-7/3, Grenen, Skagen (NJ), 2K, *Christian Andersen Jensen m.fl. (Foto). – 26/3, Råbjerg Mile (NJ), 2K, *Anders Østerby m.fl. (Foto). – 3/4, Holløse Bredning (S), 2K, *Jan Haaning Nielsen m.fl. (Foto). – 23-26/10, Koresand, Mandø (RB), 1K, *Frits Rost m.fl. (Video). Tidligere er der kun godkendt én fugl fra 14. oktober 2007, Ballum Sluse (Kristensen et al. 2008), men fotos viser, at der var to fugle på lokaliteten på denne dato. Fuglen fra Plet Enge er tidligere godkendt fra datoerne 10. januar og 1. februar 2009 (Kristensen et al. 2010). Observationerne fra Skagen og Råbjerg Mile i februar/marts 2011 regnes som samme fugl og indgår derfor kun som ét fund i opsummeringen. (Nordskandinavien & Nordlige Rusland)

Dværgørnvagtel *Porzana pusilla* (3/3, 9/9, 1/1)

2011: 29/6-11/7, Lille Vildmose (NJ), han spil., *Palle A. F. Rasmussen, *Henrik Holm Brask m.fl. (Bånd). Et på alle måder typisk fund, idet ni af de tolv tidligere danske fund af denne art er fra juni og juli. Fundet udgør endvidere det syvende nordjyske fund, hvormed den regionale fordeling af fundene nu er som følger: NJ (7), RB (1), F (1), S (3) og M (1). (Syd- & Østeuropa; overvintrer Afrika)

Stylteløber *Himantopus himantopus* (13/16, 42/59, 1/3)

2011: 15-21/5, Vilsted Sø (NJ), 3 ex., *Niels Eriksen m.fl. Arten er med undtagelse af 2008 set hvert år siden 1998. (Mellem- & Sydeuropa; overvintrer tropisk Afrika)

Prærieløber, Blåvand, 24. september 2011. Foto: Allan Kjær Villesen

Triel, Troldkær, Råbjerg Enge, 31. maj 2011. Foto: Arnold Houmann

Spidshalet Ryle, Blåvand, 9. september 2011. Foto: Kent Olsen.

Triel *Burhinus oedicephalus* (17/22, 28/28, 1/1)

2011: 31/5, Troldkær, Råbjerg Enge (NJ), *Carlo Pedersen m.fl. (Foto).

Den regionale fordeling domineres af nordjyske fund, idet 20 af de i alt 46 danske fund er fra denne region. Den regionale fordeling af de danske fund er med årets fund således som følger: NJ (20), RK (2), RB (4), ÅH (2), VE (3), SJ (2), S (8), LF (2), M (1) og B (2). (Mellem- og Sydeuropa; overvintrer Sydeuropa & Nordafrika)

Hvidrygget Ryle *Calidris fuscicollis* (0, 21/21, 1/1)

2011: 27-28/6, Tipperne (RK), ad. sdr., *Ole Amstrup, Ole Thorup (Foto).

Første danske fund siden 2008. Der var tre fund af arten i Sverige i 2011 (Nya Svenska fågellistan 2012). (Arktisk Nordamerika; overvintrer Sydamerika)

Spidshalet Ryle *Calidris acuta* (0, 1/1, 1/1)

2011: 8-9/9, Grønningen, Blåvand (RB), ad. sdr., Bent Jakobsen m.fl. (Foto).

Andet danske fund af denne nordøstasiatiske vadefugl, idet det første fund er 27. - 29. juli 2008, Agger Tange (NJ) (Kristensen et al. 2009). Fra Sverige, Norge og Finland foreligger der hhv. otte, syv og to fund til og med 2011 (Nya Svenska fågellistan 2012, NSKF 2012, Finlands RC 2012). (Nordøstasien; overvintrer Sydøstasien & Oceanien)

Prærieløber *Tryngites subruficollis* (1/1, 34/34, 2/2)

2011: 25/7, Ballum Forland (SJ), ad. sdr., *Michael Schwalbe. – 14-29/9, Grønningen, Blåvand (RB), 1K, *Sebastian Klein m.fl. (Foto).

To fund udgør et relativt normalt år, idet arten med undtagelse af 2006 har været årlig i Danmark siden 1994. I Sverige var der syv-otte fund i 2011, mens der i Norge var otte fund af ni fugle (Nya Svenska fågellistan 2012, Artsobservasjoner.no 2012). (Arktisk Nordamerika; overvintrer sydlige Sydamerika)

Lille Gulben *Tringa flavipes* (1/1, 5/5, 1/1)

2011: 5/7, Lundemosen, Langeland (F), ad. sdr., Freddy S. Hansen m.fl. (Foto).

Første danske fund siden 2002. Den månedlige fordeling af de danske fund er med årets fund som følger: maj (1), juni (3), juli (2) og september (1). I Norge var der i maj-juni tre fund af arten (Artsobservasjoner.no 2012). Arten er til og med 2011 truffet hhv. 19, 18 og fem gange i Sverige, Norge og Finland (Nya Svenska fågellistan 2012, NSKF 2012, Finlands RC 2012). (Nordamerika; overvintrer Mellem- & Sydamerika)

Terekklire *Xenus cinereus* (0, 47/47, 3/3)

2011: 20/5, ad. sdr., Fovrfeltbækkens udløb, Esbjerg (RB), *Ole Zoltan Göller m.fl. (Foto). – 26-29/5, ad. sdr., Ulvshale Nordstrand (M), *Per Schiermacker-Hansen m.fl. (Foto). – 5-20/7, Margrethe Kog (SJ), ad. sdr., *Morten Bentzon Hansen, Hanne Kapala (Foto). – 9/7, ad. sdr., Sanddøberne, Dragsholm (S), *Jakob Engelhard, Henrik Højholm m.fl. (Foto).

Nyt rekordår for arten med fire forskellige fund. Fundet fra Margrethe Kog indgår dog ikke i opsummeringen, idet en fugl er set i området hvert år i juli siden 2008

Amerikansk Svømmesneppe, Tissing Vig, Mors, 28. september 2011.
Foto: Rune Sø Neergaard

(Neergaard et al. 2011). Maj og juli er de måneder, hvor arten optræder hyppigst i Danmark, idet hhv. 17 og 16 af de i alt 50 danske fund er fra disse to måneder. (Finland, Hviderusland & Rusland; overvintrer tropisk Afrika, kysterne langs det Indiske Ocean, Sydøstasien & Australien)

Amerikansk Svømmesneppe *Phalaropus tricolor* (0/0, 8/8, 1/1)

2011: 20-30/9, Tissing Vig, Mors (NJ), 1K, *Jens Kristian Kjærgård Hansen m.fl. (Foto).

Første danske fund af en ungfugl. Det eneste andet fund i Skandinavien i 2011 var en fugl i juni i Rogaland, Norge (Artsobservasjoner.no 2012). (Nordlige Nordamerika; overvintrer Mellem- & Sydamerika)

Terekklire, Nyord, 27. maj 2011. Foto: Helge Sørensen

Bonapartemåge *Chroicocephalus philadelphia*
(0, 3/3, 1/1)

2011: 10/11-3/12, ad. odr., Hirtshals Havn og Øststrand (NJ), Anders Østerby, Morten Christensen, Rune Sø Neergaard m.fl. (Foto).

Første danske fund siden 2004, hvor en fugl først sås i oktober i Hirtshals Havn og siden i Skagen Havn i november (Amstrup et al. 2005). Årets fund udgør det tredje fund fra Hirtshals og det fjerde fund fra såvel NJ som Danmark. Det eneste andet Skandinaviske fund i 2011 var ultimo oktober i Rogaland, Norge, hvilket udgjorde det tolvte fund i Norge (Artsobservasjoner.no 2012). Derudover foreligger der i alt fire fund i Sverige, mens arten aldrig er set i Finland (Nya Svenska fågel-listan 2012, Finlands RC 2012). (Nordamerika)

Lattermåge *Larus atricilla*
(0, 5/5, 0)

2008: 10/10, Fanøs nordspids (RB), ad. vdr., *Marco Brodde, Svend Aage Linderström, Ole Zoltan Göller (Foto).

Dette fund regnes som identisk med et fund 26. august, Blåvands Huk (RB) samme år (Kristensen et al. 2009), hvorfor der ikke sker ændringer i opsummeringen. (Nordamerika; overvintrer sydlige USA, Mellem- & Sydamerika)

Bonapartemåge, Hirtshals Havn, 3. december 2011. Foto: Rune Sø Neergaard

Skadegøg, Harboøre Tange, 16. juli 2011. Foto: Allan Kjær Villesen

Spurveugle, Lindet Skov, 30. december 2011. Foto: Anni Nielsen

Hvidskægget Terne *Chlidonias hybrida* (0, 28/37, 1/1)

2010: 9-10/5, Nakskov Inderfjord (LF), ad. sdr., *Michael Thelander, Anders E. Sørensen, Roberto Brunnicardi m.fl. (Foto).

2011: 27/10, Søholt, Maribo Søndersø (LF), 1K, *Rasmus Strack.

De to fund fra hhv. 2010 og 2011 udgør det kun andet og tredje fund fra LF. Fundet fra 2011 er i øvrigt det kun femte fund af arten i oktober. Den tidsmæssige fordeling af de danske fund er som følger: april (3), maj (11), juni (6), juli (2), august (1), september (1) og oktober (5). (Sydeuropa; overvintrer tropisk Afrika)

Skadegøg *Clamator glandarius* (1/1, 5/5, 1/1)

2011: 16/7, Harboøre Tange (RK), 1K, *Allan Kjær Villesen (Foto).

Det første af de nu syv danske fund fra juli måned. Fundet er endvidere det første fra RK. Den regionale fordeling af danske fund er dermed: NJ (2), RK (1), SJ (2) og S (2). En fugl i Småland primo august 2011 var ganske pudsigt det syvende svenske fund af arten (Nya Svenska fågellistan 2012). Hele tre til fire forskellige ungfugle sås i Holland i juli/august 2011 (CDNA 2012). (Sydeuropa; overvintrer Afrika).

Sneugle *Bubo scandiaca* (- , 60/60, 0)

2009: 8/6, Tranum Strand (NJ), 2K han, *Palle A. F. Rasmussen m.fl. (Foto). – 15-17/6, Hirsholm (NJ), 2K

han, *Jens Klingenberg via Palle A.F. Rasmussen (Foto).

Der er ikke ændret i opsummeringen, da de to fund drejer sig om samme individ, som er godkendt fra 9. juni i Skagen (NJ) samme år (Kristensen et al. 2010). (Nordskandinavien, arktisk Rusland & Canada).

Spurveugle *Glaucidium passerinum* (17/17, 73/73, 4/4 ud over invasionen på Sjælland i 2011)

2011: 9/10, Østerby Strand, Læsø (NJ), 1K, *Bodil Madsen (Foto). – 8-14/11, Hals Mose (NJ), syng., *Palle A. F. Rasmussen, Ole Kristjansen, Jørgen Kabel. – 26/11, Ålbæk Klitplantage (NJ), *Henning Schmidt. – 29-31/12, Lindet Skov (SJ), *Egon Iversen m.fl. (Foto).

Fundet fra Læsø i oktober var startskuddet på den hidtil største invasion af arten herhjemme. Henover vinteren 2011/2012 sås ca. 41 fugle på Sjælland, tre i Jylland og et på Læsø. Den hidtil største danske invasion var i vinteren 1999/2000 og omfattede 43 fugle (Lange et al. 2002). Som nævnt tidligere i indeværende rapport godkendes invasionen af Spurveugle på Sjælland i perioden 1. oktober 2011 – 1. maj 2012 samlet. Sjællandske fund uden for denne periode samt fund fra de øvrige landsdele skal stadig forelægges SU. Fundet fra Lindet Skov er det første fra SJ, og fuglen sås på lokaliteten indtil 14. januar 2012. (Skandinavien, Rusland, Øst- & Mellem Europa).

Ellekrage, Gedser, 2. juni 2011. Foto: Helge Sørensen

Ellekrage *Coracias garrulus* (- , 23/23, 1/1)

2011: 2/6, Birkemose, Gedser (LF), *Anders Prehn m.fl. (Foto).

Sverige havde et fund i Småland i slutningen af juni, mens Finland havde et fund i den sydlige del af landet 10. maj (Nya Svenska fågellistan 2012, Finlands RC 2012). (Syd- & Østeuropa; overvintrer Afrika syd for Sahara).

Korttået Lærke *Calandrella brachydactyla* (0, 43/43, 1/2)

2011: 8-21/6, Lakolk Strand, Rømø (SJ), 2 adulte ynglende, *Thorkil Brandt m.fl. (Foto).

Første danske ynglefund af denne sydeuropæiske art. En han i sangflugt blev opdaget over bevokset opgrøde på stranden i forbindelse med ynglefugleregistrering af Hvidbrystet Præstekrave *Charadrius alexandrinus*. Det blev hurtigt klart, at der også var en hun på lokaliteten. Parret var meget territoriehævdende over for andre fugle, og 10. juni fløj fuglene rundt med ekskremmentsække. Der blev med sikkerhed konstateret fodring af mindst én unge i nærheden af reden 21. juni. Indeværende ynglefund udgør det blot andet ynglefund af arten i Norden, idet der

Korttået Lærke, Lakolk Strand, Rømø, 19. juni 2011. Foto: Kjeld Lund

foreligger et ynglefund fra Finland i 2002 (Finlands RC 2012). (Sydeuropa, Nordafrika, Lilleasien & Centralasien; overvintrer Afrika & sydlige Asien)

Citronvipstjert *Motacilla citreola* (0, 33/34, 4/4)

2011: 4/5, Stauningsø, Køge (S), 2K han, *Svend Pettersen, *Lis Kastrup, Allan Haagensen m.fl. (Foto). – 9/5, Grenen, Skagen (NJ), hun trk.fors., *Rolf Christensen, Jakob Engelhard m.fl. – 10/5, Grenen, Skagen (NJ), 2K han, *Rolf Christensen, Jørgen Kabel m.fl. (Foto). – 25/5, Grenen, Skagen (NJ), 2K+ hun, *Rolf Christensen, Erik Kramshøj, Knud Pedersen m.fl. (Foto).

Med årets tre fund i Skagen er der nu totalt set elleve forårsfugle i Skagen, hvilket udgør mere end en fjerdedel af det samlede antal danske fund. Det er fortsat SU's linje, at fugle, der blot er hørt og som hverken er lydoptaget eller set under gode forhold, ikke kan godkendes. (Rusland mod vest til Baltikum & Polen; overvintrer Indien & fåtalligt Arabien)

Sibirisk Bynkefugl *Saxicola maurus* (0, 37/37, 1/1)

Med karakterer svarende til ssp. *maurus/stejnegeri*.

2011: 24-25/9, Blåvands Huk (RB), 1K han, Rasmus Strack m.fl. (Foto).

Jævnfør BOURC's taksonomiske retningslinier (BOU 2012), som SU følger, er Sibirisk Bynkefugl *Saxicola*

maurus blevet ophøjet til artsstatus fra hidtil at være en underart af Sortstrubet Bynkefugl *Saxicola torquatus*. Sibirisk Bynkefugl inkluderer, i hvert fald indtil videre, nominatformen ssp. *maurus* samt underarterne *variegatus*, *armenicus*, *indicus* og *stejnegeri*. Underarten ssp. *variegatus* er truffet en enkelt gang i Danmark: 18. - 19. maj 2003, Skagen (NJ) (Amstrup et al. 2004). De resterende 36 danske fund er blevet godkendt som enten *Saxicola torquatus maurus* eller *Saxicola torquatus maurus/stejnegeri*. I forbindelse med ophøjelsen til artsstatus har SU besluttet, at alle disse 36 fund - i hvert fald indtil videre - rubriceres som *Saxicola maurus* med karakterer svarende til ssp. *maurus/stejnegeri*, hvilket er i overensstemmelse med praksis i Norge og Sverige (NSKF 2012, Raritetkommittén 2012). (Rusland & Østasien; overvintrer Mellemøsten, Østafrika & Sydøstasien)

Nonnestenpikker *Oenanthe pleschanka* (0, 9/9, 2/2)

2011: 8/10, Østerild Plantage (NJ), 1K+ han, *Henrik Haaning Nielsen, Jørgen Peter Kjeldsen (Foto). – 28/11-31/12, Strandby Havn (NJ), 1K han, *Ulla Paulsen m.fl. (Foto).

Første fund siden 2005, hvor to individer gæstede den sydvestlige del af Jylland (Amstrup et al. 2006). Fuglen ved Strandby Havn sås på lokaliteten frem til 3. marts 2012. Den første del af fuglens ophold var præget af

Citronvipstjert, Grenen, Skagen, 10. maj 2011. Foto: Tommy Ravn Kristiansen

Sibirisk Bynkefugl, Blåvands Huk, 24. september 2011. Foto: Rune Sø Neergaard

Nonnestenpikker, Strandby Havn, 10. december 2011. Foto: Knud Pedersen

usædvanligt mildt vintervejr, men fra slutningen af januar indtraf en ca. tre uger lang kuldeperiode med streng dagsfrost og nattemperaturer på under -10°C (DMI 2012).

Fra 4. december og frem blev den fodret næsten dagligt med melorme i et dertil indrettet foderhus, idet lokale fuglekiggere vurderede, at den var i dårlig kondition. Fodringen er med stor sandsynlighed altså skyld i, at fuglen i første omgang overlevede og blev på lokaliteten. Endvidere er det nok tvivlsomt, hvorvidt fuglen ville have overlevet føromtalt strenge kuldeperiode uden fodring. Det eneste andet nord-europæiske vinterfund af arten er fra 23. november 2003 – 13. januar 2004, Stafsingstrand, Halland, Sverige (Nya Svenske Fågellisten 2012). Efteråret 2011 var præget af mange nordeuropæiske fund af arten. Således var der ét fund i både Sverige, Norge, Finland og Belgien (Nya Svenska fågellistan 2012, Artsobservationer.no 2012, Finlands RC 2012, Waarnemingen.be 2012), mens der sås to fugle i både Storbritannien, Holland og Letland (Rare Bird Alert 2012, CDNA 2012, Latvijās Putni 2012). Fundene i Letland og Belgien var tilmed de første af arten i de to lande. (Bulgarien, østlige Rumænien & videre østpå til Mongoliet; overvintrer Østafrika)

Middelhavsstenpikker *Oenanthe hispanica* (0, 2/2, 1/1)

med karakterer svarende til nominatformen **Vestlig Middelhavsstenpikker** ssp. *hispanica*.

2011: 1-8/11, Thorsminde (RK), 1K han, *Henrik Brandt, *Per Poulsen m.fl. (Foto).

Pudsigt nok blev fuglen opdaget af to fuglekiggere, der var på vej til Hanstholm for at se Ørkenstenpikker *Oenanthe deserti*. De to tidligere danske fund af

Middelhavsstenpikker, Thorsminde, 4. november 2011.
Foto: Allan Kjær Villesen

Nonnestenpikker, Østerild Plantage, 8. oktober 2011. Foto: Henrik Haaning Nielsen

Middelhavsstenpikker drejer sig om en fugl med karakterer svarende til den østlige underart ssp. *melanoleuca* 16. juni - 18. august 1996, Stevns Kridtbrud (S) (Rasmussen 1997) og en fugl med karakterer svarende nominatformen ssp. *hispanica* 10. - 21. juni 2000, Aflandshage, Amager (S) (Thorup et al. 2000). Der foreligger hhv. fem, 13 og fem fund af Middelhavsstenpikker i Finland, Sverige og Norge (Finlands RC 2012, Nya Svenska fågellistan 2012, NSKF 2012). (Vestlige Middelhavsområde; overvintrer tropisk Afrika)

Ørkenstenpikker *Oenanthe deserti* (0, 12/12, 5/5)

2011: 29/10-5/11, Hanstholm Slamdepot (NJ), 1K han, *Søren Kristoffersen, *Kenneth Bach Christensen m.fl. (Foto). - 5/11 og 11-22/11, Hanstholm Slamdepot (NJ), 1K han, Rune Bisp Christensen, Jens Jørgen Andersen m.fl. (Foto). - 16-20/11, Jerup Strand (NJ), 1K han, *Brian Kristensen, Hans Henrik Larsen m.fl. (Foto). - 17/11, Blåvands Huk (RB), 1K+ han, Blåvand Fuglestation (Foto). - 30-31/12, Nr. Vorupør (NJ), 1K+ hun, *Hans Peter Dahlgaard, Jens Kristian Kjærgård, Lauge Farstrup m.fl. (Foto).

Uden sammenligning det bedste år for arten i Danmark. Det er bemærkelsesværdigt, at fire ud af årets fem fund er fra NJ, hvilket repræsenterer de første fund overhovedet fra denne landsdel. Bemærk, at der 5. november sås to forskellige Ørkenstenpikkere i Hanstholm, hvoraf den ene havde været på lokaliteten siden 29. oktober. Herefter sås ingen fugle 6. - 10. november, men fra 11. - 22. november sås igen en fugl på lokaliteten. Forskelle i vingetegningen bekræftede, at der var tale om to forskellige individer, som sås hhv. 29. oktober - 5. november og 11. - 22. november. Det anses som sandsynligt, at den anden fugl, som sås 5. november, er identisk med fuglen, der sås 11. -

Ørkenstenpikker, Jerup Strand, 16. november 2011. Foto: Knud Pedersen

22. november, hvorfor disse forekomster regnes som samme fund. Arten optrådte usædvanligt talrigt i Nordeuropa i efteråret 2011, således foreligger der følgende antal fund fra andre nordeuropæiske lande i 2011: Norge (2), Sverige (5), Finland (3), Tyskland (2) og Holland (4) (NSKF 2012, Nya Svenska fågellistan 2012, Finlands RC 2012, Club300.de 2012, CDNA 2012). (Centralasien; overvintrer Sahara, Arabien & Indien)

Buskrørsanger *Acrocephalus dumetorum* (0, 44/44, 2/2)

2011: 28/6, Grenen, Skagen (NJ), 2K+, *Rolf Christensen, *Jørgen Kabel m.fl. (Foto). - 18-20/7, Christiansø (B), han syng, *Janus Ethelberg, Lars Abrahamsen, Erhardt E. Ecklon (Foto).

Fuglen i Skagen blev fundet i et ringmærkningsnet og var allerede forsynet med en ring. Ringen blev aflæst, og det viste sig, at fuglen var ringmærket 31. maj på Østersøkysten nær Kaliningrad i Rusland. På 28 dage

Buskrørsanger, Grenen, Skagen, 28. juni 2011. Foto: Jørgen Kabel

Sorthovedet Sanger, Blåvands Huk, 15. juni 2011. Foto: Per Poulsen

havde den dermed fløjet ca. 700 km mod NV. Hermed første aflæsning af en Buskrørsanger i Danmark. Med henholdsvis 17 og ni fund er Christiansø (B) og Skagen (NJ) de bedste lokaliteter for arten i Danmark. Det er bemærkelsesværdigt, at arten aldrig er registreret på Bornholm. (Finland, Baltikum, Hviderusland & Rusland; overvintrer Indien & Burma)

Spottesanger *Hippolais polygotta* (0, 5/5, 1/1)

2011: 2/9, Blåvands Huk (RB), 1K ringm., Andreas Kristian Pedersen, Henrik Brandt m.fl. (Foto). Andet år i træk med fund af arten ved Blåvands Huk. I 2010 ringmærkedes et individ 6. juni, som også sås og hørtes på lokaliteten to dage senere (Neergaard et al. 2011). Efter nul fund i perioden 1990–2007 har der siden været hele fire fund: 2008 (2), 2010 (1) og 2011 (1). Årets fund er det første fra september, idet de tidligere fund er gjort i juni (3) og august (2). Fra Sverige foreligger der fire fund fra hhv. oktober 1978, oktober 1984, maj/juni 2009 og juni/juli 2011 (Nya Svenska fågellistan 2012). (Sydeuropa; overvintrer tropisk Vestafrika)

Hvidskægget Sanger *Sylvia cantillans* (0, 57/57, 2/2)

2011: 20/4, Blåvands Huk (RB), han med karakterer svarende til ssp. *cantillans*, *Troels Leuenhagen Petersen m.fl. (Foto). – 15-17/5, Bækbygaard Strand (RK), 2K han med karakterer svarende til ssp. *cantillans*, *Erik Enevoldsen, Jens Ballegaard, Peter Lafrenz m.fl. (Foto). Fundet i Blåvand tangerer datoen for tidligste iagttagelse

fra Skallingen i 1993 (Frich og Nordbjærg 1995). I Sverige, som har 66 fund af arten, var der i 2011 et enkelt fund i form af en 2K hun ringmærket primo juni på Hammarö Fågelstation i Värmland (Nya Svenska fågellistan 2012). (Sydeuropa; overvintrer nordlige del af tropisk Afrika)

Sorthovedet Sanger *Sylvia melanocephala* (0, 6/6, 1/1)

2011: 15/6-1/10, Blåvands Huk (RB), 2K+ han ringm., Bent Jakobsen m.fl. (Foto). Nominatformen ssp. *melanocephala* og den østlige underart ssp. *momus* har vingemål på hhv. 53-65 mm og 53-61 mm (Shirihai et al. 2001), hvorfor fuglen fra Blåvand med et vingemål på 60 mm ligger i overlapszonen for de to underarter. Efter at fuglen blev ringmærket 15. juni, troede de fleste, at den var trukket videre, men 25. juli blev den genfundet, da den igen hang i et ringmærkningsnet. Herefter fangedes fuglen igen 1. august, og fra 6. august blev fuglen nogenlunde regelmæssigt set (og især hørt) i fyrrekrattet ved Blåvand Fyr, men den var dog aldrig let at se og sås ofte kun ganske kortvarigt. På trods af, at fuglen rastede i området frem til 1. oktober blev den – så vidt vides – ikke fotograferet i felten. Hermed andet fund i Blåvand efter en hun blev ringmærket 20. juni 2007 (Kristensen et al. 2008). De tidligere danske fund stammer fra Christiansø (B) juni 1978, Hvide Sande (RK) maj 1982, Rømø (SJ) maj 1997, Skagen (NJ) maj 1997 og Møn (M) oktober 1998. (Sydeuropa; overvintrer Sydeuropa & Nordafrika)

Brun Løvsanger *Phylloscopus fuscatus*
(0, 45/45, 1/1)

2011: 22-27/10, Blåvand (RB), *Carsten Svejstrup Sørensen, Per Bo Hansen, Henrik Böhmer m.fl.

Fundet udgør det sjette fund for Blåvand-området på et for arten klassisk tidspunkt. (Østsibirien; overvintrer Indien til Øst- & Sydøstasien)

Vestlig Bjergløvsanger *Phylloscopus bonelli*
(0, 6/6, 1/1)

2011: 21-30/5, Anholt (ÅH), han syng., *Troels Eske Ortvad, *Andreas Hagerman, Kent Olsen m.fl. (Foto & Bånd).

Første fund siden en ringmærket fugl i Skagen (NJ) 31. maj 2005 (Kristensen et al. 2009) og første fund i Østjylland. Fuglen opholdt sig på en egetræsbevokset bakke nær havnen på Anholt. Den hørt kalde enkelte gange, hvorved søsterarten Østlig Bjergløvsanger *Phylloscopus orientalis* kunne udelukkes. Foruden godkendte fund af Vestlig Bjergløvsanger eksisterer der fire fund af Østlig/Vestlig Bjergløvsanger fra årene 1966, 1970, 1971 og 1982. (Sydvest- & Mellem-europa; overvintrer tropisk Afrika)

Rosenbrystet Tornskade *Lanius minor*
(3/3, 44/44, 2/2)

2011: 16-27/7, Skovmose, Sydals (SJ), 2K+ han, *Gert Lystrup Jørgensen m.fl. (Foto). – 15/8-1/9, Poulsker (B), 2K+, *Henrik Kristensen m.fl. (Foto).

Vestlig Bjergløvsanger, Anholt, 27. maj 2011. Foto: Kent Olsen

De første fund siden 2008, hvor der ligeledes var to fund (Kristensen et al. 2009). (Sydøsteuropa, Tyrkiet & Centralasien; overvintrer Sydlige Afrika)

Rosenbrystet Tornskade, Poulsker, 27. august 2011. Foto: Steen E. Jensen

Rødhovedet Tornskade, Halk Nor, 18. august 2011. Foto: Peter Nielsen

Rødhovedet Tornskade *Lanius senator*
(2/2, 36/36, 1/1)

1989: 14/5, Vrist, Harboøre Tange (RK), hun, Christian Hjort, Else Hjorth.

2011: 24/7-22/8, Halk Nor (SJ), 2K, formentlig hun, *Jørn Vinther Sørensen m.fl. (Foto).

Fundet fra Vrist er en datoforlængelse, da det tidligere er godkendt for 13. maj 1989 (Olsen 1991). (Sydeuropa; overvintrer tropisk Afrika)

Rødøjet Vireo *Vireo olivaceus* (0, 0, 1/1)

2011: 19-27/10, Bydiget, Mandø (SJ), 1K, *Eva Foss Henriksen,

Troels Leuenhagen Petersen, Kristian Laustsen m.fl. (Foto). Første forekomst for landet og det første fund i Skandinavien. SU har ikke kunnet afgøre, hvilken underart fuglen tilhørte, da underarterne er meget ens. Der er dog formodentlig tale om nominatformen, som yngler i Nordamerika og tilbringer vinteren i Sydamerika. Fundet omtales nærmere andetsteds i *Fugleåret 2011*. (Nord- & Sydamerika; overvintrer Sydamerika)

Ørkendompap *Bucanetes githagineus*
(0/0, 3/3, 1/1)

2011: 4/6, Christiansø (B), han, formentlig 2K, *Sebastian Klein, Peter Lyngs, Mikael Funch (Foto).

Rødøjet Vireo, Mandø, 21. oktober 2011. Foto: Peter Nielsen

Ørkendompap, Christiansø, 4. juni 2011. Foto: Sebastian Klein

Andet fund for Christiansø. Seneste danske fund stammer fra Agger Tange (NJ) og Thyborøn Havn (RK), 5. - 9. august 2007 (Kristensen et al. 2008). Sverige havde ligeledes ét fund i 2011, 18. - 19. maj, Hörte Hamn, Skåne (Nya Svenska fågellistan 2012), som muligvis drejer sig om samme individ, der sås på Christiansø. (Nordafrika & Mellemøsten)

Dværgværling *Emberiza pusilla* (0, 74/74, 3/3)

1999: 23/10, Blåvands Huk (RB), *Jørgen Munck Pedersen m.fl.

2011: 17/9, Grenen, Skagen (NJ), *Rolf Christensen, Erik Christophersen, Knud Pedersen m.fl. (Foto). – 30/9,

Nordsøen, ca. 56N; 5Ø, på skib nær platformen Nini East i Siri-feltet, *Frants Kjellerup Sørensen (Foto). – 20-23/10, Bydiget, Mandø (RB), *Klaus K. Nielsen m.fl. (Foto). Fuglen fra Nordsøen blev observeret i god kondition på et supply-skib ca. 180 km vest for Hvide Sande. Jævnfør afsnittet om definition af det danske havområde indgår fundet fra Nordsøen på lige fod med andre fund i opsummeringen over antallet af danske fund af arten. (Nordfinland & Nordrusland; overvintrer Kina & Sydøstasien)

Dværgværling, Mandø, 23. oktober 2011. Foto: Rune Sø Neergaard

Kategori D: Mulige undslupne fangenskabsfugle

Category D: Possible escapes

Bøffelend *Bucephala albeola* (0, 3/3, 1/1)

2011: 16-21/4, Gødstrup Engsø (S), ad. han, *John Faldborg, Torben Sebro m.fl. (Foto).

Hermed fjerde danske fund af arten. Det er bemærkelsesværdigt, at tre af disse fund er fra Sjælland. For en diskussion vedrørende kategorisering af de danske fund af arten se Kristensen et al. 2009. (Nordamerika)

Hjelmskallesluger *Lophodytes cucullatus*

2011: 30/5-17/6, Haderslev Havn (S), ad. han, *Morten Bentzon Hansen m.fl. (Foto).

Fuglen vurderes til at være samme fugl, der er set i området siden 2009 (Kristensen et al. 2010, Neergaard et al. 2011). (Nordamerika)

Kategori E: Sandsynlige eller sikre undslupne fangenskabsfugle

Category E: Likely or certain escapes

Rosapelikan *Pelecanus rufescens* (0/0, 2/2, 1/1)

2011: 9/9, Røsnæs (S), trk., *Lene Smith, *Ragnar Smith m.fl. (Foto). – 10/9, Hovvig (S), trk., *Jesper Kjær

Hjelmskallesluger, Haderslev Havn, 4. juni 2011. Foto: Kjeld Lund

Pedersen. – 10/9, Kikhavn (S), trk., *Michael Trasborg. – 10/9, Gilbjerg hoved (S), trk., *Jens Lind. – 11-25/9, Holløse Bredning (S), Troells Melgaard m.fl. (Foto). – 26/9, Gilbjerg hoved (S), trk., *Bo T. Johansen. Hermed tredje fund af arten i Danmark; de tidligere drejer sig om 20. - 27. august 1989, Skagen (NJ) og 28. august 1989, Ørsted (ØJ) - regnes for samme fugl (Olsen 1991) samt 3. - 4. august 1992, Dragør Sydstrand (S) (Frich & Nordbjærg 1994). Årets fugl var forsynet med en rød ring om venstre ben, hvilket viser, at fuglen har haft en fortid i fangenskab. Derfor placeres fundet i kategori E – i lighed med tidligere fund. Det var først, da fuglen slog sig ned i Holløse Bredning, at fuglen blev bestemt til Rosapelikan. Fundet viser, at man skal

Rosapelikan, Holløse Bredning, 11. september 2011. Foto: Axel Mortensen

være forsigtig mht. artsbestemmelse af trækkende pelikaner. Rosapelikan optræder spontant i Egypten, men i Europa vil det være svært at påvise en spontan trækgæst pga. risikoen for undslupne fangenskabsfugle. (Afrika)

Jagtfalk *Falco rusticolus*

2011: 15/1, Hanstholm (NJ), 3K+ hvid form, *Bjarne Nørby (Foto).

Fuglen viste ingen synlige tegn i form af ringe eller stropper på at have været i fangenskab. Alligevel vurderer SU det for overvejende sandsynligt, at der er tale om en undsluppen fangenskabsfugl, da fund af spontane adulte hvide grønlandske Jagtfalke i Europa er ekstremt sjældne. Endvidere er denne form eftertragtet og ret hyppig i fangenskab. (Nordligste Nordamerika, nordligste Europa & Sibirien).

Hybrider

Records involving hybrids

Troldand x Halsbåndstroldand *Aythya fuligula x Aythya collaris*

2011: 22/2-6/3, Gavnø (S), ad. han, *Troels Eske Ortvad, *Sebastian Klein m.fl. (Foto). – 3/4, Grenå Engsø, (ÅH), ad. han, *Kent Olsen (Foto). – 19/4, Vilsted Sø (NJ), ad. han, *Kent Olsen (Video).

Fuglen ved Gavnø er sandsynligvis genganger fra samme lokalitet i marts 2006 (Kristensen et al. 2007).

Hvidøjet And x Taffeland *Aythya nyroca x Aythya ferina*

2011: 25/7, Slivso, Haderslev (SJ), ad. han, *Tim Hesselballe Hansen, *Rasmus Strack (Video). – 11/11-31/12, Stege Sukkerfabriks jordbassiner (M), hun/1K, *Johnny Madsen, Rasmus Strack m.fl. (Foto og Video).

Fundet fra Slivso udgør det første godkendte fund af denne hybridtype fra Jylland.

Grønland – Kategori A

Greenland – Category A

Fiskeørn *Pandion haliaetus* (2/2, 2/2, 0)

2010: 13-15/8, Kanajorsuit, Nordlandet, Nuuk, Vestgrønland, *Ulla Lynge via Lars Witting (Foto). (Nordamerika, Europa & Asien)

Amerikansk Hjejle *Pluvialis dominica* (?, ?, 1/1)

2011: 22/9, Vejrstationen Danmarkshavn, Nordøstgrønland, 1K, *Jørn Ladegaard via David Boertmann (Foto). Der er kun ét tidligere fund fra Nordøstgrønland 24. maj 1982 (Boertmann 1994). Arten er årlig i Vestgrønland og har ynglet i Nordgrønland (Boertmann 1994). (Arktisk Nordamerika; overvintrer Sydamerika)

Troldand x Halsbåndstroldand, Grenå Engsø, 3. april 2011. Foto: Kent Olsen

Tyknæbbet Dværgryle *Calidris pusilla* (0, 3/3, 0)

2010: 5/9, Nipisat Sund, Nuuk, Vestgrønland, 1K, *Lars Witting (Foto). (Arktisk Nordamerika; overvintrer sydlige USA, Mellem- & Sydamerika)

Stribet Ryle *Calidris melanotos* (12, 14, 0)

2009: 8-12/6, Zackenberg, Nordøstgrønland, *Jannik Hansen.

2010: 8-12/6, Zackenberg, Nordøstgrønland, *Jannik Hansen, Tomas Roslin (Foto).

Artens forekomst i Grønland er veldokumenteret, og fund efter 2010 skal ikke forelægges SU. (Arktisk Nordamerika & Sibirien; overvintrer Sydamerika)

Prærieløber *Tryngites subruficollis* (0, 2/2, 0)

2010: 5-7/9, Nipisat Sund, Nuuk, Vestgrønland, 1K, *Lars Witting, *Martin Kviesgaard, *Per Jansen, *Hasse Hedemand.

Andet fund i Grønland. Første fund er fra 21/10 1977 i Nuuk, Vestgrønland (Boertmann 1994). (Arktisk Nordamerika; overvintrer Sydamerika)

Langnæbbet Sneppeklire *Limnodromus scolopaceus* (0, 1/1, 1/1)

2011: 10/8, Constable Pynt, Nordøstgrønland, ad. sdr., *Arne Hegemann (Foto).

Andet fund i Grønland. Første fund er fra september 1967 i Godhavn på Disko i Vestgrønland (Boertmann 1994). (Nordamerika & nordøstlige Sibirien; overvintrer sydlige USA & Mellemamerika)

Lille Gulben *Tringa flavipes* (2/2, 2/2, 1/1)

2011: 28/5, Zackenberg, Nordøstgrønland, *Lars Holst Hansen (Foto). (Nordamerika; overvintrer Sydamerika)

Løvsanger *Phylloscopus trochilus* (1/1, 1/1, 0)

2004: 13/10, Qaqortoq By, Vestgrønland, 1K+, død, indleveret til Grønlands Naturinstitut i Nuuk via David Boertmann (Foto).

Andet fund i Grønland. Første fund er fra september 1937 i Hold With Hope, Nordøstgrønland (Boertmann 1994). (Europa; overvintrer tropisk Afrika)

Fyrresanger *Dendroica pinus* (1/1, 1/1, 0)

2010: 25/10, Nordlandet, Nuuk, Vestgrønland, *Inge Bisgaard via Lars Witting (Foto).

Andet fund i Grønland. Første fund er fra 1. oktober 1899 i Nuuk, Vestgrønland (Boertmann 1994). (Nordamerika)

Årsrapporten

Species considered for regional reports

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

2011: 7/5, Langerhuse, Harbøre (RK), 2 ad. sdr., *Stephan Skaarup Lund (Foto). – 8/5, Bulbjerg (NJ), 2 ad. sdr. rst. senere trk., *Tonny Ravn Kristiansen. – 14/5, Bygholm Vejle (NJ) (NJ), 2 ad. sdr. trk., *Tim Andersen,

*Stig Kjærgaard Rasmussen. – 31/5-20/6, Agger Tange (NJ), 2 ad. sdr. i yngleforsøg, Henrik Haaning Nielsen m.fl. (Foto).

De to fugle på Agger Tange havde tydeligvis redeplads i en koloni af Splitterne *Sterna sandvicensis*. Parret fik to unger, men begge disse døde desværre, inden de var flyvefærdige. Fundet fra Langerhuse udgør det første godkendte fund fra RK siden 2003. Fund af Sandterne udenfor Vadehavsregionen skal godkendes af SU.

Grønspætte *Picus viridis*

2003: 13/11 til 29/6 2006, Nordsjælland (S), adult, *Jens Hjerrild Hansen m.fl.

2004: 7/5, Ornum Strand (S), *Jan Speierman.

Fuglen fra Nordsjælland sås på en række nordsjællandske lokaliteter fra Korshage i vest til Helsingør i øst. Fund af Grønspætte på Sjælland skal fra 1. januar 2008 ikke længere godkendes af SU (Nyt fra Sjældenhedsudvalget, marts 2008).

Endnu ikke færdigbehandlede sager

Records still under consideration

Lille Canadagås *Branta hutchinsii* 2004: maj, Borreby Mose (S). – 2005: 21-22/3 og 25/4-12/5, Margrethe Kog (SJ). – 2006: 11/3, Ribe Holme (RB).

Blåstjert *Tarsiger cyanurus* 2008: 6/6, Nørre Alslev, Falster (LF), syng.

Husrødstjert *Phoenicurus ochurus* med karakterer svarende til ssp. *phoenicoroides* 2000: 27/11-1/12, Hirtshals Havn (NJ), 1K+ han. – 2005: 20/12, Anholt (ÅH), 1K+ han.

Hvidkronet Stenpikker *Oenanthe leucopyga* 2010: 30/6-3/7, Store Vrøj, Saltbæk Vig (S), 2K.

Gærdesanger *Sylvia curruca* med karakterer svarende til ssp. *minula*/halimodendri 2010: 29/10-1/11, Ørkenen, Anholt (ÅH).

Iberisk Gransanger *Phylloscopus ibericus* 1988: 9-22/5 Moesgaard, Aarhus (ÅH). – 2007: 11-27/5 Viborg (NJ), syng.

Forkastede sager

Records not accepted

- Kuhls Skræpe *Calonectris diomedea* 2011: 15/9, Lild Strand (NJ). – 7/10, Anholt Havn (ÅH).
- Topskarv *Phalacrocorax aristotelis* 1984: 28/4, Arup Vejle (NJ). – 1985: 18/4, Glombak Vejle (NJ). – 2011: 26/7, Thorsminde Havn (RK). – 20/10, Hirtshals Havn (NJ).
- Amerikansk Sortand *Melanitta americana* 2011: 24/3, Kikhavn (S), han. – 28/3, Fredericia Østerstrand (VE), han.
- Ørnevåge *Buteo rufinus* 2011: 3/7, Skandinavisk Dyrepark, Nødager (ÅH).
- Jagtfalk *Falco rusticolus* 2011: 2/2, Råbjerg Stene (NJ).

- 3/3, Lille Vildmose (NJ). – 14/4, Ovstrup Hede (RK).
- Spidshalet Ryle *Calidris acuta* 2011: 23/9, Grønningen, Blåvand (RB), ad.
- Prærieløber *Tryngites subruficollis* 2011: 23/9, Grønningen, Blåvand (RB), 1K.
- Tyndnæbbed Måge *Chroicocephalus genei* 2011: 24/3, Slivsvø, Haderslev (SJ), sdr.
- Kalanderlærke *Melanocorypha calandra* 2011: 3/6, Gedser Fuglestation (LF), trk.
- Citronvipstjert *Motacilla citreola* 2010: 2/5, Grenen, Skagen (NJ), hørt trk. – 2011: 13/5, Grenen, Skagen (NJ), hørt trk. – 3/9, Blåvandshuk (RB), trk.
- Middelhavsstenpikker *Oenanthe hispanica* 2011: 21/7, Asserbo (S), 2K hun. – 12/11, Hvide Sande (RK), 1K.
- Sydlig Stor Tornskade *Lanius meridionalis* 2011: 22/10, Vester Vedsted Enge (RB), ad.

Referencer 2011

- Amstrup, O., A.S. Frich, K. Pedersen & K. Thorup 2004: Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2003. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 98: 174-188.
- Amstrup, O., A.S. Frich, T.H. Hansen, H.H. Nielsen, K. Pedersen & K. Thorup 2006: Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2005. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 100: 359-371.
- Amstrup, O., A.S. Frich, T.H. Hansen, K. Pedersen & K. Thorup 2005: Sjældne fugle i Danmark og Grønland 2004. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 99: 169-181.
- Artsobservationer.no 2012: <http://artsobservationer.no/fugler/>.
- BOU 2012: <http://www.bou.org.uk/wp-content/uploads/2012/05/British-List-2011.pdf>.
- BBRC 2012: <http://www.bbrc.org.uk/>.
- Boertmann, D. 1994. An annotated checklist to the birds of Greenland. – Meddelelser om Grønland, Bioscience 38, 63 pp.
- CDNA 2012: Dutch rarities committee, the Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA): <http://www.dutchbirding.nl/cdna.php?gevallen=4&lang=en>.
- Club300.de 2012: <http://www.club300.de/>.
- DMI 2012: <http://www.dmi.dk/dmi/index/danmark/ugeberetning.htm>.
- Eagles of Estonia 2012: <http://www.kotkas.ee/ENG/life.html>.
- Finlands RC 2012: The Finnish National Rarities Committee: <http://www.birdlife.fi/english/rc/index.shtml>.
- Frich, A. S. & L. Nordbjærg 1994: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1992. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 88: 99-110.
- Frich, A.S. & L. Nordbjærg 1995: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1993. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 89: 101-110.
- Irish Birding 2012: http://www.irishbirding.com/birds/web/Display/sighting/31875/Red_Alert.html.
- Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2008. Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2007. – Fugleåret 2007: 117-135.
- Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2009. Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2008. – Fugleåret 2008: 122-143.
- Kristensen, A.B., A.S. Frich, T.E. Ortvad & M. Schwalbe 2010. Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2009. – Fugleåret 2009: 131-151.
- Lange, P., R. Kristensen & P. Lindballe 2002: Fugle i Danmark 1999 og 2000. Årsrapport over observationer. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 96: 91-144.
- Latvijas Putni 2012: http://www.ornitofaunistika.com/lvp/lvp_oenple.htm.
- Neergaard, R.S., A.B. Kristensen, A.S. Frich, T.E. Ortvad, K. Pedersen, M. Schwalbe & R. Strack 2011: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 2010. – Fugleåret 2010: 125-144.
- NSKF 2012: Norsk Sjeldenhetskomite for Fugl: <http://www.birdlife.no/organisasjonen/nskf/norgeslisten.php>.
- Nya Svenska fågellistan 2012: <http://c3.anthus.nu/>.
- Nyhedsbrev fra Sjældenhedsudvalget, februar 2012: http://www.netfugl.dk/news.php?id=show&news_id=9414f4a8f5e7094f.
- Nyt fra Sjældenhedsudvalget, marts 2008: http://www.netfugl.dk/news.php?id=show&news_id=20447d81d81f03d6.
- Olsen, K. M. 1991. Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1989. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 85: 20-34.
- Rasmussen, P.A.F. 1997: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1995 og 1996. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 91: 133-150.
- Rasmussen, P.A.F. 1998: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1997. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 92: 253-267.
- Rasmussen, P.A.F. 1999: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1998. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 93: 127-140.
- Rare Bird Alert 2012: <http://www.rarebirdalert.co.uk/RealData/gallery.asp?SpeciesID=11470&L1=0&L2=&L3=&level=4&From=&To=&TakenFrom=01%20Jan%202011&TakenTo=31%20Dec%202011&PhotoBy=0>.
- Rare Birds in Spain 2012: <http://www.rarebirdspain.net/arbsr1112.htm>.
- Raritetskommittén 2012: <http://www.sofnet.org/rk/sveriges-fageltaxa>.
- Shirihai, H., G. Gargallo, A.J. Helbig 2001: Sylvia Warblers. Princeton University Press. New Jersey, USA.
- Thorup, K. & H.H. Nielsen 2000: Sjældne fugle i Danmark og Grønland i 1999. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 94: 157-170.
- Udenrigsministeriet 2012: <http://um.dk/da/politik-og-diplomati/retsorden/folkeretten/havret/>.
- Voous, K.H. 1977: List of recent Holarctic Bird Species. – British Ornithologist's Union.
- Waarneming.be 2012: <http://waarneming.be/soort/view/1563?from=2011-01-01&to=2011-12-32&prov=0&maand=0&rows=20&os=0>.

Rettelser til SU-rapport nr. 14

DOFT. 81: 109-120

S. 111. Hvidnæbbet Lom. 1963: 4.12. Dato skal være 12.4.

Rettelser til SU-rapport nr. 26

DOFT 91: 133-150

S. 143. Høgeugle. 1995: 30.11.1995, samt 2.2 og 8.3 1996, Mårum Station, Grib Skov (S). Førstedato skal være 19.11 1995.

Rettelse til SU-rapport nr. 37

Fugleåret 2006 årgang 1 2007: 99-113

S. 100: Steppenhøg, 2005: 12.10, Rørvig (S), 1K trk. Tid og sted skal være: 8.10, Hovvig, Rørvig (S).

Rettelser til SU-rapport nr. 41

Fugleåret 2010 årgang 5 2011: 125-144

S. 125: Listen over skribenter på rapporten skal være: Rune Sø Neergaard, Andreas Bruun Kristensen, Alex Sand Frich, Troels Eske Ortvad, Knud Pedersen, Michael Schwalbe og Rasmus Strack.

S. 128: Følgende tekst er fejlagtigt kommet med nederst i tekststykket vedrørende Kuhls Skråpe: Foto: Storskråpe, Gilleje, 25. august 2010: Foto: Jens Søgaard Hansen – gerne stort – forstør billede også selvom det

bliver grynet – se størrelse. http://www.netfugl.dk/pictures.php?id=showpicture&picture_id=35399

Rune Sø Neergaard (rsn@netfugl.dk)
Ny Kastetvej 32, 1. sal, lejlighed 18
9000 Aalborg

Alex Sand Frich (asf@tuknet.dk)
Mejerivænget 20
7160 Tørring

Andreas Bruun Kristensen (anbrkr@yahoo.dk)
Æbeløgade 46, 2
2100 København Ø

Troels Eske Ortvad (teortvad@gmail.com)
Arkonagade 21, 3.tv.
1726 København V

Knud Pedersen (kninge@lic-mail.dk)
Eratosvej 20
9990 Skagen

Michael Schwalbe (m.schwalbe@mail.dk)
Hygumvej 7, Fole
6510 Gram

Rasmus Strack (malerfirmaetrs@sol.dk)
Fredrikssundvej 259a, 4. tv
2700 Brønshøj

Rødøjet Vireo på Mandø onsdag d. 19/10 2011 – om fundet af en ny art for Skandinavien

Af Troels Leuenhagen Petersen

Rødøjet Vireo, Mandø, 21.oktober 2011. Foto: Peter Nielsen

Imens en betragtelig del af birder-Danmark traskede rundt på Bornholm under Feltræf 2011, havde tre birdere valgt at bruge hele uge 42 på Mandø, den lille vadehavso syd for Fanø. Kristian Laustsen og Troels Leuenhagen Petersen havde lånt Kristians svigerforældres sommerhus på øen, og havde forberedt deres besøg i månedsvis, så de var klar til de arter, de havde tænkt sig at finde i ugens løb. Et par dage senere ankom også den lokale Esbjerg-birder Eva Foss Henriksen, som havde lejet sig ind på et værelse i byen.

Vejret i uge 42 var præget af hård vestenvind og en del regn, men de tre birdere tilbragte alle de lyse timer i felten, i jagten på den store gevinst. Om morgenen d. 19. oktober luskede Eva rundt på jagt efter Hvidbrynede Løvsangere, imens Kristian og Troels først luskede byen tynd, og sidenhen krattene på ydersiden af klitrækken. Der skete ikke det store i morgentimerne, så Kristian og Troels købte fire pilsnere hos købmanden: nu skulle der luskes på sydenden af bydiget – en giftig lokalitet med læ for vinden. Netop ankommet

opdagede de, at Eva også havde valgt denne lokalitet. Og hun var tydeligt optaget af en fugl, så Kristian nærmede sig langsomt, mens Troels fiskede teleskopet op af tasken et godt stykke bag Kristian.

I minutterne forinden havde Eva set en lille, lys fugl gøre et hurtigt udfald fra en busk 40 m nede ad stien. Næste gang fuglen gjorde et udfald, havde Eva kikkerten rettet mod fuglen, og så i glimt en usædvanligt lys, hvidgylden bug på en fugl med et forbløffende stort, hvidt øjenbryn. Hendes tanker for afsted - *endelig en hvidbrynet?* Fuglen virkede dog for rundmavet og tung, så hun pakkede hurtigt sammen og gik tættere på, nu med kameraet parat.

Pludselig fløj fuglen lavt forbi Eva. Hun passerede langsomt tilbage forbi stedet og havde nu fuglen i medlys, og bemærkede at den var lys grågrønlig, havde et lidt tungt hoved, og lang vinge, samt et kraftigt næb, lige og Gulbugeagtigt. Eva var rådvild og spurgte sig selv: *En tyk, sær Løvsanger?* Hovedstriberne var lidt diffust belyste og kunne stadig bortforklares, men issen

havde en særpræget grå farve. Det hvide øjenbryn stod fyldigt op bag øjet – *en Sivsanger med grønlig ryg? men med det næb?* Så sås en lille skarp, mørk linje mellem det lyse bryn og den grå isse – det karakteristiske dobbelte øjenbryn – og arter som Tamarisksanger og Nordsanger farer igennem tankerne. Men fuglen havde ingen vingebånd. *Hvad i alverden er det? tænkte Eva.*

Ingen ved hvor lang tid der gik, og Eva havde ikke opdaget selskabet, da Kristian på 30-40m afstand løftede kikkerten for at opklare hvad det var, Eva havde kameraet rettet mod. Endnu før Eva opdagede Kristian, udbød han lynhurtigt de uforglemmelige ord "*Troels, så er det nu. Det ligner sgu en Rødøjet Vireo!*". Eva havde sikret sig fotodokumentation af fuglen, men var ramt af hitfeberen, stod fortvilende alene med fuglen, og kunne ikke få sig selv overbevist om bestemmelsen. Så overraskelsen og lettelsen var stor, da også Kristian havde set fuglen, og omgående bestemt den. Fuglen forsvandt i samme øjeblik ned i buskadset på digets skråning, og Troels havde kun set en prik gå ned. En frustrerende fornemmelse!

Eva bakkede et par meter og stod nu sammen med Kristian og Troels – tre blussende ansigter så på hinanden og smilede. Dét her var for sindssygt! På kameraet fremviste Eva et foto af fuglen, og Troels og Kristian var nu stensikre på bestemmelsen: Rødøjet Vireo – ny art for Skandinavien! Fuglen viste sig ikke de næste par minutter, og nervøsiteten voksede. Eva ringede til Niels Knudsen, som også var på øen, og overbragte ham nyheden (med en god portion jysk beskedenhed). Niels var omgående på vej, og Troels besluttede sig for at vente med at nærme sig fuglen, til Niels var ankommet. Der blev ikke taget nogle chancer!

I mellemtiden meldte Troels fuglen ud på DOFCall med beskeden "*ons 13:25- rødøjet vireo rst. sydende af bydidiget Mandø. Foto. EFH* Kla TLP (ring IKKE!)*". Tilføjesen "*ring ikke!*" skyldtes naturligvis en mikstur af glæde, stress og frustration hos Troels, som endnu ikke havde set fuglen. Tilføjesen respekteredes, pånær ét forgæves opkald fra Bornholm. Troels ringede til Per Poulsen, som omgående rykkede, sammen med et hold

havobs'ere fra Vejers. Kortegen på seks biler splittedes hurtigt, da kun få kunne følge Munkens tempo.

Tilbage på Mandø ankom Niels efter fem uddholdeligt lange minutter. Sammen med Troels listede han sig hen ad markvejen, og godt 30m henne opdager de fuglen, fouragerende dybt inde i en brombærbusk. Lettelsen var stor, da Troels – uden at fjerne blikket fra fuglen – vendte tommelfingeren opad i retning af Kristian og Eva – den lykkelige finder. Niels og Troels listede sig tilbage, så alle fire observatører kunne holde øje med fuglen på behørig afstand. Troels fiskede de (belejligt indkøbte) fire pilsnere op af tasken, og der blev skålet.

Snart ankom de første fastlandstwitchere, som så fuglen efter 5-10 minutter. Overraskende hurtigt herefter ankom bl.a. Jørgen Munck. Et par lokale landmænd var dog så fortørnede over twitchernes kørsel på øen, at det krævede flere minutters søforklaring, før de senest tilkomne birdere fik set fuglen. Twitchernes glæde var stor, men til at føle på, for tidevandet nærmede sig +60 cm, hvor færdsel til fastlandet frarådes. Stemningen var både euforisk og stressende, i takt med at flere birdere kom, og der blev satset helt frem til en vandstand på +75 cm. På førstedagen nåede ca. 30 twitchere at se fuglen, bl.a. Tim Hesselballe, som i 2006 fandt Stribet Sanger på øen – også en ny art for Skandinavien.

Rolf Christensen havde sikret sig lift fra Skagen til Mandø, og ankom ved næste ebbe – omkring midnat – samtidig med de første twitchere fra feltræffet. Fuglen blev genfundet ved daggry, den følgende dag, og den eksklusive yank holdt til i området indtil d. 27. oktober, til glæde for et stort antal tilrejsende – heriblandt tyske twitchere.

Forekomst i Vestpalæarktis:

Ikke overraskende er arten truffet flest gange i Storbritanien, som pr. 2011 har 169 fund totalt, hvoraf de 47 er fra Scilly-øerne i sydvest. Frankrig har 29 godkendte fund, Azoerne 24, Island 22, imens arten er truffet syv gange i Holland.

Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2011

Sammenskrevet og redigeret af Timme Nyegaard

Rapport nr. 14 om Danmarks truede og sjældne ynglefugle fra DOF's Caretakerprojekt

Roverneunger på Saltholm 2011. Foto: Jan Bolding Kristensen

Indledning

Nærværende rapport er den 14. årsstatus for Danmarks truede og sjældne ynglefugle og indtil videre den sidste i rækken, da projektbevillingen er ved at løbe ud. Rapporten er sammensat af bidrag fra en række frivillige artsansvarlige caretakere, sammenskrevet og fagligt kvalitetssikret under redaktion af Timme Nyegaard.

Årsrapporten 2011 er publiceret på DOF's hjemmeside (www.dof.dk/caretaker) og forventes sidst i 2012 desuden publiceret i værket *Fugleåret 2011*, ligesom det også var tilfældet med de fem seneste årsrapporter.

Alle artscaretakere takkes varmt for et godt samarbejde omkring dataindsamlingen. I foråret modtog projektet den triste meddelelse, at engsnarren havde mistet sin mangeårige caretaker, Mark Pedersen, der efter et sygdomsforløb var afgået ved døden. Posten er nu overtaget af John Grynderup Poulsen. Henrik Møller Thomsen supplerer fremover Bjarke Laubek som artsansvarlig caretaker for sangsvane. Den aktuelle liste over artsansvarlige caretakere er vist i tabel 1.

Ligeledes takkes alle observatører, der efter mange timers feltarbejde har leveret deres registreringer af ynglefugle til projektet eller gennem DOFbasen. Thomas Nordby takkes for at have læst sproglig korrektur på rapporten. Endelig skal der rettes en stor tak til Aage V. Jensen Naturfond for den økonomiske støtte til

projektet, som har muliggjort DOF's indsamling af data om de sjældne og truede ynglefugle samt udgivelsen af nærværende rapport.

Der er ikke modtaget bestandsopgørelser for Rød Glente, Storspove og Engsnarre i 2011, og disse arter er derfor ikke omfattet af denne rapport:

Særlige resultater af overvågningen i 2011

40 artsansvarlige caretakere og 250 "menige" caretakere overvågede i 2011 sammenlagt 44 forskellige arter af truede og sjældne ynglefugle (tabel 1). Hertil kommer et stort antal observatører, der har rapporteret deres observationer enten via DOFbasen eller direkte til de artsansvarlige caretakere.

Der var mange positive overraskelser i ynglesæsonen 2011. Den største var dog nok, at et par af korttået lærke blev fundet ynglende på Rømø, hvor de fik mindst én unge på vingerne. Det er første ynglefund af arten i Nordeuropa. Den er spået at rykke sit udbredelsesområde mod nord, bl.a. til Nordtyskland, Danmark og Skåne som følge af forventede klimaændringer (Huntley et al. 2007), men der var nok ingen, der havde forventet et ynglefund allerede i 2011, og så endda succesfuldt.

Table 1. Sammenfatning af resultaterne af overvågningen af de truede og sjældne ynglefugle i 2011. Under dækning angiver +++, at arten vurderes godt dækket (alle ynglepar er formodentlig registreret), ++ angiver en middeldg dækning (alle ynglepar kunne ikke registreres, men tilfredsstillende nok til at vurdere bestandsstørrelsen), + angiver en dårlig dækning (kun tilfældige yngleforekomster er kendt), der ikke er tilstrækkelig til at foretage en bestandsvurdering ud fra, og - angiver projektarter, der ikke er modtaget bestandsopgørelse for i 2011. I sidste kolonne er de artsansvarlige caretakere nævnt samt det totale antal deltagere i caretakergruppen for arten angivet, begge dele pr. 1/4 2012.

Art	Ynglepar	Lokaliteter	Dækning	Artsansvarlig caretaker
Mallebuk <i>Fulmarus glacialis</i>	0	0	+++	Albert Schmidt (1)
Sort stork <i>Ciconia nigra</i>	0	0	++	Jørgen Jensen (1)
Hvid stork <i>Ciconia ciconia</i>	1*	1*	+++	Hans Skov (1)
Skestork <i>Platalea leucorodia</i>	101	5	+++	Jan Skriver (1)
Sangsvane <i>Cygnus cygnus</i>	5	5	+++	Bjarke Laubek/Henrik M. Thomsen (2)
Rødhovedet and <i>Netta rufina</i>	8	2	++	Brian Lyngsøe Nilsson (2)
Stor skallesluger <i>Mergus merganser</i>	62-70	36	++	Jan Blichert-Hansen (18)
Rød glente <i>Milvus milvus</i>	-	-	-	Gert Hjembæk (42)
Havørn <i>Haliaetus albicilla</i>	38	38	+++	Erik Ehmsen (76)
Blå kærhøg <i>Circus cyaneus</i>	0	0	++	Keld Bakken (1)
Hedehøg <i>Circus pygargus</i>	22-25	22-25	++	Lars Rasmussen/Michael Clausen (11)
Kongeørn <i>Aquila chrysaetos</i>	2	2	+++	Tscherning Clausen (4)
Fiskeørn <i>Pandion haliaetus</i>	3	3	++	Leif Novrup (4)
Lærkefalk <i>Falco subbuteo</i>	13-21	13-21	++	Iben Hove Sørensen (7)
Vandrefalk <i>Falco peregrinus</i>	4	4	+++	Niels Peter Andreasen (13)
Engsnarre <i>Crex crex</i>	-	-	-	John Grynderup Poulsen (1)
Trane <i>Grus grus</i>	140-168	112	++	Palle A. F. Rasmussen (10)
Hvidbr. præstekrave <i>Charadrius alexandrinus</i>	61	4	++	Ole Thorup (1)
Hjejle <i>Pluvialis apricaria</i>	3	3	++	Egon Østergaard (1)
Engryle <i>Calidris alpina schinzii</i>	160-163	14-15	++	Hans Christophersen (1)
Brushane <i>Philomachus pugnax</i>	36-40	5	++	Iben Hove Sørensen (1)
Stor kobbersneppe <i>Limosa limosa</i>	557-576	19-24	++	Michael Clausen (1)
Storspove <i>Numenius arquata</i>	-	-	-	John Frikke (2)
Svaleklire <i>Tringa ochropus</i>			+	Erik Groth-Andersen (6)
Tinksmed <i>Tringa glareola</i>	94	-	++	Egon Østergaard (1)
Stenvender <i>Arenaria interpres</i>			+	Palle A. F. Rasmussen (1)
Sorthovedet måge <i>Larus melanocephalus</i>	13-14	7-11	++	Lars Hansen (1)
Dværgmåge <i>Larus minutus</i>	2	1	+++	Henrik Haaning Nielsen (1)
Baltisk sildemåge <i>Larus fuscus fuscus</i>	2-4	1	++	Lars Hansen (1)
Sandterne <i>Gelochelidon nilotica</i>	1	1	+++	Ole Thorup (1)
Rovterne <i>Hydroprogne caspia</i>	5	1	+++	Mikkel Willemoes (1)
Splitterne <i>Sterna sandvicensis</i>	5.100	9	+++	Thomas Bregnballe/Jens Gregersen (2)
Sortterne <i>Chlidonias niger</i>	43	3	+++	Knud N. Flensted (1)
Kirkeugle <i>Athene noctua</i>	55	55	++	Benny Kristensen (21)
Mosehornugle <i>Asio flammeus</i>	5	5	++	Niels Knudsen (2)
Perleugle <i>Aegolius funereus</i>	3	3	++	Klaus Dichmann (16)
Natravn <i>Caprimulgus europaeus</i>	490-530	114-119	++	Ole F. Jensen (15)
Biæder <i>Merops apiaster</i>	3	2	++	Magnus Bang Hansen (1)
Vendehals <i>Jynx torquilla</i>			+	Egon Østergaard (2)
Korttæt lærke <i>Calandrella brachydactyla</i>	1	1		Thorkil Brandt (1)
Toplærke <i>Galerida cristata</i>	2	1	++	Anders Østerby (1)
Hedelærke <i>Lullula arborea</i>	350-450	200-250	++	Ursula Burmann (2)
Markpiber <i>Anthus campestris</i>	2	2	++	Knud Pedersen (1)
Vandstær <i>Cinclus cinclus</i>	1	1	++	Erik Dylmer (4)
Drosselrørsanger <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	6-8	5-7	++	Ursula Burmann (1)
Stor tornskade <i>Lanius excubitor</i>	4-6	3-5	++	Niels Peter Brøgger (2)
Pirol <i>Oriolus oriolus</i>	8-11	6-8	++	Børge L. Rasmussen (3)

* Derudover et forvildet ynglepar bestående af tamfugle.

Af andre overraskelser kan nævnes hele 3 ynglefund af hjejle, som ellers var formodet helt forsvundet fra Danmark. Det samme kan siges om hvid stork, hvor et vildt storkepar gjorde yngleforsøg for første gang siden 2004.

Tranen fortsætter sin kraftige bestandsvækst, og sangsvane ser ud til at være godt etableret i det nordjyske landskab. Også rovtterne ser ud til for alvor at være genindvandret med så meget som 5 ynglepar på Saltholm i 2011. Fiskeørn ynglede med hele 3 par i 2011, og det skal blive spændende at følge, om den længe ventede ekspansion står for døren.

Biæder ynglede igen i Danmark i 2011 og endda med 3 par. Siden 2004 har arten kun ynglet en enkelt gang i 2008. Noget overraskende udviste stor kobbersneppe ganske stor bestandsfremgang, hvilket måske skal ses som resultat af stor ungeproduktion de senere år.

Lille fluesnapper er ikke umiddelbart omfattet af overvågningen i Caretakerprojektet, men det første sikre ynglefund siden et fund i Østjylland i 1993 bør nævnes. Parret ynglede på Christiansø, hvor de blev set med mindst et og muligvis hele to kuld unger (Kofod 2012).

På den negative side kan nævnes at brushanebestanden fortsat rasler ned i et tempo, som ikke tyder godt for artens fremtidsudsigter som dansk ynglefugl. Stor tornskade havde et katastrofalt dårligt år i 2010, hvilket desværre fortsatte i 2011. Dette skal muligvis ses i sammenhæng med de to forudgående hårde vintre.

Statsligt samarbejde

DOF og Institut for Bioscience ved Aarhus Universitet (tidl. DMU) har etableret et samarbejde i forbindelse med den statslige overvågning under NOVANA (det Nationale Overvågningsprogram for VAndmiljøet og NAturen), hvor der sker en gensidig udveksling af oplysninger om de truede og sjældne ynglefugle. Af arter omfattet af denne rapport, og som ikke overvåges årligt i NOVANA, var der i 2011 særligt fokus på hedeheg, trane, tinksmed og mosehornugle. Data om disse arter i nærværende rapport inkluderer resultater fra myndighedernes målrettede overvågning. En række arter dækkes i NOVANA udelukkende på baggrund af DOF's dataindsamling, hvoraf engsnarre, natravn og hedelærke bliver analyseret i et særligt samarbejde, hvor yngleudbredelsen vurderes ud fra rapporteringer i DOFbasen.

Endelig indgår DOF i grønne partnerskaber omkring hedeheg og kirkeugle, som bl.a. omfatter samarbejde med relevante kommuner og Naturstyrelsens lokale enheder.

Projektets baggrund og formål

2011 var den 14. sæson i træ, hvor DOF indsamlede data om en række af Danmarks mest truede og sjældne ynglefugle. Det var desuden tredje år, hvor dette skete i regi af Caretakerprojektet, der desuden har til formål at overvåge Danmarks 200 vigtigste fuglelokaliteter.

Projektets artsdel har til formål at:

- indsamle kvalificerede data om de truede og sjældne ynglefugle, der muliggør en årlig eller næsten årlig statusopgørelse
- øge offentlighedens opmærksomhed på vort fælles ansvar for at sikre dansk natur af tilstrækkelig kvalitet som levested for sjældne fuglearter
- udgive en årlig, illustreret rapport om resultaterne af dataindsamlingen
- aktivere de fagligt interesserede amatørornitologer i et vigtigt landsdækkende projekt
- afholde kurser og lignende arrangementer, hvor caretakerne uddannes og kan netværke
- udarbejde hjemmesider for hver art, vedligeholdt af caretakerne selv
- udarbejde monitoringsvejledninger for alle projektarter

Udfasning af Caretakerprojektet

Caretakerprojektet er gået ind i sin afsluttende fase og bearbejdningen af artsovervågningsdata siden 1998 er ved at blive analyseret. Resultaterne af dette forventes publiceret i 2013, hvor status og udviklingstendenser for Danmarks truede og sjældne ynglefugle 1998-2011 vil blive præsenteret og diskuteret. Overvågningsdata indsamlet efter 2011 vil ikke indgå i projektets afrapportering, ligesom de centralt ansatte medarbejdere ikke længere vil medvirke ved projektaktiviteter.

Da der fortsat er stort ønske om at overvåge de truede og sjældne ynglefugle samt efterspørgsel efter de indsamlede data, arbejdes der på at finde midler til at

Figur 1. Oversigt over den geografiske afgrænsning af DOF's lokalafdelinger, der refereres til i artsgennemgangen. Bemærk at DOF-Nordsjælland fra og med 2011 er blevet udvidet med kommunerne Ruudersdal, Allerød og Hørsholm, som derfor ikke længere hører under DOF-København.

fortsætte den koordinerede overvågning. Dette kan dog tidligst komme på plads fra og med 2013.

Projekt Fokuseret Fugleforvaltning, som arbejder med konkrete forvaltnings- og/eller formidlingstiltag for otte arter, har dog midler til fortsat overvågning af stor skallesluger, rød glente, havørn, hedehøg, vandrefalk, hvidbrystet præstekrave, kirkeugle og perleugle frem til og med ynglesæsonen 2014. Projekt Ørn vil ligeledes fortsat overvåge havørn samt kongeørn og fiskeørn. Projekt Hedehøg vil også fortsat overvåge denne art.

Under alle omstændigheder vil overvågningen af projektarterne fortsat årligt kunne rapporteres i Fugleåret, ifald artsansvarlige caretakere skulle ønske dette.

Artsgennemgang

Malleuk *Fulmarus glacialis*

Af artscaretaker Albert Schmidt

Der har heller ikke i 2011 været nogen yngleaktivitet af malleuk i Danmark. De eneste observationer i 2011 fra den tidligere ynglelokalitet Bulbjerg er alle af en enlig, rastende fugl set 21/3, 21/4 og 23/4.

Sort stork *Ciconia nigra*

Af artscaretaker Jørgen Jensen

I 2011 blev der ikke iagttaget stationære sorte storke i Danmark. Der er således ingen tegn på, at arten har gjort yngleforsøg i landet dette år.

Der blev dog set væsentlig flere sorte storke i 2011 i forhold til 2010. Årets første fugl blev set 13/4 ved Skørring i Midtjylland. I april sås 4 fugle (2 i Jylland og 2 på Sjælland), i maj 8 fugle (5 i Jylland og 3 på Sjælland). I juli sås 4 fugle (3 fugle i Jylland og 1 fugl på Sjælland), i august 10 fugle i Jylland og i september 3 fugle (2 på Fyn og 1 på Sjælland). Årets sidste sorte stork blev set 25/9 på Sydlangeland, hvor den trak syd. Årets største flok var på 3 1K-fugle, som blev set flere forskellige steder i Jylland i august.

Bestanden i Slesvig-Holsten er rimelig stabil. Her var der i 2011 7 par, hvoraf 4 par fik 15 unger på vingerne (Gerd Janssen, pers. komm.). Bestanden i Meklenborg-Forpommeren er også ret stabil; af 12 par fik 8 par 24 unger på vingerne. Ungeproduktionen var således lidt bedre end i 2010, hvor kun 19 unger kom på vingerne. I hele Tyskland er bestanden også ret stabil på omkring 600 par. I Bayern har man fundet ret stor bestandtæthed i visse områder, som

Malleuk, Skagen, 30. december 2011. Foto: Jørgen Kabel

kan sammenlignes med bestanden i Polen (Carsten Rohde, pers. komm.).

Hvid stork *Ciconia ciconia*

Afartscaretaker Hans Skov

I Gundsøllille overvintrede yngleparret på reden. Som noget nyt var der enlige storke på nyopsatte storkere-der i Stenløse og Stærkende ved Greve. Disse to storke stammer også fra det skånske storkeprojekt. De dukkede op på Sjælland i oktober 2010 og blev hængende til vinteren slap sit greb først i marts. Herefter dukkede de op på gammelkendte lokaliteter i Skåne. Alle de overvintrende storke blev fodret.

Fra sidst i april til sidst i maj eksploderede antallet af strejfstorke fra Tyskland og Polen over stort set hele landet. Årsagen var 6 ugers højtryksvejr, der fra sidst i marts til 10/5 dominerede vejret i både Danmark og landene syd for os.

24/4 dukkede således 16 storke op nær Skærbæk i Sønderjylland. To af disse storke skilte sig ud fra flokken, og bosatte sig på en pælerede i Hjemsted Oldtidspark, hvor de lagde æg omkring 9/5. Dette var første ynglende storkepar af vild proveniens i Danmark siden 2004. 11/6 kunne det konstateres, at den første unge var klækket og 13/6 var der mindst 2 unger. Faktisk blev der udruget 3 unger. 26/6 lå den første unge død under reden, og 2/7 var det tydeligt, at der igen var problemer i reden. Ingen unger blev set trods intensiv overvågning af reden. Så forsvandt den ene gamle stork, og 6/7 forsvandt den anden, da den også indså, at ungerne var døde. Skærbæk husede sidst storke i 1982, og området kan i dag ganske enkelt ikke dække en storkefamilies fødebehov. Trist at genkomsten af et vildt storkepar endte så sørgeligt.

Gundsøllilleparret på Sjælland påbegyndte æglægningen ca. 1/4 i reden på den høje gartneriskorsten. Parret udrugede 3 unger, som blev ringmærket 1/6. De tre unger var flyvefærdige 9/7. 27/7 omkom den yngste af ungerne ved kontakt med højspændingsledninger i Stenløse. De to tilbageblevne unger blev i området sammen med forældrefuglene frem til 22/8. Den 10/9 blev en af ungfuglene aflæst ved Store Merløse på Midtsjælland, hvor den var i selskab med en skånsk stork. Næste dag var begge storke trukket væk. Den

sidste ungstork blev dødeligt kvæstet ved at flyve mod elledninger ved Næstved.

Noget overraskende byggede en enlig stork på en rede i nogle dage i et piletræ ved Askeby på Møn. Den forsvandt dog hurtigt igen. Der har ikke ynglet stork på Møn siden 1919.

Hele 90 storke i flok blev set 22/8 ved Køge Bugt. Natten forinden blev der talt 88 overnattende storke på antenner og huse i Oppe Sundby ved Frederikssund. Ikke siden 1930'erne har man kunnet se så stor en storkeflok på Sjælland. Storkene stammede næsten alle fra Skåne, og de fleste var ungfugle fra i år. Storkeflokken blev senere set længere nede over Sjælland, på Lolland til Fehmarn og videre ned i Tyskland til Westerwald i det vestlige Mellemtyskland. Flokken valgte altså den vestlige trækrute.

Storkegruppen har ikke endeligt opgjort antallet af storke, der har besøgt Danmark i 2011, men tallet ender formentlig på over 400 individer. Til sammenligning skønnes kun ca. 120 storke at have besøgt Danmark i 2010, så der ingen tvivl om, at 2011 bød på usædvanlig mange storke i den danske natur. Det er en skam, at de møder så gold en kulturørken.

I Slesvig-Holsten steg antallet af vilde storkepar fra 207 par i 2010 til 232 par i 2011, en stigning på 12 %. Hertil kan lægges ca. 45 fritflyvende storkepar, der har en baggrund, der kan minde om Gundsøllilleparrets, så det totale antal par bliver ca. 277. Mange mus og et godt sommervejr medførte, at de 223 vilde storkepar fik 434 unger på vingerne (Jörg Heyna, pers. medd.).

Pga. øget udbredelse af energiafgrøder er bestanden af hvid stork i Mecklenburg-Vorpommern faldet fra 1142 til 813 par fra 2004 til 2010, altså en tilbagegang på 30 % på bare 6 år (Kaatz & Kaatz 2011). Det er en meget alvorlig tendens i en periode, hvor storken ellers generelt klarer sig godt i Tyskland.

Skestork *Platalea leucorodia*

Afartscaretaker Jan Skriver

Ynglesæsonen 2011 har været en broget affære for Danmarks bestand af skestorke, der er verdens nordligste. Ræve og højvande har ødelagt sæsonen for de to ældste kolonier, mens to nye ynglelokaliteter blev taget i brug. I alt 101 par skestorke gjorde yngleforsøg i Danmark i 2011 og fik ca. 100 unger på vinger.

Tabel 2. Antal ynglepar af Skestork *Platalea leucorodia* i 1996-2011, fordelt på kolonier.

Koloni	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vår Holm	1	2	3	3	6	6	7	11	16	14	19-20	27	31-32	30	37	33
Melsig	1															8
Høje Sande							5	5	6	7	14	17	21	21	43	0
Langli												2	4	8	13	42
Borreholm													6			
Klægbanken															1	
Djævlø																15
Mariager Fjord																3
I alt	2	2	3	3	6	6	12	16	22	21	33-34	46	62-63	59	94	101

I Limfjorden fik Danmarks ældste koloni på 33 par skestørke intet ud af sæsonen 2011, da alle æg og unger i løbet af forsommeren blev ædt af rovdyr. Alt tegnede ellers lovende i maj, da mange af kuldene klækkede. Det er andet år i træk, at denne ellers frugtbare koloni får en gold sæson.

På øen Langli i Vadehavet regulerede Naturstyrelsen Blåvandshuk i slutningen af april en ræv med fem hvalpe, hvilket reddede alle skestørkene og øens øvrige kolonirugende fugle. Men så skyllede et højvande i juni ind over nogle af de lavtliggende sydlige dele af øen, og det var lige ved at oversvømme samtlige 42 skestørkereder. Kun omkring halvdelen gik dog tabt, og fra de overlevende reder kom der ca. 50 unger på vingerne.

Danmarks hidtil største koloni af skestørke på Høje Sande ved Skjern Å's udløb i Ringkøbing Fjord, der i ynglesæsonen 2010 talte 43 par, som fik op imod 80 unger på vingerne, var tom i 2011 på grund af ræv. Derpå var fuglene tvunget til at lede efter nye yngleøer. Naturstyrelsen Blåvandshuk gennemførte ellers i foråret en ræveregulering på Høje Sande, men det lykkedes kun at aflive en enkelt rævehvalp. Kollapset i denne koloni førte formentlig til, at husvilde skestørke begav sig nordpå og for første gang nogensinde etablerede en koloni på Djævlø ved Vonåens udløb i Ringkøbing Fjord helt tæt på Ringkøbing. Trods lokalitetens bynære beliggenhed og en sejlroute meget tæt på fik 15 par skestørke mindst 27 unger på vingerne.

Også Mariager Fjord fik en bynær ynglelokalitet for skestørke, da tre par etablerede sig på den kunstige ø Muddermarens Ø, hvor facit blev fire flyvedygtige unger.

Og så blev den legendariske fugleø Melsig i Arup Vejle i Vejlerne på ny hjemsted for ynglende skestørke. 8 par ynglede i 2011 på Melsig, hvor et par i 1996 senest forsøgte at yngle. Der blev fostret ca. 20 skestørkeunger på øen i Vejlerne i 2011.

I sensommeren blev der på Melsig set en flok på mindst 160 rastende skestørke, hvilket var den største flok i 2011 i Danmark.

Skestørkens ynglesæson 2011 er endnu engang med til at understrege, hvor altafgørende det er at sikre kolonirugende kystfugle yngleøer, der er helt fri for ræve, mink og mårhunde.

Kolonirugende fugle som skestørke, terner og måger er i disse år sammen med flere arter af vadefugle meget pressede på grund af menneskelige aktiviteter og øgede rekreative interesser i kystnaturen. Da mange af tidligere tiders kystnære, våde enge er blevet dyrket op til skade for fuglelivet, har holme og småøer fået stigende betydning som ynglepladser for kystfuglene. Derfor er det blevet ekstra vigtigt at holde disse lokaliteter fri for rovdyr.

Det er særligt hårde vintre med is på fjordene, der giver problemer med rovdyr på småøerne. Isen giver rovdyrene mulighed for at vandre ud til holmene og øerne, og hvis ikke de når tilbage til fastlandet, inden

Stor Skallesluger, Bøgeskov Havn, 26. februar 2011. Foto: Villy Pedersen

isen bryder op, strander de som ubudne og ekstremt skadelige gæster i fuglekolonierne.

Sangsvane *Cygnus cygnus*

Afartsaretakere Bjarke Laubek & Henrik Møller Thomsen

Fra i mere end 4 år kun at have haft ynglefugle på de samme 3 lokaliteter blev 2011 med hele 5 ynglepar et godt år, hvor arten tog endnu et ryk mod etablering af en større fast bestand. Disse fordeler sig med 1 par i Midtjylland og 4 par i Nordjylland.

Modsat 2010, som reproduktionsmæssigt var et 0-år, var 2011 ikke bare året hvor bestanden næsten blev fordoblet, men også et år med rigtig god ynglesucces, hvor alle par, selv de nyetablerede, fik unger på vingerne, i alt 27.

Arten er efterhånden stamgæst på yderligere fem andre lokaliteter, hvor par eller enlige fugle har været faste sommergæster i op til 8 år. Det er formentligt blot et spørgsmål om tid, inden nogen af disse også indgår aktivt i ynglebestanden. Disse omfatter lokaliteter i såvel Østjylland, Sønderjylland og på Sjælland.

Rødhovedet and *Netta rufina*

Afartsaretaker Brian Lyngsøe Nilsson

Antallet af ynglepar for 2011 angives til 8 sandsynlige par. De fordelte sig på lokaliteterne Maribo Sønder sø med 6 par og Hejrede Sø med 2 par, hvilket ligger på samme niveau som i 2010. På lokaliteten Hvidkilde Sø på Sydfyn, som i 2010 husede et par med yngleadfærd, er rødhovedet and ikke set i år, selv om lokaliteten ofte er blevet besøgt af lokale ornitologer.

På ynglelokaliteterne forsvandt hunnerne i rugetiden og blev set igen i juni måned sammen med deres mager, men uden unger. Der er 5. år i træk, hvor der ikke er registreret ynglesucces i Danmark.

I midten af september blev en 1K rødhovedet and set i Hejrede Sø. Den antages at stamme fra den tyske bestand i det østlige Slesvig-Holsten, men det kan ikke udelukkes, at den stammer fra en ukendt ynglelokalitet på Lolland. Der skal derfor lyde en opfordring til at eftersøge arten i de nærliggende søer og moser på Lolland, særligt i månederne juni og juli.

Stor Skallesluger *Mergus merganser*

Afartsaretaker Jan Blichert-Hansen

Med 62-70 par har 2011 været et år med en fin fremgang for stor skallesluger. Det har især været på Bornholm samt i Sønderborg-området, hvor nye opsætninger af redekasser har betydet en pæn forøgelse af bestanden.

På Bornholm er der 17 kasser tilbage fra et opsætningsprojekt i 1990'erne. Af disse var de 14 besat i 2011, en meget fin beboelsesprocent, men måske også et udtryk for, at der er mangel på naturlige redsteder for stor skallesluger på Bornholm.

Sønderborg Kommune har fået tildelt stor skallesluger som ansvarsart, og sammen med Naturstyrelsen lavede de et arrangement, hvor interesserede kunne være med til at tømme kasserne sammen. Der blev efterfølgende opsat 20 nye kasser, så der efterhånden hænger 60 kasser i Sønderborg Kommune.

I DOF-Nordvestjylland yngede et enkelt par, da en hun blev set med to unger i Tjele Langsø.

Rød Glente, Skagen, 21. marts 2011. Foto: Knud Pedersen

Alle kasser i Sønderborg og på Bornholm er blevet kontrolleret denne sæson samt ca. en fjerdedel af kasserne i Storstrømsområdet.

På Lolland-Falster er der ca. 35-40 kasser, på Møn ca. 15 og i Syd- og Østsjælland ca. 85 opsatte kasser fra tidligere kasseprojekter.

Tabel 3. Regional fordeling af ynglepar af Stor Skallesluger *Mergus merganser* i 2011.

DOF-afdeling	Ynglepar	Lokaliteter
Storstrøm	28-33	13
København	3	3
Sønderjylland	13-15	9
Østjylland	0	0
Nordvestjylland	1	1
Bornholm	17-18	10
I alt	62-70	36

Rød glente *Milvus milvus*

Der er ikke modtaget en bestandsopgørelse for arten i 2011, og den er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Havørn *Haliaetus albicilla*

Afartscaretaker Erik Ehmsen

Der blev registreret tre nye par, som fordeler sig med et i Sønderjylland, et i Nordvestjylland og et på Fyn. To af redeparrene fra 2010 var ikke til stede i ynglesæsonen 2011. Det giver en landsbestand på 38 par, hvilket

Tabel 4. Havørnepar med rede i 2011 samt antallet af flyvefærdige unger. 0 indikerer rede med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redeapar, hvor der ikke er registreret æglægning, er angivet med -.

Rede nr.	Lokalitet	Unger
1	Maribosøerne	2
2	Bankel Sø	2
3	Hostrup Sø	0
4	Brændegård Sø	2
5	Præstø Fjord	1
6	Gavnø	1
7	Roden Skov	2
8	Tystrup Sø	2
9	Østlolland	2
10	Skarresø	2
14	Haderslev	3
15	Nakskov Fjord	1
16	Bognæs	2
17	Tærø	0
18	Lille Vildmose	1
20	Midtfalster	2
22	Søhøjlandet I	2
23	Knuthenlund I	0
25	Solkær Engsø	2
26	Tissø	2
27	Langeland II	2
28	Ormø	1
29	Knuthenborg	2
30	Vordingborg Kommune	2
31	Haraldsted Sø	2
32	Alsønderup Enge	2
33	Søhøjlandet II	2
35	Sorø	1
36	Gødstrup Sø	2
37	Skjern Enge	0
38	Hyllekrog	2
39	Leammer	0
40	Æbelø	2
41	Als	2
42	Tranekær	0
43	Brøns	-
44	Genner	1
45	Wedellsborg	0
46	Thy	0
Unger i alt		54
Par med rede (Rp)		38
Unger pr. redeapar		1,38

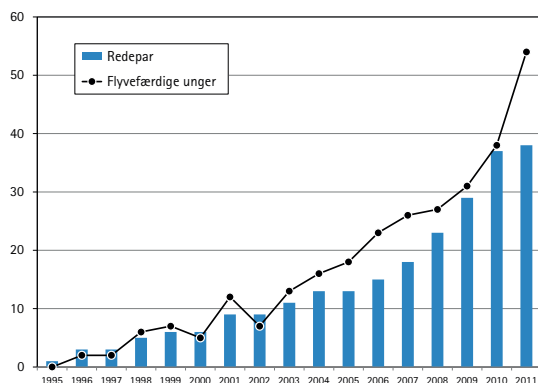
fortsat er en tilvækst, men måske ser vi de første tegn på en begrænsning i en ellers eksponentiel vækstrate (figur 3). Der er dog her ved redaktionens afslutning i januar 2012 klare tegn på stadig nye havørnepar under etablering.

Til gengæld ser det meget flot ud med ynglesuccesen for 2011, som med 1,42 unge pr. redeapar har været en af de bedste, vi har set siden genindvandringen i 1992. Det blev til hele 54 unger, og af de succesfulde ynglepar fik langt hovedparten to unger på vingerne (tabel 4). Haderslevparret blev årets eneste med tre flyvefærdige unger.

Lige syd for Danmark havde Slesvig-Holsten en stagnerende bestand i 2011, mens ynglesuccesen var

Figur 2. Havørneteritorier med redefund i perioden 1995-2011, aktive reder i 2011 er vist med blå. Tallene refererer til lokalitetslisten i tabel 4. Bemærk at rede nr. 30 og 46 ikke er vist på kortet.

Figur 3. Ynglepar og ungeproduktion af havørn *Haliaetus albicilla* i Danmark 1995-2011.

Havørn, Sydsjælland, november 2011. Foto: Bo Tureby

på højde med den danske med 1,37 unger pr. ynglepar (Jagd und Artenschutz 2011). Der er stadig fremgang i bestanden rundt omkring i Europa, bl.a. i Østrig, som er et af havørnens randområder, hvor bestanden nu tæller 14 par (Probst 2011).

Læs mere i årsrapport fra Projekt Ørn 2011 (Pedersen et al. 2012).

Blå Kærhøg *Circus cyaneus*

Af artscaretaker Keld Bakken

Atter en ynglesæson med en hel del observationer af enlige fugle, overvejende hanner, på forskellige lokaliteter, men ingen observationer af par eller unger. Så heller ikke i 2011 kunne blå kærhøg opleves som ynglefugl i Danmark.

Der blev fulgt op på tre forskellige observationer af både han og hun i begyndelsen af maj måned, men de viste sig alle blot at være fugle på træk.

Hedehøg *Circus pygargus*

Af artscaretakere Michael Clausen & Lars Maltha Rasmussen

Med 22-25 ynglepar var der lidt flere ynglepar af hedehøg i Danmark i 2011 i forhold til de to foregående år.

I Sydvest- og Sønderjylland yngledede der 21-24 par hedehøge, inkl. et ynglepar ved Gamst Engsø nær Vjen, som dog ikke havde succes. I Vestjylland blev der registreret et ynglepar ved Vest Stadil Fjord.

Starten på ynglesæsonen var præget af et usædvanligt varmt og tørt forår i april og begyndelsen af maj. Det betød, at flere par hedehøge påbegyndte

Hedehøg, Røme, 10. juni 2011. Foto: Tommy Ravn Kristiansen

Lærkefalk, Bølling Sø, 2. juni 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

æglægning meget tidligt. Hovedparten af ungerne fra de succesfulde reder kom også usædvanligt tidligt på vingerne sammenlignet med alle årene siden 2000.

Høsten af vinterhvide påbegyndtes ret sent i august, efter at alle unger i hegnede reder var blevet flyvefærdige. I alt blev seks reder hegnet, og der fløj 10 unger fra disse reder. Der fløj yderligere fem unger fra to reder, der ikke blev hegnet. I alt kom der 15 unger på vingerne i 2011. Dette er noget under gennemsnittet siden 2000, og væsentligt færre end de tre foregående år.

Kuldstørrelsen for de par, der havde ynglesucces, var 2,5 unger/rede. Det var under gennemsnittet for de foregående tre år, men stadig over gennemsnittet for perioden 1996-2007, hvor rederne ikke blev hegnet. Det viser, at en effektiv beskyttelse af rederne er med til at sikre, at der kommer flere unger på vingerne. Der var dog ingen af de sene kuld, der var succesfulde. Dette er ret usædvanligt, men det antages at skyldes en kombination af svigtende føde og dårligt vejr.

Læs mere i arbejdsrapport fra Projekt Hedeheg 2011 (Rasmussen & Clausen 2011).

Kongeørn *Aquila chrysaetos*

Afartscaretaker Tscherning Clausen

Der har i 2011 været to par kongeørne i Danmark, som fik to unger på vingerne. Derudover har et tredje par været territoriehævdende i 2011, men uden at en rede kunne findes. Der er nu produceret i alt 21 kongeørnunger i Danmark siden 1999.

Kongeørneparret i Høstemark Skov i Lille Vildmose har for 9. år i træk fået en unge på vingerne. Ved et

besøg ved reden 18/6 kunne det konstateres, at ungen havde forladt reden. Ungen blev set flyve for første gang over skoven 15/7, og den sås derefter ofte over yngleområdet, både alene og sammen med de voksne kongeørne.

Yngleparret i Hals Nørreskov nord for Limfjorden har for 5. år ynglesucces og har igen fået en unge på vingerne. Ørneparret har i år bygget en ny rede blot 7 m fra den rede, der blev benyttet sidste år. Årets unge, der formentlig er en hun, blev ringmærket 28/5 ca. 50 dage gammel.

Et nyt kongeørnepar har i efteråret 2010 og i foråret 2011 været meget aktive med territoriemarkering og timelange flyvninger over Tofte Skov, hvor det første par i Danmark i nyere tid yngledede i årene 1999-2002. De første iagttagelser af det nye ørnepar blev gjort medio august 2010, og frem til ultimo juni 2011 sås parret meget ofte. Derimod er der i sommerens løb kun gjort få iagttagelser af ørnene, men 9/9 og 16/9 blev parret igen set flyve over skoven. Grundige eftersøgninger resulterede ikke i nogen redefund. Kongeørneparret må i øvrigt deles om skoven med et havørnepar, hvilket ikke altid går helt stille af sig, og det har resulteret i flere, kortvarige luftkampe.

I et skovområde på Jyske Ås i Vendsyssel sås der i perioden medio april-ultimo maj dagligt en 2K+ kongeørn.

På de himmerlandske heder har der i både 2010 og 2011 opholdt sig en enlig, yngre kongeørn.

Læs mere i årsrapport fra Projekt Ørn 2011 (Pedersen et al. 2012).

Fiskeørn *Pandion haliaetus*

Afartsretaker Leif Noorup

Der er i år registreret hele 3 par fiskeørne med rede. I Gribskov er der fundet en ny, stor rede af fiskeørn, og det samme gælder i Vestjylland. Sidstnævnte lokalitet producerede to flyvefærdige unger, mens der ikke kom noget ud af yngleforsøget i Gribskov. Det gamle par i Nordvestjylland er stadig aktivt og fik hele 3 unger på vingerne.

For alle tre reder gælder det, at reden er placeret i toppen af en gran, hvor den øverste del er knækket af. De to nye reder er i udgåede træer, mens den gamle rede er i et stort, grønt grantræ, hvor stormen har brækket toppen af. Der er nu siden 1994 kommet 15 unger på vingerne i Danmark. Det er sikkert nogle af disse, der nu har dannet nye par. For alle tre par gælder det, at rederne er placeret i øde områder med kun lidt færdsel. De to nye steder ligger langt inde i skoven, fjernet fra større søer, og hvor man sjældent færdes, så måske gemmer der sig andre, ukendte reder i vore skove. Hvert år ses der oversommende fiskeørne over det meste af Danmark (tabel 5), og måske kan enkelte af disse være ynglende, men redefund mangler.

Læs mere i årsrapport fra Projekt Ørn 2011 (Pedersen et al. 2012).

Lærkefalk *Falco subbuteo*

Afartsretaker Iben Hove Sørensen

Med 13-21 ynglepar har 2011 været et rigtig godt år for lærkefalk; kun ynglesæsonen i 2005 har i løbet af de seneste 14 år (DATSY-/caretakerperioden) været bedre. Endelig er der rettet op på tendensen til et faldende antal sikre par, som har hersket de seneste år (11 sikre par i 2008, 7 i 2009, 6 i 2010, 9 i 2011). Dette kan skyldes to ting. Enten er det høje antal sikre par blot udtryk for en

Tabel 5. Antal lokaliteter med sommerobservationer (15/6-15/7) af Fiskeørn *Pandion haliaetus* i 2011.

DOF-afdeling	Lokaliteter
Nordjylland	3
Nordvestjylland	3
Vestjylland	3
Sydvestjylland	1
Østjylland	5
Sydøstjylland	2
Sønderjylland	3
Fyn	3
Vestsjælland	2
Nordsjælland	11
København	3
Storstrøm	10
Bornholm	8
I alt	57

øget indsats blandt observatørerne, eller også har parrene haft større succes i år, således at deres yngleforsøg har været succesfulde og derfor kan opdages over en længere periode.

Af de 9 sikre par er hele 6 fundet i Sønderjylland, hvor lærkefalken igen i år har været godt overvåget. De resterende sikre par er fundet på henholdsvis Sjælland, Fyn og Falster. Otte af de sikre par fik unger på vingerne, hvorimod hverken rugning eller fodring af unger blev observeret hos det sidste par. I Sønderjylland kom der i alt 12 flyvefærdige unger på vingerne

Tabel 6. Regional fordeling af ynglepar af Lærkefalk *Falco subbuteo* 1998-2011.

DOF-afdeling	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nordjylland			1			1							0-1	0-1
Nordvestjylland														
Vestjylland														
Sydvestjylland														
Østjylland						0-1	1-2					1-2		0-1
Sydøstjylland	1	1			1			2-4						
Sønderjylland	1-2	2-3	4-5	6-7	5-6	5-7	3	6-7	3-4	3-4	6-7	4	3-5	6-7
Fyn						0-1	1	1	1-3			1	1	1-3
Vestsjælland	0-1	1						2	2-3	0-1	0-1	3	1	2-3
Nordsjælland									1	1-2	1-2	1-2	1-2	0-1
København													1	
Storstrøm	1-2	2		1-2	1	1	1-2	3	0-1	1-2	2	3-4	1-2	3
Bornholm	1	0-2	1-3	1	0-2	3		1-2	3	2-3	2		2-3	1-2
I alt	4-7	6-9	6-9	8-10	7-10	10-14	6-8	15-19	10-15	7-12	11-14	13-16	10-16	13-21

* Optællingen er fra 2010

** Justeret i forhold til årsrapporten fra 2010

Vandrefalk, Sotorup, juni 2011. Foto: Bo Tureby

fra de seks reder, og på Sjælland og Falster forlod mindst to unger hver af de succesfulde reder. Seks af de sikre par blev fundet på tidligere anvendte ynglelokaliteter, hvorimod de tre sidste blev fundet på helt nye ynglelokaliteter på Nordals, i Midtjylland og på Fyn. Den ene af de to nye lokaliteter fra 2010 blev genanvendt som ynglelokalitet i 2011, hvorimod den anden blev opgivet igen.

Der har været sandsynlige par i Vestsjælland, Sydøstsjælland, på Lolland og Bornholm. Der er ikke observeret unger eller andre sikre tegn på yngleaktivitet på nogen af lokaliteterne, men der har i alle tilfælde været observationer af stedfaste fugle i løbet af foråret og sommeren.

Otte mulige par er rapporteret i år fra Sønderjylland, Midtjylland, Nordjylland, Langeland (2), Nordsjælland, Vestsjælland og Bornholm. Flere af disse par kunne formentlig med flere besøg have været kategoriseret som sandsynlige par.

Vandrefalk *Falco peregrinus*

Af artsretaker Niels Peter Andersen

2011 var et godt år, hvor der igen var 4 ynglepar, som fik 9 unger, hvoraf de 7 blev flyvefærdige.

På Møns Klint blev der fra 31/3 og fremefter set regelmæssige rugeskift mellem hannen og hunnen i dagtimerne på lokaliteten ved Sækkepipen, hvor området som tidligere blev afspærret. Fuglene var ikke ringmærket, men havde dragtkarakterer som parret fra sidste år. 1/5 sås en gråkrage lande på redehylden, hvor den tog et af falkeæggene. To gange senere om

formiddagen forsøgte krageren igen, men blev jaget væk. Dagen efter var reden tom for æg, og parret forsvandt fra ynglestedet. Afspærringen blev fjernet. Han- og hunfalk blev observeret flere forskellige steder gennem maj og juni, men der var ingen tegn på nyt kuld. Derefter dannede hannen par med en ny hun på Storeklint, og i slutningen af juli blev en død unge fundet neden for ynglestedet ved Maglevandspynten.

En levende unge viste sig dagen efter i redehulen, men efter nogle få dage, lå også den død i redehulens åbning. Efterfølgende undersøgelse har vist, at en lungeinfektion var den sandsynlige dødsårsag.

Falkeparret på Stevns valgte igen i år lokaliteten på Mandehoved, hvor en del af redehylden dog var faldet ned. Rugeforløbet gik planmæssigt, og 4 unger blev klækket og fløj alle af reden i juni. På grund af redehydels skrøbelighed blev det besluttet ikke at forsøge ringmærkning denne sæson. Der er fundet en ung hanfalk fra sidste sæson død på Stevns-kysten. Den havde tilsyneladende ligget i lang tid på stranden og kan godt være omkommet i vinterperioden.

På Bornholm gik rugningen i gang omkring 6/4 ved Slotslyngen på en anden hylde end sidste år. Det resulterede i 3 unger, som blev ringmærket uden problemer. I slutningen af juni var de flyveklare, og alt tyder på, at ynglesæsonen er forløbet planmæssigt.

På Mønbroen blev et par opdaget i slutningen af maj på et fast opholdssted under broen. Det viste sig, at der lå 3 æg på en plan stålbjælke, som parret havde valgt, efter at adgangen til redeskassen var blevet spærret på grund af broarbejde. Desværre forsvandt æggene,

antagelig trillede de ud over kanten. Som et alternativ til redekassen på broen er der nu sat en redekasse op på sukkerfabrikken i Stege, hvor nogle falke har holdt til i vinterperioden.

Regelmæssige forekomster i hele forårssæsonen på mange andre lokaliteter har ikke resulteret i dokumenterede yngleforekomster, skønt der er par med tegn på territoriehævdelse. Det er især overraskende, at der ikke er etableret et eller flere par i Københavnsområdet med så mange egnede bygninger og så mange observationer gennem foråret, især på Amager. Der har f.eks. været mindst 3 forskellige fugle på Radissonhotellet, mest 2 voksne (han og hun) og enkelte gange en 2K fugl, og en redekasse er blevet sat op på hotellet.

Engsnarre *Crex crex*

Der er ikke modtaget en bestandsopgørelse for arten i 2011, og den er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Trane *Grus grus*

Af artsretaker Palle A. F. Rasmussen

Landsbestanden af trane i 2011 opgøres til 140-168 par fordelt på ca. 112 lokaliteter. Sammenlignet med en bestand på 114-127 par på 90 lokaliteter i 2010 er der umiddelbart tale om en stor bestandsfremgang. Overvågning var dog i enkelte landsdele mere omfattende i år end i 2010, hvorfor bestandsfremgangens størrelse nok ikke er helt reel. Der er dog ingen tvivl om, at bestanden fortsat er i fremgang, stadig overvejende i Jylland og på Bornholm, hvor der også skønnes at være det største potentiale for fortsat vækst i bestanden.

Trane, Klosterheden, 17. august 2011. Foto: Allan Kjær Villesen

Derimod må det til stadig større undren konstateres, at trane som ynglefugl endnu ikke har fået sit gennembrud på Sjælland.

Den hastigt stigende ynglebestand herhjemme har efterhånden gjort det problematisk at få et samlet og pålideligt overblik over bestandens ungeproduktion. Bortset fra i Sønderjylland er der således ikke systematisk indsamlet oplysninger om ynglesuccesen, hvorfor

det ud fra det tilgængelige materiale ikke er muligt at vurdere årets ynglesucces.

Fra Nordvest- og Nordjylland er der i 2011 indsamlet oplysninger om 68-76 par fordelt på 44 lokaliteter og med følgende fordelingen af parrene: Vendsyssel 25-29, Læsø 7, Himmerland 5, Hanherred 7 og Thy 24-28. Årets resultat skyldes til dels en målrettet eftersøgning, hvor alle kendte ynglelokaliteter er overvåget. Der kan derfor ikke sammenlignes med resultatet fra 2010, hvor der manglede oplysninger fra flere kendte lokaliteter. Derimod kan der direkte sammenlignes med 2009, hvor der med en tilsvarende omfattende overvågning blev registreret 58-69 par fordelt på 43 lokaliteter. I forhold til 2009 er der således tale om en ret betydelig fremgang i Nordjylland. Bestandsfremgangen siden 2009 er dog overvejende registreret i områder, hvor der i en årrække har været etablerede bestande; f.eks. på Skagens Odde, på Læsø, i Lille Vildmose og i Vejlerne. Derimod ser det ud til at bestanden i Thy er stagneret på et niveau omkring 25 par (2009 26-28 par, 2010 23-24 par). I Store Vildmose-området, hvorfra der manglede oplysninger i 2010, blev der i år ved systematisk eftersøgning registreret 4-5 par, hvilket er samme antal som i 2009.

I Østjylland blev der registreret 5-6 par fordelt på 5 lokaliteter, hvoraf det ene par blev fundet på en ny lokalitet i den vestlige del af regionen. De øvrige par var på kendte lokaliteter, heraf 3-4 par på Djursland, hvor en enkelt lokalitet, som de seneste år, husede 2 par.

Fra Sydøstjylland er der oplysninger om 3 sikre par fordelt på 3 lokaliteter. Der mangler desværre oplysninger fra to lokaliteter, som ellers har huset ynglepar de seneste år. Bestanden i regionen kan derfor have været på 5 par i 2011.

I Vest- og Sydvestjylland er der indsamlet oplysninger om 11-19 par fordelt på 16 lokaliteter, heraf er 3 lokaliteter med sikre ynglepar nye i forhold til 2010. Til gengæld mangler der oplysninger fra 3 lokaliteter, som husede ynglepar i 2010. Til trods for bestandsfremgang i området mangler der overraskende nok stadig sikre ynglefund fra tilsyneladende oplagte yngleområder som de vestjyske fjordområder samt de kystnære hedemose og plantager.

I Sønderjylland blev arten igen i år eftersøgt målrettet. Det resulterede i 17-18 par fordelt på 13 lokaliteter, hvilket kan sammenlignes med 13-15 par på 9 lokaliteter i 2010. Fremgangen fortsætter således i regionen, og den lokale tranegruppe vurderer, at der i Sønderjylland er plads og potentiale til flere par. Årets ynglesucces kendes for hele 13 ud af de 17 sikre par. Heraf opgav 7 par inden der blev klækket unger, mens de resterende 6 par fik i alt 9 unger på vingerne. Ynglesuccesen var således, ligesom de seneste år, ringe i regionen.

Fra region Fyn er der også i år spændende nyt. På Langeland blev der som i 2010 registreret et sikkert par. Parret etablerede sig på samme lokalitet som i 2010, men opgav desværre inden der blev klækket unger. Derudover blev der i et mindre moseområde på den østlige del af Fyn fundet et sikkert par. Parret sås blandt andet i slutningen af juni med en stor unger, men det er usikkert, om ungen kom på vingerne. Forekomsten på Fyn udgør det første sikre ynglefund på øen i nyere tid.

På Sjælland blev der i 2011 kun fundet 1 sikkert par, og det blev som de seneste år registreret i Holmegårds Moseområdet på Sydsjælland. Parret fik i år en enkelt unge på vingerne. Derudover er der registreret to sandsynlige par i Nordsjælland, henholdsvis ved Strødam Eng sø og i Gribskov. Begge par optrådte med territoriehævdende adfærd fra tidlig forår og frem til midten af juni, hvorefter begge par tilsyneladende forsvandt fra lokaliteterne.

Fra Lolland-Falster er der kun oplysninger om 1 sikkert par. Parret blev registreret i Bøtø Nor på Falster, hvor der blev konstateret rugning i begyndelsen af april, redebygning i slutningen af maj og igen rugning i begyndelsen af juni. Det antages, at det har drejet sig om det samme par, som har gjort to yngleforsøg uden succes. Fra en lokalitet på det nordøstlige Falster er der desuden oplysninger om et stedfast og territoriehævdende par i maj-juni. På baggrund af forekomstperiode og adfærd skønnes det, at det har drejet sig om et yngre ikke-ynglende par, og det er derfor ikke medtaget i bestandsopgørelsen.

Fra Bornholm er der til denne rapport desværre kun modtaget ret detaljerede oplysninger. Ynglebestanden på øen skulle nu omfatte 30-35 ynglepar på ca. 25 lokaliteter samt et mindre antal yngre ikke-etablerede par, hvoraf enkelte dog formentlig har forsøgt at yngle. På baggrund af disse oplysninger fastsættes bestanden på øen i 2011 med forbehold til 30-40 par. Desuden

vurderer lokale fuglekiggere, uden nærmere præcisering, at ynglesuccesen på øen i 2011 var meget ringe. Bestanden i år kan med forbehold sammenlignes med 17-20 par i 2008, 18-20 par i 2009 og 25-26 par i 2010.

Hvidbrystet præstekrave *Charadrius alexandrinus*

Af artsreporteren Ole Thorup

61 par hvidbrystet præstekrave blev optalt i 2011, hvilket er flere, end der blev optalt i 2009 og 2010. De var alle i Vadehavsområdet, de fleste på sandstranden og i de lave klitter på Fanø og Rømø.

Igen i 2011 blev optællingerne foretaget under Institut for Bioscience, Aarhus Universitet (tidl. DMU) som et led i det internationale vadehavssamarbejde. Under ynglefugletællingerne blev alle kendte ynglelokaliteter besøgt to gange i slutningen af maj og første halvdel af juni. 24/5 var der en stor oversvømmelse, der dækkede store dele af strandene i Vadehavet. Oversvømmelsen betød, at et stort antal fugle flyttede og startede et nyt yngleforsøg, og antallet og fordelingen af ynglefuglene i 2011 er baseret på kortlægninger efter 28/5.

På en grundig gennemgang efter præstekraver på Fanø 7/6 fandtes 12 par hvidbrystede præstekraver på nordvestkysten. På Grønningen var der 2 par, hvor fuglene var stationære, men ikke udviste egentlig yngleadfærd. På Søren Jessens Sand var der i alt 10 par. Heraf var de 4 par inde i kanten af klitten, mens 6 par

Hvidbrystet Præstekrave, Rømø, 10. juni 2011. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

var ude på de store åbne sandflader. Ude på sandfladerne fandtes tilfældigt to reder med æg, mens yderligere to hanner var redenerløse. Herudover havde ca. 4 par unger, der dog ikke sås. Tidligt i maj sås op til 6 par på Grønningen; nogle af disse par har eventuelt taget deres unger med ud på Søren Jessens Sand eller har fået deres rede oversvømmet 24/5 og er flyttet. Der sås ikke ynglefugle på det sydlige Fanø i 2011.

12 par er en del over gennemsnittet på Fanø de seneste år. Tidligere, fra 1969 til 2001, ynglede der normalt mellem 15 og 23 par, men siden 2001 er antallet faldet markant.

Der fandtes 49 ynglepar på Rømø i 2011 mod 45 par i 2010, 35 par i 2009 og 60 par i 2008. På strandene syd for Lakolk yngler de hvidbrystede præstekraver spredt over et stort areal med klitvegetation under opvækst, og det er meget tidskrævende at gå området grundigt igennem. 2011 var det femte år i træk, hvor dette område blev grundigt undersøgt. Her fandtes 22 par, stort set identisk med de 21 par i 2008 og 2010, mens der kun fandtes 11 par i 2009. Der blev set ungefamilier, men ynglesuccesen vurderes at have været beskeden i 2011. Oversvømmelsen 24/5, et stort forstyrrelsespres fra strandturister og prædation fra mange løse hunde vurderes at være de vigtigste trusler mod præstekravernes reproduktion.

På de kortgræssede enge på Rømø Sønderland fandtes 16 par mod 8 par i 2010 og 13 par i 2008 og 2009. Herfra kendes ynglesuccesen heller ikke.

Der blev ikke fundet ynglefugle i Tøndermarsken i 2011. Et større antal ynglepar yngler lige syd for den dansk-tyske grænse i Rickelsbüller Koog, men fugle herfra ses kun sjældent nord for grænsen.

Ud over ynglefuglene i Vadehavsområdet blev der set hvidbrystet præstekrave i yngletiden forskellige steder i Jylland og på Vestsjælland og Møn. I ingen af tilfældene var der tale om stationære fugle, og der er derfor ingen mistanke om ynglen.

Som i 2009 og 2010 blev der igen i 2011 aflæst en farvemærket, ynglende hvidbrystet præstekrave på stranden på det sydlige Rømø, der var mærket som unge i provinsen Zeeland i det sydvestlige Holland.

Hjejle *Pluvialis apricaria*

Af artsctaretaker Egon Østergaard

Noget overraskende er der i år fundet 1 sikkert og 2 sandsynlige ynglepar på tre lokaliteter.

På Tipperne fandtes for første gang nogensinde i reservatets historie et sandsynligt ynglepar af hjejle 15/6. Der blev iagttaget ængstelige fugle i et område med kort vegetation, men reden blev formentligt præderet i perioden 15-21/6. Desuden sås en tredje fugl i området frem til 29/6, og alle var af formen sydlig hjejle med svage farver på bryst og bug. Observatøren noterer: "Ynglehabitaten af slået klithede minder en del om artens tidligere yngleområde i den østlige del af

Hjejle, Margrete Kog, 3. oktober 2011. Foto: Villy Pedersen

Tabel 7. Bestandsopgørelse for Engrylle *Calidris alpina schinzii* i 2011, fordelt på lokaliteter.

DOF-afdeling og lokalitet	Ynglepar
Nordjylland	
Læsø	21**
Ulvedybet	2
Nørholm Enge	1-2
Egense	0
Nordvestjylland	
Bygholm Vejle	46
Vesløs Vejle	6
Agger Tange	35
Vestjylland	
Harboøre Tange	2-3*
Tipperne	25
Værnengene	11*
Felsted Kog	1
Sydvestjylland	
Råhede Wade	0
Måde Enge	0
Fanø Nord	0
Sønderjylland	
Rømø Sønderland	3
Rømø Nørreland	4
København	
Aflandshage	1
Saltholm	2
Storstrøm	
Rågå Kalv	0-1
I alt optalt 2011	126-128
Estimeret landsbestand	160-163

* Optællingen er fra 2010

** Optællingen er fra 2009

Hanstedreservatet i Thy. Muligheden for ynglen her er opstået, fordi der de senere år er foretaget en systematisk pleje for engfugle i det tidligere kontrolområde, hvor græsning og høslæt havde været opgivet siden en gang i 1950'erne. Alligevel er det overraskende, at hejlen reagerer på denne pleje ved at starte ynglen."

På Agger Tange har arten optrådt gennem en år-række, uden at det har kunnet påvises med sikkerhed, at der var tale om ynglefugle, men i år anses det på baggrund af fuglenes adfærd, at der har været tale om et sandsynligt ynglepar. Parret med dragtkarakterer som sydlig hejle blev fundet 31/5 i samme område som tidligere år på overgangen mellem afgræsset klithede og strandeng. Parret var tydeligvis urolig omkring redestedet, og 21/6 var fuglene stadig i området, men deres adfærd tydede nu på, at ynglen var opgivet eller præderet.

På Borrís Hede har der efter flere års fravær igen været ynglende hejler. Første iagttagelse blev gjort på afbrændt indlandshede 29/5, og 4/6 sås en meget

yngleurolig hun i samme område. 26/6 sås samme sted en adult fugl og en stor unge. Den ene fugl havde dragtkarakterer som formen nordlig hejle. Det er tidligere beskrevet og fotodokumenteret, at individer af nordlig form har ynglet i Hanstedreservatet (Fabricius & Hald-Mortensen 1969).

Herudover er der gjort et usædvanligt fund på Knudshoved Odde, hvor et par urolige hejler holdt til på en strandeng 5-6/6. Området blev dog ikke besøgt senere, men med yngleforekomsten på Tipperne in mente er det oplagt at tjekke området fremover.

På grund af ovenstående fund er der god grund til øget opmærksomhed på klithede/strandeng som mulig ynglehabitat for hejle.

Engrylle *Calidris alpina schinzii*

Af artscretaker Hans Christophersen

Ynglebestanden af engrylle er for 2011 anslået til 160-163 par, hvilket er lidt mere end i 2010. Der er dog en vis usikkerhed forbundet med tallet, da flere vigtige lokaliteter ikke er optalte i år. Det gælder ikke mindst Værnengene og Læsø. Læsø er senest optalt i 2009. Landsbestanden er korrigeret med ældre data fra disse lokaliteter, og tendensen er derfor usikker. Landets vigtigste lokalitet, Bygholm Vejle, viser en ret markant tilbagegang fra 60 par i 2010 til 46 par i år. Denne tilbagegang opvejes dog så rigeligt af Agger Tange, der har en meget markant fremgang fra 13 par i 2010 til 35 par i år.

Brushane *Philomachus pugnax*

Af artscretaker Iben Hove Sørensen

Den danske ynglebestand af brushane er faldet drastisk i løbet af de seneste 40 år og fortsætter tilsyneladende med at falde. Med 36-40 ynglehunner i 2011 er ca. 20 % af bestanden forsvundet i forhold til 2010, og der er grund til bekymring for artens fremtid som dansk ynglefugl. Arten er i 2011 fundet på blot 4-5 ynglelokaliteter, og kun en enkelt af dem husede mere end 10 ynglehunner. Således udgør bestanden på Tipperne halvdelen af den danske ynglebestand af brushane, men selv her er der kun 20 ynglehunner tilbage.

Tabel 8. Lokaliteter med ynglepar af Brushane *Philomachus pugnax* i perioden 2009-11.

Lokalitet	2009	2010	2011
Rømø Nørreland	1	1	0
Gl. Hviding Engsø	0	1	3
Ribe Holme	0	1	?
Mandø Koge	1	2	0
Tipperne	35	32	20
Værnengene	2	?	?
Agger Tange	1	1	?
Bygholm Vejle	7	5	7
Saltholm	4	6	6-7
Læsø	1	?	?
Skjern Enge	0	?	0-3
Total	52	49	36-40

Table 9. Antal ynglepar af Stor Kobbersnepe *Limosa limosa* i 2010 og 2011 per lokalitet.

DOF-afdeling og lokalitet	2010	2011
Nordjylland		
<i>Læsø syd</i>	0	0
<i>Ulvedybet</i>	0	0
<i>Vår Holm</i>	0	0
<i>Nørholm Enge</i>	0	0
Nordvestjylland		
<i>Bygholm Vejle</i>	94	111
<i>Vesløs & Arup Vejler</i>	12	4
<i>Østerild Fjord</i>	0	0
<i>Agger Tange</i>	47	27
Vestjylland		2-3*
<i>Vest Stadil Fjord</i>	0	0
<i>Harboøre Tange</i>	6-8	6-8*
<i>Varde Ådal</i>	0	0
<i>Tipperne</i>	67	74
<i>Værnengene</i>	7	28
<i>Bøvling Fjord & Holmen</i>	7-8	7-8*
<i>Klægbanken</i>	1	0-1
Sydvestjylland		
<i>Ribemarsken & Vilslev Enge</i>	6	8
<i>Jedsted Forland</i>	0	0
<i>Mandø</i>	76	85
Sønderjylland		
<i>Margrethekog</i>	26	29
<i>Tøndermarskens ydre koge</i>	83	108
<i>Rømø Nørreland</i>	11-13	21
<i>Rømø Sønderland</i>	1	1
<i>Ballummarsken</i>	14-16	12-16
<i>Juvre & Toftum Enge</i>	15-20	13-17
<i>Halk Nor & Bankel Sø</i>	0	0
Vestsjælland		
<i>Borreby Mose</i>	3-5	7-8
<i>Lejsø</i>	3-5	4-5
<i>Kobæk Sø</i>	2-3	2-3
<i>Omø</i>	0	0
Fyn		4
<i>Monnet</i>	0-1	0-1
<i>Store Egholm</i>	1	0-1
<i>Birkholm</i>	1	0-1
København		
<i>Aflandshage/Kofoeds Enge</i>	0	0
<i>Vestamager</i>	0	0
<i>Saltholm</i>	18-26	10
Storstrøm		
<i>Nyord</i>	1	0-1
I alt optalt	502-528**	544-560
Estimeret landsbestand	502-528**	557-576

Storspove, Mandø, 30. oktober 2011. Foto: Tommy Ravn Kristiansen

Ekstremt tidlig udtørring af engene i 2011 kan være en mulig forklaring på den store tilbagegang her. Med 3 mulige ynglepar i Skjern Enge er der dog også tegn på, at nye lokaliteter kan tages i brug.

Stor Kobbersnepe *Limosa limosa*

Af artscaretaker Michael Clausen

Årets resultat på 563-582 ynglepar er meget positivt set i lyset af sidste års lave bestandsstørrelse, og der kan konstateres en fremgang af ynglefugle på mange af de klassiske lokaliteter.

Vejlerne, Tipperhalvøen og Vadehavsområdet udgør ikke overraskende de største ynglebestande med knap 490 ynglepar.

Harboøre Tange, Bøvling Fjord og Holmen er så vidt vides ikke talt op i år, hvorfor bestandsstørrelsen vurderes til at være den samme som i 2010.

Saltholm blev talt op i juni måned, hvor der fandtes 10 par, alle med ynglesucces. Det kan ikke udelukkes, at ynglebestanden har været højere, da der kan have været par, som fejlede deres yngleforsøg.

En mulig forklaring på bestandsvæksten kan være, at der var usædvanlig god ynglesucces i både 2008 og 2009. F.eks. havde 109 ud af 112 ynglepar på Bygholmengen i 2009 ynglesucces (Kjeldsen & Nielsen 2009), og ungerne herfra blev kønsmodne i 2011.

Storspove *Numenius arquata*

Der er ikke modtaget en bestandsopgørelse for arten i 2011, og den er derfor ikke behandlet i denne rapport.

Svaleklire *Tringa ochropus*

Afartscaretaker Erik Groth-Andersen

I 2010 havde arten sit bedste år nogensinde med hele 38-47 ynglepar, men den fremgang fortsatte desværre ikke i 2011, og med 26-33 ynglepar landede årets total omkring normalen for tidligere år. Fremgangen i 2010 mente caretakerne for Gribskov skyldtes, at der var meget vand i skoven, noget der dog i høj grad også var i 2011. En af grundene til, at fremgangen så ikke fortsatte, kunne være, at der stadig foretages en del sommerskovning, hvilket arten er meget følsom overfor. En af udfordringerne for arbejdet med svalekliren må være at få begrænset skovarbejdet i yngletiden i områder, hvor arten kunne tænkes at yngle.

Det er stadig kun i Gribskov, at der foretages en systematisk registrering af ynglende svaleklire, hvorfor den reelle landsbestand højst sandsynligt er langt højere.

Tinksmed *Tringa glareola*

Afartscaretaker Egon Østergaard

Den samlede bestand er opgjort til 94 ynglepar i 2011.

I 2011 har Naturstyrelsen Thy foretaget optællinger på de sædvanlige ynglelokaliteter, og der blev fundet 84 par, hvilket er væsentligt færre end tilsvarende optællinger i 2007 og 2009 (hhv. 117 og 109 par). Det største antal fandtes som tidligere i Hanstedreservatet (48 par). Andre vigtige lokaliteter er Ålvand Hede (status quo på 18 par), og Lyngby Hede (11 par).

På Borris Hede er der fundet 2 par på de sædvanlige ynglelokaliteter. Den ene af disse var i det centrale nedslagsområde for militærets tunge artilleri.

Tabel 10. Antal ynglepar af Svaleklire *Tringa ochropus* i 2010 og 2011 per lokalitet.

DOF-afdeling og lokalitet	2010	2011
København		
<i>Frederiksdal</i>	1	1
<i>Ravnsholte Skov</i>	1	0
<i>Sønderskov (Allerød)</i>	0-1	0
<i>Store Hulsø</i>	0	1
<i>Strødamområdet</i>	0	0-1
Nordsjælland		111
<i>Gribskov</i>	28-30	19-23
<i>Nyrup Hegn</i>	1	0
<i>Store Dyrehave</i>	5-7	3-5
<i>Gammel Grønholt Vang</i>	0-1	1
Bornholm		0
<i>Ølene</i>	1	0
<i>Paradisbakker</i>	0-1	0
<i>Hundemyre</i>	1	0
Storstrøm		28
<i>Hesede Skov</i>	0-1	0
Sønderjylland		0-1
<i>Sølager Sø</i>	0-1	0
Total	38-47	25-32
		8

I den sydvestlige del af Jylland er der i forbindelse med NOVANA-optællinger registreret 7 par/territorier: 3 ved Mosevrå-søerne, 2 ved Holmsø og et par ved

Svaleklire, Sotorup, 1. juni 2011. Foto: Bo Tureby

Oksbysøerne og Selager Sø. Desuden er der for første gang i mange år fundet 1 varslende fugl ved Pølseø nær Ølgod.

Der er således tale om en tilbagegang i ynglebestanden, primært som følge af færre par i Thy.

Stenvender *Arenaria interpres*

Af artscaretaker Palle A. F. Rasmussen

Bestanden på Læsø er ikke optalt i år, og dermed kan den danske bestand ikke opgøres for 2011. På Saltholm er arten i år eftersøgt under ynglefugleoptælling medio juni, men desværre uden held.

Sorthovedet Måge *Larus melanocephalus*

Af artscaretaker Lars Hansen

I 2011 har der ynglet 13-14 par sorthovedede måger i Danmark. Bestandens størrelse svarer nogenlunde til de foregående år, og alle ynglefund er fortsat at finde i landets sydlige del. I 2011 er der sket yderligere forskyldning mod vest og størstedelen af parrene yngler nu i Vadehavsområdet.

I Jylland er sorthovedet måge fundet ynglende på 3-4 lokaliteter. Langli og Sneum havde hver 4 par, og i Haderslev Dam fik 1 par 2 flyvefærdige unger. Derudover sås et muligt par i en grusgrav ved Mjøs. Fra øvrige lokaliteter, incl. Hjarnø, er der ingen tegn på ynglepar.

Ynglesuccesen har været ganske fin. I Sneum Engsø blev der i august set mindst 2 kuld på hhv. 3 og 1 unge, mens der fra Langli ikke er oplysninger om unger. Antallet af udføjne unger kendes derfor ikke, men skønnes at tælle over 5 unger, hvortil kommer 2 udføjne unger fra Haderslev Dam.

På Fyn var der i 2011 2 par på Fiskeholm, 1 par i grusgravene ved Birkum og 1 muligt par i Føns Vang. På Fiskeholm blev der i begyndelsen af juni set 1 unge, men kort efter gik øens storm- og hættemågekolonier til grunde, og de sorthovede måger har næppe haft ynglesucces. Det samme gælder grusgravene ved Birkum, hvor en ræv ryddede hættemågekolonien. Parret ved Føns Vang er kun flygtigt observeret, og yngleforløbet kendes ikke.

På Sjælland er der fundet ynglepar i Selsø. Parret blev kun set i slutningen af april og er muligvis samme par, som sidst i maj blev fundet på en lille ø nord for Øksneholm, men heller ikke her lykkedes yngleforsøget. I Gurre Sø er et par set fra slutningen af april og frem til begyndelsen af maj, så heller ikke her har der været ynglesucces. Det samme gælder den klassiske lokalitet, Holme Sø, hvor en enlig fugl er set gennem hele foråret.

Den samlede ungeproduktion i 2011 kendes ikke. Der er observeret mindst 6 flyvefærdige unger, og det vurderes, at godt 10 unger er kommet på vingerne i 2011.

Stenvender, Ballum Forland, 5. maj 2011. Foto: Bo L. Christiansen

Dværghmåge *Larus minutus*

Af artsretaker Henrik Haaning Nielsen

Den samlede ynglebestand var i 2011 på 2 par. Begge par ynglede i Kogleakssøen på Kærup Holme i Vejlerne.

Den 21/4 sås for første gang to adulte fugle i yngledragt, og den 28/4 sås yngleadfærd i form af kurtisering. Trods hyppige besøg ved lokaliteten var det vanskeligt at overvåge arten, men 24/5 sås for første gang en opflyvning fra kolonien og igen 6/6 fra et nyt sted. Begge redepladser var placeret centralt i en hættemågekoloni uden mulighed for at følge med i fænologien omkring rederne, som det ellers har været muligt i tidligere år. Begge par bestod af helt udfarvede fugle, men op til 19 2K-fugle opholdt sig ligeledes i yngleområdet. Desværre opgav begge par deres yngel i slutningen af juni. Årsagen til dette er uvis.

Andre interessante observationer fra andre lokaliteter var bl.a. af 2 adulte fugle, som parrede sig ved Vest Stadil Fjord den 7/5 samt en 3K-fugl, som holdt til i havterne-, klyde- og hættemågekolonien på Agger Tange den 10/5. Desværre sås ingen af fuglene ved senere besøg på disse lokaliteter.

Baltisk sildemåge *Larus fuscus fuscus*

Af artsretaker Lars Hansen

Fra 2011 foreligger der kun oplysninger om 2-4 ynglepar, alle ved Hammershus.

I et stenbrud fik et par 1 flyvefærdig unge. De øvrige 1-3 par var langs kysten, men er kun fulgt delvist, og yngleforløbet her kan ikke beskrives nærmere.

Fra Græsholmen ved Christiansø har det ikke været muligt at få oplysninger om evt. ynglepar. Dog har jeg modtaget oplysninger om, at der i 2010 og i årene forud har ynglet ca. 4 par, men der er ikke oplysninger om ynglesucces. Det kan dog på den baggrund formodes, at der også i 2011 har været enkelte par på øen. Landsbestanden for 2010 kan desuden som følge af disse oplysninger korrigeres til at have været på 8 ynglepar.

Sandterne *Gelochelidon nilotica*

Af artsretaker Ole Thorup

I en årrække har Vadehavet været det sidste yngleområde for sandterne i Danmark, men i årene 2006-2011 har arten kun ynglet i 2009 med et par. Derimod ynglede et par i 2010 på Agger Tange for første gang i mange år, og igen i 2011 slog et ynglepar sig ned her. Parret havde dog ikke succes.

Dværghmåge, Utterslev Mose, 7. maj 2011. Foto: Peter Dam

Rovterne, Agger Tange, 7. juli 2011. Foto: Tommy Ravn Kristiansen

I anden halvdel af maj blev det konstateret, at der på ny var sandterner på Agger Tange, og 31/5 sås et par, hvoraf den ene fugl rugede. Fuglene holdt til på en yngleø sammen med blandt andet splitterter og klyder, og parret blev set regelmæssigt frem til 21/6. 11/6 sås første gang en unge i reden, og dagen efter sås to små unger. 21/6 opførte parret sig, som om de lige havde mistet deres unger, og da der denne dag sås en svartbag på yngleøen, er det muligt, at denne spiste ungerne. Efter denne dag sås sandternerne ikke længere på lokaliteten.

Der var usædvanlig få observationer fra Vadehavsområdet i 2011. Omkring sandternens ankomst-tidspunkt til Nordeuropa i slutningen af april sås to fugle et par dage ved Sneum Digesø, men de forsvandt herfra igen, og der er ingen mistanke om yngleforsøg i området. Nogle år ses en eller to ungefamilier på Fanø i sensommeren, men det var ikke tilfældet i 2011. Sandternen yngede årligt i det danske vadehav mellem 1982 og 2005 med undtagelse af i 2002. Siden har arten kun ynglet én gang, i 2009 med 1 par.

Den 7/5, 8/5 og 14/5 sås et par på henholdsvis Harboøre Tange, ved Bulbjerg og i Bygholm Vejle. Parret på Harboøre Tange var sikkert yngleparret fra Agger Tange, men de må have startet æglægningen på Agger

Tange senest den 19/5, og det er derfor lidt usikkert, om parret kan have været på Bygholm Vejle den 14/5.

Rovterne *Hydroprogne caspia*

Af artscaretaker Mikkel Willemoes

Igen i 2011 gik det fremad for rovterner i Danmark med en bestand på hele 5 par. Alle par var i år på Saltholm.

I starten af juni sås to par rovterner på den lukkede del af Saltholm. Under ynglefugleoptællingerne i midten af juni blev der dog fundet hele 5 par. 2 par med henholdsvis tre og to (plus en død) dununger, 2 par med to æg og 1 par med et æg. De tre reder med æg kan sagtens have været sene yngleforsøg, hvor rederne endnu ikke har været fuldlagte. Dette er der desværre intet kendskab til, ligesom det ikke vides, hvad ungerne videre skæbne blev.

I Sverige har der i år været god ungeproduktion i flere svenske kolonier, hvilket formentlig er oprindelsen til de fleste af de familieflokke, der er set på Sjælland i sensommeren og efteråret, men nogle af dem kunne også sagtens tænkes at komme fra Saltholm.

Det er en meget spændende udvikling på Saltholm, og forhåbentlig fortsætter fremgangen. I år opgav to par at yngle på Eskilstorps Holmar i svensk Øresund (Roland Staav, pers. medd.), og det er ikke umuligt, at disse fugle er blandt ynglefuglene på Saltholm.

Tabel 11. Antal ynglepar af Splitterne *Sterna sandvicensis* i 2004-2011, fordelt på kolonier.

Lokalitet	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Sydvestjylland								
Langli	1.200	1.183	3.300	2.660	2.300	1.525	2.250	735
Sneum Digesø								15
Vestjylland								
Mellempoldene	0	?	0	0	0	0	0	0
Klægbanken	?	0	0	0	0			0
Djævlø	?	400	0	0	0	0	0	0
Nordvestjylland								
Agger Tange							315	550
Nordjylland								
Hirsholmene	878	1.300	800	976	1.120	1.992	1.400	1.834
Læsø	0	0	0	0	140	55	0	0
Nibe Bredning	0	?	1	?	0?	0	0	0
Østjylland								
Treskelbakkeholm	?	?	?	170	935	665	173	?
Sydøstjylland								
Hjarnø	0	0	105	0	25	356	728	917
Fyn								
Vigelsø/Skalø	358	150	31	29	20	40	0	0
Fiskeholm	280	145	516	180	220	160	140	70
Sprogø	75	4	28	62	3	27	360	540
Siø	?	140	190	65	170	340	0	0
Romsø	?	?	?	?	260	0	0	0
Vestsjælland								
Nekselø	100	500	685	367	61	0	0	0
Rønnen, Holbæk Fjord							1	?
Glæne Østerfed							300	100
Omø	0	0	7	15	?	0	0	0
København								
Holmesø	100	450	340	300	300	100	350	335
Peberholm					20	75	0	0
Storstrøm								
Maderne	0	0	30	?	0	0	0	0
Rødsandområdet	0	0	50	70	?	?	26	?
I alt optalt	2.991	4.272	6.083	4.894	5.574	5.335	6.043	5.096
Estimeret bestand	4.000-5.000	4.300-4.500	6.100	5.000	5.600-6.000	5.500	6.100	5.100

Splitterne *Sterna sandvicensis*

Af artsretakere Thomas Bregnballe & Jens Gregersen

Bestanden af splitterne er i 2011 optalt til 5096 par fordelt på 9 kolonier. Det er således en tilbagegang på 16 % i forhold til 2010. Bestanden er dog fortsat højere end de 3000-4900 par (i gennemsnit 4200 par), som ynglede i Danmark i 1993-2005 (Gregersen 2006).

Mest markante ændring skete i Langlikolonien, som blev reduceret til 735 par. Tilstedeværelsen af ræv var hovedårsag til denne tilbagegang, og ingen unger kom på vingerne her.

Største koloni var på Hirsholmene, hvor 1834 reder optaltes. Kolonien har over en meget lang år-række været meget stabil, og antallet i 2011 er højt,

sandsynligvis takket være en målrettet beskyttelse, dels ved bekæmpelse af sølvmåger, dels ved at publikum holdes borte fra koloniområderne. Ynglesuccesen var som i de foregående år høj på Hirsholmene.

Landets næststørste koloni var Hjarnø med 917 reder. De senere år har kolonien været målrettet beskyttet pga. lokal interesse. I løbet af vinteren var flere ræve løbet over isen til Hjarnø, men de etablerede sig ikke; de blev hurtigt skudt. Ungeproduktionen var høj, da kolonien ikke blev udsat for nogen form for forstyrrelser.

En anden stor koloni i fremgang var Sprogø med 540 par. Også i denne velbeskyttede koloni var der maksimal ungeproduktion.

Splitterne, Fornæs, 21. juli 2011. Foto: Albert Steen-Hansen

Kolonien på Agger Tange klarede sig godt, formentlig som et resultat af en intensiv bekæmpelse af ræv, hvad der også har haft en stor positiv effekt på en lang række andre ynglefugle.

Kolonien i Holmesø ved Brøndby Strand må betegnes som stabil og velfungerende med en bestand på omkring 350 par. Den nyopståede koloni på Glænø Østerfed gik af ukendte årsager tilbage, men det vides, at der kom unger på vingerne.

En ny koloni opstod i 2011 på den kunstige ø i Sneum Digesø ved Esbjerg. Kolonien husede omkring 15 par med ynglesucces og er sandsynligvis opstået som følge af Langlikolonien sammenbrud.

Det er bemærkelsesværdigt, at splitteren næsten mangler i den sydlige Østersø. Den sidste koloni i dette område, Fiskeholm, gik markant tilbage i 2011 i lighed med Glænø Østerfed. De nordtyske kolonier er stort set forsvundet, og det samme gælder de svenske kolonier (Herrmann et al. 2008). Derimod står bestanden omkring det sydvestlige Kattegat og Storebælt stærkt med en langsigtet vækst til 1.500 par.

Nedgangen i 2011 viser, at forringede ynglebetingelser på en enkelt af de vigtige ynglelokaliteter

straks kan påvirke det samlede antal ynglepar i Danmark. Når der optræder ræv på en vigtig yngleø som Langli, vil nogle af splitterne kunne nå at forsøge sig på andre danske eller udenlandske lokaliteter, men der er tilsyneladende også fugle, som giver op efter at have mistet det første kuld æg. Langli har været afgørende for den fremgang, som opstod i Danmark, efter at en af de tyske vadehavskolonier mere eller mindre kollapsede pga. sølvmåger. Langli har et tilbagevendende problem med ræve, som konstant prøver at etablere sig på øen. I 2011 blev de bekæmpet i begyndelsen af maj, men senere fik splitterne problemer med en oversvømmelse så sent på sæsonen, at der ikke skete omlæg. Desuden bliver kolonien på Langli tilsyneladende i stigende grad udsat for prædation fra sølvmåger. Det ser ud til, at splitterne kan leve med et vist antal sølvmåger, indtil de kommer inden for nogle hundrede meter fra kolonien. Da begynder nogle måger tilsyneladende at specialisere sig i at prædere ternernes æg i et omfang, som er ødelæggende for ternekolonien. Tilstedeværelsen af ræv er endnu mere fatal og ender altid med, at ternerne helt forsvinder.

Sortterne, Husby Sø, 25. juni 2011. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Sortterne *Chlidonias niger*

Afartscaretaker Knud N. Flensted

Der var i 2011 i alt 43 par sortterner på 3 lokaliteter.

Vejlerne husede 26 par i Kogleakssøen, som fik mindst 11 unger på vingerne. Husby Nørre Sø havde 5 par, som fik mindst 3 unger, og i Hasberg Sø var der 12 par, som ikke med sikkerhed fik flyvefærdige unger:

Der var i 2011 ingen ynglepar i Vest Stadil Fjord eller Ramsødalen.

Kirkeugle *Athene noctua*

Afartscaretaker Benny Kristensen

Det grønne partnerskab, Projekt Kirkeugle, kører fortsat på højtryk for at redde kirkeuglebestanden i Danmark. Igen oplevede vi en hård vinter, så for 2. år i træk var vi tidligt ude med vinterfodring af kirkeuglen. Modsat sidste år bød denne vinter ikke på mange døde ugler eller observationer af omstrejfende, afkræftede fugle. Eneste døde kirkeugle blev fundet på Als 6/1. Om dette var en strejfer fra Tyskland eller en lokal fugl, kan vi kun gætte os til.

Tabel 12. Regional fordeling af ynglepar af Kirkeugle *Athene noctua* i 2011.

DOF-afdeling	Ynglepar 2011
Nordjylland	25-33
Nordvestjylland	3-7
Vestjylland	1
Sydvestjylland	4-6
Østjylland	4-6
I alt	37-55
Estimeret	55

Der er indkommet oplysninger om 37-55 par kirkeugler i Danmark i 2011. Ud fra materialet og den viden, vi har om usikkerhedsfaktorer, vurderes bestanden til reelt at være på omkring 55 par. En formodet stabil bestand er med de to foregående hårde vintre taget i betragtning en lille succes.

Det har været opløftende at modtage mange informationer om nye par i løbet af 2011 fra både Vendsyssel, Himmerland, Øst-, Midt-, Sydvest- og Sønderjylland. og tilbagemeldingerne tyder på, at kirkeuglen ikke har lidt voldsomt under vinteren i denne omgang. Især i Sydvestjylland har ungeproduktionen i år været god. Men en landsbestand på omkring 55 par er fortsat kritisk lav.

Tabel 13. Regional fordeling af ynglende Natravn *Caprimulgus europaeus* i 2011.

DOF-afdeling	Optalt	Estimeret
Nordjylland	102	130-135
Nordvestjylland	15-16	140-150
Vestjylland	47	80-85
Østjylland	16-19	20-25
Sydøstjylland	18	18-20
Sydvestjylland	66-76	70-80
Sønderjylland	21-23	25-30
Fyn	0	0
Nordsjælland	4-5	4-5
København	0	0
Vestsjælland	1	1
Storstrøm	0	0
Bornholm	2	2
I alt	292-309	490-530

Der er fortsat stor interesse for og opbakning til fodring blandt lodsejerne og andre ildsjæle, og vi håber, at flere vil komme til næste år. Vi oplever desuden en stigende interesse for tilbuddet om opsætning af kreaturhegn nær ynglelokaliteterne mhp. afgræsning til sikring af fourageringsarealer.

Der er ikke et samlet overblik over ungeproduktionen, idet tid og ressourcer som udgangspunkt skal bruges til pleje, men vi ved dog, at 13 par fik 41 unger på vingerne, dvs. 3,15 unge pr. par. For andet år i træk har vi set, at tidlig og stabil fodring kan medføre et resultat på op til 6 flyvefærdige unger.

I foråret blev der arrangeret uglelyt, hvor 82 frivillige kørte rundt på fastlagte ruter i udvalgte områder i Danmark for at eftersøge kirkeugler ved brug af play-back. Dette resulterede i, at nye ugler blev opdaget, men mange kørte dog også forgæves.

Nordjylland rummer landets største bestand af kirkeugler. De sidste to hårde vintre har dog medført tab af enkelte ynglelokaliteter især i Aalborg Kommune, hvor bestanden i forvejen var meget fragmenteret. Til gengæld er der opdaget nye lokaliteter, og et par tidligere ynglelokaliteter er blevet genbesat. Den samlede bestand i Nordjylland vurderes til 25-33 par, heraf 2 par i Vendsyssel.

Fra Østjylland er 4-6 par noteret i år. Parret i Asferg holder stand og fik et kuld unger på vingerne efter flittig fodring. Der har formodentlig været yderligere et par i Randersområdet. På Djursland holder det velkendte par stand, mens den enlige fugl fra 2010 forsvandt i løbet af foråret 2011. Endelig er der 1-2 par i Favrskov Kommune.

Det ellers velkendte par i Arnum blev i 2010 desværre reduceret til en enlig fugl, og blev kun noteret en enkelt gang i 2011 (i marts), hvorfor lokaliteten nu regnes for at være forladt. Ved en kirke i nærheden hørtes dog en hun et par aftener i 2011. Også det kendte par i Føvling ser desværre ud til nu at være reduceret til blot en enlig fugl.

Mosehornugle *Asio flammeus*

Afartscaretaker Niels Knudsen

I 2011 er der registreret 5 ynglepar. Det svarer nogenlunde til gennemsnittet i den periode, hvor arten har været registreret årligt og systematisk.

2011 har været et fint yngleår i Sydvestjylland. I Farup Enge mellem Ribe Å og Kongeå blev der konstateret 1 ynglepar, og på Langli blev der i lighed med sidste år fundet 1 ynglepar. Langli er lukket for offentligheden i yngletiden, og eventuelle ynglepar af mosehornugle bliver fundet tilfældigt under andre mere målrettede ynglefugletællinger på øen. Mandø, som tidligere var en vigtig ynglelokalitet med flere ynglepar årligt, har de sidste 3-4 år været meget svingende, og der ynglede ikke mosehornugle på øen i 2011.

Der foreligger flere majobservationer fra Lakolk på Rømø, hvilket tolkes som et sandsynligt ynglepar. Sidst der ynglede mosehornugle i Sønderjylland var i 2009, og det var i Juvre på Rømø.

Der blev i 2011 fundet et ynglepar på Bågø ved Fyn i forbindelse med NOVANA-registrering. Hjortø og

Hjelmshoved (adgangsforbud i yngletiden) husede i perioden 2003-2006 adskillige ynglepar af mosehornugle, men det er desværre passé.

Et ynglepar er registreret i Vestsjælland ved Halseby Sø nær Korsør.

Arten er ikke årlig ynglefugl i Nordjylland, hvor der dog er en del egnede lokaliteter såsom Grønnestrand, Slettestrand, Rødhus, Lille Vildmose, Reservatet i Skagen, Hulsig Hede m.v.. Fra Reservatet nord for Skagen by, foreligger der observationer i maj, men det er normalt og drejer sig som regel om trækfugle.

I 2009 blev der gjort et ynglefund ved Randers. Desværre kunne det ikke gentages i 2011.

Der er heller ingen yngleregistreringer fra Vestjylland i 2011. Tidligere kendte ynglelokaliteter som f.eks. Boris Hede og Tipperhalvoen har ikke haft ynglende mosehornugler de sidste mange år.

Perleugle *Aegolius funereus*

Afartscaretaker Klaus Dichmann

Kontrolbesøg med hulkamera i foråret 2011 af de opsatte perleuglekasser i Jylland og på Bornholm viste, at en lille, men fast bestand af perleugler har formået at bide sig fast i de jyske og bornholmske plantager. På trods af 2 hårde vintre i træk i 2009-10 og 2010-11 har der de forgangne fem år været mindst 1 par med ynglesucces årligt, og antallet af ynglepar har svinget mellem 1 og 3 par. I 2011 ynglede der således 3 par i Danmark, heraf 1 par på Bornholm og 2 par i Jylland.

Perleugleparret, som har spøgt i den vestjyske plantage i de sidste par år, blev for første gang i 2011 fundet rugende i en af skovstyrelsens opsatte redekasser. Desværre blæste en mindre storm i slutningen af maj redekassen ned fra træet. Det var midt i ugens rugetid, og alle æg (minimum fem) blev knust.

Som et led i Zoologisk Museums projekt "Indvandring, spredning og stedtrofasthed hos perleugler ynglende i Danmark, 2009-2011" blev ud over ungerne også de voksne hunner denne gang fanget og ringmærket. Fangsten af perleuglehunnen i det bornholmske par 16/4 viste sig at være særlig interessant, idet hun allerede bar en ring som viste, at hun var blevet ringmærket som unge 15/5 2009 i den selvsamme redekasse.

I alt blev der i 2011 ringmærket 10 danske perleugler, fire unger på Bornholm og fem unger i en midtjysk Plantage. Den 4/5 blev hunnen i den midtjyske plantage ligeledes fanget og ringmærket. Ud fra billeder af fjerdragten vurderer perleuglespecialisten Hans Dieter Martens fra Slesvig-Holsten perleuglen til at være en 4K fugl.

Natraven *Caprimulgus europaeus*

Afartscaretaker Ole F. Jensen

Der blev i 2011 registreret 292-309 ynglepar af natraven i Danmark. Korrigeret for kendte ynglelokaliteter, som ikke blev optalt i 2011, vurderes bestanden reelt at have været på 490-530 par. Dette er en fremgang i forhold til sidste år, hvor 260-299 par blev optalt og bestanden estimeret til 370-410 par. Dette kan dog muligvis tilskrives øget kendskab til nye lokaliteter og ikke en egentlig bestandsfremgang,

Årets første natravne kom tidligt, idet den første sås 25/4 ved Blåvand, og den første syngende hørtes allerede 29/4 i Ålbæk Klitplantage efterfulgt den 5/5 ved Tane Sø og med stigende sangaktivitet fra øvrige lokaliteter derefter. Til gengæld sluttede sæsonen også tidligt, idet de sidste hørtes 4/8 i Vejers Plantage og ved Klelund Hede og Plantage.

Igen i år mangler der totaloptællinger af de store bestande i Thy, og der vurderes at mangle registrering af ca. 100 par herfra. Desuden formodes 15-25 par at mangle fra Borris Skydeterræn og Flyvestation Karup, som der blev optalt her i 2010, samt en del par fra andre lokaliteter, der ligeledes husede natravne i 2010, men hvorfra der ikke er modtaget rapporter i år. Landsbestanden antages således at ligge på 490-530, og der skal formodentlig tillægges yderligere en del par fra ukendte og sjældent besøgte ynglelokaliteter.

I forhold til 2010 er der desuden ganske store forskelle de enkelte landsdele imellem. Der har således været bestandsfremgang i Nordjylland og Sydvestjylland, mens der har været tilbagegang i især Vestjylland.

Desværre meldes der om trusler mod de lokale bestande i form af forstyrrelser på flere lokaliteter, især i Skagensområdet, lige fra hundeluftere og orienteringsløbere i yngleområderne til rydninger af bevoksningen.

Biæder *Merops apiaster*

Af artscaretaker Magnus Bang Hansen

Så skete det igen, at biæderen yngede i Danmark og endda med hele 3 par! Det er første ynglefund i landet siden 2008.

Året startede på vanlig vis med en række iagttagelser af biædere i foråret fra 18/4-12/6 på de klassiske træksteder over hele landet. I alt er 24 fugle registreret ved 20 observationer.

I juni og juli blev 6 stationære biædere set i en grusgrav i Rødekro. Dette resulterede i 2 ynglepar, der fik hhv. 4 og 3 unger på vingerne, som alle forlod rederne i god stand.

Senere fulgte opdagelsen af en biæderrede i en grusgrav i Genner, hvoraf der fløj 3 unger af reden. Den ene unge døde desværre senere.

29/6 blev en biæder fanget og ringmærket ved Blåvand Fuglestation, hvilket er første ringmærkning af arten i Danmark. 25/7 blev endnu en fugl fanget og ringmærket på Gedser Fuglestation. Sidste observation var af en trækkende fugl ved Blåvand 25/9.

Vendehals *Jynx torquilla*

Af artscaretaker Egon Østergaard

I DOFbasen er der rapporteret i alt 179 observationer i perioden 1/4-1/7, hvilket er lidt flere end sidste år. Hovedparten af disse drejer sig om fugle på vej til yng-

Vendehals, Flyndersø, 21. juni 2011. Foto: Lars Andersen

lepladser nord for Danmark. På 19 lokaliteter er der hørt syngende fugle, og på 9 af disse er den hørt gentagne gange, hvilket kunne tyde på yngleaktivitet. Kun på Borris Hede, i Frederikshåb Plantage, ved Kronenshede og på Husby Klit er der fundet sikre ynglefund i form af fugle ved redehul. I alt er der 12 sikre ynglefund. Det er på denne baggrund ikke muligt at komme med et estimat af den danske ynglebestand af vende-hals i 2011.

På Borris Hede har der været 9 påbegyndte kuld i redekasser, og 1 syngende fugl er hørt flere gange gennem ynglesæsonen i et område, hvor den sikkert har ynglet i et naturligt hul. 7 par gennemførte yngleforsøget, og der blev mærket 64 unger og 6 adulte fugle, hvoraf den ene allerede var mærket som redeunge på Borris Hede i 2010. Aldrig tidligere er der mærket så mange unger på et år i Danmark, og det er første gang, at en ringmærket dansk redeunge genfindes som ynglefugl. Det er bemærkelsesværdigt, at 5 ud af de 6 gamle fugle, der blev fanget på reden, ikke var ringmærket. Det kan tyde på, at der er en større naturlig bestand i området eller måske snarere, at gennemtrækkende fugle slår sig ned i området og yngler.

Ikke siden 1987 har antallet af påviste ynglear på Borris Hede været større, og med en nyligt vedtagen naturpolitik for forsvarrets naturforvaltning er der grund til optimisme. Forvaltning af såvel overdrevsarealer som ekstensivering af plantageområderne vil tilgodese vende-halsens biotopkrav og fourageringsmuligheder.

Siden ringmærkningen af unger i Midtjylland blev påbegyndt i 2005, er der nu mærket 325 unger. Kuldene i år har været store med 8-13 æg. Det største kuld på 13 æg resulterede i 13 mærkede unger, der alle forlod reden i god kondition. Kuldernes første æg blev lagt i perioden 11-23/5, og ungerne fløj ud omkring 1/7.

Korttået Lærke *Calandrella brachydactyla*

Af Thorkil Brandt.

I 2011 blev Danmarks og Nordeuropas første ynglefund af korttået lærke gjort på Rømø. Parret fik mindst 1 unge på vingerne.

Den 8/6 blev to korttåede lærker opdaget under en ynglefugletælling på stranden syd for Lakolk på Rømø. Fuglene var stedtro, og den ene var ivrigt syngende. Den 10/6 blev fuglene gentagne gange set forsvinde i græsset med næbbet fyldt med føde og de dukkede efterfølgende op med eskrementsække. Dette er et sikkert tegn på yngleforsøg. Samme adfærd blev observeret igen den 19/6. Reden blev aldrig fundet.

Den 21/6 blev fuglene opdaget lidt væk fra redeområdet, hvor mindst en nyudfløjet unge blev set. Dette var sidste observation af fuglene fra området; en grundig eftersøgning den 5/7 var negativ.

Korttået lærke er opført på EU-fuglebeskyttelsesdirektivets bilag 1, som omfatter særligt beskyttelseskrævende arter.

Korttået Lærke, Rømø, 10. juni 2011. Foto: Tonny Ravn Kristiansen

Toplærke *Galerida cristata*

Afartscaretaker Anders Østerby

2 ynglepar fik 3 unger på vingerne i Hirtshals, og artens forsvinden som ynglefugl fra Danmark formodes derfor udsat endnu en stund.

I løbet af vinteren og foråret sås 6 fugle i Hirtshals, hvilket svarer til den vurderede bestandsstørrelse i slutningen af 2010. Fuglene sås primært i det, der efterhånden er bestandens kerneområde: området fra rådhuset til stationen og havnen, især den centrale del af havnen og Østhavnen.

Sidst på foråret sås to territoriehævdende par samt to løse fugle. Det ene par etablerede sig på parkeringspladsen ved stationen. Reden her lå temmelig udsat for færdsel og rovdyr, idet den var placeret neden for en grusbunke og ganske få centimeter fra parkerende biler. Denne rede blev da også tømt for de 4 æg, formodentlig af et rovdyr.

Det andet par holdt sig i den østlige ende af baneterænet og Østhavnsområdet nedenfor. Her sås en udflojet unge, der kunne følges sammen med forældrene igennem sommeren. Her kunne fjerskiftet studeres, hvor de små hvide fjerrande på dækfjerene gradvist forsvandt i løbet af nogle uger. Derfor regnes de for at være to nye ungfugle, der blev set ved stationsområdet så sent som i starten af september - og senere også på Østhavnen. Forældre kunne være de fugle, der havde mistet kuldet

ved stationen. I tidligere år er der også fundet ungfugle temmelig sent på sæsonen, hvilket kunne indikere, at første kuld æg har været udsat for prædation, men at et nyt yngleforsøg så er lykkedes.

I efteråret sås fuglene rundt om i kerneområdet, men de er svære at få et samlet tal på. Der blev set op til 4 fugle sammen, men det formodes, at det reelle antal fugle var større.

Fra den øvrige del af landet er der i 2011 kun rapporteret om en enkelt fugl i Nørre Vorupør i perioden 5-23/8. Fundet er fotodokumenteret.

Hedelærke *Lullula arborea*

Afartscaretaker Ursula Burmann

Der er i 2011 rapporteret om 296 syngende/ynglende hedelærker fra 188 egnede ynglelokaliteter i DOFbasen. Ud fra dette vurderes bestanden af hedelærke i Danmark reelt at være på 350-450 par og dermed stabil eller i let fremgang. Alligevel er arten meget sårbar, da de steder, hvor den først og fremmest yngler, oftest kun er egnede i begrænset tid. Rydninger i skove og plantager med nye beplantninger er efter højst 7 år uegnede som ynglebiotop for hedelærke på grund af opvækst og tilgroning.

Den regionale fordeling af ynglende/syngende hedelærker er ret uændret i forhold til de foregående år, bortset fra at bestanden i Sønderjylland synes at være i fremgang. Også syd for grænsen i Slesvig-Holsten er der

Toplærke, Hirtshals, 24. maj 2011. Foto: Axel Mortensen

en let fremgang i hedelærkens bestand, dog hovedsagelig i den sydøstligste del af delstaten (Knief et al. 2010). Det er derfor tvivlsomt, om der er en sammenhæng mellem fremgangen i Sønderjylland og Slesvig-Holsten.

Lokaliteter med større antal ynglende/syngende hedelærker er ifølge DOFbasen: IBA Rold Skov (Nordjylland) med 28 syngende, Rusland og Pandehave Å (Nordsjælland) med 11 syngende og Melby Overdrev (Nordsjælland) med 8 syngende, Finderup Øvelsesplads (Nordvestjylland) med 6 par og IBA Randbøl Hede (Sydøstjylland) med 4-6 par.

Markpiber *Anthus campestris*

Afartscaretaker Knud Pedersen

Bestanden i 2011 kan opgøres til blot to enlige, territoriehævdende hanner.

Et håb om en genetablering af markpiber som ynglefugl på Skagen Odde blev tændt i starten af maj, hvor en fugl blev observeret på to datoer ved den gamle yngleplads i Sandmilen. Givetvis samme fugl blev konstateret syngende på stedet 4/6 og set igen 7/6. Grundige eftersøgninger i Sandmilen i midten af juni gav dog et negativt resultat, og forekomsten på lokaliteten i år må derfor kategoriseres som en enlig, territoriehævdende han.

Fra Anholt er der meldt om en syngende fugl ved den yderste ende af Gamle Rendkrog 23/5. Grundig eftersøgning af arten på øen i dagene 27-30/5 gav ingen

markpiber, og det var derfor overraskende med en ny observation 12/6, igen fra klitområdet ved Gamle Rendkrog. Facit for Anholt må derfor, ligesom på Skagen Odde, være en enlig, territoriehævdende han.

På forårstrækket er der set følgende: 1 rastende Aborberjerget på Møn 25/4, 1 trækkende Skagen Nordstrand 28/4, 1 rastende Korshage på Sjælland 7/5 og 1 trækkende Skagens Gren 13/5.

Fra efteråret er der blot en enkelt observation af en trækkende fugl ved Blåvands Huk 25/9.

Vandstær *Cinclus cinclus*

Afartscaretaker Erik Dylmer

Blot et enkelt sikkert ynglepar blev registreret i 2011. Det var på en ofte benyttet ynglelokalitet i Grejsdalen ved Vejle, hvor en unge blev set den 22/5 som den eneste i et forhåbentligt større kuld. Et par sommerobservationer på mulige ynglelokaliteter på Bornholm og i Strødamsoområdet er interessante, men der blev blot set en enlig fugl ved en enkelt lejlighed hvert sted.

Drosselrørsanger *Acrocephalus arundinaceus*

Afartscaretaker Ursula Burmann

Efter et år helt uden mistanke om ynglende drosselrørsanger i Danmark er der i 2011 registreret hele 6 sandsynlige og 2 mulige ynglepar, og bestanden opgøres dermed til 6-8 ynglepar.

Vandstær, Rådvad, 19. februar 2011. Foto: Villy Pedersen

På følgende lokaliteter opholdt der sig syngende fugle i en længere periode i yngletiden i 2011: 11/6-17/7 op til 2 syngende Bagsværd Sø, 15/5-17/7 1 Gurre Sø, 10/5-5/6 1 syngende Hovvig, Odsherred (samt 1 set rastende 3/9), 13-23/6 1 Husby Sø og 19/5-4/6 1 Maribo Sønderø og sandsynligvis samme fugl 11/6-29/6 1-2 syngende Røgbølle Sø. En fugl sang ved Slivso i en kortere periode 15-20/6 og regnes som et muligt ynglepar. Da drosselrørsangeren trækker sent, synger under trækket og kan opholde sig i længere tid på samme sted, er den syngende fugl, som blev registreret ved Grønjordssøen i perioden 21/5-1/6, ikke medregnet som et yngleforsøg.

I alt er der observeret 22-23 drosselrørsangere på 18 lokaliteter, heraf kun 8 fugle vest for Storebælt. Den første fugl blev observeret den 10/5 Hovvig, Odsherred; den sidste blev observeret 3/9 på samme sted.

Stor Tornskade *Lanius excubitor*

Af artscaretaker Niels Peter Brøgger

I 2010 skete der en katastrofal tilbagegang, og bestanden er stadig på samme lave niveau i 2011, idet der kun blev set 4-6 ynglepar fordelt på 2 sikre, 2 sandsynlige og 2 mulige par. Området omkring Flyvestation Karup i Midtjylland, hvor der var 1 par i 2010, blev ikke undersøgt i 2011. Det vurderes dog, at bestanden generelt er overvåget på samme niveau som de seneste mange år.

De 6 par er fordelt med 2 sikre par i Sydvestjylland i Oksbøl-området, hvor begge kuld unger er set. 1 sandsynligt par i Østjylland, 1 muligt og 1 sandsynligt par i Vestjylland samt et muligt par i Nordsjælland.

Det er helt usædvanligt med et fund på Sjælland ved Melby Overdrev, hvor der blev set en adult fugl den 5/6. Der blev desuden set 4 fugle 25/9, hvoraf mindst en var en juvenil fugl, men på dette tidspunkt kan det nemt have drejet sig om trækfugle nordfra. Men observationen er uægtelig meget interessant og regnes som et muligt ynglepar på baggrund af juniobservationen.

Både op til ynglesæsonen 2010 og 2011 var der hårde vintre med lange perioder med landsdækkende sne, hvilket falder sammen med en stor tilbagegang i yngleparrene. Igen i vinteren 2010-11 blev der i Oksbøl-området først på vinteren registreret mange vinterterritorier (11), men som alle forsvandt efter snevejret den 10/11 2010 (Per Olsen, pers. medd.). I løbet af foråret vendte der fugle tilbage til to af territorierne.

Pirol *Oriolus oriolus*

Af artscaretaker Børge L. Rasmussen

Fra 2011 er der vurderet 8-11 ynglepar af pirol i Danmark, heraf 7 sandsynlige og 4 mulige par. Da arten er sky og svær at få øje på i selv den gule fjerdragt, må den reelle bestand formodes at være en del større. Trækfugle først på sæsonen besværliggør yderligere bestandsvurderingen.

I Vestjylland er der i et skovrigt område sydvest for Aulum registreret syngende pirol i perioden 10-15/7, hvilket tolkes som et sandsynligt ynglepar.

På Æbelø er situationen status quo, idet den lokale observatør også i år beretter om 3 sandsynlige og 1 muligt ynglepar.

Der er gjort to observationer af pirol i juli med et par ugers mellemrum i parken nær Assens Rådhus. Lokaliteten er ikke en optimal ynglebiotop for arten, men en sådan findes i umiddelbar nærhed, og fundet tolkes som 1 sandsynligt ynglepar.

På Tåsinge er der i år kun registreret pirol én gang, i primo juni, og lokaliteten tilskrives fortsat 1 muligt ynglepar.

Sydlangeland melder også i år om 1 sandsynligt par i Hjortholmskoven.

I Storstrømsområdet blev der gennem hele maj og frem til midten af juni registreret piroler af begge køn og hørt mange syngende fugle. Seneste observation er fra 19/7 på Saksfjed, hvilket er eneste observation fra lokaliteten og tolkes som 1 muligt ynglepar. Alle øvrige ni observationer i perioden 9/5-19/7 er fra Gedser Odde, hvilket vurderes til 1 sandsynligt ynglepar.

På Bornholm er der hørt syngende piroler fra 27/5-16/6, og fugle af begge køn blev set. Der er en enkeltstående observation fra Olsker på Nordbornholm samt ligeledes to enkeltstående obs ved hhv. Klemensker og syd herfor ved Vestermarie. Disse tre observationer giver ikke basis for mistanke om ynglepar. Der er seks observationer i perioden 27/5-16/6 i området fra Dueodde til Svaneke, og der vurderes at have været 1 sandsynligt ynglepar i Højskoven. Der er ikke yderligere observationer fra Bornholm resten af året.

Pirol er i 2011 registreret på ca. 50 % flere lokaliteter end året før, inklusiv observationer af trækfugle. Lokaliteterne er fordelt med 7 i Nordjylland, 1 i Nordvestjylland, 3 i Østjylland, 2 i Vestjylland 1 i Sydvestjylland, 6 i Sønderjylland, 12 på Fyn, 15 i Storstrøm, 3 i Vestsjælland, 3 i Nordsjælland, 6 i København og 8 på Bornholm. Årets første observation er fra Grenen den 6/5, og så blev arten ellers registreret jævnt over hele perioden frem til 19/7. Herefter blev den kun registreret en sidste gang den 15/8 på Æbelø.

Referencer og litteraturliste

- BirdLife International 2004: Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. – Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 12).
- Eskildsen, A. & T. Vikstrøm (red.) 2011: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2010. – Dansk Ornitologisk Forening. Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/caretaker/dokumenter/datsy_rapporten_2010.pdf
- EU-fuglebeskyttelsesdirektivet 1979. Findes på: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32009L0147:DA:NOT>
- Fabricius, O. & P. Hald-Mortensen 1969: Hjejlen *Pluvialis apricaria* som ynglefugl i Danmark 1963-1966, med bemærkninger om artens raceforhold, udbredelse og antal. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 63: 137-160.
- Gregersen, J. 2006: Ynglebestanden af Splitterne i Danmark 1993-2005. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 100: 88-96.

- Grell, M.B. (red.) 1999: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 93: 105-126.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_1999_3_1.pdf
- Grell, M.B. 1998: Fuglenes Danmark. – G.E.C. Gads Forlag, København.
- Grell, M.B. (red.) 2000: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1999. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 94: 55-72.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2000_2_1.pdf
- Grell, M.B. (red.) 2001: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2000. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 95: 51-68.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2001_2_2.pdf
- Grell, M.B. (red.) 2002: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2001. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 96: 43-67.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2002_2_1.pdf
- Grell, M.B. & B. Rasmussen (red.) 2003: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2002. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 97: 175-192.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/doft/dokumenter/doft_2003_2_1.pdf
- Grell, M.B., H. Heldbjerg, B. Rasmussen, M. Stabell, J. Tofft. & T. Vikstrøm (red.) 2004: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2003. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 98: 45-100.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/Doft_08_2004_LOW.pdf
- Herrmann, C., H. W. Nehls, J. Gregersen, W. Knief, R. Larsson, J. Elts & M. Wieloch 2008: Distribution and population trends of Sandwich Tern in the Baltic Sea. *Vogelwelt* 129: 35-46.
- Huntley, B., R.E. Green, Y.C. Collingham, & S.G. Willis 2007: A climatic atlas of European breeding birds. Durham University, The RSPB and Lynx Edicions, Barcelona.
- Jagd und Artenschutz – Jahresbericht 2011. Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein.
- Kaatz, C. & M. Kaatz 2011. Mitteilungsblatt 103 der BAG Weissstorchschutz. NABU.
Findes på: <http://www.nabu.de/imperia/md/content/nabude/vogelschutz/weisstorchschutz/mitteilungsblatt103.pdf>
- Kjeldsen, J.P. & H.H. Nielsen 2009: Ynglefugle i Vejlerne 2009. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.
- Knief, W., R.K. Berndt, B. Hälterlein, K. Jeromin, J.J. Kieckbusch & B. Koop 2010: Die Brutvögel Schleswig-Holsteins - Rote Liste. Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein.
Findes på: http://www.schleswig-holstein.de/Um-weltLandwirtschaft/DE/NaturschutzForstJagd/_DL/rl_voegel_2010_pdf_blob=publicationFile.pdf
- Kofod, M.T. 2012: Lille fluesnapper – som ynglefund på Christiansø 2011. *Natur på Bornholm* 10: 15-17.
- Koop, B. 2011: Vogelzug über Schleswig-Holstein 2011
Findes på: <http://www.ornithologie-schleswig-holstein.de/2011/pdf/VogelzugSH2011.pdf>
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2005: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2004. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 99: 88-106.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2004.pdf>
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2006: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2005. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 100: 11-28.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY_DOFT_2_06Low.pdf
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2007: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2006. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY_DOFT_2_06Low.pdf
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2008: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2007. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2007.pdf>
- Nyegaard, T. & M.B. Grell (red.) 2009: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2008. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2008.pdf>
- Nyegaard, T. & M. Willemoes (red.) 2010: Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 2009. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/DATSY2009.pdf>
- Olsen, K.M. 1992: Danmarks fugle - en oversigt. Dansk Ornitologisk Forening.
- Pedersen, L., E. Ehmsen & T. Nyegaard 2012: Projekt Ørn - Årsrapport 2011. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/oern/dokumenter/Aarsrapport_oern_2011.pdf
- Probst, R. (2011): WWF Schutzprogramm Seeadler – Winter- und Brutbestandsmonitoring sowie Beringung 2011, Habitatpotenzial-Analyse. ORNIS, Ingenieurbüro für Biologie.
- Rasmussen, L.M. & M.B. Clausen 2011: Hedehøg i Sydvestjylland ynglesæsonen 2011 – arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg. – Dansk Ornitologisk Forening.
Findes på: <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedehoeg/dokumenter/hedehoeg2011rap.pdf>

Danske Fuglestationer – Anno 2011

Af Peter Lange

Indledning

Til *Fugleåret 2011* har vi modtaget årsberetninger fra alle stationer, på nær Kongelunden, Vorskø og Christiansø. Den aktuelle dækning og aktivitet i 2011 vil fremgå af de enkelte afsnit.

Statsejede Fuglestationer:

Tipperne

Tipperne er i dag eneste tilbageværende statsdrevne naturvidenskabelige feltstation. Tipperne hører under Miljøministeriet og administreres af Naturstyrelsens lokale enhed Blåvandshuk. Lokalenheden står for opsyn og pleje samt publikumsinformation. Fuglelivet på Tipperne overvåges af ornitologer, der er ansat af Amphi Consult og udfører opgaverne for Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet (tidl.: DMU), der selv udfører forskning vedr. vandfugle i området.

Vorskø Feltstation

Vorskø hører under Miljøministeriet og administreres af Naturstyrelsens lokale enhed Søhøjlandet. I overensstemmelse med testamentet fra Herluf Winge legatet, er Vorskø i dag en del af Naturstyrelsen Søhøjlandets naturskovsområde. Jens Gregersen beboer feltstationen og varetager optællinger af ynglefugle og øvrige registreringer. Aktiviteterne på Vorskø har i 2011 været på niveau med de senere år, og der er ikke udarbejdet en årsberetning for 2011.

Dansk Ornitologisk Forenings Fuglestationer:

Gedser Fuglestation

Fuglestationen blev etableret i 1995 og har siden 2001 haft til huse i en genopført bolig ved Gedser Fyr. De primære formål er at monitere fugletrækket gennem træ- og kobobservationer og standardiseret ringmærkning forår og efterår samt formidling af naturen for skoler, grupper, lokale folk og turister. Fuglestationens daglige leder er Hans Lind. Aktivitetsniveauet er steget betydeligt de senere år. Webadresse: <http://gedserfuglestation.dk/>

Kongelundens Fuglestation

Fuglestationen drives i regi af DOF København. Der har ikke været organiserede aktiviteter i 2011. Der er ikke modtaget årsrapport herfra i år. Webadresse: <http://www.kongelundens-fuglestation.dk/>

Gilbjerg Fuglestation

Formålet er at foretage optællinger af forårstrækket ved Gilbjerg Hoved i perioden 1. marts-15. juni. Stationen har i 2011 været bemanded med en observatør fra pri. marts til 31. maj. Fuglestationen havde i år base i lokaler i feriebyen på Dansk Folkeferie. Fuglestationen

hører under DOF Nordsjælland. Webadresse: <http://gilbjergfuglestation.wordpress.com/>

Keldsnor Fuglestation

Fuglestationen blev etableret i 1995, og drives af DOF Fyn med Jacob Sterup som leder. Webadresse: <http://www.doffyn.dk/knf/>

Blåvand Fuglestation

Etableret af DOF i 1963 og har haft til huse i de gamle fyrboliger siden 1968. Daglig leder er Bent Jakobsen. Webadresse: <http://blaavandfuglestation.wordpress.com/>

Skagen Fuglestation

DOF har siden 2009 drevet Fuglestations virksomhed i Skagen med en lønnet observatør og en ringmærker i foråret og en observatør i efteråret. Observatører og ringmærker har været indkvarteret under private former, da DOF endnu ikke råder over en fuglestationsbygning i Skagen. De nøjagtige dækning og arbejdsprogram i 2011 fremgår af indlæg for Skagen Fuglestation. Webadresse: <http://www.birdsontop.dk/>

Frivillige/private Fuglestationer:

Christiansø Feltstation

Christiansøs Naturvidenskabelige Feltstation (CHNF) er en privat almennyttig forening. Peter Lyngs er feltstationens daglige leder. Der sker fortsat daglige observationer af forårs- og efterårstrækkfuglene, men der foregår ikke længere systematisk ringmærkning på øerne. Der er ikke modtaget årsrapport fra feltstationen. Webadresse: <http://chnf.dk>

Rørvig Fuglestation

Rørvig Fuglestation er en lokal forening, hvis formål er at udforske fuglelivet på Rørvig-halvøen. Formand for foreningen er Lasse Braae. Foreningen udgiver hvert år en rapport over årets observationer. Webadresse: <http://rfst.dk/>

Gedser Fuglestation

Af Hans Lind

Kongeederfugl (med Ederfugle), Gedser Odde, 20. marts 2011. Foto: Jens Eriksen

Indledning

Endnu en gang har Gedser Fuglestation haft et travlt og godt år med masser af aktiviteter med besøgende fra fjern og nær. Her skal nævnes Åbent Hus (2), Fugleture (2), Højskolebesøg (4), Skoleklasser (4), Institutioner (2), andre grupper og spontan formidling (3). Hertil kommer en del overnattende ornitologer, der fra morgenstunden vil være med, hvor det sker! Alt i alt nok omkring 1.000 gæster i løbet af året, som har fået set og formidlet ringmærkning og fugletræk.

Ringmærkningen startede midt i marts og kørte stort set uden pauser til midt i november. Lange perioder blev taget af Rune Tjørnløv og Jesper Brinkmann, assisteret af bl.a. unge mærkere under oplæring som Anders Odd og Johan Castenschiold, samt de lokale ringmærkere. Den sidste måned af standardperioden tog engelske Craig Brookes sig af.

Fuglestationen satte sig for at optælle forårets ederfugletræk, og det var især Louis A. Hansen, der stod for disse observationer. Efterårets trækobservationer blev hovedsagelig foretaget af Preben Berg og Orla Jakobsen, men blandt de lokale observatører bør også nævnes Simon Vikstrøm, Benny Steinmejer, Roberto Brunicardi, Palle Rasmussen og Jimmy Skat Hansen, der alle har bidraget med mange data. Stor tak til dem!

GFU var i 2011 involveret i et par spændende projekter i samarbejde med Ringmærkningscentralen: Dels blodprøvetagning af udvalgte arter af de såkaldte Afrika-trækkere, hvor en lille blodprøve skulle undersøges for West Nile Virus, dels påsætning af dataloggere på lokale ynglefugle af Karmindompap.

Af større tiltag blev der sidst på året igangsat en kraftig renovering af et gammelt skur, som fremover skal fungere som ringmærkningslokale. Frants Korczak, Gert Jeppesen og Benny Steinmejer takkes for stor arbejdsindsats i den forbindelse.

Observationer

Trods den sporadiske dækning på observationssiden i foråret blev der set en del halv-og helsjældne fugle på det sydlige Falster. En Sølvhejre trak Ø 2/4, mens en ad. Sule lod sig se en uge senere. Også Silkehejre vovede sig ud over Østersøen 4/6. Der var ikke mange Lommer i forårstræktiden, men en enkelt Storlom sås krydse over Gedser Agerland 21/5. Bramgæssene skuffede fælt, bedste dag var 5/5 med 870, alle andre dage langt under 100. De har givetvis trukket en nordligere rute over Falster end sædvanligt, hvilket er set før.

Forårets træk af Ederfugle blev optalt til 174.000 og dermed det lavest noterede antal i én sæson. Sammen med dem kom 20/3 en Kongeederfugl, som Jens Eriksen nåede at fotodokumentere.

Skrigefugle: En Hærfugl rastede kortvarigt i Gedser By 1/6, og Biæder blev set og hørt 21/5 og 7/6. Mange tilrejsende ornitologer fik stor glæde af en Ellekrage 2/6, som længe sad ved diget ud for Gedesbyskoven, men senere fartede den omkring i området syd herfor. Det er reelt første gang – ifølge DOF-basen – at Ellekrage er set på Falster.

Der var også interessante fund af rovfugle. Her skal nævnes tre Hedehege og en Aftenfalk udtrækkende, men de blev aldeles overskygget i dagene 20-21/5, hvor først en Høgeørn og dernæst en Stor Skrigeørn valgte at gæste Bøtø og derpå selve Gedserområdet i flere omgange på trækforsøg. Mange fik heldigvis den store glæde at se disse prægtige og sjældne fugle. Også Høgeørnen var en førstegangs observation på Falster.

Af spændende småfugle i foråret skal blot nævnes minimum fem trækkende Piroler, en god håndfuld Gulirisker samt en Rødrygget Svale, der kortvarigt fouragerede over fårefolden 27/5.

Der var stort set fuld dækning på efterårstrækket fra midt i august og året ud. Rødstrubet Lom havde en

Danmarks første Blæder ringmærket, Gedser fuglestation, 22. maj 2011. Foto: Hans Lind

Høgeørn over Gedser, 21. maj 2011. Foto: Louis A. Hansen

Ellekrage på endags-visit, Birkemose ved Gedser, 2. juni 2011. Foto: Helge Sørensen

formidabel sæson med 12.500 individer, og igen kulminerede trækket i første halvdel af december med hele tre dage over 1.000 stk. – flest 8/12 (1.510). Af Sortstrubet Lom noteredes 500, og Sulerne fortsatte de gode takter med fire eksemplarer – det er ikke hverdagskost i de indre farvande, og det kan bestemt heller ikke siges om den Sodfarvede Skråpe, der fløj forbi fuglestationen 18/10, den blev opdaget fra stuevinduet på GFU! Alle fem lappedykkerarter blev set på Gedser Odde, heraf 14 Nordiske, én Sorthalset og én Lille.

Ederfugletrækket skuffede noget, de 180.000 blev kun lidt højere end forårstotalen. Bedste dag blev 9/10 med 31.575, og samme dag sås årets anden Kongeederfugl. Sortænderne nåede ikke de sidste par års flotte træk-

tal, det blev mere beskedent med godt 25.000 i løbet af efteråret med bedste dag 17/9 (1.325). Derimod havde Toppet Skallesluger et uventet godt år med over 9.500 trækkende. Rødhals Gås er set en del gange rastende og trækforsøgende, formodentlig det samme individ, som har fulgtes med de rastende Bramgæs rundt omkring på Lolland-Falster.

Om rovfugletrækket kan der generelt siges, at det lå på det jævne niveau. Af Rød Glente trak der bare 301, og den bedste dag med 44 faldt medio november – det er langt under en god dagstotal for Gedser Odde. To Sorte Glenter i efteråret er ret typisk for denne art. Blå Kærhøg kom op på 34 stk. mens Hedeheg kun blev noteret et par gange. Gedser fik også del i den landsdækkende invasion af Steppehøg (7 trækkende mellem 30/8 og 24/9). Fjeldvåge med 582 og Hvepsevåge (764) må siges at være ok.

Trækkende Dværngmåger: Den største dag blev 16/11 med 970, og totalen endte på 3.896, det laveste i et par år. Derimod blev der set et rekordstort antal Rider (57), og det er ganske højt her i den østlige del af landet. Træktallet på Almindelig Kjove endte på 216, Storkjove 2 og Mellemkjove mindst 29, det højest noterede antal i de senere år i Gedser. Desuden blev en enkelt Rovterne set primo august.

Nævnes skal også vores lokale "Sort Sol" – Ringdue – der på en enkelt dag optrådte med 108.000 individer over Odden. Tre Rødstrubet Piber trak ud over Sydstenen, og det samme gjorde tre Gulirisk, hvilket ikke er mange ved GFU om efteråret. En enkelt Nøddekrige af den tyknæbbede race blev set så tidligt som 18/8, nok en lokal ynglefugl på udflugt! Det varede længe, før den igangværende invasion af Hvidvinget Korsnæb nåede ned til Sydhavsøerne, men et par småflokke blev det dog til i november og december.

Ringmærkning

Efter den kolde vinter startede Jesper Brinkmann og Rune Tjørnløv m.fl. med den standardiserede ringmærkning midt i marts, hvor talrigeste fugl blev Musvit (178). I begyndelsen af april kom der godt gang i småfuglene, og månedens bedste dag 2/4 gav 255 nymærkninger med Rødhals og Grønsisken som de talrigeste. Et par dage senere gav det årets første nye ringmærkningsart for stationen, nemlig en Lille Flagspætte. Hele 14 ud af forårstotaen på 21 Rødtoppedede Fuglekonger kunne forsynes med ring i løbet af april. Lidt usædvanligt var det også med et par Skovskader, det er første gang, at vi har mærket dem om foråret.

Maj måned havde kun to dage med rimelige fangsttal, og det var Løvsangere, der fik totalerne til at passere de hundrede mærkninger pr. dag. Fluesnapperne glimrede med deres fravær, men en Nordlig Blåhals og 12 Karminompapper var da et lille plaster på såret. 21/5 blev en ganske særlig dag, hvor Danmarks første Blæder kunne forsynes med en ring!

Juni lagde hårdt ud med hele to Piroler, men ellers ebbede småfugletrækket hurtigt ud. Hermed blev der tid til at påbegynde vores projekt med at forsyne ynglefuglene af Karminompap med dataloggere, og

det lykkedes at påsætte loggere på 10 stk. ud af årets 36 fugle. Det bliver spændende at se, om vi kan indfange nogle af dem de følgende år og tappe loggerne for data.

Juli blev den bedste nogensinde med over 1.000 ringmærkede fugle, og det endda på trods af sommerens megen regn. Årets anden Lille Flagspætte fandt vej til netmaskerne, ligeledes en Drosselrørsanger, og for at det ikke skulle være løgn, fangedes endnu en Biæder i stationshaven.

De mest travle dage blev 26/7 og 27/7 (196 og 131 mærkninger).

August blev den måned på året, hvor flest fugle fik ring på (4.162) – normalt er det oktober. Hele seks dage lå fangsterne over på 200 fugle. 23/8 landede vi på 771, heraf Munk 178, Kærsanger 151 og Løvsanger 105. Den første af efterårets tre Natravne blev mærket, og hele 13 Vendehalse blev fanget i løbet af måneden.

Den første efterårsmåned indledtes med nogle hæderlige dage med Vendehals og en del Spurvehøge, hvorefter dagstotalerne svingede meget. Yderligere to Natravne kunne mærkes midt i måneden, og efterhånden blev langdistancetrækkerne afløst af Rødhals og Gransanger. To Lille Fluesnapper krydrede de daglige rutiner, og den første af efterårets tre Hvidbrynede Løvsangere sad i nettet allerede 16/9. For resten af sæsonen var det bemærkelsesværdigt, at der blev mærket så få Blåmejser (102), Musvit (49) og Fuglekonger (172), hvilket var med til at holde antallet af mærkninger nede på et relativt lavt niveau.

Fra de svenske fuglestationer vidste vi, at der var en invasion i gang af Perleugler, så der blev prøvet uglefangst mange nætter. 22/10 var den første der, og det lykkedes at mærke 5 i denne omgang. Som bifangst gav det 6 Skovhornugler. En meget sen Gulirisk blev mærket 3/11.

Fuglestationens årstotal kom op på 11.922 mærkninger, fordelt på 84 arter.

Genmeldinger og fremmede ringe

I årets løb blev der fanget og aflæst 22 fugle med ringe fra fremmede ringmærkningscentraler, og det var igen de svenskmærkede, der var flest af (14). Resten fordelte sig på Tyskland, Finland, Polen, Spanien, Italien og Frankrig samt to fra Belgien, hvoraf den ene var en Jernspurv, som blev aflæst adskillige gange i løbet af foråret i stationshaven, hvor den sikkert har ynglet.

En Skovpiber med STOCKHOLM-ring brugte seks dage på at trække fra Malmø til Gedser, og en Havesanger, mærket medio maj ved Falsterbo, fløj ”den forkerte vej” og blev aflæst hos os fem dage senere. Den italienske ring sad på en Gulbug, som tre måneder før blev mærket på en lille ø ud for Napoli.

Nævnes skal også en Tårnfalk, der mærkedes i reden i det centrale Finland, for næsten tre måneder senere at ryge i nettet på Gedser Odde.

En del af de fugle, som fuglestationen har mærket, er blevet genmeldt vidt omkring i Europa, her blot et lille udpluk: Vores første genmeldte Nattergal blev aflæst i den russiske enklave Kaliningrad 3 år efter mærkningen. Pudsig var det også at to Grønirisker, mærket her i

	Forår	Efterår
Dækning	Observationer: 15/3 – 15/4 (derpå uregelmæssigt)	Observationer: 3/8 – 31/12 (stort set dagligt)
	Ringmærkning: 14/3 – 15/6 (derpå uregelmæssigt)	Ringmærkning: 5/7 – 15/11 (derpå uregelmæssigt)
Ringmærkning Total	2.380 (62 arter)	9542 (79 arter)
Talrigest ringmærkede arter	Rødhals 411 Løvsanger 279 Musvit 251 Jernspurv 249 Tornsanger 127 Bogfinke 98	Rødhals 1.512 Løvsanger 1.306 Gransanger 635 Kærsanger 556 Tornsanger 554 Munk 533
Sjældneste ringmærkede arter	Biæder 1 Rødtoppet Fuglekonge 21 Piról 2 Karmindompap 18	Perleugle 5 Natravn 3 Biæder 1 Høgesanger 3 Drosselrørsanger 1 Hvidbrynet Løvsanger 3 Rødtoppet Fuglekonge 1 Gulirisk 1
Observationer, usædvanlige arter/antal	Sule 1 Kongeederfugl 1 Sølvhejre 1 Silkehejre 1 Hedeheg 3 Hærfugl 1 Biæder 2	Rødstrubet Lom 12.500 Sodfarvet Skråpe 1 Toppet Skallesluger 9.500 Mellemkjøve 29 Nøddekrige 1 (Tyknæbbet)
Observationer, sjældne arter	Høgeørn 1 Stor Skrigeørn 1 Ellekrage 1	Sule 4 Rødhals Gås 1 Kongeederfugl 1 Steppehøg 7 Rødstrubet Piber 3 Hvidbrynet Løvsanger 1 Kroghage Hvidvinget Korsnæb 20-25

2007 og 2009, begge blev aflæst samme dag ved bunden af den Botniske Bugt.

Sædeles imponerende var det med en Gransanger, der blev aflæst ved Düsseldorf, tre dage efter mærkningen, en strækning på 489 km! Endelig fik vi også et nyt genmeldingsland, idet en Gærdesanger blev aflæst af en ringmærker i Slovakiet.

I dette år 2011, hvor Gedser Fuglestation har fået 10 år på bagen, skal der lyde en stor og velment tak til alle, der i årenes løb har bidraget med deres arbejdskraft. En fuglestation som GFU fungerer kun ved, at der er kvalificerede folk, der møder op til træktællinger, ringmærkninger, forskellige arbejdsdage, åbent hus og andre arrangementer. Vi håber, at I alle vil være med i årene fremover. Takken skal også lyde til DOF-basen for lån af data og til GFU's Styregruppe, der ”trækker i trådene” og får løftet Gedser Fuglestation op på et højt plan.

Stor tak til alle vore sponsorer samt til Naturstyrelsen Storstrøm for godt samarbejde.

Gilbjerg Fuglestation 2011

Af Mathias Blicher Bjerregård, Morten Rasmussen og Arne Volf

Lærkefalk, 8. maj. På denne flotte trækdag passerede hele 26 Lærkefalk Gilbjerg Hoved. Foto: Finn Jensen

Gilbjerg Hoved blev i foråret 2011 dækket af Mathias Blicher Bjerregård fra 1. marts til 31. maj. Den gamle skurvogn, der i 17 år har tjent som observatørens hovedkvarter, blev kørt væk og i stedet lånte fuglestationen et værelse på Naturgården i Danland, 300 meter vest for Stenen.

Følgende skaber et overblik over, hvordan trækket forløb dette forår. Tal er dagligt indsamlet fra en halv time før solopgang og 3 timer frem. I starten (15. marts – 3. april) holdt 5-timers standarden, men grundet fugle mangel overgik vi til 3-timers standard herefter. Standardperioderne er inddelt i halvtimes-intervaller og er indtastet sådan i DOFbasen. Vejrforhold er noteret for alle standard-intervaller. Alle andre obs er samlet under "Øvrig tid".

Marts måned var præget af stabilt vejr med forskellige vindretninger. Både vest- og østenvind er udmærket på Gilbjerg i denne måned. Trækkets intensitet lader mere til at afhænge af klart vejr. I hvert fald blev trækket først rigtig skudt i gang i forbindelse med første opklaring fra den 5. marts og de følgende dage, hvor Alliker, Ring- og Hulduer, Sanglærker, Sangsvaner og gæs væltede igennem. Få dage senere startede de lidt sjovere arter som f.eks. Misteldrossler, Bjergvipstjerter og Hedelærker, og særligt sidstnævnte havde en formidabel marts måned med mindst 257 – flest 12-13/3 med hhv. 60 og 140. Den sidste tredjedel af marts var præget af vestenvind og færre fugle, dog rykkede mange mejser igennem i denne periode. Største dag var 23/3 med 2800 mejser, heraf absolut minimum 1575 Musvitter, den højeste dagstotal i Dofbasen. En enkelt østenvindsdag indtraf dog 30/3 og hev 10.000 Grønsiskener, 10 Fiskeørne og en Lapværlering med sig. Ellers kunne måneden bl.a. byde på 10 Havørne, 10 Duehøge, 7 Pibesvaner, 2500 Sanglærker, 28 Bjergvipstjerter, 2 Lapværleringer og små 1000 Misteldrossler. Endelig trak 317.200 Bog/Kvækerfinker den 26/3.

April måned lagde ud med et par østenvindsdage, der gav masser af nye ankomster, og pumpede lidt flere Fiskeørne og Bjergvipstjerter igennem. Den slog dog hurtigt over i vest, hvor den forblev helt frem til 18/4. Denne periode var meget tam, dog med enkelte gode sager i form af Rødtoppet Fuglekonge 4/4, Steppenhøg 2k han 11/4 og 3 Gulirisker. Østenvinden satte så igennem den 19/4, og straks væltede det med fugle igen. I dagene 19-23/4 passerede bl.a. 1-2 Sorte Storke, ad Steppenhøg han (Hesbjerg), Sølvhejre og masser af rovfugle. Dominans af vestenvind gik dog hårdt ud over totalerne for april-arter som Fiskeørn, Blå Kærhøg, Dværgefalk, Vende-hals (0 fugle!) og Lapværlering. 25 Ringdrossler i denne måned var beskedent.

Maj startede ud med et par gode dage for vadefugle og Bramgæs – efter Gilbjerg forhold, da 1/5 og 2/5 maj gav hhv. 2000+ Bramgæs og 370 Strandskader samt en del Små- og Storspover begge dage. Maj er ekstremt østenvindsafhængigt, og det var da også i forbindelse med østenvindsperioden 7-11/5 at totalerne virkelig blev boostet. I disse dage sås 5 Hedehøge, 56 Lærkefalk, 3 Aftenfalk, 6 Hortulaner, Sort Glente, Rovterne, Rødtoppet Fuglekonge,

4000+ Gule Vipstjerter, og som det sjældneste, en 2k han Hvidhalset Fluesnapper, der rastede på Gilbjergstien 8/5. 10/5 trak 26000 Bramgæs, hvilket er ny Gilbjerg-rekord. Efter 11/5 indtraf kun få dage med østenvind. Skiftende vejr 14/5 resulterede dog i den giftigste dag på året! 2 Biædere, 2 Piroler og Blåhals! 22/5 trak 4 Karmindompapper og som afslutning på måneden rastede en Pirol på stien 31/5, meget aktivt syngende og kaldende.

Generelt en flot sæson, med en del totaler over gennemsnittet; således et rigtig godt år for Bramgæs (31.753), Hedelærke (274), Lærkefalk (88), Havørn (11), Duehøg (16), Gulirisk (9) og mejser (12.000) og Bog/Kvækerfinker (440.000). Det var et normalt år for Bjergvipstjert (36), Misteldrossel (1650), Gul Vipstjert (4574), Grønsisken (20.000) og Stor Tornskade (16), Ringdrossel (31) og Vandrefalk (12). Til gengæld et rigtig dårligt år for Blå Kærhøg (26) og Vende-hals (0). Endvidere udeblev den ellers årlige Rødryggede Svale. Måske fordi det samtidigt var en rigtig dårlig svalessæson – under 3000 Landsvaler. Totalt er der i sæsonen talt 651.020 fugle.

Der er ikke fortaget ringmærkning i nævneværdigt omfang.

Rovfugle tal kan ses i rovfugletræktabellen i årsrapporten.

	Forår	Efterår
Dækning	1. marts – 1. juni	Ingen dækning
Ringmærkning Total	Ingen dækning	
Tre talrigest ringmærkede arter		
Observationer, almindelige arter	Dværgegås 6 Trane 440 Ringdue 40.089 Rovterne 2 Natravn 1 Hedelærke 274 Sanglærke 2772 Misteldrossel 1658 Gulirisk 9 Hortulan 6	
Observationer, usædvanlige arter/antal	Havørn 11 Bog/Kvækerfinker 440.461	
Observationer, sjældne arter	Sort Stork 2 Biæder 2 Hvidhalset Fluesnapper 1 Pirol 3	
Ynglefugle, almindeligste (par)	Ingen optælling	
Ynglefugle, sjældne (par)	Ingen optælling	

Rørvig Fuglestation

Af Jørgen Bech og Lasse Braae

Sæson 39 i Rørvig Fuglestations historie forløb måske nok uden det helt forkromede megahit og heller ikke uden periodiske udfald skabt af meteorologiske bagslag. Men denne halvøs styrke er bredden, og der blev i den grad set fugle fra alle hylder. Det blev et flot fugleår.

Vinter

Nytårsdag havde frost og sne allerede lagt landet under åg i 1 ½ måned. Indland og fjorde lå under is, hvor kanten skubbede sig stadigt længere op mod Isefjordsmundingen. Januar blev præget af den dynamik isen skabte, og på årets første dag stod de første Sortgrå Ryler på Korshagespidsen for siden at bygge op til 14 fugle. To fugle bar ringe fra Niddingen og demonstrerede forbindelsen til den svenske vestkyst. Havørne sad på isskoster – op til 5 – og Hvinand 2870 lå samlet ud for Nakke Hage. En enkelt vinter-Glente trak forbi og 1 Vandrefalk hang ud i Hovvig.

I februar lettede vinteren, Vibe reagerede prompte og rykkede ind 8/2. Første pling fra Skægmejse i Hovvig,

der dermed havde overlevet en ny isvinter. Februars hit blev den Nøddekrige, der krydsede vejen nær Lyngkroen 8/2.

Forår

Tidlig marts var livlig. Der kom 7/3 en meget stor trækdag, hvor Allike satte dagrekord med 10378 NØ. Samme dag var en stor gåsedag – Sædgås 102, Kortnæbbet Gås 4, Blisgås 34, Grågås 533 og Kanadagås 772 trak NØ. Nogle småfugle skulle retur efter store efterår året før – Blåmejser og især Gråsisken med i alt 925 NØ. Lapværpling 9/3 og Bjerglærke 13/3 3 Ø Plantagekysten. I anden halvdel af marts faldt vestenvinds-hammeren hårdt, vi måtte igen se Musvåge-trækket smuldre, mens Rød Glente klarede sig pænere. Rørdrum var tilbage i Hovvig .

Vindstille dage primo april blev oplæg til at gennemgå Nyrup Bugt for bl.a. Nordisk Lappedykker, der toppede med 8. 2/4 lå imidlertid en kæmpe skude af en Lom inde i bugten – Hvidnæbbet Lom 2 k. Op ad

Sortgrå Ryle, Rørvig, 30.januar 2011. Foto: Finn Carlsen

	Forår	Efterår
Dækning	1/1 - 30/6	1/7 - 31/12
Observationer, almindelige arter	142 observationsdage Sølvhejre 2 (rekord) Grågås 2506 (rekord) Canadagås 1811 (rekord) Bramgås 12.828 (4) Fløjsand 796 (rekord) Ringdue 21.606 (3) Skovpiber 7.650 (5) Allike 32.076 (1) Bog/Kvækerfinke 30.000 (2) I alt 145.500 fugle	165 observationsdage Sodfarvet Skråpe 16 Stor Stormsvalde 13 Sule 1.309 (rekord) Fiskehejre 102 (rekord) Ederfugl 5.700 (3) Sortand 2.500 (5) Lille Skrigeørn 2 Trane 100 (rekord) Storspove 700 (rekord) Thorshane 2 Storkjove 47 (rekord) Sabinemåge 3 Søkonje 47 Hedelærke 69 (rekord) Storpiber 2 (1/10 og 9/10) Allike 6.385 (2) Stær 7.275 (1) Bog/Kvækerfinke 4.700 (4) I alt 51.200 fugle
Observationer, usædvanlige arter/antal	Hvidnæbbet Lom 2/4 1 rast og 25/5 1 trk Nordisk Lappedykker 8 (dagsmax) Sorthalset Lappedykker 4 (dagsmax) Silkehejre 17/5 1 rast Sølvhejre i alt 5 (2 trk + 3 rast) Sort Stork 19/4 1 trk Grågås 8/3 620 trk Canadagås 8/3 822 trk Lærkefalk 8/5 19 trk Aftenfalk 10/5 3 trk Vandrefalk 10/5 6 trk Plettet Rørvagtel 4 (dagsmax) Sortgrå Ryle 14 (dagsmax) Sortterne 8/5 57 trk Biæder 10/5 1 trk Vendehals 7 Sortrygget Vipstjert 2 Ringdrossel 74 Drosselrørsanger 10/5 - 5/6 1 syng Piról 4 Nøddekrige 8/2 Karmindompap 5 Hortulan 6 Bomlærke 3/4 1 udtrækende	Islom 29/11 1 rast Stor Stormsvalde 8/10 11 trk Sule 7/10 369 trk Sølvhejre 7/10 - 15/10 1 i flok Knarand 172 rast (dagsmax) Rød Glente 25/9 12 trk Turteldue 25/7 Vendehals 4 Storpiber 31/12 1 rast Drosselrørsanger 3/9 Høgesanger 1/10 Lille Fluesnapper 25/8 Hvidvinget Korsnæb 53, dagsmax 19/11 23
Observationer, sjældne arter	Ingen	Ingen
Ynglefugle, almindeligste (par)	Skarv 756 par Sortspætte 0 par Rødrygget Tornskade 6 - 7 par	

dagen padlede/dykkede den sig udad indtil den blev opslugt af havdisen.

Samme dag første Sølvhejre i Hovvig. Store ansamlinger af Sortand - f.eks 3100 Rørvig Bugt og den klassiske lydskulisse fra de rastende flokke. En Bomlærke

trak på Korshage, men også i år gik det galt i alt for lange perioder, højtryk mod vest, klart vejr og et træk, der forskød sig væk fra vores hjemmebane. Hårde dage især for rovfugle-freaks. Fra 13/4 var der trøst at hente i Hovvig, med kolde aprilaftener med op til 4 Plettet Rørvagtel piftende. 18/4 Sort Glente (kun 2 i år), samme dag var Løvsanger allerede fremme med flere fugle. Skovskader gik i stå over for den beskedne barriere ud for Korshage med op til 41 på trækforsøg.

19/4 stod østenvindsvinduet så pludseligt pivåbent. Der blev kvitteret med Sort Stork, 1 ad nordøst - smukt kom den ud over Korshage, behørigt fejret, arten har lokalt en ikke ufortjent kultstatus. Dagen var bedste dag for Fjeldvåge (30) og Fiskeørn (14), begge fik en sløj sæson, mens Havørn kørte på og dagens 4 trækende udgjorde en dagsrekord.

Trægt i månedskiftet til maj. Steppenhøg og få Vende-halse hevet i land, men så eksploderede det 7/5 - 10/5. Passende frisk sydøstenvind og varme, og det sydede af fugle. Det klassiske træk af kærhøge og falke etablerede sig, årets 4 Hedehøge passerede, falkearterne skiftedes til at have topdag - Dværgfalk 9/5 14, Lærkefalk 8/5 19, Vandrefalk 10/5 6 og 3 Aftenfalke var med i slipstrømmen. 8/5 Sortterne 57 SØ Korshage blev sjællandsk trækrekord. Forudgået af Rovterne 1 dagen før. Hele rækken af subhits var med disse dage: Biæder 1, Blåhals 2, Piról 2 inkl. en gul han på tf, Gulirisk 1, Hortulan 6. Drosselrørsanger ankom til Hovvig (hævede med stor vokal sit territorium frem til 5/6). Ligeledes i Hovvig i skumringen 9/5 fouragerede årets Natrav. Sølvhejre trak igen fra Korshage, Flyndersø med tæppe af Gul Vipstjert. Stenpikker og Bynkefugl sad tæt f.eks. 7/5 62 og 57. Samtidig skulle der tælles ca. 12500 Bramgæs og op til 90 Hvepsevåger 10/5 var tidlige.

Bagefter var der lidt stille - trækket kom ikke op i dette niveau senere. En Silkehejre dukkede op i Hovvig. Vagtel indledte lang periode med mange fugle.

Tre arter ankom ekstremt sent - fra samme østlige flyway, Nattergal 11/5 og Kærsanger og Rødrygget Tornskade sidst på måneden fulgt af et større trækfald 31/5.

Sommer

Juni åbnede med et grimt vestenvindshøjtryk. Standard i flere år og så ser man ikke forlængede juni-hit. Vi fik dog samlet de sidste af i alt 5 Karmindompapper op. Rødrygget Tornskade fik med 6 par og 9 udføjne unger et fint yngleår, der var et ynglefund af Husrødstjert, mens Sortspætte på afrundens rand yngede med et sidste par. Skarvehadere kunne glæde sig over, at Skarv i Hovvig fortsat synker - i år 756 par, det var 100 ned fra sidste år. Vibe og Rødben responderede på aktiv naturpleje i Hovvig og Flyndersø med fremgang. Pungmejse havde ynglet i dølgsmål og fremviste nye 1k 27/6. Dagen før 26/6 åbnede efteråret med et trækbrag: 689 Storspover SV over halvøen - en 2.plads i den nyere Sjællands-statistik.

Midt i en ekstraordinær stille juli faldt pludseligt en sommerobservation af Turteldue - 25/7 1 Ringholm og

første i årevis. Generelt blev sensommeren præget af den snart traditionelle monsunregn, der fyldte enhver vadefuglelokalitet op til badekarshøjde. Trøsten var et pænt arktisk vadefugletræk fra Korshage i august, og det mulede vejr befordrede småfuglefaled. 25/8 var 3 Fluesnapperarter samlet i Hovvig, flest Grå (8), men også årets Lille Fluesnapper tilsat mange Løvsangere. 31/8 Stenpikker 44 er også mange efterårsfugle.

Efterår

Sensommerkaffe med familien kan undertiden belønne bedre end lang, udmærkede feltobservation. 21/8 hang pludseligt en Skrigeørn lige oppe i en lille stump himmel i et tæt sommerhusområde. Østgående. Meldt til og set indtrækkene på Hundestedssiden som fin ad Lille Skrigeørn. 4/9 var den gal ved kaffebordet på den anden side af strædet, og denne Lille Skrigeørn var på vej mod SV og blev modtaget på Brentebjerg af alt, hvad der kunne stemples sammen af ornitologer på halvøen. Årets SU-ørne på absolut uventet tidspunkt. En Pelikan over Hovvig 10/9 endte i kuriositetsafdelingen som en undsluppen Rosapelikan. Medio september konverterede vejr og aktivitet til havfugleobs. 14/9 tidlig Thorshane og 15/9 stordag med Sodfarvet Skråpe 10, Almindelig Skråpe 1, Lille Kjøve 1 og 2 fineste Sabinemåger. Midt i stormfuglene kom en ung Hvepsevåge hukkende ind ude fra havet i kuling.

I oktober kunne det ses, at 2011 bød på et stort gnaverår i Nordskandinavien. Der var flere Mosehornugler og Store Tornskader end vanligt. Der blev luret på, at vinden skulle komme i kuling op mod nordvest – Stormsvalerne havde rørt på sig. 7/10 gik det løs med Sule 369, Alm.Kjøve 19 og Mellemkjøve 1 og – Stor Stormsval 2. Dagen efter kom hovedrykket i trækets bagkant - 11 fine Store Stormsvaler. 12/10 vestgående Mallemuk 89 og 1 sen Alm.Skråpe, mens Stormsvalerne allerede var væk igen. Derimod et tomt efterår for sjældnere småfugle, nærmest var 1 Høgesanger tidligt på måneden. Efter isvintre er der færre Isfugle i omløb, men en af de små jernblå lyste op i Hovvig 15/10. Flyndersøengen var et sandt bekkasin-eldorado – 28/10 pakket med 36 Dobbelt- og 10 Enkeltebekkasinere.

En af årets fine invasioner var den store influx af Hvidvinget Korsnæb. De første fugle var set fra ultimo august som enkelte trækkende fugle, men medio november kom så hovedrykket. Fuglene fandt den ældre lærkekultur i Plantagen ved Telegrafvej og nåede en rekordflok på 23 19/11. I alt sås 53 Hvidvingede Korsnæb på halvøen dette efterår. Derimod sluttede den

nordsjællandske invasion af Spurveugle skuffende. Der var indiciet på, at den var igennem området, men kun hørt, og indtil videre ikke medregnet som Rørvigart. 28/11 blæste det op til de sene havfugle – Søkonge 22 gjorde sig især bemærket. 29/11 var det så en Islom, der lå flere timer tæt på Flyndersøkysten. Blev dermed året, hvor begge de to store Lommer lå i længerevarende kystnær rast.

December blev mild. Ederfugl nåede 12000 i store flokke ved Korshage, men der blev set forgæves efter arktisk islæt. Gaverne måtte vente til juletid: 24/12 kunne pakkes op for Thorshane 1 og Mellemkjøve 2 Korshage. Den absolutte rosin kommer 31/12, hvor der opdagedes 1 Storpiber på Skansehage. Folkets Storpiber – efter hele 2 yderst flygtige enmands observationer i oktober. Denne sene Storpiber kunne ses og høres af enhver interesseret på årets sidste dag.

DOFbasen

Vi skiftede for et par år siden over til at bruge DOFbasen som vores datagrundlagsskilde (rapporteringsbase). I anledning af basens jubilæum kunne det være nærliggende at se på betydningen af skiftet i vores strategi.

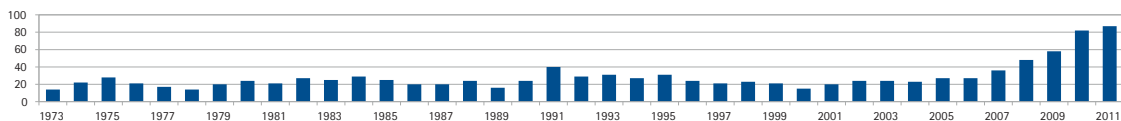
Det afspejler sig først og fremmest i antallet af bidragydere (figur 1). Det ses, at det er gået lidt op ned med 1991 (40) som det bedste år indtil DOFbasens tilkomst, hvorefter det kun er gået opad. I 2011 forelå der observationer fra 87 personer.

Når man kikker på, hvor meget de enkelte bidrager med, er der dog stadig en lokal kerne, der trækker læsset. I alt blev der rapporteret 26564 observationer, hvilket er 2820 flere end i 2010. Bidragene går fra 1 til 8358 observationer. Yderligere fire personer har bidraget med over 1000 observationer. Bidraget fra disse fem personer udgør 21280 observationer, d.v.s. 80,1% af materialet. Sidste år udgjorde de fem flittigstes bidrag 82,4%, så glædelig nok er andelen af bidrag fra den øvrige skare steget en smule.

Nu om dage er det desværre nok sådan, at den faktor, der har størst betydning for antallet af bidragsydere, er tilstedeværelsen af langtidstationære hits (subhits) – 2011's sidste subhit Storpiberen på Skansehage trak godt med besøgende langt ind i 2012 – så mon ikke fremgangen i antal bidragsydere fortsætter mindst et år endnu.

Vi har også selv glæde af DOFbasen på mange måder. Der er rige muligheder for diverse statistikker, f.eks. kan man lave udtræk af, hvor mange arter (racer) der er set på de enkelte lokaliteter. Udover de forholdsvis kendte (Korshage og Hovvig) er et par andre, der

Bidragydere RF 1973 - 2011

Figur 1: Antal bidragsydere pr år for Rørvig Fuglestation 1973 - 2011.

er et besøg værd, nævnt i tabellen – hvis man nu skulle komme forbi området.

Tabel 1: Antal arter (+racer) på et par udvalgte lokaliteter i området (udtræk fra DOFbasen).

Korshage	Hovvig	Nørrevang	Rørvig By	Nakke Nord
322	289	195	186	149
Sletttermo- segård	Nykøbing By	Plantagen	Skansehage	Nakke Lyng
142	168	176	206	93

En del områder med mulighed for spændende fugle kunne godt ønskes at have en større tiltrækningskraft på ornitologerne. Tallet for et område som Nakke Lyng (sommerhuse) kan antagelig forøges med adskillige procent med en lidt mere målrettet indsats.

Fænologi

I dag er det en kendt sag, at stort set alle arter kommer tidligere og tidligere (vi leder stadig efter en undtagelse!).

Bynkefugl (figur 2) viser en signifikante tendens. Ankommer nu om dage en uge tidligere. Alt andet lige så ligger tidligste ankomst helt tilbage i 1980 (17/4). Op til 1990 faldt ankomsten i maj otte gange, mens dette kun er sket tre gange siden, senest i 2006.

Stenpikker (figur 3) viser den største ændring. Selv om der er større udsving end for Bynkefugl, så er tendensen signifikant. Ankommer nu 12 dage tidligere. Før hed det medio/ultimo april, nu primo april. Fænologi-datoen (tidligste ankomst) er i modsætning til de to andre arter relativt ny (22/3-2004). Tredje seneste ankomst falder dog så sent som 2001 (28/4), så der er store årlige variationer. Stenpikkeren er nok også den af arterne, hvor årets første fugl kan være et isoleret meget tidligst eksemplar. Hos de to andre arter er den første typisk en frontløber et par dage inden den første mere massive ankomst.

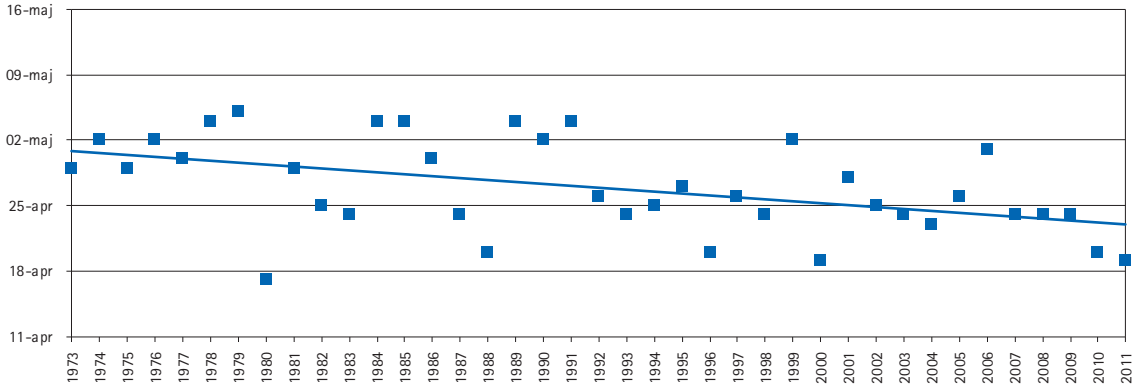
Ifølge tendenslinjen (ikke signifikant) har Nattegal (figur 4) rykket ankomsten med et par dage – og kunne godt være ovenstående undtagelse. Vi har tre april ankomster. Den første allerede i 1993.

Til sidst, men ikke mindst, en stor tak til Anders Tøttrup og Knud-Erik Strange for hjælp med statistikker henholdsvis diagrammer.

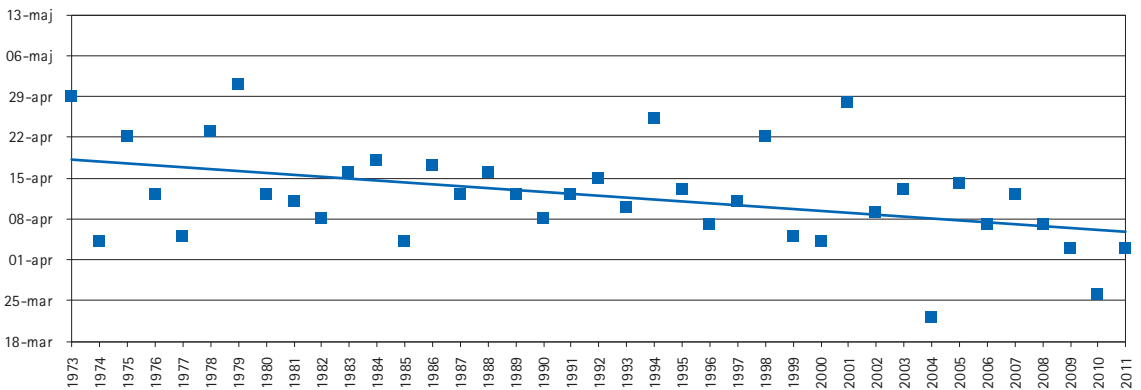

Bynkefugl

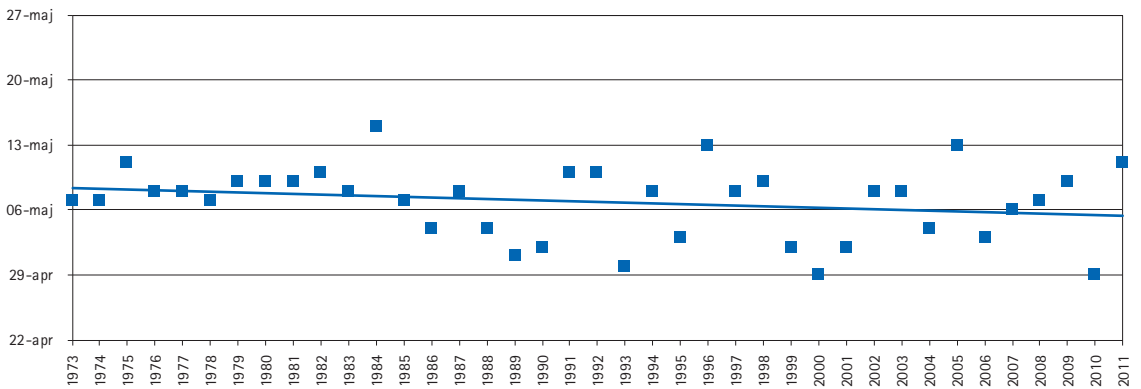
Figur 2: Ankomst Bynkefugl 1973 – 2011 (hældning = -0.21, R2 = 0,217, P<0,005).

Stenpikker

Figur 3: Ankomst Stenpikker 1973 – 2011 (hældning = -0.34, R2 = 0,306, P<0,001).

Nattergal

Figur 4: Ankomst Nattergal 1973 – 2011 (n.s., hældning = -0.08, R2 = 0,048, P<0,2).

Keldsnor Fuglestation

Af Jacob Sterup

Indledning

Dækningen af fugletrækket afveg ikke væsentligt fra tidligere år. Forårstrækket forbi Langelands sydspids blev dækket sporadisk, mens der på de fleste gode dage i efteråret var folk på plads på Dovns Klint. Seks forskellige ringmærkere deltog i ringmærkningen i løbet af året. Igen i år støttede DOF-Fyn godt op om aktiviteterne gennem leje af et sommerhus ved Gulstav Mose fra august til oktober. En ny blog om Langelands fugle (langelandsfugle.wordpress.com) blev lanceret af Esben Eriksen i starten af 2011 og dækkede løbende årets ornitologiske højdepunkter.

Forår

Midvintertællingen af svaner og gæs 15-16/1 gav bl.a. 2.200 Sangsvaner, 6.400 Grågæs samt ikke mindst 2.900 Bramgæs. Antallet af Bramgæs er en tidobling af den tidligere rekordtælling. To unge Middelhavssølvmåger sås i Bagenkop Havn i starten af året, den ene stationær gennem næsten to måneder. 23/2 sås hele 6 Kaspiske Måger (heraf 4 adulte) i havnen, hvilket er usædvanligt mange på denne årstid.

25/4 trak 348 Dværghmåger forbi Dovns Klint, og 5 Hvide Storke rastede ved Bagenkop. 3/5 rastede en Sort Stork ved Gulstav, og 5/5 trak godt 30.000 Bramgæs over Sydlangeland. En syngende Savisanger i Fredmosen 7/5 blev årets eneste observation af denne art.

12/5 blev en dag, der vil blive husket af de tilstedeværende. Højdepunktet var en Lille Skrigeørn på trækforsøg, men også 12 Sorte Glenter (ny Danmarksrekord?), Aftenfalk og 3 Hvide Storke blev set. Som en fin afslutning på dagen dukkede 2 Hvidvingede Terner om eftermiddagen op i Nørreballe Nor.

Årets eneste Lille Fluesnapper blev hørt synge ved Fakkemosen 4/6. 13/6 fandt Ole Goldschmidt en Rosenstær i Tryggelev Nor – Langelands første og en længe ventet ny art for øen. I samme periode lå der to Nordiske Lappedykkere på havet ud for Tryggelev Nor.

Ynglefugle

Sidste års nye tranepar ved Tranekær dukkede op igen i år, men havde desværre ikke ynglesucces.

Efterår

Efteråret fik en rigtig fin indledning, da Henrik Knudsen 5/7 ved 11-tiden fandt et Lille Gulben ved Keldsnor Fyr – landets kun syvende fund. Fuglen var stationær indtil om aftenen, og mange især fynboer og sjællændere fik sig en ny art.

	Forår	Efterår
Dækning	Ingen fast dækning	Trækobs. 9/8-29/10 Ringmærkning 21/7-29/10
Ringmærkning Total	52	3.043
Talrigest ringmærkede arter	Landsvale 52	Rødhals 413 Gransanger 406 Løvsanger 294
Sjældneste ringmærkede arter		Hvidbrynet Løvsanger 1 Rødtoppet Fuglekonge 1 Pungmejse 1
Observationer, usædvanlige arter	Sølvhejre 1 Sort Stork 1 Hvidvinget Terne 2 Lille Fluesnapper 1 Rosenstær 1	Sølvhejre 14+ Sort Stork 2 Skestork 1 Steppehøg 8 Kongeørn 1 Rovterne 8 Natravn 2 Lille Flagspætte 1 Hvidvinget Korsnæb 2
Observationer, sjældne arter	Lille Skrigeørn 1	Hvidøjet And 1 Lille Gulben 1 Lille Skrigeørn 1

En Lille Flagspætte, der sås ved Dovns Klint 18/8, var den første på Langeland i mange år. Langeland fik også sin del af efterårets invasionsagtige forekomst af Steppehøg. I alt sås mindst 8, heraf trak de første to sydpå 3/9, og samme dag sås 4 Sorte Glenter. En Natravn rastede i ringmærkningsområdet ved Gulstav 9/9. Endnu en Natravn sås ved Gulstav 16/9, en dag med mange rastende småfugle og et pænt træk, der bl.a. bød på 58 Rørhøge og 2 Hvidvingede Korsnæb (invasionsefterårets eneste på Langeland). Desuden sås en Skestork, der rastede i området frem til 18/9.

Slutningen af september bød på rigtig mange gode dage med mange trækkende og rastende fugle. Især 25/9 blev en fantastisk trækdag med tre Steppehøge, tre Rødstrubede Pibere, Sort Stork og ikke mindst årets anden Lille Skrigeørn – senere på dagen sås sandsynligvis samme fugl på Ærø og Als. Desuden blev der samme dag ringmærket Hvidbrynet Løvsanger. Største dag for Rød Glente var 29/9 med 83. Musvågerne trak primært i perioden 24/9 til 13/10 med op til 1.000 fugle på de bedste dage (27/9 og 13/10). Hovedparten af trækket gik mod vest over Ristinge og videre mod Ærø. Samme rute valgte en ung Kongeørn 15/10 – den første i mange år på Langeland.

Mere end 1.200 Dværghmåger passerede Dovns Klint i efteråret, flest 16/10 med 389.

Hvidvinget Terne, Nørreballe Nor, 12. maj 2011. Foto: Erhardt Ecklon

Tryggelev Nor satte 23/10 Danmarksrekord i Sølvhejrer, da ikke færre end 13 eksemplarer kunne ses sammen. De 11 trak videre samme dag, men der kunne i øvrigt ses Sølvhejre stort set konstant i Tryggelev/Nørreballe Nor fra 21/9 til 28/11. En sen Odinsbane i Nørreballe Nor 29-30/10 blev årets eneste på Langeland. Som en fin afslutning på efteråret blev en Hvidøjet And 31/10 fundet af Ole Goldschmidt i Tryggelev Nor. Fuglen sås sidste gang 13/11. Dette blev årets tredje nye art på Langelandslisten, som dermed kom op på 308 arter.

December bød på mange Kaspiske Måger i Bagnekop Havn med 9 fugle 19/12 som maksimum, heriblandt en farveringmærket ungfugl fra Ukraine, der sås i havnen gennem en længere periode.

Ringmærkning

Der blev ikke ringmærket om foråret ud over lidt sva-lemærkning i juni. Efterårsmærkningen blev indledt 29/7 og fortsatte frem til 30/10. Dækningen var noget dårligere end de seneste år, da der kun var net oppe 50 dage i løbet af efteråret. Især starten af sæsonen var dårligt dækket, og sæsontotalerne for de fleste tidlige Afrikatrækkere blev tilsvarende lave.

Efterårstotalen endte på 3.043 fugle (laveste antal i seks år) med Rødhals (413), Gransanger (406) og Løvsanger (294) som de talrigeste arter. Der blev fanget

usædvanligt mange Rødstjerter (83), Brogede Fluesnappere (59) og Gulspurve (69). Hele 11 ringmærkede Vendehalse mellem 12/8 og 2/9 er imponerende og godt og vel en fordobling af den gamle sæsonrekord fra 2008 på 5 fugle. Af halvsjældne arter i nettene skal fremhæves Pungmejse (11/9), Rødtoppet Fuglekonge (24/9) og Hvidbrynet Løvsanger (25/9).

Årets største ringmærkningsdage blev 13/8 med 210 (61 Havesangere), 16/9 med 222 (89 Gransangere og 61 Rødhalse) samt 13/10 med 205 (94 Rødhalse).

Aflæsninger og genmeldinger

Der indkom rapporter om 10 genfund fra udlandet og et enkelt fra Danmark i løbet af 2011. Mest bemærkelsesværdig var en Sivsanger, der i april blev aflæst i det nordøstlige Spanien. Det er et af de første danske genfund af Sivsanger i Spanien. De øvrige genfund drejede sig om en Spurvehøg fra Frankrig, Rødhalse fra Tyskland og Frankrig, en Kærsanger fra Nordjylland, Rørsangere fra Tyskland og Belgien, Gransangere fra Belgien og Italien, en Fuglekonge fra Tyskland samt en Rørspurv fra Spanien.

Blot fire fugle med fremmede ringe blev aflæst: En Løvsanger fra Norge, en Tornsanger og en Rødhals fra Sverige samt en Munk, der var mærket tre år tidligere på Gedser Fuglestation.

Rød Glente, Blåvand, 1. oktober 2011. Foto: Tommy Ravn Kristiansen

Blåvand Fuglestation

Af Bent Jakobsen og Henrik Knudsen

Forår

Rødstrubet Lom 2565 var helt på højde med sidste år. Højeste antal 10/5 344. Som sædvanlig var Sortstrubet Lom fåtallig med kun 12 observationer. Det er efterhånden nogle år siden vi har set store tal af Nordisk Lappedykker rastende ultimo april, og de eneste der blev noteret dette forår var 3 nord 10/4.

I vintermånederne lå op til 10.000 Sorttænder. Imellem dem lykkedes det at finde at finde Amerikansk Sortand 9 – 21/2 og Amerikansk Fløjsand 18/2 – 14/3. I januar – februar kunne mellem Sorttænderne jævnligt optælles 2 – 300 Fløjlsænder. Igen i denne vinter sås mange Ederfugle således 27/1 1750. Tilisningen i andre dele af landet betød også at stationens næsthøjeste antal af Hvinænder sås 2/1 1250.

25/2 i forbindelse med en mindre mildning trak adskillige svømmeænder og Viber forbi over den kystnære is, så det var lidt surrealistisk. Således 139 Krikænder, 217 Pibeænder, 25 Spidsænder og 300 Viber. Som sædvanlig ses ikke mange rovfugle om foråret men dog sås Hvepsevåge 30/5, Hedehøg 19/6 og Sort Glente 22/4.

Pga is på stranden var antallet af overvintrende Sandløbere ret lavt med maksimum 28/2 290, og sandsynligvis af samme årsag sås næsten ingen Stenvendere. Højeste antal Sandløbere lige inden afgang til Nordgrønland var 26/5 330.

Vinteren bød traditionen tro på mange måger og maksimum antal var Sølvmåge 18/2 6340 og Stormmåge 27/1 1100. Det blev også til i alt 7 Kapiske Måger og 1 Middelhavssølvmåge alle adulte. De hvide måger var fåtallige med Hvidvinget Måge 21/1 1 2K og Gråmåge 8/5 1 2K. 58 Almindelige Kjøver og 7 Mellemkjøver sås nordtrækkende i løbet af foråret.

Sortterne satte ny forårsrekord med 27 8/5 og der var også en sjælden forårsobservation af Lunde 5/5.

Vendehals optrådte helt normalt med 5 fugle 16/4-7/5, mens Biæder var lidt under normalen med kun 1 fugl, 29/6, som dog blev fanget, som nr. 2 i Danmark. 8/6 rastede 1 Rødrygget Svale i en time. 1 Hvidskægget sanger han rastede 20/4 og er den hidtil tidligste af de i alt 17 fugle som nu er registreret ved Blåvandsbuk. Fuglen rastede hele dagen. Mærkværdigvis blev hverken Blåhals eller Rødtoppet Fuglekonge registreret i løbet af foråret. Derimod var der i alt 11 observationer af Gulirisk 23/4-13/6. To usædvanlige sommerfund gjordes med 2 rastende Sangsvaner på revlerne 27/6 og Havlit 9/6 1. Derudover trak 28/6 1 Skestork mod nordøst.

Første forårsfund af Rosenstær i Blåvandområdet blev gjort 2/6 på Nyeng, hvor en rigtig flot fugl i sommerdragt rastede.

Efterår

Igen i år lagde Dværgerterne an til at yngle på stranden umiddelbart nord for pælerækken, og i år fik vi sammen med oksbøllejren afspærret yngleområdet og skiltet, så de 7 par som ynglede fik 9 unger på vingerne. Det må betegnes som en stor succes, idet titusinder af turister passerede yngleområdet, og mange fik læst skiltene og lagde derved mærke til Dværgerterne og var fascinerede over at sådanne fugle kunne yngle midt i menneskemængden.

Som sædvanlig var vadefugletrækket allerede i gang i juni og en god dag indtraf 28/6 med 364 Almindelige Ryler og 126 Storspover. Denne start på efteråret varslede måske om at det blev et rigtigt godt fugle efterår ved Blåvand. Allerede i juli med to observationer af fåtallige arter Topskarv 26/7 og Sorthalset Lappedykker 22/7. Af Nordisk Lappedykker sås kun 5 fugle i efteråret. Trækket

Dværgerterneindhegning, Blåvand, 2011. Foto: Bent Jakobsen

af lommer var normalt med i alt 2242 med maksimum 4/10 227.

Der var ikke nogle deciderede store dage med havfugle. I alt 26 Store Stormsvaler 23/9-27/11 med maksimum 6/10 7 og samme dag sås 2 Stormsvaler sp. Lille Stormsvaler kunne noteres 6/10 og 18/10. I september sås 3 Almindelige Skråper og efteråret bød på i alt 41 Sodfarvede Skråper med 12 22/9 som maksimum. De trækkende Suler samles ofte op ude på revet, hvor de begynder at fiske og højeste antal blev 14/9 427.

Antallet af Skarver falder stadig og i efteråret sås kun 3607 trækkende med 27/9 501 som højeste antal. Grågås og Kortnæbbet Gås var rimeligt fåtallige i forhold til normalen, ligesom Brantagæssene heller ikke var særligt talrige. Bedste dag med svømmeænder indtraf selvfølgelig lige efter at jagten var gået ind, således 4/9 Pibeand 549, Spidsand 269 og Krikand 78. Igen i efteråret sås nogle af de sjældne Melanittaer. Amerikansk Sortand 25/9-22/10 og Brilleand 22/9 1 han syd.

En af efterårets helt store overraskelser var ligesom andre steder i landet forekomsten af Steppehøge. I alt 14 fugle 26/8-3/10, hvilket var en syvdobling af alle tidligere iagttagelser. Alle fugle var 1K. Ud af de 14 fugle var der to dage med 3 fugle hver. Ikke mindre end 48 Vandrefalke kunne noteres, hvilket er ny efterårsrekord. Derudover bør nævnes 3 Hedehøge og 10 RødeGlenter.

Der indtraf ikke nogen ekseptionelt høje dagstotaler af vadefugle. Dog bør Stor Præstekrave 14/8 264 nævnes som ny dagsrekord. Af mere specielle arter sås Pomeransfugl 11/8 1 1K og 16 Thorshaner 8/9-4/11.

I forhold til de gode gamle dage ligger antallet af Almindelig Kjove stadig lavt med kun 283 og højeste antal var 7/9 25. Af de øvrige kjovearter sås Mellemkjove 28, Lille Kjove 9 og Storkjove 55, sidstnævnte med højeste antal 5/10 11.

Antallet af trækkende Hættemåger ligger rimeligt stabilt. I år 9120 trækende ca. 200 mere end sidste år med maksimum 25/9 1027. Af de mere fåtallige arter sås 13 Sabinemåger 4/10 5, Sorthovedet Måge 2 1Kog Gråmåge 1. Kaspisk Måge og Middelhavssølvmåge optrådte med henholdsvis 11 og 3 fugle. Hvidvinget Terne 5/8 1 1K var ny art for Blåvandshuk.

Turtelduen er efterhånden en meget sjælden gæst ved Blåvand og i år blev det kun til 9/9 1. Derimod optrådte Mosehornugle invasionsagtigt. 19/7-10/11

	Forår	Efterår
Dækning	1/1 - 30/6	1/7 - 31/12
Ringmærkning, total	1463 (59 arter)	2703 (63 arter)
Tre talrigest ringmærkede arter	Løvsanger 155 Gransanger 140 Solsort 111	Rødhals 426 Solsort 266 Munk 220
Sjældneste ringmærkede arter	Biæder Sydlig Nattergal Sorthovedet Sanger Lundsanger 2 Sortstrubet Bynkefugl 16	Spottesanger Fyrremejse Hvidvinget Korsnæb Høgesanger 3 Hvidbrynet Løvsanger 7 Sortstrubet Bynkefugl 5
Observationer, almindeligste arter	Rødstrubet Lom 2565 Sortand maks. 15000	Stær 93775 Bogfinke 36318 Engpiber 28641 Landsvale 13694 Hættemåge 9120
Observationer, usædvanlige arter/antal	Sort Glente Rødrygget Svale	Turteldue Vendehals 25 Hedelærke 372 Storpiber Markpiber Hvidvinget Korsnæb 7
Observationer, sjældne arter	Amerikansk Fløjsand Amerikansk Sortand Hvidskægget Sanger	Topskarv Brilleand Amerikansk Sortand Steppehøg 14 Spidshalet Ryle Prærieløber Hvidvinget Terne Ørkenstenpikker Sibirisk Sortstrubet Bynkefugl Sorthovedet Sanger Brun Løvsanger Ørkengærdesanger
Ynglefugle, almindeligste (par)	Tornsanger Tornirisk	
Ynglefugle, sjældne (par)	Sortstrubet Bynkefugl 6 Karmindompap 4 Dværgerterne 7	

sås 28, hvilket uden tvivl er i underkanten af det reelle antal. Ofte kommer de trækkende ind ude fra havet og smider sig i klitterne efter at have kæmpet sig igennem de mobbende mågeflokke.

26/8 792 Mursejlere er et højt tal for Blåvand. Med 25 Vende-halse lå efteråret over gennemsnittet, og vi skal tilbage til 1970'erne for at finde tilsvarende antal. 12/8 sås 6. En 1K Grønspætte var ude og vende 25/7. Hedelærke slog alle rekorder med i alt 372 trækkende og også ny dagsrekord 4/11 113. Derimod skuffede Bjerglærke med kun 50 fugle. Landsvale optrådte talrigt med 13694 hvor 4920 25/8. Engpibertrækket var meget fåtalligt med kun 28641 heraf trak knap halvdelen 13490 30/9. 1 Storpiber sås på hele efteråret og det så tidligt som 10/9, så den sjældne Markpiber var lige så talrig med 25/9 1. Sibirisk Sortstrubet Bynkefugl 1K blev fundet 24/9, hvor rigtig mange fik den at se.

Den Sorthovedet Sanger fra foråret forblev i området helt frem til 29/9, hvilket betød at rigtig mange tilreisende kunne få et nyt DK-kryds. Desværre er der stadig mange som opfører sig uhensigtsmæssigt når det gælder sjældne fugle, og ikke mindst blev der brugt meget play back, hvilket ofte syntes at stressede fuglen. Som sædvanlig bød efteråret også på Høgesanger 11/8-9/8, i alt 5 hvoraf 2 ringmærket. Lidt mere talrig var Hvidbrynet Løvsanger

med 8. 22/10 fandtes en Brun Løvsanger ved radarstationen, og den blev til 27/10. Da foråret ikke bød på Rødtoppet Fuglekonge kunne efteråret fremvise 4 fugle 24/9-25/10. Det var ikke Bogfinkens efterår da kun 36318 trak, hvoraf 17171 30/9. Derimod rastede mange Brogede Fluesnappere med flest 19/8 250 og 23/8 75. Et af de bedre efterår.

Årets talrigest trækkende fugl var Stær med 93775 med maksimum 2/11 11390.

Efteråret bød på invasion i Danmark af Hvidvinget Korsnæb, hvilket vi fik en forsmag på, da der 24/7 rastede op til 3 fugle i stationshaven. Ellers blev antallet ved Blåvand ikke overvældende med kun 7 fugle. 13/11 rastede 1 Stor Korsnæb i stationshaven. Hortulan er efterhånden en sjælden art, men der blev gjort to observationer 28/8-1/9. Efteråret blev lukket med endnu en ny art for Blåvandshuk, 17/11 lettede en Ørkenstenpikker han fra en tue ved klitterne, rastede kortvarigt på stranden inden den fortsatte ud over havet.

Grønningen overraskede med nogle rigtig gode observationer i løbet af efteråret. Således Spidshalet Ryle adult rastende 8-9/9. Derudover rastede Prærieløber 14-23/9. Fotos viser at der uden tvivl har været 2 forskellige fugle. 1 Gærdesanger af østlig oprindelse *S. curruca* halimodendri blev ringmærket på 6/11 efter at have rastet flere dage.

Sorthovedet Sanger, Blåvand, 2011. Foto: Henrik Knudsen

Ringmærkning.

Forår

Foråret blev rimeligt dækket, selv om nogle perioder var uden mærkning. Det vidner forårstotalen også om med kun 1463 fugle af 59 arter. Talrigest mærkede art blev Løvsanger med 155 med Gransanger 140 lige efter. Gransanger er blevet talrigere forår efter forår har nu næsten nået Løvsangeren, så måske næste forår bliver første forår, hvor vi mærker flere Gransangere end Løvsangere. De øvrige talrige arter var Solsort 111, Rødhals 103 og Lille gråsisken 98. Bedste dag blev 2/5 med 93 fugle, heraf 26 Munke, 23 Løvsangere og 17 Rødstjerter. Næstbedste dag var 20/4 74 med bl.a. 20 Gransangere og 16 Lille Gråsisken.

Biæder blev ny mærkeart for stationen. Desuden fangedes stationens 2. Sorthovedet Sanger og 7. observation i Danmark. En flot han. Ikke mindre end 16 Sortstrubede Bynkefugle blev ringmærket, og det er især under ungfuglespredningen, de kommer ind i haverne. Derudover Sydlig Nattergal og 2 Lundsangere.

I juni blev en del Bysvaler fanget for at tjekke de lysloggere, som blev monteret sidste år, men ingen af de fangne fugle gav gevinst.

Efterår

Ligesom i foråret var der også i efteråret huller i dækningen, hvorved nogle store dage glippede, men ellers blev dækningen rimelig. Antallet viser da også at efteråret ikke var dækket fuldt ud, da kun 2703 fugle af 63 arter blev ringmærket. Talrigeste art som sædvanlig Rødhals med 426, hvorefter Solsort 266 og Munk 220. Bedste dag blev 1/10 132 med Rødhals 53 og Gransanger 27, 24/9 119 med Jernspurv 21 og 16/9 112 med Rødhals 80, så de helt store dage indtraf ikke i år.

Efteråret gav en ny mærkeart til stationen i form af Fyrremejse 27/9. Allerede tidligt på sæsonen 30/7 ringmærkedes 1 adult han af Hvidvinget Korsnæb. Det var kun nummer to mærkede Hvidvinget Korsnæb ved Blåvand. Første var i 1966. 25/7 blev Sorthovedet Sanger fra foråret genfanget, og fuglen var i kraftig fældning. 27/7-2/8 blev ringmærket 3 Korttåede Træløbere. Spottesanger blev fanget 2/9 hvilket var Blåvands 3. og kun Danmarks 6. Derudover af specialiteter 5 Sortstrubede Bynkefugle, 3 Høgesangere og 7 Hvidbrynede Løvsangere. Broget Fluesnapper optrådte talrigt i efteråret og 19/8 ringmærkedes 54.

Skovskade, Blåvand, 2011. Foto: Bent Jakobsen

Skagen Fuglestation

Af Knud Pedersen

Indledning

Selvom det ikke lykkedes at skaffe faste observatører til Skagen Fuglestation i foråret 2011 blev dækningen af det store fugletræk alligevel særdeles god. Dette skyldes en daglig ihærdig indsats af de lokale og mange gæstende feltornitologer i perioden fra marts til juni. Rolf Christensen gennemførte systematisk ringmærkning ved "Sylvia-stien" på Grenen i perioden 12/5-3/7. I efteråret fungerede Erik Kramshøj som fast observatør på Grenen i perioden 1-23/9. Der har været et glimrende samarbejde om dataindsamlingen og tusindvis af observationer er blevet indtastet i DOFbasen. Efterfølgende er observationerne blevet bearbejdet og sammenstillet i rapporten Nordjyllands Fugle 2011.

Skagen Fuglefestival blev afholdt i Kristi Himmelfartsferien 2-5/6. Traditionen tro var der kunstudstilling i Det Hvide Fyr med værker af Geert Toften og Jens Thomas Larsen. Endvidere guidede ture til Flagbakken, Råbjerg Mile og Aalbæk Klitplantage samt forevisning af ringmærkning ved Ellekrattet og på Grenen. Naturbutikken deltog igen i festivalen med et godt salg af kikkerter og fuglelitteratur. Fundet af en Biæder gav Andreas Egelund Christensen førstepremien i konkurrencen Skagens Fuglekonger.

I skolernes efterårsferie i oktober arrangerede Rolf Christensen et minitræf for lokale og besøgende fugleinteresserede. Aktiviteterne bestod af morgenobservationer på Grenen, ringmærkning ved "Sylvia-stien", konkurrence om at finde træffets sjældneste fugle m.m., fællesspisning og billedaften. Den sjældneste fugl blev en Brilleand han fundet af Andreas Winding Mønsted.

I øvrigt henvises til Skagen Fuglestations hjemmeside – www.birdsontop.dk – hvor det er muligt at følge resultatet af de daglige observationer suppleret med fotos, video og beretninger om spændende fugleoplevelser m.m.

Trækfuglene

Det totale forårstræk af rovfugle (13.593) betød, at 2011 blev det næstbedste år siden 2000 og kun overgået af 2008 (17.864). Der var imponerende nye rekorder af Vandrefalk (185) og Steppehøg (26). Den gamle rekord af Vandrefalk var fra 2008 (140) og vi er mange som stadig husker, da forårstrækket af denne art i starten af 1970'erne nåede bundrekorder som i 1972 (2) og 1973

Buskrørsanger, Skagen, 28. juni 2011. Foto: Jørgen Kabel

Jagtfalk 2K, Grenen Skagen, 6. marts 2011. Foto: Knud Pedersen

(3). Største dag blev 1/5 (17) og det er en tangering af dagsrekorden fra 21/4 2003. Antallet af Steppenhøg nærmest eksploderede i 2011 og fordoblede den tidligere rekord fra 2006 (13). For arterne Rød Glente (209), Havørn (55), Musvåge (7356), Tårnfalk (827) og Aftenfalk (43) blev totalerne også over normalen, mens Blå Kærhøg (158) og Spurvehøg (2387) optrådte med totaler under normalen. Af sjældne rovfuglearter blev der observeret Slangeørn (1), Lille Skrigeørn (2), Stor Skrigeørn (3), Dværgørn (1) og Jagtfalk (1).

Forårstrækket af Rødstrubet Lom blev som vanligt betydeligt med ca. 12.600 fugle. Af de i alt 17 trækende Islom i perioden 30/4-4/6 blev 6 noteret på under 1 time om morgenen 18/5. Hvidnæbbet Lom observeredes med 8 forårsfugle. En Amerikansk Sortand han som opholdt sig blandt sortænder i Skagerrak ud for Grenen 9/4-22/4 blev årets eneste nye art for Skagen.

Der blev noteret ny forårsrekord af Allike med lige godt 40.000. Trækket kulminerede i midten af marts med topdag 16/3 (10.632), hvilket er ny dagsrekord. Blandt kortdistancetrækkerne gjorde både Blåmejse og Musvit sig bemærket med markante trækbevægelser i marts. Her var de bedste dage henholdsvis 15/3 (874) og 30/3 (1126). Det var et godt forår for Pirol med 23 observationer 6/5-13/6 og Biæder blev set med 12 fugle i perioden 7/5-5/6. Markpiber overraskede med en syngende fugl på den gamle yngleplads i Sandmilen 6/5-7/6. Der blev dog ikke set mere end den ene fugl på lokaliteten, så yngel blev der ikke noget ud af. Endvidere blev der observeret Markpiber på træk ved henholdsvis Nordstrand 28/4 og på Grenen 13/5.

Ud over de allerede nævnte SU-arter blev der i foråret også set Topskarv i Skagen Havn 7-21/1, Triel ved

Troldkær Enge 31/5 og Citronvipstjert (3) fordelt på 1 hun 9/5, 1 han 10/5 og 1 hun 25/5.

Uden markante stormdage fra vest i løbet af efteråret blev forekomsterne for de fleste arter af pelagiske havfugle moderate. Bedste dag for Mallebuk blev 15/9 (2000) og Sodfarvet Skråpe nåede kun op på 11 fugle i alt. Igen i år et usædvanligt vinterfund af denne art 6/2. Sule havde et godt efterår med 12.945 fugle. De største dage var 8/10 (1476) og 9/10 (1404). Kjoerne havde også et ganske godt efterår med Storkjove (562) som talrigeste art. Bedste dage blev 8/10 (101) og 15/9 (71). Almindelig Kjove (386) med flest i september (218) og oktober (129). Også Mellemkjove viste sig i større tal end normalt efter et godt yngleår på tundraen. Forekomsten på i alt 54 fugle var ikke uventet domineret af ungfugle (65%). Lille Kjove viste sig med et af de sjældne forårsfund i form af en adult 26/5, mens efteråret skuffede lidt med blot 6 fugle – alle 1k. Ride nåede en efterårstotal på 46.682 med flere gode trækdage i november-december. I oktober startede det kendte træk af Alk til overvintringsområdet i Kattegat. I alt taltes 34.000 fugle til årets udgang, hvilket er et normalt antal. De største trækdage blev 21/10 (5000) og 29/10 (3542). Med en total på næsten 400 fugle optrådte Søkonge mere talrigt end i de senere år. Den markant største dag blev 28/11 (286).

Efterårets markante invasion af unge Steppehøge i Nordvesteuropa bemærkedes også på Skagens Odde i form af tre fund i september-oktober. Flere småfuglearter gjorde sig bemærket med rekordstore antal i løbet af efteråret. Mest bemærkelsesværdig var den store invasion af Hvidvinget Korsnæb som berørte det meste af landet fra slutningen af juli og året ud. I Skagen noteredes de

Sule, Grenen Skagen, 28. september 2011. Foto: Knud Pedersen

største trækbevægelser i starten af invasionen i månedskiftet juli-august. Bedste dage blev 30/7 (78) og 1/8 (133). I slutningen af oktober var der et markant influks af Bjergpiber på Grenen. De første ankom 23/10 (12) og 29/10 blev der sat ny DK-dagsrekord med 82 fugle, hvoraf de 40 blev set på direkte udtræk. Pungmejse overraskede også med 15 fugle på trækforsøg og rast i løbet af efteråret. De første 5 som var helt friske ungfugle dukkede op allerede 10/7 og kan være unger af et lokalt uset ynglepar. Sidste fugl sås 13/11, hvilket er et sent fund.

Følgende SU-arter blev observeret i efteråret: Balearskråpe 20/7, 21/8 og 23/9, Amerikansk Sortand 1 2k+ han 17-22/9, Brilleand 3k+ han 20-23/10, 3k+ han og 2k+ hun 19-20/11, Spurveugle 1 Aalbæk Klitplantage 26/11 og Dværgværling 17/9.

Ringmærkning

I perioden 12/5-3/7 ringmærkede Rolf Christensen ved "Sylvia-stien" på Grenen. I alt 1.877 fugle fordelt på 52 arter blev ringmærket eller aflæst. Løvsanger (255), Tornsanger (226) og Munk (209) blev de hyppigst mærkede arter. De største fangstdage blev 20/5 (145), 19/5 (124) og 17/5 (84).

Der var flere genfangster af fugle med udenlandske ringe end normalt. Fremhæves skal Gransanger fra

Spanien, Munk fra Italien, Løvsanger fra Frankrig, Kærsanger fra Sverige, Rørsanger fra Frankrig, Sverige og Belgien, Havesanger fra Holland og Tyskland samt ikke mindst en Buskrørsanger fra Rusland. Sidst nævnte var en 2k+ han som var ringmærket 31/5 ved Fringilla Rybachiy, Kaliningrad (det tidligere Vogelwarte Rossitten) og blev fanget og aflæst på Grenen 28/6. Det er vel den hidtil sjældneste småfugl med udenlandsk ring som er blevet aflæst i Danmark.

Af andre sjældne og usædvanlige ringmærkede arter skal nævnes: Nordlig Blåhals (2), Lundsanger (1), Lille Fluesnapper (5), Pirol (1) og Pungmejse (1). Sidst nævnte to arter er ikke tidligere ringmærket i Skagen.

I løbet af foråret blev der foretaget 20-30 aflæsninger af lokalt ringmærkede arter - fortrinsvis Tornsanger og Rørsanger. De fleste var blevet ringmærket i løbet af 2010 og var nu vendt "hjem" til Skagen efter overvintring syd for Sahara og en flyvetur på ca. 7.000 km.

Usædvanlig høj vandstand i netbanerne ved "Sylvia-stien" fra slutningen af juli og resten af året fik den uheldige konsekvens at efterårsringmærkningen helt måtte opgives. Øgede nedbørsmængder og et generelt stigende grundvandsniveau i de lavere liggende områder på Grenen har været en tendens gennem de seneste år. Fortsætter denne udvikling kan det blive nødvendigt at flytte netbanerne til mere tørre og ikke helt så gode ringmærkningsområder på Grenen.

	Forår	Efterår
Dækning	1. januar - 30. juni	1. juli - 31. december
Ringmærkning Total	1.877	ingen
Tre talrigst ringmærkede arter	Løvsanger 55 Tornsanger 226 Munk 209	Fuglekonge 818 Blåmejse 758 Gransanger 512
Sjældneste/ usædvanlige ringmærkede arter	Nordlig Blåhals 2 Buskrørsanger 1 Lundsanger 1 Lille Fluesnapper 5 Pungmejse 1 Pirol 1	
Observationer almindeligste arter	Allike 40.564 Bogfinke 30.827 Sortand 30.240	Sortand 69.334 Ride 46.682 Alk 34.023
Observationer, usædvanlige arter/antal	Hvidnæbbet Lom 8 Islom 19 Sodfarvet Skråpe 1 Silkehejre 1 Sølvhejre 1 Sort Stork 2 Hvid Stork 12 Steppehøg 26 Tredækker 1 Thorshane 1 Rovterne 2 Biæder 12 Rødrygget Svale 2 Lille Fluesnapper 1 Rosenstær 2	Hvidnæbbet Lom 7 Islom 9 Sodfarvet Skråpe 11 Almindelig Skråpe 1 Steppehøg 2 Thorshane 6 Storkjove 562 Storpiber 6 Bjergpiber 29/10 (82) Høgesanger 2 Hvidbrynet Løvsanger 2 Pungmejse 15 Hvidvinget Korsnæb 466
Observationer sjældne arter	Topskarv 1 Amerikansk Sortand 1 Lille Skrigeørn 1 Stor Skrigeørn 3 Slangeørn 1 Dværgørn 1 Jagtfulk 1 Triel 1 Citronvipstjert 3	Balearskråpe 3 Amerikansk Sortand 1 Brilleand 3 Spurveugle 1 Dværgværling 1
Ynglefugle, sjældne (par)	Skarv 25 Rørdrum 1-2 Trane 15-16 Tejst 1-2 Natravn 50-60 Sortstrubet Bynkefugl 4-5 Rødrygget Tornskade 45-52	

Ynglefugle

Skarv og Tejst blev registreret som nye ynglefuglearter i Skagensområdet i 2010. I 2011 voksede skarvkolonien i den nordlige reservatsø ved Nordstrand fra 8 reder i 2010 til 25 reder. Der blev konstateret god ynglesucces med 2-4 flyvefærdige unger i de fleste reder. Fremgang og ynglesucces kunne desværre ikke spores hos de ynglende tejster i Skagen Havn. Fra 4-5 par i 2010

Alm. Kjove 1K, Grenen Skagen, 12. oktober 2011. Foto: Knud Pedersen

blev det kun til 1-2 par i 2011 og ynglesucces i form af udføjne unger blev ikke observeret.

I sommeren 2011 foretog Gert Rasmussen en grundig optælling af ynglebestanden af Rødrygget Tornskade på hele Hulsig Hede. Mellem 45 og 52 ynglepar blev optalt og det viser at bestanden i dette område holder sig på et stabilt niveau i forhold til de tællinger som hollandske forskere foretog i 2007 med 49-55 par.

Op til 2 pauerende Rørdrum blev registreret i Reservatet gennem hele foråret. I slutningen af maj og i juni bemærkedes livlig trafik af flyvende fugle på fourageringstogter mellem området rørskov – et godt tegn på ynglesucces. Ynglebestanden af Trane på Skagens Odde har stabiliseret sig på 15-16 par. Vigtigste ynglepladser var i Råbjerg Mose og ved Råbjerg Mile med hver 4-5 par.

Bestanden af Natravn er stabil og god i Aalbæk og Bunken Klitplantager med henholdsvis 17 og 12 territoriehævdende hanner. I Skagen Klitplantage er arten stadig presset på grund af forstyrrelser fra de mange fritidsaktiviteter som afholdes i plantagen, men op til 12 syngende blev hørt i juni i plantagen øst for hovedvejen.

Sortstrubet Bynkefugl havde sit hidtil bedste år som ynglefugl på Skagens Odde med 4-5 par fordelt med 1-2 par ved Præstesøen ved Råbjerg Kirke, Bunken Klitplantage (1), Milesøerne (1) og Pælebakke Klit (1).

Ynglefuglene på Tipperne 2011

Af Ole Thorup og Karsten Laursen

Tipperne er med næsten 400 ynglepar fordelt på 10 vadefuglearter et af de vigtigste områder for engfugle i Europa. De fleste arter er optalt systematisk siden 1928, og i materialet fra Tipperne har man en af verdens længste tidsserier for ynglefugle og deres succes. Siden 1985 er engfuglenes redessucces også overvåget, og der er tillige data for ungerens overlevelse fra 1998.

Hjeje meget overraskende ny ynglefugl

Hjejlen er tæt på at forsvinde som dansk ynglefugl, og den har ikke ynglet på Tipperne i de næsten hundrede år med tællinger på reservatet. Det var derfor uventet, at et hjejeepar ville slå sig ned og forsøge at yngle.

Den 30. maj blev tre par hjejele observeret i et klithede- og engområde på den vestlige del af Tipperne. Området var uden pleje fra 1950'erne til 2004, siden er det blevet omdannet til eng, og vegetationen blev slået i 2010 og var herudover hårdt nedgræsset. Fem af de seks fugle var i en ufuldstændig yngledragt, der kendetegner den sydlige bestand af hjejele med en ynglebestand udbredt fra Storbritannien til Estland. Det ene par hjejele blev i området. Den 5. juni var det ivrigt territoriehævdende morgen og formiddag, og 15. juni var parret tydeligvis nervøs omkring reden. Den rugende fugl blev skræmt op et par gange under optællingsarbejde, men reden kunne ikke umiddelbart findes, og for at undgå yderligere forstyrrelse blev der ikke gjort forsøg på at opsøge den.

Stor Kobbersnepe, Værnengene, 15.april 2011. Foto: Ole Amstrup

Mellem den 15. og 21. juni var en prædator i området, og både æggene i fundne reder af andre vadefugle og tilsyneladende også i hjejlereden var blevet ædt. Parret blev i området et par uger, men ind i juli blev de ikke set.

Tørke gav vanskelige yngleforhold for de fleste engfugle

2011 var endnu en meget tør ynglesæson på Tipperne – den femte i træk – og der registreredes den næsttidligste udtørring af engene i de 30 år, hvor grundvandsstanden er blevet målt. Kun i 2007 var der tørrere. Både i marts og april faldt der kun lidt over halvdelen af den normale mængde nedbør, mens der i ynglesæsonen april-juni faldt 75 %.

De fleste engfugle er afhængige af fugtige enge, og hurtig udtørring og tørre enge gennem ynglesæsonen reducerer deres muligheder for at yngle. Hovedparten er meget stedfaste over for den ynglelokalitet, de har valgt, og tørken virker derfor ikke så meget ind på antallet af ynglepar, men ynglesæsonen ophører tidligere, og fuglenes ynglesucces bliver forringet.

Der sås en lille stigning i antallet af ynglepar i forhold til 2010 for både vibe, engryle, stor kobbersneppe og rødben. For den truede art engryle steg antallet fra 22 til 25 par, og det er en lille stigning for

andet år i træk, da der var 20 par i 2009. Hos kun fem af de 25 par klækkede æggene, og i tre af kuldene vurderes mindst én unge at være blevet flyvefærdig. Også hos stor kobbersneppe og rødben var andelen af par med klækningssucces i størrelsesordenen 20-25 %, og det er et stykke under middel. Kun hos vibe var andelen af par, der fik unger, noget højere. Der sås 49 ungefamilier af vibe svarende til 43 % af de kortlagte ynglepar.

Medvirkende til den ret lave andel af par med klækningssucces hos engryle og stor kobbersneppe var, at kun få af parrene lagde om formodentlig, som følge af de tørre enge.

For tørre enge gav færre ynglende brushaner

Brushanen opfører sig i høj grad som en nomade, og i gennemsnit er kun ca. halvdelen af ynglefuglene stedfaste. Hvis den ynglelokalitet er for ringe, f. eks. for tør, trækker mange ynglefugle videre. Fra 2010 til 2011 faldt antallet af ynglende høner af brushane på Tipperne fra 32 til 20. Endnu mere markant var faldet i det hidtil tørreste forår 2007, hvor antallet faldt fra 50 i 2006 til 10. I 2007 havde ikke én brushøne klækningsucces, mens æggene hos tre høner klækkede i 2011, og det vurderes at mindst én unge blev flyvefærdig i alle tre kuld.

Tabel 1. Antal ynglepar på Tipperne af en række karakteristiske ynglefugle. Gennemsnit for nogle perioder 1975-2009, 2010 og 2011. - : ingen optællinger.

	1975-1984	1985-1994	1995-2004	2005-2009	2010	2011
Knarand - par	3	4	2	1	2	4
Gråand - par	30	44	50	65	57	43
Atlingand - par	6	6	4	2	0-1	1
Spidsand - par	15	18	6	1	2	2
Skeand - par	16	31	7	4	6	2
Rørhøg - par	1	2	2	1	2	2
Strandskade - par	8	18	13	8	8	7
Klyde - par	252	345	97	68	46	28
Hjejle	0	0	0	0	0	1
Vibe - par	112	192	128	128	100	114
Engryle - par	15	115	82	33	22	25
Brushane - ynglehunner	93	160	75	40	32	20
Brushane - dansehanner	55	78	30	20	10	11
Dobbeltbekkasin - par	15	16	4	4	2	2
Stor kobbersneppe - par	81	153	101	72	67	74
Stor regnspeve - par	0	0	1	5	3	3
Rødben - par	98	507	515	174	74	103
Hættemåge - par	174	289	5	2	1	0
Stormmåge - par	5	3	2	2	0	0
Havterne - par	50	90	24	10	4	1
Landsvale - par	8	6	5	7	10	5
Gul vipstjert - par	50	89	41	34	54-55	86
Sivsanger - sangterritorier	163(1975)	68	75	-	-	81
Tornsanger - sangterritorier	1	2	6	5	12	20

Kolonifuglene på vej væk fra Tipperne

Mens ynglesuccesen hos de små og mellemstore engfugle med godt camouflerede reder og æg svinger fra år til år, har prædationen været konstant høj de sidste mange år hos de store engfugle med dårligt camouflerede æg som strandskade og stor regnspove samt hos kolonifuglene. Kolonifugle som klyde, hættemåge og havterne har været i konstant tilbagegang de sidste 25 år, og hættemåge er ikke længere fast ynglefugl, mens der kun var et par havterner i 2011. De sidste otte ynglesæsoner er der således ikke set én flyvefærdig unge af havterne. De sidste 20 ynglesæsoner har i gennemsnit kun ét af 25 ynglepar af klyde haft klækningssucces, og

der har kun været to ynglesæsoner med en væsentligt højere produktion af unger.

Uensartet prædation på de forskellige dele af Tipperne

Chancen for at æggene klækkede var meget forskellig for reder på de forskellige engområder på Tipperne. Størst chance for at æggene klækkede, havde de engfugle, der etablerede sig i den sydvestlige del af Tipperne. I dette område klækkede der æg i gennemsnit i to ud af tre reder, mens klækningssuccesen på den øvrige del kun var ca. 5 %.

Gul Vipstjert, Hellebæk Kohave, 19. april 2011. Foto: Axel Mortensen

Vurderet ud fra de observerede prædationer og rester af æg på engene var de vigtigste prædatorer i 2011 ræve og rørhøge. En ræv holdt til på det nordvestlige Tipperne og en eller to mod øst og sydøst. I maj og juni sås fast to rørhøge jage på engene øst for Tippervejen, og det observeredes, at de havde udviklet en jagtteknik, så de kunne finde og æde æg af vibe og stor kobbersnepe på trods af de to arters aggressive forsvar. Derimod var tætheden af især ynglende viber på den sydvestlige del af Tipperne tilsyneladende så høj, at det ikke lykkedes rørhøgene at jage i dette område. Her holdt de aggressive vadefugle rørhøgene væk.

Tre insektædere optrådte i store antal

Gul vipstjert, sivsanger og tornsanger overvintrer i Vestafrika syd for Sahara. Alle tre arter optrådte i store antal på Tipperne i 2011.

Gul vipstjert findes både på de dele af engen, hvor græsset ikke er ensartet kort, i den græssede strand-sump og i kanterne af høj vegetation ved grøfter og

render. De 86 kortlagte ynglepar i 2011 fordelte sig ret jævnt i disse tre habitater, og antallet er et af de højeste registreret på Tipperne. Kun i ynglesæsonerne mellem 1986 og 1991 var der lige så mange eller flere.

Den forbedrede engfuglepleje på Tipperne betyder, at der år for år bliver et mindre areal med ynglehabitat for tornsanger. Det tilbageværende ugræssede areal på den nordvestlige del på godt 15 ha må dog være meget attraktivt for arten, da der bliver flere og flere ynglepar, og i 2011 blev der kortlagt 20 sangterritorier midt i juni. Det er tre til fire gange så mange som for nogle få år siden.

I to perioder mellem 1975 og 2011 er det areal af rørskov, som er velegnet til sivsanger, blevet reduceret markant. Fra 1975 til 1979 blev mere end 500 ha rørskov og anden høj vegetation omdannet til eng ved græsning og høslæt, og i 2005 blev yderligere 40 ha især pilekrat og rørskov omdannet til eng ved fældning, græsning og høslæt. På trods af at hele ynglebestanden i dag er koncentreret til de østlige rørskovsarealer, har Tipperne bibeholdt hovedparten af de mange ynglepar af sivsangere, og i 2011 blev der registreret 81 sangterritorier.

Tabel 2. Andel af reder (%) af undersøgte vadefugle, hvor æggene blev spist af andre fugle eller rovpattedyr. Beregnet ud fra kontrollerede reders gennemsnitlige daglige overlevelse i 1986-2011 - perioden hvor dette er undersøgt. - : for få data til beregning.

	1986-1990	1991-1995	1996-2000	2001-2005	2006-2010	2011
Strandskade	33	59	96	100	98	-
Vibe	39	52	84	74	60	84
Engryle	31	48	72	51	43	82
Brushane	34	51	87	72	63	-
Stor kobbersnepe	34	54	94	69	74	71
Rødben	21	54	87	77	66	82
Strandskade - par	8	18	13	8	8	7

Tabel 3. Antal registrerede ungefamilier (klyde: registrerede antal unger pr. ynglepar) i 1998-2011 - perioden hvor dette er undersøgt.

	1998-2001	2002-2005	2006-2009	2010	2011
Strandskade	1	0	1	0	1
Vibe	27	52	47	33	49
Engryle	24	20	9	9	5
Brushane	8	21	11	11	3
Stor kobbersnepe	24	25	21	22	18
Stor regnspove	0	0	1	0	0
Rødben	64	67	52	21	25
Klyde	0,14	0,18	0,30	0,00	0,18

Grågæs, Skjern Enge, 25. august 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

Rastefugle på Tipperne og øvrige Ringkøbing Fjord 2011

Af Ole Amstrup, Mogens Bak og Karsten Laursen

De rastende trækfugle optælles hvert år på Tipperne som led i den nationale overvågning af de tusindvis af fugle, som forår og efterår passerer Danmark på deres træk mellem ynglepladser og overvintringsområder. Tipperne er i den forbindelse enestående, da overvågningen her antagelig kan fremvise den længste tidsserie i Europa. Tællingerne blev påbegyndt i 1928 og er siden gennemført næsten hvert år. I dette nyhedsbrev fokuseres på svaner.

De tal, der præsenteres her, er maksimumantal for forår og efterår, og selvom tælleintensiteten i de seneste 10 år er faldet fra 6 til 2-4 tællinger om måneden, må tallene anses for at være repræsentative i perioden marts-november. I vinterperioden (december-februar) er der kun den årlige midvintertælling, så tallene fra denne periode er usikre. På Klægbanken blev der talt to gange om måneden i august-november frem til 2010, men i 2011 blev der kun talt én gang om måneden.

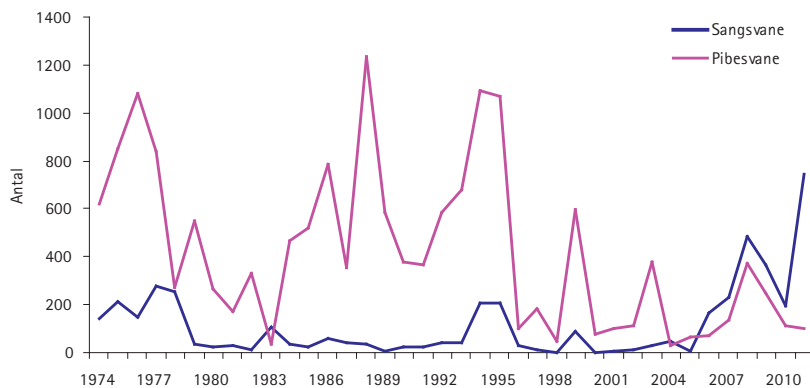

Fig. 1. Antal (maksimum) sangsvaner og pibesvaner i reservatet Tipperne 1974-2011.

Ny rekord for sangsvaner

Reservatet på Tipperne har tidligere (1930-1950) været en af landets vigtigste rasteplasser for pibesvane med op til 4.000-5.000 fugle. Herefter er antallet faldet markant, og siden 1974 har antallet kun få gange været over 1.000 fugle; siden 1996 har

antallet været lavt (Fig. 1). I 2011 var det højeste antal 98 fugle, som blev registreret den 7. marts (Tab. 1). På Klægbanken blev der heller ikke registreret det store antal. Det højeste antal var 36 fugle i oktober (Tab. 2).

Derimod er udviklingen for sangsvane anderledes. Siden der i slutningen af 1970'erne skete en markant tilbagegang i vegetationens biomasse, har der kun været sangsvaner af betydning på Tipperne i isvintre, men de seneste fem år er der registreret høje antal (Fig. 1). I marts 2011 taltes der op til 745 fugle, hvilket er et noget højere antal end den hidtidige rekord (492) i 2008. De store antal skyldes sandsynligvis en kombination af en generel bestandsfremgang, hård isvinter og forbedrede fourageringsmuligheder på de vestlige Tippergrunde. På grund af en lang isvinter i 2011 var der stadig over 300 fugle ved månedsskiftet marts/april. Få dage efter var alle fugle trukket væk.

Knopsvaner i Ringkøbing Fjord

Siden 1999 er der foretaget en årlig optælling af knopsvane i hele Ringkøbing Fjord. Tidligere blev tællingerne foretaget fra fly, hvorimod de nu udføres fra land. Tællingen finder sted i fuglenes fædningstid fra sidst i juli til først i august. Fjorden er opdelt i 20 delområder, og antallet af gamle fugle og unger samt antallet af unge-kuld optælles. Resultaterne, af tællingerne fra 1999 til og med 2011 ses i Fig. 2.

Det fremgår af Fig. 2, at antallet af unger og kuld stiger frem til 2006, hvorefter det falder brat i 2007. Derefter er der igen en stigende tendens. Det totale antal fugle kulminerer i 2008, to år senere end antallet af unger kulminerede. Det totale antal falder derefter med en $\frac{1}{4}$, og holder sig på et lavt niveau de følgende to år.

Knopsvaner og surfing

Ringkøbing Fjord bliver i stigende omfang brugt af windsurfere og kitesurfere. Surfing foregår især i den nordlige del af fjorden ved Hvide Sande og Ringkøbing, og i den sydlige

del ved Bork Havn og Skaven Strand, hvor vandet er dybere.

Vores tællinger viser, at svanerne for langt den overvejende dels vedkommende raster i de lavvandede områder af fjorden, omkring Tipperhalvøen, på Haurvig Grund syd for Hvide Sande, samt - som det vigtigste - område omkring Klægbanken på Stauning Grund. Her er der gode muligheder for at fuglene kan fouragere på fjordbundens plantevækst, da alle tre områder er beskyttet mod færdsel.

Ud fra vores tal og fuglenes fordeling ser det således ud til, at svaner og surfere benytter sig af forskellige områder af fjorden, og at konflikterne mellem svaner og surfere derfor burde være beskedne. Men med stigende antal af både surfere og knopsvaner er der måske et potentiale for en fremtidig konflikt.

Øvrige arter

I efteråret 2011 var der pænt med svømmænder på Tipperne og Klægbanken. Især var der mange spidsæn-

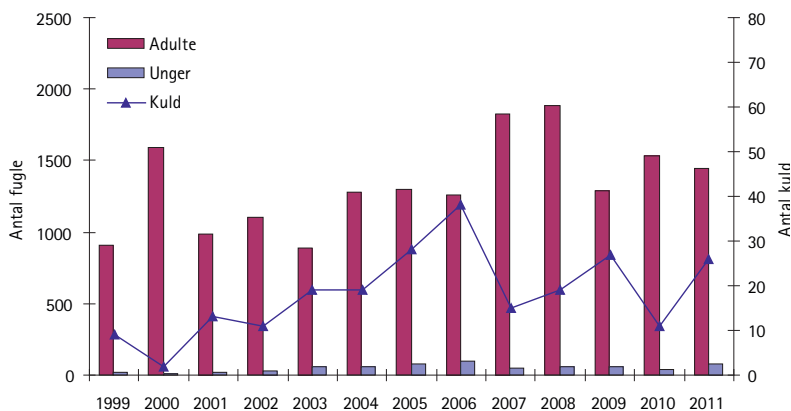

Fig. 2. Antal knopsvaner optalt i Ringkøbing Fjord 1999-2011. Det totale antal er angivet sammen med antal kuld og unger.

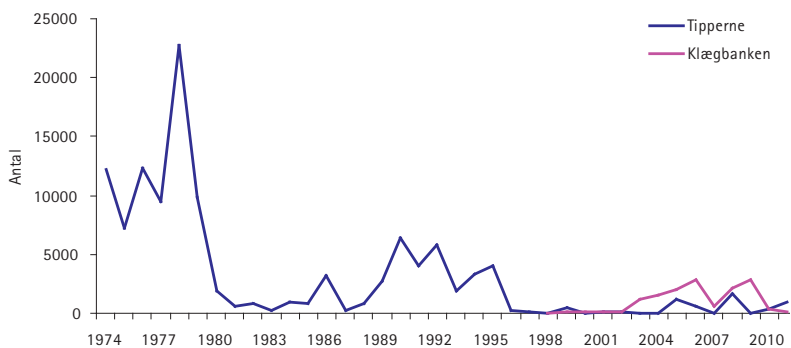

Fig. 3. Antallet af blishøns på Tipperne og Klægbanken, efterår 1974-2011.

der begge steder. Maksimumantal for begge lokaliteter var hhv. 2.293 (september) og 1.050 (november) (Tab. 1 og 2). På Tipperne var det højeste efterårsantal siden 1995. Skeanden forekom også i store antal i 2011 og kulminerede den 26. september med 457 fugle, hvilket er højeste antal siden 1992.

Siden 1996 er der registreret få blishøns på Tipperne, herunder en del år hvor arten ikke er registreret (Fig.

3). Men i 2011 blev der talt op til 900 fugle, hvilket tyder på, at der har været en del bundplanter, som arten kunne leve af.

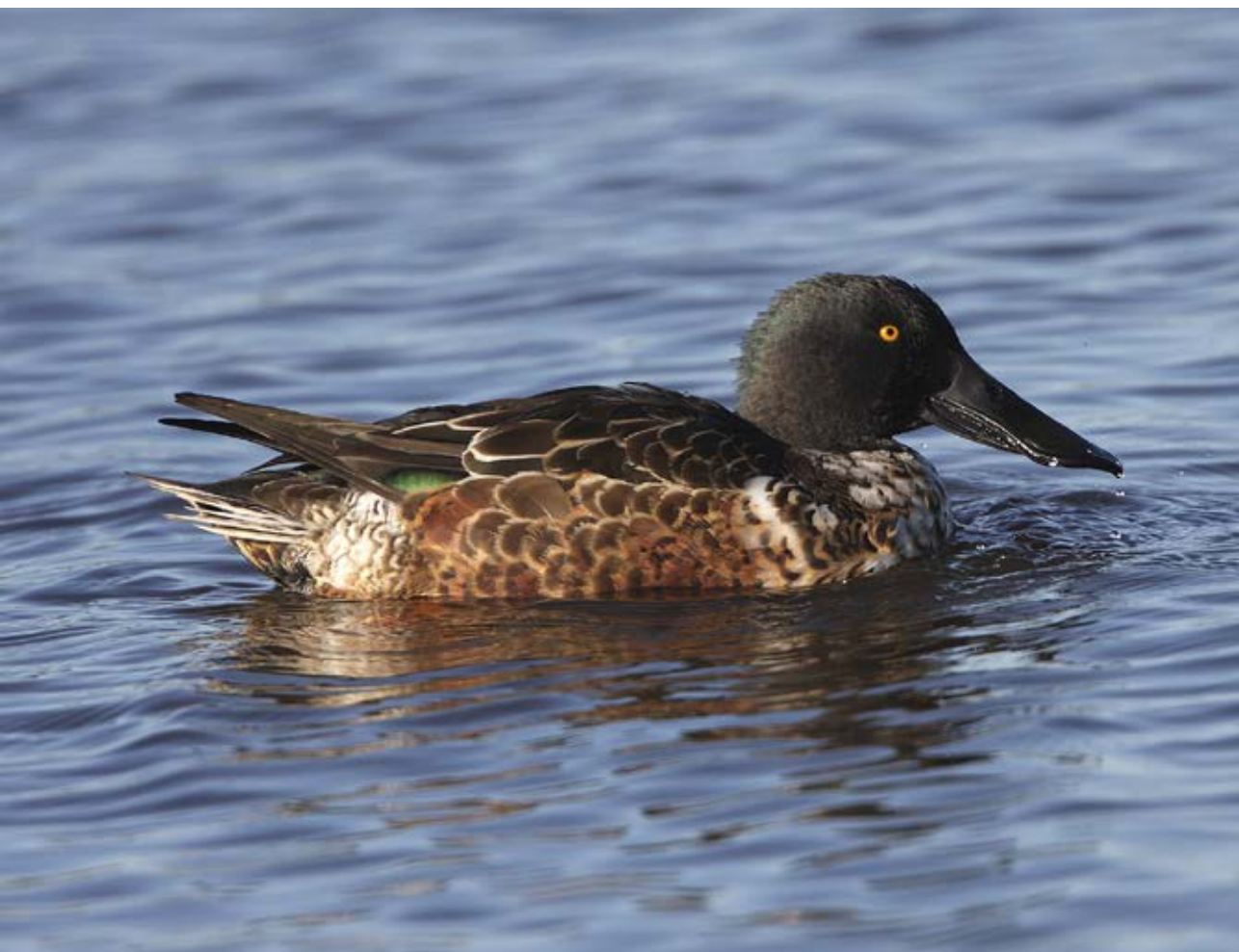
Af de mere sjældne arter på Tipperne sås 1 lille stormsvale (november), 4 sølvhejrer (september), 1 silkehejre, 2 steppehøge (september), 3 stribet ryle (maj-juni), 1 hvidrygget ryle (juni), 1 sortgrå ryle (oktober), 3 storkjove (september-november).

Tabel 1. Antal (maksimum) optalt forår og efterår af udvalgte vandfuglearter på reservatet Tipperne 2009-2011.

	1. halvår (forår)			2. halvår (efterår)		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Knopsvane	197	217	255	641	491	271
Pibesvane	249	29	98	170	15	52
Sangsvane	365	195	745	382	91	245
Kortnæbbet gås	340	745	1.320	5.300	8.000	10.170
Grågås	297	1.178	628	1.293	801	2.450
Bramgås	12.200	16.900	8.400	2.500	1.559	7.340
Mørkbuget knortegås	557	945	1.166	26	39	25
Pibeand	2.222	1.686	2.321	3.162	6.843	8.139
Krikand	3.086	847	1.245	5.005	9.923	6.272
Gråand	739	84	236	1.047	780	646
Spidsand	810	66	462	127	970	1.050
Toppet skallesluger	31	101	102	1.100	335	295
Klyde	223	292	110	1279	1.155	249
Hjejle	4.846	700	6.500	5.400	2.600	4.860
Vibe	356	101	327	1.100	206	526
Krumnæbbet ryle	31	6	4	117	333	67
Almindelig ryle	5.119	1.013	2.370	7.820	4.488	6.865
Brushane	234	94	172	29	180	85
Dobbeltbekkasin	21	12	16	101	327	299
Lille kobbersneppe	1.070	596	349	603	110	511
Lille regnspove	19	40	51	533	517	144
Stor regnspove	424	599	438	579	320	312
Rødben	446	177	354	734	3.810	862
Hvidklire	238	194	1.043	1.524	1.795	517

Tabel 2. Antal (maksimum) optalt efterår for udvalgte vandfuglearter på Klægbanken/Stauning Grund, Ringkøbing Fjord 2002-2011.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Knopsvane	493	790	1.364	1.141	1.132	972	1.273	1.293	1.079	1.206
Pibesvane	0	690	93	471	210	62	2	65	9	36
Kortnæbbet gås	1.910	2.085	1770	1.675	3.180	3.080	9.000	10.000	11.800	3.350
Grågås	972	1.125	1.069	1.165	965	491	1.025	787	1.079	538
Pibeand	6.205	3.732	5.214	10.720	13.609	3.683	1.593	5.013	7.940	2.968
Krikand	1.030	879	1.535	2.223	1.675	1.441	2.175	2.262	5.640	3.428
Gråand	1.805	1.487	1.849	1.337	1.159	1.654	1.013	1.046	774	701
Spidsand	401	362	713	284	686	1.185	1.009	599	1.092	2.293
Blishøne	100	1.160	1.495	2.045	2.810	600	2.170	2.855	1030	125
Hjejle	4.500	4.700	7.600	8.500	2.365	9.250	3.900	10.600	12.500	5.710
Vibe	620	840	1.637	1.505	845	935	930	1.043	780	670
Dobbeltbekkasin	223	64	247	28	237	26	142	71	129	55

Skeand, Skjern Enge, 13. oktober 2011. Foto: Carsten Gørges Laursen

Fugleværnsfondens reservater – status 2011

Af Helle Hjorth & Marie-Louise Olsen

I 2011 kunne Fugleværnsfonden for første gang bryste sig af to levedygtige havørneunger. Formentlig hjulpet godt på vej af effektiv afspærring af yngleområdet, lykkedes det havørneparret i Saksfjed-Hyllekrog at få de to unger på vingerne.

Og så stod året i naturgenopretningens tegn. Tæt på havørnereden i Saksfjed Inddæmningen blev der skabt 4 nye lavvandede vådområder. En kæmpe kreaturfold på 90 hektar med enge, rørsumpe, skov og tørre arealer blev etableret. For foden af Hyllekrog blev det nye rævesikre hegn opsat, og for første gang kunne kreaturerne boltre sig på hele Hyllekrogtangen, som er 81 hektar. På Hyllekrog såvel som i Saksfjed Inddæmningen er kvæget led i en målrettet naturpleje, som skal

gavne de fugle, der er knyttet til det åbne landskab.

Det store EU-LIFE projekt ved Sølsted Mose blev igangsat. Her er målet at genoprette den oprindelige højmosestruktur. I et andet LIFE projekt, som udvider Bøjden Nor reservatet med 25 hektar overdrev, blev der bygget to fugleøer i noret. *Se foto.*

Nyt overvågningsprogram for reservaterne

Naturovervågning er en systematisk og standardiseret indsamling af biologiske og andre data i et område. Overvågningen gør det muligt at vurdere, hvordan naturplejen virker, om den skal ændres, eller om der er

Den 23. oktober blev ikke mindre end 13 sølohejrer i Tryggelev Nor et tilløbsstykke for mange fugleglade folk. Foto: Martin Høj Hansen

behov for nye initiativer, der kan forbedre forholdene i naturen. Netop derfor fik Fugleværnsfonden i 2011 udarbejdet et omfattende og retningsgivende overvågningsprogram.

Fugleværnsfondens arbejdsgrupper fik i 2008 officielt status som "caretakergrupper". Det vil sige, at de varetager pleje og overvågning på de fuglelokaliteter, der indgår i Dansk Ornitologisk Forenings Caretakerprojekt.

En fugleø under opbygning i Bøjden Nor. For at forhindre uønsket opvækst af høje urter, er der som bund brugt moræneler uden næringsstoffer. Mod havsiden er lagt sten, der skal forhindre erosion af øen. Foto: Helle Hjorth

Det har derfor været helt naturligt, at overvågningen på Fugleværnsfondens reservater kommer til at ske efter de samme retningslinjer, som anvendes på de andre caretakerlokalteter. Fugleværnsfondens overvågningsprogram er derfor udarbejdet med afsæt i DOFbasen.

I forbindelse med implementeringen af overvågningsprogrammet blev der i marts 2011 afholdt et overvågningsseminar for Fugleværnsfondens frivillige caretakere. Her blev der undervist i brugen af over-

vågningsprogrammet, indtastning i DOFbasen samt metoder til fugleovervågning i praksis.

Caretakerne har i årevis stået for overvågningen, men med overvågningsprogrammet i hånden vil det i fremtiden blive lettere at indsamle et mere ensartet og koordineret datamateriale.

En regelmæssig registrering af naturværdierne på Fugleværnsfondens reservater er med til at bevare og beskytte disse værdier. Overvågningen på Fugleværnsfondens reservater har dermed to formål:

- Status over fuglebestande og andre naturværdier på reservaterne. Hvilke og hvor mange fugle findes på reservaterne, hvordan udvikler bestandene sig, og er de behov for beskyttelsesforanstaltninger?
- At belyse, hvordan den naturpleje, vi udfører, påvirker bestandene af de arter, vi ønsker at tilgodese på de enkelte reservater.

Overvågningsprogrammet kan hentes på Fugleværnsfondens hjemmeside www.fuglevaernsfonden.dk

Nivå Bugt Strandenge, Nordsjælland (1)

8 hektar strandeng. Rørskov, åbne vandflader og afgræsset strandeng. Stentange mod havet. Overdraget til Fugleværnsfonden af Den Hageske Stiftelse i 2008. Frivillig arbejdsgruppe: 22 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet Lappedykker 1, Knopsvane 1, Grågås 2, Gravand 1, Ederfugl 1, Toppet Skallesluger

Deltagere ved overvågningsseminaret, Trente Mølle den 26.-27. marts 2011. Foto: Marie-Louise Olsen

1-2, Vandrikse 1, Lille Præstekrave 1, Vibe 1-2, Gøg 2, Rørsanger 8, Kærsanger 1, Rørspurv 10. Ynglefuglene er vurderet ud fra indtastninger i DOFbasen.

Udvalgte observationer: Toppet Lappedykker 30/12: 277, Nordisk Lappedykker 4/12: 1, Sule 23/10: 23, Hvid Stork 28/8: 3, Pibesvane 6/11: 33, Kortnæbbet Gås 10/11: 1, Canadagås 16/1: 300, Strandskade 09/3: 90, Hjejle 7/12: 200, Krumnæbbet Ryle 10/7: 28, Enkeltbekkasin 18/11: 2, Lille Kobbersneppe 7/8: 32, Storspove 26/6: 26, Stenvender 21/8: 3, Odinshane 25/7: 1, Storkjove 28/11: 1, Sorthovedet Måge 1/6: 1, Dværgmåge 18/9: 24, Huldue 5/3: 10, Korttået Træløber 16/2: 1 (maksimumstal fra DOFbasen).

Vaserne, Nordsjælland (2)

14 hektar sø, ellesump, skov og krat, ejet af Aage V. Jensens Naturfond. Administreret siden 1999 af Fugleværnsfonden.

Frivillig arbejdsgruppe: 17 personer.

Ynglefugle: Skarv 15-20, Gråstrubet Lappedykker 1, Toppet Lappedykker 2, Hvinand 7, Vibe 2, Skovsneppe 1, Vandrikse 2, Gøg 4, Lille Flagspætte 1-2, Korttået Træløber 1, Sjagger 1-2, Nattergal 3, Sivsanger 1. Ynglefuglene er vurderet ud fra indtastninger i DOFbasen.

Andre udvalgte observationer: Toppet Lappedykker 11/4: 18, Bjergand 11/4: 1, Lille Skallesluger 20/3: 4, Rød Glente 19/3: 1, Havørn 16/3: 1, Duehøg 1/3: 2, Fiskeørn 2/4: 1, Lærkefalk 4/5: 1, Rovterne 2/7: 1, Sortspætte 30/1: 1, Ravn 22/2: 1, Grønsisken 31/1: 475 (maksimumstal fra DOFbasen).

Gundsømagle Sø, Nordsjælland (3)

60 hektar, nørskov, krat, skov, sø og enge. Erhvervet i 1984. Frivillig arbejdsgruppe: 21 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet Lappedykker 1, Toppet Lappedykker 3, Rørdrum 1, Hvinand 1, Vandrikse 1, Dobbeltbekkasin 1, Vibe 3, Rørhøg 1, Nattergal 3, Skægmejsje 2-3, Græshoppesanger 1, Sivsanger 4, Rørsanger 15, Rørspurv 20. Ynglefuglene er vurderet ud fra indtastninger i DOFbasen.

Andre udvalgte observationer: Rødhovedet And 18/10: 1, Taffeland 19/10: 255, Troldand 12/11: 700, Ederfugl 13/10: 120, Lille Skallesluger 11/2: 11, Stor Skallesluger 8/2: 37, Rød Glente 9/10: 2, Havørn 1/1: 1, Rørhøg 17/4: 6, Fiskeørn 1/9: 2, Lærkefalk 10/8: 2, Hjejle 1/11: 350, Vibe 4/10: 450, Enkeltbekkasin 27/9: 1, Dværgmåge 22/4: 6, Sortterne 9/5: 5, Huldue 01/1: 7, Lille Flagspætte 21/3: 1, Drosselrørsanger 20/5: 2, Korttået Træløber 1/10: 1 (maksimumstal fra DOFbasen).

Desuden kunne Hvid Stork iagttages på reden i et nærliggende gartneri, fra p-pladsen ved vesttårnet.

Ravnstrup Sø, Sydsjælland (4)

9,5 hektar sø med mose og nørskov, eng, pilekrat og gammel løvskov. Erhvervet i 1983.

Frivillig arbejdsgruppe: 16 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet Lappedykker 1-2, Knopsvane 1, Grågås 1, Gråand 1, Rørhøg 1, Musvåge 1, Tårnfalk 1, Vandrikse 1-5, Blishøne 6, Nattergal 3-4, Rødstjert 3, Græshoppesanger 1, Sivsanger 1-2, Broget Fluesnapper 1, Lille Gråsisken 1. Ynglefuglene er talt af Henrik Wejdling og Inger M. L. Nielsen.

Andre udvalgte observationer: Sædgås 18/12: 11, Blisgås 17/12: 5, Hvepsevåge 28/8: 43, Rød Glente 26/5: 3, Duehøg 11/9: 1, Vandrefalk 10/12: 1, Vandrikse 16/4: 5, Trane 13/4: 1, Hjejle 18/12: 35, Brushane 25/6: 2, Huldue 15/4: 6, Græshoppesanger 10/7: 1, Grå Fluesnapper 22/8: 1 (maksimumstal fra DOFbasen).

Tal fra CES-ringmærkningen: Landsvale 1, Gærdesmutte 7, Jernspurv 37, Rødhals 17, Rødstjert 13, Nattergal 8, Solsort 3, Græshoppesanger 1, Sivsanger 10, Kærsanger 2, Rørsanger 76, Gulbug 1, Gærdesanger 7, Tornsanger 61, Havesanger 35, Munk 70, Gransanger 49, Løvsanger 41, Grå Fluesnapper 1, Broget Fluesnapper 2, Sumpmejsje 13, Sortmejsje 1, Blåmejsje 43, Musvit 39, Spætmejsje 2, Træløber 2, Korttået træløber 1, Stær 2, Skovspurv 6, Bogfinke 5, Grønirisk 4, Dompap 2, Gulsurv 12, Rørspurv 26. I alt blev 600 individer fordelt på 34 arter ringmærket i 2011.

Ægholm ved Nyord, nord for Møn (5)

1,8 hektar kystfugleø. Erhvervet i 1969 som Fugleværnsfondens første ejendom.

Der er ikke adgang til øen, som er en del af Ulvshale-Nyord Vildtreservat.

Ynglefugle: Skarv 462, Knopsvane 9, Ederfugl 117, Sølvmåge 52, Svartbag 7. Ynglefuglene er talt af Jan Blichert-Hansen og Per Schiermacker-Hansen.

Andre udvalgte observationer: Toppet Skallesluger 30/5: 1, Havørn 27/12: 1 (maksimumstal fra DOFbasen).

Nyord Enge ved Møn (6)

186 hektar afgræsset strandeng og strandrørsump. Erhvervet mellem 1971 og 2001.

Frivillig arbejdsgruppe: 20 personer.

Ynglefugle: Knopsvane 2, Grågås 6, Gravand 2, Gråand 10, Skeand 2, Ederfugl 4, Toppet Skallesluger 4, Grønbenet Rørhøne 2, Blishøne 11, Strandskade 14, Vibe 27, Stor Kobbersneppe 1, Rødben 32, Hættemåge 0-5, Stormmåge 3, Sølvmåge 1, Gul Vipstjert 4. Ynglefuglene er talt af Niels Peter Andreasen.

Andre udvalgte observationer:

Sølvhejre 16/10: 2, Blisgås 04/10: 450, Dværggås 4/10: 3, Bramgås 16/10: 8000, Rødhalsed Gås 12/10: 1, Havørn 20/2: 7, Vandrefalk 14/10: 3, Aftenfalk 24/6: 1, Hjejle 6/11: 6500, Vibe 14/10: 940, Storspove 26/6: 73, Damklire 19/7: 1, Odinshane 28/8: 1, Mosehornugle 12/5: 1, Vendehals 14/6: 1, Flodsanger 21/5: 1, Snesurv 6/3: 60 (maksimumstal fra DOFbasen).

Barup Sø, Nordfalster (7)

26 hektar sø med ellesump, rørskov og krat erhvervet i 1998 af Karen Krieger Fonden, for hvem Fugleværnsfonden forvalter området.

Frivillig arbejdsgruppe: 13 personer.

Ynglefugle: Gråstrubet lappedykker 1, Knopsvane 1, Gråand 1-2, Rørhøg 1, Blishøne 3-5, Vandrikse 2-4, Nattergal 5-7, Munk 3, Gransanger 1, Løvsanger 1. Ynglefuglene er talt af Svend Aage Linderström og Leif H. Jacobsen.

Andre udvalgte observationer: Bramgås 21/5: 85, Knortegås 21/5: 160, Knarand 27/3: 1, Havørn 24/4: 1, Rørhøg 28/3: 5, Blå Kærhøg 28/4: 1, Skovsneppe 26/4: 1, Natugle 27/3: 1, Nattergal 1/6: 4, Savisanger 22/4: 1, Sivsanger 21/5: 3 (maksimumstal fra DOFbasen).

Saksfjed/Hyllekrog, Sydlolland (8)

163 hektar strandeng, klit, rørskov, enge, overdrev og løvskov. Erhvervet i 1995 af Karen Krieger Fonden, for hvem Fugleværnsfonden forvalter området. På Hyllekrogtangen er der adgangsforbud i fuglenes yngletid fra 1/3 til 15/7. Tangen er en del af Hyllekrog Vildtreservat.

Frivillig arbejdsgruppe: 27 personer.

Ynglefugle Hyllekrog: Gråstrubet Lappedykker 1, Knopsvane 1, Grågås 4-6, Gravand 2-3, Knarand 1-4, Krikand 0-5, Gråand 3-15, Spidsand 0-1, Skeand 3, Toppet Skallesluger 0-2, Troldand 2, Ederfugl 0-2, Tårnfalk 0-1, Blishøne 1, Strandskade 6-9, Klyde 0-2, Stor Præstekrave 7, Vibe 7-9, Rødben 6-9, Hættemåge 25-30, Stormmåge 0-2, Sølvmåge 0-4, Digesvale 1-3, Landsvale 5, Gul Vipstjert 1-2. Ynglefuglene er talt af Uffe B. Nielsen og Lars Munk.

Ynglefugle Saksfjed: Gråstrubet Lappedykker 5-10, Knopsvane 0-2, Grågås 2, Gravand 0-6, Knarand 3, Gråand 3-5, Skeand 3, Troldand 1-5, Blishøne 2-10, Vibe 12, Rødben 3-10, Hættemåge 11, Rødrygget Tornskade 2-5, Stær 6-13. Ynglefuglene er talt af Uffe B. Nielsen og Lars Munk.

Udvalgte observationer (Hyllekrog og Saksfjed): Rødhals Gås 15/10: 1, Hvepsevåge 02/9: 1493, Sort Glente 11/5: 1, Rød Glente 9/10: 70, Slangeørn 2/9: 1, Rørhøg 9/9: 45, Steppehøg 11/9: 1, Lille Skrigeørn 11/9: 1, Fiskeørn 2/9: 29, Aftenfalk 8/5: 1, Dværgfalk 7/10: 14, Lille Kobbersneppe 27/5: 2950, Småspove 1/5: 94, Storspove 17/4: 1174, Stenvender 30/7: 5, Odinsbane 23/5: 2, Sorthovedet Måge 8/4: 2, Dværgmåge 25/4: 2476, Sortterne 17/9: 37, Huldue 17/9: 102, Ringdue 9/10: 65000 (maksimumstal fra DOFbasen).

Nakskov Indrefjord, Vestlolland (9)

10 hektar rørskov og vandflade i den sydlige del af Indrefjorden. Erhvervet i 1987.

Ynglefugle: Toppet Lappedykker 1-8, Knopsvane 1, Gråand 1, Blishøne 1, Ringdue 1, Gøg 3, Solsort 1-4, Munk

1, Gransanger 1, Rørsanger 2, Kærsanger 2, Gulbug 2, Musvit 5, Bogfinke 1, Rørspurv 1-2. Ynglefuglene er talt af Ole Friis Larsen og suppleret med data fra DOFbasen.

Andre udvalgte observationer: Sorthalset Lappedykker 19/4: 6, Sædgås 13/10: 250, Bramgås 1/12: 500, Taf-feland 1/10: 900, Troldand 11/3: 6620, Lille Skallesluger 17/3: 32, Havørn 31/12: 2, Dværgmåge 24/4: 16, Skægmejsje 24/9: 8 (maksimumstal fra DOFbasen).

Gulstav Mose, Sydlangeland (10)

7 hektar kalkrig mose med åbne vandflader, hvas avneknippe og tagrør, eng og overdrev.

Erhvervet i 1971 og 1979. Området afgræsses af vilde heste (Exmoorponyer).

Frivillig arbejdsgruppe Sydlangeland: 25 personer.

Ynglefugle: Toppet Lappedykker 2, Gråstrubet Lappedykker 2, Lille Lappedykker 1, Knopsvane 1, Rørdrum 1, Grågås 8, Gravand 3, Gråand 4, Knarand 1, Skeand 1, Taffeland 4, Troldand 1, Rørhøg 1, Vandrikse 1, Blishøne 12, Strandskade 1, Vibe 2, Gøg 1, Sanglærke 5, Jernspurv 1, Rødstjert 1, Rørsanger 7, Kærsanger 3, Tornsanger 3, Gransanger 3, Rødrygget Tornskade 1, Engpiber 3, Hvid Vipstjert 1, Bogfinke 1, Tornirisk 2, Karmincompap 1, Rørspurv 2. Ynglefuglene er talt af Ole Goldschmidt.

Andre udvalgte observationer: Aftenfalk 11/5: 1, Lærkefalk 28/9: 3, Sortterne 21/5: 4, Hvidvinget Terne 21/5: 2, Gul Vipstjert 24/8: 800, Ringdrossel 24/9: 2, Pungmejsje 15/6: 1, Pirol 21/5: 1, Gulirisk 16/4: 1, Karmincompap 5/6: 3 (maksimumstal fra DOFbasen).

Tryggelev-Nørreballe Nor, Sydlangeland (11)

170 hektar sø/brakvandslagune (3 lagunesøer Tryggelev Nor, Salme Nor og Nørreballe Nor), rørskov, klitter, overdrev og krat. Erhvervet i flere omgange fra 1975 til 2004.

Frivillig arbejdsgruppe Sydlangeland: 25 personer.

Ynglefugle Tryggelev/Salme Nor: Toppet Lappedykker 12, Gråstrubet Lappedykker 15, Lille Lappedykker 11-13, Knopsvane 6, Rørdrum 2, Grågås 31, Gravand 8-11, Gråand 29-33, Knarand 9-10, Spidsand 2, Skeand 17-20, Atlingand 2-3, Troldand 4, Ederfugl 3, Toppet Skallesluger 1, Rørhøg 1, Vandrikse 11, Grønbenet Rørhøne 3, Blishøne 59, Strandskade 5, Klyde 1-2, Vibe 29, Stor Præstekrave 2, Rødben 7, Fjorderne 0-1, Gøg 2, Sanglærke 18, Solsort 2, Sivsanger 1, Rørsanger 21, Munk 1, Tornsanger 7, Gærdesanger 2, Løvsanger 1, Musvit 1, Engpiber 6, Hvid Vipstjert 2, Skægmejsje 3, Stær 2, Bogfinke 1, Tornirisk 7, Stillits 1, Grønirisk 1, Rørspurv 16, Gulspurv 1. Ynglefuglene er talt af Ole Goldschmidt.

Andre udvalgte observationer Tryggelev/Salme Nor: Nordisk Lappedykker 12/6: 2, Sorthalset Lappedykker 4/7: 3, Sølvhøjre 23/10: 13, Hvid Stork 30/4: 2, Bramgås 1/10: 2325, Knarand 7/10: 404, Skeand 23/10: 336, Hvidøjet And 31/10: 1, Bjergand 13/11: 268,

Sortand 22/1: 800, Sort Glente 3/9: 4, Steppehøg 3/9: 2, Kongeørn 15/10: 1, Vagtel 3/8: 1, Sortterne 14/7: 21, Skærpiiber 31/10: 7, Skægmejsje 23/10: 16, Rosenstær 13/6:1 (maksimumstal fra DOFbasen).

Ynglefugle Nørreballe Nor: Toppet Lappedykker 18, Gråstrubet Lappedykker 2, Rørdrum 1, Knopsvane 7, Grågåas 18, Gravand 8, Gråand 10, Atlingand 1, Knarand 8-11, Skeand 8, Taffeland 2, Troldand 7, Rørhøg 1, Grønbenet Rørhøne 3, Blishøne 31, Strandskade 6, Vibe 13, Stor Præstekrave 6, Lille Præstekrave 1, Rødben 9, Klyde 10, Dobbeltekkasin 1, Hættemåge 48, Stormmåge 1, Fjordterne 12, Dværgterne 2, Gøg 1, Sanglærke 9, Solsort 2, Rørsanger 16, Kærsanger 5, Tornsanger 8, Gærdesanger 2, Gulbug 3, Løvsanger 1, Gransanger 3, Gul Vipstjert 2, Tornirisk 2, Stillits 1, Rørspurv 5, Gulspurv 4. Ynglefuglene er talt af Ole Goldschmidt.

Andre udvalgte observationer Nørreballe Nor: Sorthalset Lappedykker 14/5: 2, Sølvhejre 24/9: 1, Blisgåas 31/10: 39, Snegås 21/5: 1, Bramgåas 4/5: 3175, Pibeand 29/10: 2667, Taffeland 20/8: 470, Troldand 3/3: 2700, Bjergand 2/4: 490, Odinshane 29/9: 1, Sorthovedet Måge 12/6: 2, Dværgmåge 4/5: 21, Rovterne 31/7: 2, Sortterne 7/9: 5, Hvidvinget Terne 12/5: 2, Pirol 10/5: 1 (maksimumstal fra DOFbasen).

Roholm, Odense Fjord (12)

1 hektar kystfugleø. Erhvervet i 1978.

Der er ikke adgang til øen, som er omfattet af bestemmelserne for Odense Fjord Vildtreservat.

På Roholm raster adskillige fuglearter, herunder Ederfugl, Skarv, Stor Regnspeve, Alm. Ryle og Stenvender. Svartbag yngler på øen.

Ingen yngledata 2011 i DOFbasen.

Andre udvalgte observationer: Hjejle 30/10: 5000, Vibe 30/10: 250 (maksimumstal fra DOFbasen).

Bøjden Nor, Sydvestfyn (13)

Ca. 38 hektar afgræsset strandeng og lagunesø. Ejes af Karen Krieger Fonden, men er siden 1982 forvaltet af Fugleværnsfonden.

Frivillig arbejdsgruppe: 12 personer.

Ynglefugle:

Gråstrubet Lappedykker 0-1, Knopsvane 1, Grågåas 0-1, Gravand 2, Gråand 2-3, Blishøne 2-3, Strandskade 7, Klyde 8-12, Lille Præstekrave 1-2, Stor Præstekrave 8-10, Vibe 7-10, Rødben 8-10, Hættemåge 2-3, Stormmåge 2-3, Splitterne 0-1, Havterne 3-3, Dværgterne 1, Sanglærke 4-5, Landsvale 4-5, Engpiiber 2-3, Rødstjert 1, Hvid Vipstjert 2-3, Rørsanger 1-2, Gulbug 2-3, Havesanger 2-3, Musvit 2-3, Stær 2-3, Rørspurv 2-3.

CES-ringmærkning ved Ravnstrup Sø: I 2011 blev der fanget 34 forskellige arter ved Ravnstrup Sø. CES-mærkningen adskiller sig fra den mere traditionelle ringmærkning ved at fokusere på de lokale ynglefugle og deres ynglesucces. Af de omkring 600 fugle fanget i 2011 var næsten en tredjedel allerede ringmærket; langt de fleste i forbindelse med årets og tidligere års ringmærkning. Dette mønster er karakteristisk, idet fuglene ofte yngler på samme lokalitet år efter år. Der er gennemført CES-ringmærkning på lokaliteten siden 2006. Tornsanger (forrest) Gærdesanger (bagerst). Foto: Peter Vadum

Ynglefuglene er talt af Jacob Sterup, Gunnar Jørgensen og Per Damgaard Poulsen.

Andre udvalgte observationer: Sorthalset Lappedykker 19/6: 1, Nilgås13/12: 3, Pibeand 19/10: 600, Trolldand 25/11: 850, Bjergand 9/2: 620, Ederfugl 30/1: 1500, Havlit 27/3: 10, Lille Præstekrave 20/5: 4, Hjejle 30/9: 1000, Strandhjejle 6/11: 22, Dværgryle 13/9: 6, Sortgrå Ryle 29/10: 2, Lille Kobbersneppe 29/9: 14 (maksimumstal fra DOFbasen).

Søgård Mose, Sønderjylland (14)

16 hektar hede og højmoser med kantskov af især birk. Meget rig flora, bl.a. de tre danske lyngarter Hedelyng, Klokkelyng og Rosmarinlyng. Skænket til Fugleværnsfonden i 1986 af Andelsselskabet Søgårdhus.

Ynglefugle: Lille lappedykker 1, Gråand 4-5, Trolldand 2-3, Dobbeltbekkasin 1, Bynkefugl 3-4, Ravn 1, Bynkefugl 2-3, Sortstrubet Bynkefugl 1-2, Vibe 2-4, Hvid Vipstjert 3-4, Blishøne 2-3, Rødstjert 1, Sanglærke 4-5, Skovpiber 3-4, Musvåge 1, Musvit 3-5, Rørspurv 5-7. Ynglefuglene er talt af Egon Iversen. Grågås 15/10: 250, Rød Glente 25/3: 1, Lærkefalk 12/6:

2, Vagtel 25/6: 1, Trane 25/4: 2, Sortspætte 18/5: 1, Græshoppesanger 17/6: 1, Fyrremejse 21/10: 5, Ravn 12/6: 8 (maksimumstal fra DOFbasen).

Sølsted Mose, Sønderjylland (15)

80 hektar nedbrudt højmoser med kratskov, tørvegrave og afgræsset eng. Erhvervet i 1993, 1994 og 1996. Frivillig arbejdsgruppe: 12 personer.

Ynglefugle: Gråand 5-8, Krikand 0-1, Trolldand 0-1, Musvåge 1, Rørhøg 2, Hedehøg 0-1, Duehøg 0-1, Tårnfalk 1, Trane 1, Fasan 3-5 par, Agerhøne 2-3, Vagtel 1, Vandrikse 3-5, Blishøne 6-8, Rørhøne >2, Vibe 2-3, Dobbeltbekkasin 4-6, Gøg 10, Huldue 0-1, Natugle 0-1, Stor flagspætte 1-2, Lille flagspætte 0-1, Ravn 1, Nattergal > 8, Pungmejse 3-5, Fyrremejse 4-6, Halemejse, 1-2, Bynkefugl 3-5, Blåhals >2 par, Misteldrossel 3-4, Rødrygget tornskade 3-4, Græshoppesanger >3, Kærsanger >3 par, Gråsisken 4-5, Stillits > 1 par. Ynglefuglene er optalt af Martin Iversen.

Andre udvalgte observationer: Hvid Stork 10/4: 1, Sangsvane 13/11: 12, Blisgås 7/11: 50, Lille Præstekrave 28/4: 1, Skovsneppe 13/10: 1, Skovhornugle 18/4:1,

I 2011 blev en kæmpe kreaturfold etableret i Saksfjed Inddæmningen. Køeget græsser således nu både på de store lysåbne engarealer og i skoven.
Foto: Marie-Louise Olsen

Sortstrubet Bynkefugl 25/4: 3, Stor Tornskade 18/10: 1 (maksimumstal fra DOFbasen).

Stormengene, Rømø (16)

---

36 hektar naturlig forlandsmarsk, klitter og hede. Erhvervet i 1991, 1994 og 2009.

Ynglefugle: Gravand 3, Rødben 9, Strandskade 1. Ynglefuglene er talt af Kurt Christensen, Jens Hjerrild Hansen, Susanne O. Petersen og Ole Thorup.

Andre udvalgte observationer: Mørkbuget Knortegås 1/10: 4000, Gravand 01/10: 300, Pibeand 1/10: 3000, Rød Glente 25/2: 1, Dværgfalk 1/10: 1, Vandrefalk 7/9: 1, Hjejle 1/10: 300, Strandhjejle 1/10: 40, Islandsk Ryle 1/10: 400, Almindelig Ryle 1/10: 5000, Lille Kobbersnepe 1/10: 700, Rødben 1/10: 50, Mosehornugle 6/2: 1, Rødstrubet Piber 18/9: 1, Bjergvipstjert 1/10: 2, Ringdrossel 28/10: 2, Lapværling 02/11: 6.

Stubbe Sø, Djursland (17)

---

23 hektar rørskov, eng, sø, hede/overdrev, kratskov og nåleskov. Erhvervet i 2001. Frivillig arbejdsgruppe: 21 personer.

Ynglefugle: Broget fluesnapper 5-7, Hedelærke 1-2, Hvid Vipstjert 1, Rødstjert 5, Rødrygget Tornskade 2, Sortmejse 4-6, Blåmejse 2, Musvit 17, Træløber 2, Lille Korsnæb 1-3, Rørspurv 2-3. Ynglefuglene er talt af Peter Lange.

Andre udvalgte observationer: Rød Glente 11/5: 5, Havørn, 31/5: 2, Engsnarre 27/8: 1, Skovsneppe 9/2: 1, Sorthovedet Måge 24/4: 3, Vendeals 27/8: 1, Grønspætte 11/5: 1, Sortspætte 11/5: 2, Hedelærke 25/3: 2, Misteldrossel 27/8: 20, Topmejse 9/2: 4, Stor Tornskade 12/3: 1, Ravn 09/9: 2.

Bøvling Klit, Vestjylland (18)

6,5 hektar afgræsset strandeng. Erhvervet i 1979 og 1983.

Ynglefugle: Rørspurv 1, Bomlærke 1. Ynglefuglene er vurderet ud fra indtastninger i DOFbasen.

Andre udvalgte observationer: Kortnæbbet Gås 27/12: 2680, Blisgås 19/1: 11, Indisk Gås 2/9: 2, Snegås 11/8: 2, Bramgås 22/4: 4500, Havørn 3/11: 2, Fjeldvåge 7/11: 8, Vandrefalk 16/12: 4, Hjejle 10/4: 1000, Almindelig Ryle 23/9: 500, Lille Kobbersnepe 11/9: 150, Storkjove 18/12: 1, Rovterne 10/9:1, Huldue 16/3: 3, Mosehornugle 10/4: 1, Storpiber 14/10: 1, Sortstrubet Bynkefugl 5/7: 1, Stær 1/4: 3000, Lapværling 30/1: 1, Snepurv 27/2: 125, Bomlærke 1/4: 130 (maksimumstal fra DOFbasen).

Agerø, Mors (19)

27,5 hektar strandeng. Erhvervet i 1982 og 2002. Frivillig arbejdsgruppe: 5 personer.

Ynglefugle: Sanglærke 6, Gærdesanger 2, Gulspurv 1, Bomlærke 3. Ynglefuglene er vurderet ud fra indtastninger i DOFbasen.

Andre udvalgte observationer: Skarv 17/9: 90, Grågås 13/8: 500, Lysbuget Knortegås 21/5: 2500, Gravand 11/2: 40, Pibeand 17/9: 100, Vandrefalk 20/3:1, Strandskade 22/5: 21, Vibe 19/11: 1000, Hjejle 10/4: 2500, Almindelig Ryle17/9: 300, Storspove 12/3: 8, Bomlærke 19/11: 10 (maksimumstal fra DOFbasen). Fuglene på Agerø er talt af Eyvind Lyngsie.

Råbjerg Mose, Nordjylland (20)

Fugleværnsfonden ejer 0,5 hektar i den vestlige del af Råbjerg Mose. Mosen er et stort, tilgroet hedemoselandskab med det karakteristiske Rimme Doppe strandvoldssystem, også kendt fra Skagen Odde.

Ynglefugle: Vagtelt 1-2, Engsnarre 1, Trane 4-5, Natravn 0-1. Ynglefuglene er vurderet ud fra indtastninger i DOFbasen.

Andre udvalgte observationer: Sangsvane 16/3: 74, Kongeørn 19/7: 1, Fiskeørn 24/8: 1, Lærkefalk 9/5: 1, Hjejle 13/10: 92, Brushane 4/9: 39, Enkeltbekkasin 14/11: 1, Dobbeltbekkasin 3/9: 8, Isfugl 22/1: 1, Topmejse 18/9: 6, Rødrygget Tornskade 31/7: 3, Stor Tornskade 22/1: 1, Lille Korsnæb 22/1: 32.

Dværgterne, Amager Strand, 20. maj 2011. Foto: Peter Dam

De vigtigste overvågningsresultater fra Caretakerprojektet i 2011

Af Thomas Vikstrøm og Timme Nyegaard

Spidsand, han, Ballum Forland, 30. juli 2011. Foto: Bo L. Christiansen

Siden 2008 har det tidligere projekt Truede & Sjældne Ynglefugle ("DATSY-projektet") været en del af Caretakerprojektet. Resultaterne af denne del af projektet afrapporteres fortsat særskilt i en årsrapport om Danmarks truede og sjældne ynglefugle (se andetsteds i Fugleåret), og nærværende indlæg omhandler således udelukkende projektets lokalitetsdel.

Caretakerprojektets lokalitetsdel har tre hovedformål: Overvågning, beskyttelse og formidling af Danmarks 128 internationalt vigtige fuglelokaliteter, kaldet IBA's (Important Bird Areas). Af disse formål er den mest relevante for Fugleåret overvågningen, og det er derfor en række udvalgte overvågningsresultater, der bringes her. Som vanligt vises udelukkende overvågningsresultater fra egentlige IBA's, altså ikke fra andre caretakerlokaliteter, ligesom der udelukkende vises resultater, der er IBA-bearbejdet i DOFbasen. Af disse vises følgende:

- De 24 optællinger af rastefugle hvis antal overstiger 1 % af den såkaldte flyway-bestand hos den pågældende art, dvs. en bestand der ikke har kontakt med andre af artens bestande. Jævnlig forekomst af

mindst 1 % af en flyway-bestand er internationalt anerkendt som kriterium for at en fuglelokalitet er af international betydning. Se tabel 1

- Ynglefuglebestandene af IBA'ernes fokuserter, se tabel 2

Udover på de nedenfor nævnte IBA's er der i 2011 tillige foretaget rastefugle-bearbejdning på caretakerlokaliteterne Hjarbæk Fjord (NVJ), Nissum Bredning (VJ), Flyndersø & Stubbergård Sø (VJ), Norsminde Fjord (ØJ), Stavns Fjord (ØJ), Salten Langsø (ØJ), Venø & Venø Sund (VJ), Lillebælt (F), Ho Bugt Enge & Varde Ådal (SVJ), Ribe Holme (SVJ), Mandø (SVJ), Nærrå & Æbelø (F), Arresø (NSj), Furesøen (Kbh), Hellebæk (NSj), Gentoft Sø (Kbh), Dystrup-Ramten-søerne (ØJ) samt Tisvilde Hegn (NSj). Alle disse bearbejdnings er uvurderlige for Caretakerprojektets igangværende afrapportering!

I sommeren 2011 lykkedes det i øvrigt at genskabe muligheden for at IBA-bearbejde rastefugle, nu direkte på DOFbasens hjemmeside – i stedet for i et sårbart program som hidtil.

Tabel 1: Alle resultater fra IBA's af rastefugle-bearbejdnings der opfylder 1 %-kriteriet. Resultaterne er ordnet efter 1) arter i systematisk rækkefølge og 2) dato. Bemærk især det flotte resultat for lysbuget knortegås den 1. oktober på IBA 15, Dele af Randers & Mariager Fjorde, samt ikke mindst resultaterne for kortnæbbet gås på IBA 56, Filsø, den 1. oktober og 5. november, hvor næsten hele flyway-bestanden rastede på sidstnævnte dato!

Art	IBA	Hoved-ansvarlig lokalafdeling	Dato	Antal optalt	1 %-kriterium	% af flyway-bestanden optalt
Knopsvane	Karrebæk, Dybsø & Avnø Fjorde	StS	9. jan.	2 824	2 500	1,1
	Karrebæk, Dybsø & Avnø Fjorde	StS	13. feb.	3 671		1,5
Sangsvane	Karrebæk, Dybsø & Avnø Fjorde	StS	9. jan.	1 115	590	1,9
	Skjern Å-dalen	VJ	15. jan.	1 407		2,4
	Karrebæk, Dybsø & Avnø Fjorde	StS	13. feb.	1 707		2,9
	Skjern Å-dalen	VJ	19. feb.	3 047		5,2
	Skjern Å-dalen	VJ	17. dec.	1 649		2,8
Grågås	Karrebæk, Dybsø & Avnø Fjorde	StS	4. sept.	6 241	5 000	1,2
	Karrebæk, Dybsø & Avnø Fjorde	StS	16. okt.	6 167		1,2
Kortnæbbet gås	Skjern Å-dalen	VJ	15. jan.	3 110	420	7,4
	Skjern Å-dalen	VJ	19. feb.	4 066		9,7
	Skjern Å-dalen	VJ	19. mar.	601		1,4
	Løgstør Bredning	NJ	26. mar.	2 750		6,5
	Skjern Å-dalen	VJ	16. apr.	1 338		3,2
	Filsø	SVJ	1. okt.	12 561		29,9
	Skjern Å-dalen	VJ	15. okt.	2 245		5,3
	Filsø	SVJ	5. nov.	39 280		93,5
	Skjern Å-dalen	VJ	19. nov.	1 363		3,2
	Filsø	SVJ	3. dec.	2 281		5,4
Bramgås	Skjern Å-dalen	VJ	16. apr.	9 800	4 200	2,3
	Karrebæk, Dybsø & Avnø Fjorde	StS	16. okt.	19 901		4,7
	Skjern Å-dalen	VJ	19. nov.	9 792		2,3
Lysbuget knortegås	Dele af Randers & Mariager Fjorde	ØJ	1. okt.	1 504	70	21,5
Spidsand	Vadehavet	SVJ	23. okt.	1 170	600	2,0

Lokalafdelinger: F = Fyn, Kbh = København, NJ = Nordjylland, NSj = Nordsjælland, NVJ = Nordvestjylland, StS = Storstrøm, SVJ = Sydvestjylland,, VJ = Vestjylland,, ØJ = Østjylland

Hvad angår ynglefuglebestande, har caretakerne i 2011 foretaget IBA-bearbejdnings i DOFbasen på 12 IBA's, hvoraf de 11 vises i nedenstående tabel. Til sammenligning vises tallene for 2007 og 2009, hvis IBA-bearbejdnings foreligger.

NB! Bemærk at begge tabellerne kun specificerer resultaterne for IBA's - ikke for andre typer af care-

takerområder - og kun for fuglearter, der kvalificerer lokaliteten som IBA efter BirdLife's eller EU's kriterier. Caretakerne har ganske vist registreret og bearbejdet langt flere fuglebestande, men det er resultaterne vedr. de førnævnte lokaliteter og fugleforekomster der er hovedformålet med Caretakerprojektets overvågningskomponent, og - som det fremgår - er 0-registreringer lige så vigtige som positive registreringer.

Tabel 2: De vigtigste ynglefuglebestande som caretakerne har IBA-bearbejdet i DOFbasen i 2011. Udover på de her nævnte IBA's er der i 2011 tillige foretaget ynglefugle-bearbejdnings på caretakerlokaliteterne Begtrup Vig med strandenge (ØJ), Dystrup-Ramten-Særne & Huldremosen (ØJ), Gentofte Sø (Kbh), Søgård Mose (Sj) samt Tisvilde Hegn & Melby Overdrev (NSj).

Lokalitet med IBA nr.	Hovedansvarlig lokalafdeling	Art	antal ynglepar 2011	antal ynglepar 2009	antal ynglepar 2007
46, Randbøl Hede	Sydøstjylland	Tinksmed	0	0	0-1
		Rødrygget tornskade	15-19	?	1
		Natravn	9	0-3	?
		Trane	1	?	?
		Hedelærke	4-6	0	0-4
48, Hedeområder ved Store Råbjerg	Sydvestjylland	Trane	0-1	1	0
		Natravn	0-5	0-2	0-6
50, Kallesmærsk Hede & Grærup Langsø	Sydvestjylland	Hedehøg	0	0	0
		Tinksmed	0	0	1-2

Lokalitet med IBA nr.	Hovedansvarlig lokalafdeling	Art	antal ynglepar 2011	antal ynglepar 2009	antal ynglepar 2007
50, Kallesmærsk Hede Et Grærup Langsø, fortsat	Sydvestjylland	Natravn	16	10-12	5-7
		Hedelærke	2-3	2-7	0-10
		Rødrygget tornskade	7-10	5	8
55, Skallingen Et Langli	Sydvestjylland	Klyde	1-7	33	0
		Sorthovedet måge	4-5	1-2	0
		Stormmåge	773	0	0
		Splitterne	525-1125	1325-2000	0
		Havterne	36	0	0
56, Filsø	Sydvestjylland	Rørdrum	0-1	0-1	0-1
		Rørhøg	0	0-1	0
		Hedehøg	0	0	0
		Plettet rørvagtel	0	0	0
		Tinksmed	0	0	0
		Natravn	0	0	0
62, Tinglev Sø Et Mose samt Ulvemose	Sønderjylland	Rørdrum		0	1-2
		Rørhøg	1	1	1
		Hedehøg	0	0	0
		Trane	1	1	1
		Sydlig blåhals	2-3	2-3	0
63, Sønder Ådal	Sønderjylland	Rørhøg	1	1	1
		Hedehøg	0	2-3	0
66, Lindet Skov, Hønning Mose Et Plantage m.m.	Sønderjylland	Trane	5	5	3
		Stor hornugle	3-4	3	?
		Natravn	6-7	3-4	4-5
		Hvepsevåge	2-3	0-1	1-2
		Hedehøg	0	0	0
		Tinksmed	0	0-1	?
		Sortspætte	1	1	1
		Rødrygget tornskade	15-20	5-7	1
106, Arresø	Nordsjælland	Rørdrum	1	3	4-5
		Hvepsevåge	1	1	0-1
		Havørn	1	1	0
		Rørhøg	9	13	3-5
		Isfugl	1	3	1
		Rødrygget tornskade	2	2-4	?
107, Jægerspris Nordskov	Nordsjælland	Hedehøg	0	2-3	0
		Hvepsevåge	4	1-2	?
		Sortspætte	1	1	1-2
		Rødrygget tornskade	10-12	12-15	5-8
108, Gribskovområdet	Nordsjælland	Hvepsevåge	17	11-15	12-16
		Rød glente	1	0	1
		Fiskeørn	0	0	0
		Plettet rørvagtel	0	0	0
		Trane	0-2	0	0
		Isfugl	0-2	3-4	1-4
		Sortspætte	7-10	3-5	14-18
Rødrygget tornskade	99	133-135	109-119		

På caretakernes egne hjemmesider om deres lokaliteter kan man finde de her viste optællingsresultater samt meget andet om lokaliteterne, se www.dof.dk under "De vigtigste fuglelokaliteter". På hver IBA-

hjemmeside findes en underside med statistisk over observationer og bearbejdnings af optællingsresultaterne; denne findes ved at klikke på *Optællingsresultater og fokusarter*.

Rødrygget Tornskade, Køge Sydstrand, 31. juli 2011. Foto: Peter Dam

Årsberetning fra Projekt Ørn 2011

Af projektleder Lennart Pedersen, Erik Ehmsen og Timme Nyegaard

Den danske natur er beriget med en fortsat vækst i ørnebestanden. Antallet af havørne er vokset med et enkelt par til nu 38 par, kongeørn opretholder status quo med 2 redepar i 2011, og fiskeeørnen har nu hele 3 ynglepar i Danmark.

Det er skønt, at den danske natur atter tillader plads til ørnene som ynglefugle og dermed øger biodiversiteten. Deres placering i fødekæden gør dem dog fortsat sårbare over for miljøgifte, og der er desværre igen i 2011 konstateret forgiftning af en havørn, da en ung hun i april blev fundet død ved Bovballe Skov på Sydlangeland. Den indeholdt dødelige doser af giften carbofuran, som er forbudt i alle EU-lande. Den fik giften i sig ved at spise resterne af en kat, der var omkommet af carbofuran, og ørnen har formentlig ikke været det tiltænkte offer. Det understreger dog vigtigheden af en fortsat god formidling og information omkring vores rovfugle og deres sårbarhed over for giftstoffer i naturen.

Igennem ringmærkning er det påvist for første gang, at en svensk havørn indgår i den danske ynglebestand. Vi har hidtil kun set tegn på, at vores ynglebestand er kommet fra den stærkt voksende tyske bestand, men at den nordtyske og skandinaviske bestand nu mødes i Danmark, er en spændende ny viden. Vi har efterhånden registreret en halv snes ringmærkede havørne fra Tyskland, som indgår i danske ynglepar, medens den svenske ringmærkede havørn fra Ystad er fundet i det jyske søhøjland, som det også fremgår af beretningen fra redeparret "Søhøjlandet II".

I afsnittet om ringmærkning nævnes, at en dansk ringmærket havørn har besøgt Slesvig-Holstein, i øvrigt netop det område, hvorfra flere af vores ynglefugle kommer. Tyske ringmærkede fugle indgår bl.a. i parrene ved Sorø og i Vestthy.

Vintertælling af ørne foregik under optimale vejrforhold med tilfrosne søer og farvande omkring kysterne. Det gav et flot resultat på knap 300 overvintrende havørne, men blot 4 kongeørne.

Ørnens Dag var igen et tilløbsstykke mange steder, og over 3000 gæster besøgte DOF's arrangementer landet over.

Der skal lyde en stor tak til de mange, der har gennemført arrangementer og overvågning af vores ørne året igennem. Uden jeres store engagement var det ikke muligt at gennemføre de mange aktiviteter i Projekt Ørn.

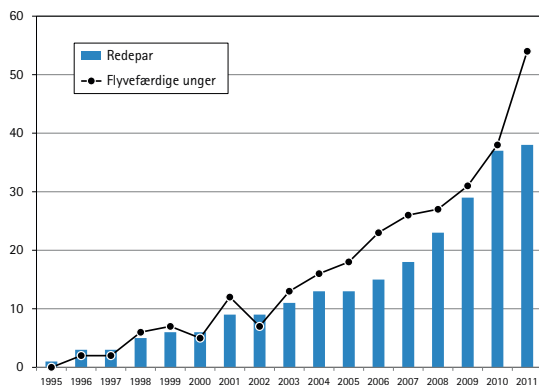
Havørnen i Danmark 2011

Sammenfatning

Af projektleder Lennart Pedersen og artsretaker Erik Ehmsen

Der blev registreret tre nye par, som fordeler sig med et i Sønderjylland, et i Nordvestjylland og et på Fyn. To af redeparrene fra 2010 var ikke til stede i ynglesæso-

nen 2011. Det giver en landsbestand på 38 par, hvilket fortsat er en tilvækst, men måske ser vi de første tegn på en begrænsning i en ellers eksponentiel vækstrate (figur 1). Der er dog her ved redaktionens afslutning i

Figur 1. Ynglepar og ungeproduktion af havørn i Danmark 1995-2011.

Table 1. Antal redepar af havørn i 2011 pr. kommune.

DOF-afdeling	Kommune	Redepar i 2011
København	Lejre	1
Nordsjælland	Hillerød	1
Vestsjælland	Kalundborg	2
	Ringsted	1
	Slagelse	1
	Sorø	1
Storstrøm	Faxe	1
	Guldborgsund	4
	Lolland	4
	Næstved	2
	Vordingborg	3
Fyn	Faaborg-Midtfyn	1
	Langeland	2
	Middelfart	1
Sønderjylland	Nordfyns	2
	Haderslev	3
	Sønderborg	1
	Tønder	1
Sydøstjylland	Aabenraa	1
	Kolding	1
Vestjylland	Ringkøbing-Skjern	1
Østjylland	Silkeborg	1
	Skanderborg	1
Nordvestjylland	Thisted	1
Nordjylland	Mariagerfjord	1

Tabel 2. Havørnepar med rede i perioden 1995-2011 samt antallet af flyvefærdige unger. 0 indikerer rede med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redepar, hvor der ikke er registreret æglægning er angivet med -.

Nr.	Lokalitet	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Total
1	Maribosøerne	0	-	1	1	2	2	2	1	3	2	2	2	2	2	1	2	2	27
2	Bankel Sø		1	1	2	2	1	1	1	0	2	2	2	1	2	1	2	2	23
3	Hostrup Sø		1	0	1	1	2	1	2	2	2	2	3	2	1	1	2	0	23
4	Brændegård Sø				2	1	0	2	2	2	1	2	2	3	1	-	1	2	21
5	Præstø Fjord				-	1	0	2	0	2	2	2	3	0	2	0	0	1	15
6	Gavnø					-	-	-	0	2	2	1	2	2	0	0	1	1	11
7	Roden Skov							1	-	1	2	1	0	1	2	2	0	2	12
8	Tystrup Sø							2	-	1	2	3	3	2	2	3	2	2	22
9	Østlolland							1	1	0	1	0	1	2	2	1	0	2	11
10	Skarresø									-	0	1	2	1	2	1	1	2	10
11	Skast									0									0
12	Langeland I										0								0
13	Enehøje									-	0	-							0
14	Haderslev										-	0	1	2	1	2	2	3	11
15	Nakskov Fjord											2	2	1	2	2	1	1	11
16	Bognæs												-	2	2	0	2	2	8
17	Tærø												0	2	2	1	2	0	7
18	Lille Vildmose														-	-	1	1	2
19	Rågå													0					0
20	Midtfalster													1		1	2	2	6
21	Sydlige Jylland													2	0				2
22	Søhøjlandet I															0	2	2	4
23	Knuthenlund														1	-	1 ^b	0	2
24	Esrum Sø															-	-		0
25	Solkær Engsø														1	2	1	2	6
26	Tissø														-	2	1 ^c	2	5
27	Langeland II														0	1	2	2	5
28	Ormø														1	0	1	1	3
29	Knuthenborg														1	3	0	2	6
30	Vordingborg Kommune															2	1	2	5
31	Haraldsted Sø															2	2	2	6
32	Alsønderup Enge															1	2	2	5
33	Søhøjlandet II															2	-	2	4
34	Vejlerne													-					0
35	Sorø														0	0	1	1	2
36	Gødstrup Sø																0	2	2
37	Skjern Enge																2	0	2
38	Hyllekrog																0	2	2
39	Leammer																0	0	0
40	Æbelø																0	2	2
41	Als																-	2	2
42	Tranekær																0	0	0
43	Brøns																1	-	1
44	Genner																	1	1
45	Wedellsborg																	0	0
46	Thy																	0	0
	Unger i alt	0	2	2	6	7	5	12	7	13	16	18	23	26	27	31	38	54	286
	Par med rede (Rp)	1	3	3	5	6	6	9	9	11	13	13	15	18 ^a	23 ^a	29 ^a	37	38	
	Unger pr. redepar	0	0,67	0,67	1,20	1,17	0,83	1,33	0,78	1,18	1,23	1,38	1,53	1,44	1,17	1,07	1,00	1,38	

^a Opjusteret med 1 redepar i forhold til Årsrapport 2010.

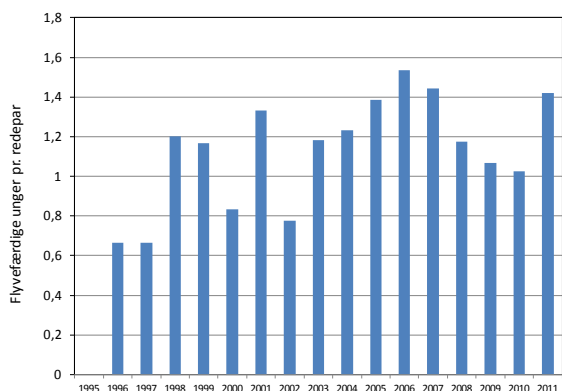
^b Opjusteret med 1 flyvefærdig unge i forhold til Årsrapport 2010.

^c Nedjusteret med 1 flyvefærdig unge i forhold til Årsrapport 2010.

januar 2012 klare tegn på stadig nye havørnepar under etablering.

Til gengæld ser det meget flot ud med ynglesuccesen for 2011, som med 1,42 unge pr. redepar har været en af de bedste, vi har set siden genindvandringen (figur 2). Det blev til hele 54 unger, og af de succesfulde ynglepar fik langt hovedparten to unger på vingerne (se tabel 2). Haderslevparret blev årets eneste med tre flyvefærdige unger.

Lige syd for Danmark havde Slesvig-Holsten en stagnerende bestand i 2011, medens ynglesuccesen var på højde med den danske med 1,37 unger pr. ynglepar (Jagd und Artenschutz 2011). Der er stadig fremgang i

Figur 2. Gennemsnitlig ungeproduktion pr. havørnepar i Danmark 1995-2011.

Figur 3. Havørneteritorier med redefund i perioden 1995-2011, aktive reder i 2011 er vist med blå. Tallene refererer til lokalitetslisten i tabel 2. Bemærk at rede nr. 21, 30 og 46 ikke er vist.

bestanden rundt omkring i Europa, bl.a. i Østrig, som er et af havørnens randområder, hvor bestanden nu tæller 14 par (Probst 2011).

Tak til alle de mange redekoordinatorer og deres medhjælpere samt lodsejerne for et rigtig godt samarbejde!

Lokalitetsgennemgang

1. Maribosøerne, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

De senere års rede blev anvendt for 6. gang, og æglægningen fandt sted i første halvdel af marts. Rugning og ungetid forløb planmæssigt, og parret fik 2 unger på vingerne.

Inden for en bevoksning på mindre end 25 ha har ørnene nu ynglet succesfuldt i femten år i træk (i tre forskellige reder, alle i 110-125 årige bøge) og fået i alt 27 unger på vingerne.

2. Bankel Sø, Haderslev Kommune

Af redekoordinator Klaus Dichmann

Lodsejeren har berettet, at der var 2 unger i reden, så alt går sin vante gode gang.

3. Hostrup Sø, Aabenraa Kommune

Af redekoordinator Jesper Toft

I første del af ynglesæsonen forløb alt som det plejer; der blev ruget i marts i den gamle rede, som har været benyttet årligt siden 2000. Der blev set fodring af to unger i april før løvspring. Men derefter er noget gået galt, for senere på sommeren var reden tom.

Vi regner med, at ungerne er gået til på et ret tidligt tidspunkt. En mulig forklaring kunne være, at den ene forældrefugl er død, allerede medens ungerne var helt små, idet der ikke siden medio april er set mere end én gammel fugl ad gangen. Det er første gang siden 1997, at der ikke er ynglesucces hos parret.

4. Brændegård Sø, Faaborg-Midtfyn Kommune

Af redekoordinator Gunnar Jørgensen

Parret ved Brændegård Sø fik dette år 2 unger på vingerne. Rugningen er påbegyndt i starten af marts måned, og der er blevet lagt 3 æg, hvilket kunne tyde på gode betingelser for ørnene. Desværre er 1 unge død i slutningen af maj måned – antagelig som følge af kulde i forbindelse med et tordenskyll. Begge overlevende unger er hunner. Ungerne blev første gang set flyvende d. 10/7, hvorefter de løbende har afsøgt større dele af området og derved også fået forøget flyvefærdighederne.

5. Præstø Fjord, Vordingborg Kommune

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

I de to foregående sæsoner har parret ved Even Sø trods påbegyndt rugning ikke haft ynglesucces. I 2011 byggede ørnene en ny rede ved søen, og det blev aftalt med godset, at man tog de fornødne hensyn til ørnenes trivsel ved den nye rede. Ynglesæsonen forløb planmæssigt, og parret fik 1 unge på vingerne.

6. Gavnø, Næstved Kommune

Af redekoordinator John Bang Jørgensen

Ørneparret på Gavnø havde succes med at få en unge på vingerne ligesom sidste år. Jeg var på redegbesøg i juni måned, og der så ungen stor og velnæret ud. Jeg har ikke selv set så meget til den efter udflyvning, da jeg ikke har været så aktiv med kikkerten, men skytten på Gavnø fortæller, at han har set den næsten dagligt i en lang periode. Den har også været et smut forbi her ved min bopæl.

7. Roden Skov, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Hans Erik Jørgensen

Den rede, som ørnene har benyttet siden 2003, blev anvendt igen i år. Reden, som er placeret i toppen af en delvis visse bøg, er efterhånden af enorme dimensioner (mere end 3 meter høj). Efter sidste års fejlslagne yngleforsøg lykkedes det igen parret at få succes, idet der kom 2 unger på vingerne. Som det næsten er tradition, var parret tilsyneladende en uges tid tidligere med æglægningen end de øvrige par på Østlolland. Parrets han var sandsynligvis udskiftet i forhold til tidligere.

8. Tystrup Sø, Næstved Kommune

Af redekoordinator Lene Smith

Tystrupparret har igen valgt at flytte. Reden er nu anlagt i en skov, hvor der er meget lidt færdsel, og derfor er der ingen adgangsbeskrænsninger. Parret fik 2 unger på vingerne, så selv om parret flere gange har valgt at flytte, er det stadig et af de mest succesfulde par målt på antal unger pr. forsøg! Den ene unge blev dog fundet ilde tilredt og med brækket vinge, hvorefter den blev aflivet. Den anden ungfugl blev efterfølgende set i området sammen med forældrefuglene.

9. Østlolland, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Lars Malmberg

Parret på Østlolland ynglede i den nye rede, som de byggede sidste år. Hunnen konstateredes rugende den 5/3, og hele rugeperioden forløb fint, selvom der var både forstyrrelser med hundetræning på marken ved siden af og personer, som afsøgte marken op til reden med metaldetektorer. Jeg tror ikke, at nogen af dem opdagede reden, selvom den inden løvspring er ret synlig fra marken.

Den 13/4 konstateredes det, at hunnen lå højt i reden - et synligt tegn på, at der var unger i reden. I starten af maj var ungerne så store, at jeg kunne se, at der var to i reden. Efter vurdering af det nye træ, orientering af ejer og indhentet tilladelse var der grønt lys til ringmærkning af ungerne. Den 1/6 blev den ene unge ringmærket. Hele juni og juli var de aktive i og ved reden. Sidste gang jeg så begge unge ørne var 6/8, hvor de sad sammen med forældrene i et gammelt egetræ i skovbrynet.

10. Skarresø, Kalundborg Kommune

Af redekoordinator Jette Reeh

Det var tredje ynglesæson for havørneparret ved Skarresø med den nye hun, og efter to sæsoner med én udflyet unge er der denne sæson to udflyede unger.

Rugningen blev påbegyndt i uge 11, og alt forløb derefter planmæssigt.

På et tidspunkt blev en kano observeret inden for det område af søen, hvor færdsel ikke er tilladt. En henvendelse til en institution i området, som bruger søen til kanosejlads, medførte, at man fremover vælger at henlægge sejladserne til andet farvand. En henvendelse til Holbæk Kommune om forstyrrelsen medførte, at der hurtigt blev opsat et oplysnings-skilt et sted på søbredden, som er oplagt at bruge til kanoudsætning.

14. Haderslev, Haderslev Kommune

Af redekoordinator Helle Regitze Boesen

Havørneparret opholder sig i vinterperioden i eller tæt ved redeskoven. Allerede i januar observerede jeg en sen eftermiddag begge fugle rastende i et træ mod fjorden. I februar var parret ved redetræet, og ikke overraskende var hunnen på plads på reden i begyndelsen af marts. Alt ånder fred og ro derude: ingen bevæger sig ind i skoven, og i øvrigt kan reden ikke ses fra fjorden, da løvet dækker fuldstændig. Jeg valgte derfor at vente med at gå ind, til jeg kunne være helt sikker på at kunne aflæse antallet af unger. Stor var min overraskelse og glæde, da jeg kunne tælle 3 store, velvoksne unger! Midt i juli kunne jeg komme ret tæt på 2 af de udflyede unger, mens en af de voksne var oppe og nuppe en karpe i dammen ved Nygård.

Nær redetræet er der en åben plads med to træstubbe, hvor der er blevet fortæret blishøns og fisk.

15. Nakskov Fjord, Lolland Kommune

Af redekoordinator Ole Friis Larsen

Parret fortsætter ufortrødent med at sende en eller flere unger på vingerne hvert år. I år blev der ved et besøg i maj set en enkelt næsten udvokset unge på reden, og det er formentlig årets resultat. Parret har brugt den samme rede, siden redestedet blev fundet, men bygger hvert år på reden, som nu er et godt stykke over to meter høj. Det bliver således stadig vanskeligere at se, hvad der foregår i reden, som i forvejen er svær at observere efter løvspring, fordi den ligger inde i en høj, gammel bøgebevoksning. Vi aflægger derfor også kun ganske få besøg på redestedet i løbet af en ynglesæson.

Samarbejdet med skovejeren har gennem årene været meget fint. Der har fra starten ikke været nogen som helst foranstaltninger til afspærring eller lignende omkring redestedet, som ligger tæt på beboelse i en lille, offentlig tilgængelig, men ikke særlig besøgt skov.

16. Bognæs, Lejre Kommune

Af redekoordinator Bent Bardtrum

Igen i år er der fløjet 2 unger fra reden. Ørnene fører en meget diskret tilværelse, og først efter at ungerne har forladt reden, bliver de lidt mere synlige.

Veddelev er igen blevet et egnet observationssted, idet såvel unger som voksne ynder at sidde i udgåede træer i skarvkolonien på Askehoved.

17. Tærø, Vordingborg Kommune

Af redekoordinator Jens Dithmarsen

En vinter og især januar/februar med kraftige vinde gjorde det svært for havørnen på Tærø. Reden blev raseret et par gange som følge af kraftig blæst, men alligevel lykkedes det hver gang at få reden genopbygget, dog stadig i det samme fyrretræ, hvorfra reden med 2 unger styrtede ned i 2010. Der blev set parring først i marts. Vi forventede, at rugningen som de foregående år blev påbegyndt kort efter. Men noget gik galt, og trods talrige iagttagelser af parret på reden i det meste af marts måned blev det ikke til mere. Havørneparret forblev omkring reden til langt ind i april, og ofte sås den ene unge fra 2010 med en beskadiget vinge, på besøg.

18. Lille Vildmose, Mariagerfjord Kommune

Af redekoordinator Tscherning Clausen

Havørneparret i Tofte Skov overraskede ved igen at bygge endnu en ny rede. Efter flere resultatløse besøg ved sidste års redeområde, blev den nye rede fundet den 14. april. Også denne rede er bygget i en rødgran. Redestedet blev derefter først besøgt igen 29. maj, hvor vi kunne konstatere, at der var en unge i reden. Herefter var der regelmæssige kontrolbesøg indtil ultimo juni. Den 23. juni var ungen fortsat på reden, men 30. juni så vi den hverken på reden eller i de nærmeststående træer.

Den 17. juli sås ungen for første gang flyvende ved Tofte Sø, hvor den i august stadig kunne ses ved skarvkolonien, som regel sammen med den ene af eller begge de voksne ørne.

20. Midtfalster, Guldborgsund Kommune

Af redekoordinator Bente Larsen

Glæden var stor, da man den 6. februar kunne se 2 havørne i færd med at renovere den samme rede, de har benyttet gennem flere år.

Uanset den kolde vinter lå ørnen dybt i reden den 19. februar, sandsynligvis allerede i gang med at ruge, og 2 ca. 10 dage gamle unger blev set fodret i reden den 10. april.

I løbet af yngleperioden er der igen i år blevet fældet en nåleskov, som strækker sig indtil 100 meter fra redetræet. Ørneparret lod sig tilsyneladende ikke påvirke, men fuglene passede deres, mens de store maskiner arbejdede i flere uger så tæt på reden.

Det har været vanskeligt at følge ørneungernes opvækst, da bøgen allerede var fuldt udsprungen den 30. april, og løvet dækkede reden meget tæt. Lidt vind i trætoppene gav enkelte glimt af reden med unger, og den 13. juni kunne man se ungerne spise selv, og se hvordan de kastede fjer fra byttet til side, og hvordan de bevægede sig ud på grenene i redetræet. Den 9. juli var der allerede helt stille i skoven, ungerne var ikke at se eller høre, men de er dog senere observeret flyvende over redeskoven.

22. Søhøjlandet I, Silkeborg Kommune

Af redekoordinator Bo Ryge Sørensen

Havørneparret, der er identisk med sidste års ynglepar, har igen i år ynglet med succes og fik atter 2 unger påvingerne.

Som det var tilfældet sidste år, blev der i samarbejde med skovejeren og de kommunale myndigheder oprettet en færdselsfri beskyttelseszone omkring reden. Beskyttelseszonen blev afmærket med officielle skilte, som tydeligt gjorde opmærksom på adgangsforbuddet og baggrunden herfor. Derudover blev der iværksat en løbende overvågning af reden m.h.p. at følge udviklingen. Alt tyder på, at beskyttelseszonen og skiltningen er blevet respekteret.

Den 10. juli kl. 14.40 sås den ene af ungerne, formentlig den ældste af de to, på sin første flyvetur. Ungen dukkede frem fra skoven siddende på den nederste del af en gren, der ragede ud fra skovbrynet. Herfra arbejdede den sig ved hjælp af baskende vinger langsomt op ad grenen, indtil den nåede den øverste del af denne. Her sad den lidt og sundede sig. Kl. 14.52 lettede den og gled langs skovbrynet mod øst, hvor den – efter en kort flyvetur – forsvandt ind bag skovbrynet. Den første af ungerne var luftbåren. Hvornår den anden unge blev luftbåren vides ikke. Men begge unger blev efterfølgende set sammen i området, hvor forældrefuglene fortsat fodrede dem.

23. Knuthenlund, Lolland Kommune

Af redekoordinator Ulla Brandt

Parret startede rugningen midt i februar, og alt gik planmæssigt, men da den stadig lå helt stille og "ruggede" sidst i april, var jeg klar over, at der var noget galt. Lodsejeren fortalte, at de havde måttet sætte hegn op på et område meget tæt på reden pga. nogle regler om, at dyrene skulle ud inden en bestemt dato. Denne opsætning havde taget 2-3 dage, og hvis ørnene så har forladt reden i længere tid, er der jo en god grund til, at deres æg ikke er klækket.

Jeg håbede ringmærkerne havde haft tid til et besøg i reden, for at få bekræftet min teori, men de nåede det desværre ikke.

Nu er der kun at håbe, at ørnene har tålmodighed til at prøve igen i 2012.

24. Esrum Sø, Helsingør Kommune

Af redekoordinator Per Ekberg Pedersen

Parret ved Esrum Sø er væk. De forsvandt omkring 1. marts. En voksen hun er dog set den 28. april ved den sydlige del af Esrum Sø, men ellers er der ingen observationer fra området.

25. Solkær Engsø, Kolding Kommune

Af redekoordinator Kurt Storgaard.

Som sædvanlig har parret opholdt sig i og omkring området syd for Kolding hele året. Parret gik i gang med at yngle til normal tid, så der primo juli igen var to flyvefærdige unger i reden. De blev begge ringmærket.

Det eneste unormale var en "næsten"-ulykke. En af de lokale så hannen flakse rundt på en mark. Han kontaktede Jan Fyhn, og de to fandt ud af, at fuglen sad fast i noget nylongarn på marken. De fik den viklet ud og sendt ud i verden igen – godt klaret!

26. Tissø, Kalundborg Kommune

Af redekoordinator Connie Klit

Reden ved Tissø, der blev anlagt i 2008, viser sig at være

Langeland 1. juli 2011. Ung havørn med huller i vingerne, et mønster der giver kraftige associationer til billeder af anskudte rovfugle fra Malta.
Foto: Nis Rattenborg

et godt sted at yngle; i hvert fald har den nu tre år i træk produceret havørnunger, og i 2011 blev det endda til hele to unger.

De to bedste oplevelser indtil nu er nok, da en af de voksne fløj lavt over marken langs søen, og i det øjeblik, den skulle flyve ind i skoven, lagde den vingerne lodret i luften, sådan at den ene vingespids næsten rørte jorden... Fantastisk syn, for der kunne man jo tydeligt se, hvilket enormt vingefang de har. Samme dag så jeg 2 havørne som fløj sammen langt ude til venstre for mig over kirken, og de svævede en tid der. De fløj utroligt lavt, og da de fløj over marken langs med Sæbyvejen forsvandt den ene bag bakken, mens den anden fløj op til skoven og satte sig i et udgået træ med front mod mig. Da den havde siddet der nogen tid og kigget rundt, slog den vingerne ud, og jeg tænkte, den ville lette, men det gjorde den ikke. Den sad med kun overarmene løftet ud fra kroppen og sad ellers og var opmærksom på omgivelserne. Da der var gået en lille times tid med det, gik jeg igen.

27. Langeland II, Langeland Kommune

Af redekoordinator Nis Rattenborg

Det gamle ynglepar indfandt sig, trods den hårde vinter, ved reden allerede ultimo december og lagde æg primo marts. Der sås ingen tegn på forstyrrelser i rugeperioden og før udflyvning.

De to unger blev forsøgt ringmærket, men det viste sig at være umuligt at komme op til reden, fordi der ikke var grene, der kunne bære ringmærkeren.

I udflyvningsperioden opholdt ungerne sig nær reden og var meget aktive. Her blev det opdaget, at en af ungerne havde huller i vingerne, formentlig som følge af beskydning, men en fjerisygdom kan dog ikke udelukkes. Sagen blev anmeldt til Fyns Politi, men så vidt vi ved ikke efterforsket. Efterfølgende har vi mod sædvane ikke set familien ret meget i lokalområdet.

28. Ormø, Slagelse Kommune

Af redekoordinator Mette Lauritsen

Ørnene havde også i år ynglesucces. Det blev til 1 flyvefærdig unge.

De 2 voksne havørne holdt til omkring Ormø hele vinteren. Desuden har en del yngre fugle holdt til i området i løbet af vinteren. Op til 9 individer er blevet observeret i området på en enkelt dag. Den 6. februar blev ørneparret set parre sig, og i løbet af medio februar arbejdede de sammen på at udbygge reden.

Midt i marts begyndte ørnene at ruge. 1. maj var hunnen meget aktiv i reden. Hun bevægede sig rundt og pillede og nussede nede i reden. Den 21. maj kunne det endelig bekræftes, at der var en unge i reden, og i den efterfølgende periode sås ungen bl.a. spise en blichøne, som var blevet hjembragt af forældrefuglene, ligesom den flittigt øvede sig i at hoppe og baske med vingerne.

8. juli forlod ungen reden og har siden strejft rundt i området.

29. Knuthenborg, Lolland Kommune

Af redekoordinator Uffe B. Nielsen

Den 6. marts konstaterede jeg, at parret havde bygget en ny rede i en gammel bøgebevoksning ud mod kysten, kun 200 m fra reden i douglasgranen fra 2010. Den 8. marts varslede de to voksne fugle ivrigt ved reden, og jeg var forbi godskontoret samme dag og informerede om reden. Jeg havde også konstateret, at der i området var stor aktivitet af "selvskovere". Deres arbejde, især koncentreret i weekender, gjorde, at parret opgav den nye rede igen. Den 12. april, hvor parret var definitivt væk fra området, konstaterede jeg, at selvskoverne havde kørt og arbejdet næsten helt henne under redetræet.

Jeg opdagede også samme dag, at parret, som held i uheld, var blevet forstyrret på et tidspunkt, hvor de havde kunnet nå at flytte tilbage til den gamle rede senest brugt i 2009 i skovens vestlige del, og at hunnen

nu lå her og rugede. Det var på alle måder et bedre redevalg, da der her var mere ro omkring redetræet, også selvom nåletræsbeplantningen syd for blev fældet i løbet af yngleperioden.

Efter at have sikret mig at hunnen fortsat rugede på reden, besøgte jeg først reden igen den 1. maj, hvor der sås en gammel fugl i reden, og derefter den 9. juni, hvor jeg konstaterede to unger i reden. Den 22. juni besøgte jeg reden sidste gang, hvor to næsten flyvefærdige unger stod på reden.

30. Vordingborg Kommune

Af redekoordinator Bjarne Hemmingsen

Parret har i år sendt 2 unger på vingerne. Yngleforløbet har været normalt med formodet æglægning medio marts. Der har været en del skovning i nærheden af redeområdet, men lodsejeren har sørget for, at det foregik tidligt på vinteren, så der var ro i god tid inden æglægning.

De to unger har tilsyneladende meget forskellig adfærd. Den ene kommer vidt omkring, medens den anden holder sig i redeområdet. Ved godt samarbejde med lodsejeren og dennes udstrakte hensyntagen til havørnene, er det 3. år i træk, der kommer unger på vingerne uden nogen former for adgangsregulering i skoven.

31. Haraldsted Sø, Ringsted Kommune

Af Eilif Byrnek, biolog i Ringsted Kommune

Havørneparret ved Humleore fik for tredje år i træk 2 unger på vingerne. Der har ikke været problemer med forstyrrelser, selvom reden ligger tæt på en skovvej. Der er mange besøgende i Humleore Skov, men de respekterer tilsyneladende, at en lille del af skoven er lukket og reserveret til ørnene.

Vi har fået større indsigt i ørnehunnens historie, idet den er ringmærket. Hun er mærket som unge i en rede på øen i Großen Plöner See i Schleswig-Holstein den 19. maj 2003. Godt klaret, at hun allerede har fået 6 unger på vingerne.

32. Alsønderup Enge (Nejede Vesterskov), Hillerød Kommune

Af redekoordinator Jens Lykkebo

Ungerne fra 2010 og begge de voksne fugle ses i såvel skoven som i området omkring hele efteråret og vinteren 2010-11.

De voksne ørne ses parre sig flere gange i starten af marts. Da rugningen påbegyndes omkring 25.-27. marts, er en af ungerne fra sidste år svært utilfreds med den nye situation. Hunnen ligger en dag og skriger fra reden, fordi en af ungerne sidder i et træ tæt på redetræet. Reden overlever mirakuløst en storm d. 8. april. Afspærringerne af de lukkede skovveje bliver smidt til side et par gange. Men alt går alligevel godt, og første fodring ses d. 29. april. To unger ses d. 6. maj. Begge forældre deltager i fodringen. 20. maj sidder hunnen på en gren lige over reden, da en rød glente slår ned over reden. Hurtigt er hun på plads og dækker ungerne, da glenten angriber flere gange. Måske er den ude efter de føderester, som ligger på redekanten? Der

fodres hovedsageligt med brasner, der fanges i Arresø. Da ungerne er blevet store, fodres de bl.a. også med grågås(!).

Den 16. juli ses den første unge flyve fra reden. Få dage efter er begge unger i luften, men de holder længe til i området omkring reden. Igennem hele august har såvel de voksne fugle som begge unger vist sig rigtig meget, og de er ofte set af folk fra fugletårnet.

Desværre har ikke alle ørneinteresserede besøgende respekteret adgangsbegrænsningen, hvilket er blevet påtalt. Samarbejdet med den lokale skovfoged/Naturstyrelsen er forløbet fint.

33. Søjland II, Skanderborg Kommune

Af redekoordinator Jørgen Ballegaard

I januar overtog jeg redekoordinatorhvervet fra Leif Novrup. Alle mine besøg i redeområdet er aftalt på forhånd med skovejeren. Følgende uddrag fra dagbogen er dels skovejeren og mine egne iagttagelser:

28/2: Den gamle rede er vel udbygget med friske fyrregrene, og enkelte rugedun kunne ses.

21/3: Voksen havørn ligger på reden.

19/4: En voksen fugl letter fra redekanten. Derefter et kort glimt af en unges hoved over redekanten.

27/4: To ret store unger alene i reden. De havde en lys, grå dundragt. Der var godt med stænk ud over redekanten.

24/5: Forældrefluglene mader ungerne med pelsklædt bytte (hare?). Ungerne er store og fuldferede. Dette giver anledning til at anslå æglægning til ca. 1 marts og klækning ca. 10. april. Den ene mage var farveringmærket, og det viser sig, at den er mærket ved Ystad i 2004. Vi mangler endnu en sikker kønsbestemmelse.

30/6: Ungerne er fløjet fra reden. Senere på dagen ses den ene på reden, medens den anden høres skrig fra skoven.

10/7: Begge unger ses inde i skoven.

35. Sorø, Sorø Kommune

Af redekoordinator Lene Smith

Vi har af en af de lokale ornitologer fået oplyst, at parret har været i stand til at få en unge på vingerne. Det bliver spændende at se hvor mange par, der kan være i Vestsjælland!

36. Gødstrup Sø, Faxe Kommune

Af redekoordinator Bo Tureby

Efter at have afbrudt yngleforsøget i 2010 lykkedes det i 2011 at få udruget 2 unger.

Den ringmærkede han er fra 2006 - mærket ved Slien i Nordtyskland - og altså 5 år gammel. Hunnen estimeres til at være et år ældre.

Ørnene byggede videre på sidste års rede, og den 20. marts lagde hunnen sig.

29/4 kunne det konstateres, at hunnen lå højt på reden, og hendes opførsel tydede klart på, at der var kommet unge(r).

20/5 sås for første gang 2 hoveder stikke op over redekanten, og de to unger blev store og sås på reden frem til midten af juli.

12/3 var der to brændesankere, som mente, at de skulle save brænde mindre end 100 meter fra reden, men jeg fik dem på andre tanker. Ved en enkelt lejlighed har der været nedtrådt græs inde i området hen mod redetræet, men intet tyder på, at det har generet ørnene væsentligt. Reden ligger mindre end 100 meter fra to skovveje, som ikke er spærret af, men det ser ud til, at ørnene har accepteret den menneskelige trafik, som dermed ikke har haft negativ indflydelse på deres ynglesucces.

37. Skjern Enge, Ringkøbing-Skjern Kommune

Af redekoordinator Erik Mørk

Primo november 2010 begyndte havørnene at bygge videre på den rede, som de påbegyndte sidst på året i 2009. Lige før nytår var reden næsten færdigbygget, men nytårsnat blæste hele reden ned. Allerede en lille uges tid efter, var ørnene i gang med at bygge en ny rede i det samme fyrretræ. Den nye rede, der var knap så høj som den første rede, stod færdig i begyndelsen af marts måned. Fra d. 13. marts blev der kun set én af de voksne fugle ad gangen i Skjern Enge, hvilket jeg tolkede som et tegn på, at den anden fugl var i gang med at ruge.

Efter et meget kraftigt blæsevejr her i det vestjyske primo uge 15 aflagede jeg reden et besøg for at kontrollere, om alt stod vel til. Jeg måtte desværre konstatere, at næsten hele reden var blæst ned, og at der ved siden af den nedfaldne rede lå resterne af to knuste æg. Indtil dato (19. august 2011) er begge de voksne ørne regelmæssigt blevet set fouragerende og siddende sammen i Skjern Enge, så jeg tror, at ørnene stadig føler området så attraktivt, at de igen vil yngle her i 2012.

38. Hyllekrog, Lolland Kommune

Af redekoordinator Uffe B. Nielsen

Parret i Saksfjed Inddæmning kom i gang, efter at reden fra 2010 var faldet ned (en af de nærtstående popler var væltet over i redetræet, og det havde revet reden ned). Den 27. februar havde de bygget en ny rede tæt på den gamle og muligvis i den samme poppel som i 2010. Den 19. april var jeg inde ved reden og konstaterede, at hunnen lå og rugede eller havde en unge i reden; det kunne jeg ikke afgøre. Samme dag så jeg også, at hannen kom med føde.

Den 10. juni kontrollerede jeg reden og konstaterede, at der var mindst én unge i reden. Den 22. juni besøgte jeg igen reden, og det viste sig, at der var to unger i reden. Reden virkede i øvrigt noget faldefærdig, den så ud til at kunne dratte ned, hvad øjeblik det skulle være, men ungerne var store, så de skulle nok klare sig. Den ene unge sad nærmest på en af træets grene ved siden af reden.

39. Leammer, Nordfyns Kommune

Af redekoordinator Anders Vedel

Efter forgiftningen af den voksne hun og den næsten flyvefærdige unge i 2010 er hannen uden mave frem til november 2010, hvor en ny hun kommer til territoriet. Hunnen forsvinder dog igen sidst på året, hvorefter en

2-3K-fugl ses med hannen ved reden. Kun 14 dage før ynglestart vender den udfarvede hun tilbage, og 3K-fuglen forsvinder.

Rugning påbegyndes 19. marts, men midt i rugeperioden forsvinder hannen. Den ses sidste gang ved reden 3. april. Hunnen fortsætter rugningen og forlader stort set ikke reden. Den 27. april er der formentlig klækket unger, men hunnen kan ikke forlade reden pga. aggressive krager, der tvinger den tilbage til reden. Den 29. april lykkes det, efter adskillige forsøg, den voksne fugl ubemærket at forlade reden, og der gøres fordringsforsøg med en blichøne efter et hurtigt fourageringstogt. Der tages dog ikke mod byttet i reden, og ungerne er formentlig døde af sult. Den 1. maj forlades reden helt. En afsøgning af øen 1. maj giver ikke svar på, hvad der skete med hannen.

Der er i 2011 oprettet en beskyttelseszone omkring øen med adgangsforsbud i havørnens yngleetid.

40. Æbelø, Nordfyns Kommune

Af redekoordinator Jens Bækkelund

Efter at ørnene opgav yngleforsøget i 2010, hvor reden var placeret i toppen af en skovfyr, er de i år flyttet til en rede placeret 22 m oppe i en godt hundredårig bøg. Træet står ca. 250 m fra nærmeste sti, og efter løvspring kan reden ikke ses fra stien. Da man ikke må gå uden for veje og stier, har vi valgt ikke at spærre området af, men der er opsat informationstavler en del steder langs vejen, og det har tilsyneladende bevirket, at de har haft ro til at gennemføre yngleaktiviteten. Der blev udruget to unger, som fløj af reden ret sent.

41. Als, Sønderborg Kommune

Af redekoordinator Kaj Abildgaard

På Als var vi begejstrede, da vi så, at et ørnepar sidste år havde bygget rede. Redestedet var dog ret dårligt valgt. Det lå kun 20 m fra en skovvej, hvor mange udflugtsgæster om foråret nyder deres kaffe med mere. Af en eller andet grund kiksede ørnene da også med ynglen.

I år gjorde ørnene igen et forsøg med redebygning. Denne gang noget længere inde i skoven. Alligevel var reden ret synlig, indtil der kom blade på træerne. Trods en del træfældning og anden aktivitet nær reden, blev rugningen gennemført. Jeg mener, at der skulle være kommet 2 unger ud af det. Midt i august dukkede de voksne ørne op med 1 velvoksen unge ved deres spisekammer, en sø med en stor skarvkoloni. Et resultat, som vi dog også er stolte af.

42. Tranekær, Langeland Kommune

Af redekoordinator Claus Dalskov

Aktivitet omkring redeområdet i februar-april. Den ene ørn sås jævnligt siddende i en stor gran i udkanten af skoven. Ligeledes sås der næsten dagligt en ørn i Botofte Skovmose, hvor den fangede blichøns. Flere gange blev den set flyvende med en blichøne i fanterne mod redeområdet.

25. april besøgte skoven med ejeren og Ole Goldschmidt. Vi kunne konstatere, at der var bygget en ny rede i en stor douglasgran. Flot rede med godt armtykke

grene som underlag og med en fin fri indflyvning. Der var ingen ørne i reden og heller ingen i området i øvrigt. Ingen tegn på unger.

Fra maj og frem næsten ingen obs af de voksne fugle, hverken ved Botofte Skovmose eller i Tranekærområdet. Dog sås 2 adulte ørne i slagsmål i juni i lufrummet over Strandby vest for Tranekær. Enkelte immature ørne sås af og til, senest 4. september, hvor 1 trak over byen mod øst.

43. Brøns, Tønder Kommune

Af arts koordinatør Erik Ehmsen

Der blev i 2010 produceret en flyvefærdig unge i området, men reden kunne ikke findes. Det var derfor ikke muligt at indføre en beskyttelseszone, og dermed heller ikke muligt at stoppe en planlagt større afdrift i området. Ørnene fortrak derfor fra området, og det vides ikke, om de har forsøgt sig andre steder.

Da der altid opholder sig ørne i forskellige aldre i marsken, hvor der jo også yngler et par lige syd for grænsen, er det svært at finde ud af, hvor ikke-ringmærkede fugle kommer fra.

44. Genner, Haderslev Kommune

Af redekoordinatør Lene Rasmussen

December 2009 var første gang, jeg observerede havørnen ved Hopsø. Dette var startskuddet på mange fantastiske iagttagelser. Ved Slivso blev der gjort rigtig mange iagttagelser, ikke kun af én men af to havørne. Ville de mon danne par og yngle her? Slivso og Hopsø er 2 vigtige foderpladser for havørnene, med masser af grågæs i Slivso og til dels også i Hopsø, og masser af skarver i Hopsø. Begge dele er lækkerbiskner sammen med blishansene, som de ofte snapper ved Kalvø, hvor der også fourageres.

I starten af 2011 har kurmageriet rigtig taget fart. I februar lokaliseres reden; ørnene er stadig i gang med at bygge. Ejeren af skovstykket har dog observeret reden under opførelse allerede i november, dog uden at melde det til nogen.

Den 20. marts konstaterede vi, at der var "ørn på reden". Den 14. juni konstaterede jeg, at der var én unge i reden. Fantastisk. Sidst i juli havde ungen forladt reden. Den befandt sig i området omkring reden og kaldte på forældrene.

Den 15. august var ungen på besøg ved Hopsø, siddende i et træ med ryggen til "spisekammeret" ventende på at tørre efter en regnfuld dag. Den 20. august var den sammen med hannen siddende ved Hopsø tiggende om mad. Hannen sad blot ventende. Til sidst blev det ungen for meget. Den nærmest angreb hannen, som så lettede - det samme gjorde ungen.

Hannen er ringmærket, en på hvert ben. Og det ser ud til, at han har haft en sender monteret på ryggen. Så nogen må vide, hvor han kommer fra.

45. Wedellsborg, Middelfart Kommune

Af arts koordinatør Erik Ehmsen

Fra flere sider fik vi informationer om et par, der opførte sig yngleparate på Vestfyn. Jeg kontaktede derfor dogset og fik at vide, at der var bygget en rede i år, men at ørnene ikke havde ynglet. Vi ved ikke om de forsøgte at yngle, men de gennemførte i hvert fald ikke med held.

46. Thy, Thisted Kommune

Af arts koordinatør Erik Ehmsen

I foråret blev der tilfældigt fundet en havørnerede i Thy. Efter aftale med den stedlige jagtkonsulent blev området ikke afspærret, da fuglene ikke så ud til at ville yngle det år. Men forskellige tiltag er gjort for at give ørnene fred til næste ynglesæson.

Det viser sig, at den ene af fuglene er ringmærket, og ørnefolkene fra Slesvig-Holsten har oplyst, at det drejer sig om en fugl, der er ringmærket af dem i en rede den 19. maj 2003 på øen Alswarder i Großen Plöner See. Det viser sig endvidere, at den har ringnummer lige før den fugl, som er nævnt for Sorø-parret, men de er ikke søskende.

Ringmærkning af havørn i 2011

Af Lars U. Rasmussen, Kim Skelmose & Claus M. L.

Pedersen

Sammenfatning

2011 er det 5. år med ringmærkning af havørneunger i Danmark (se tabel 3). Projektet styres af Jesper J. Madssen og Kasper Thorup, Zoologisk Museum i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forenings Projekt Ørn.

Formålet er fortsat at indsamle viden og erfaringer fra både havørne- og kongørnereder for at vurdere, om et større ringmærkningsprogram på de to arter bør iværksættes. Det er målet at indsamle viden om selve mærkningen og muligheden for aflæsning af ringene efterfølgende.

Vi har opnået god kontakt med 15 skovejere, der

er positive over for ringmærkning af ørneungerne i deres skove. 4 af rederne er utilgængelige eller alt for tidskrævende at klatre op til, og vi har derfor, for ikke at forstyrre ørnene unødigt meget, valgt at undlade yderligere forsøg på ringmærkning, så længe ynglefuglene bebor disse reder.

Det er målet, at vi får sat ringe på unger fra et repræsentativt udvalg af reder i Danmark, og det indebærer, at vi skal have lavet aftaler med flere skovejere, end vi har i skrivende stund.

I 2011 ringmærkede vi 7 unger i 4 reder og forsøgte bestigning på 2 andre reder:

Langeland II, 31. maj:

Ingen ringmærkning gennemført.

Der er ikke egnede grene til at hænge rebet i, og træet, en gammel bøg, er også meget tynd i toppen.

De voksne fugle holdt sig væk det meste af tiden, viste sig blot enkelte gange over redetræet med bytte til ungerne.

Brændegård Sø, Sydfyn 31. maj:

Ringmærkning af 2 unger, begge hunner, 47-52 dage gamle.

I reden lå benene af nylig død tredje unge, en han at dømme efter måling af tarsen. Blot nogle få dage forinden, den 28. maj, blev alle 3 unger set siddende på reden. Der var den følgende nat et værre uvejr med regn og rusk, og måske var det for meget for han-ungen, der også var den mindste og tilsyneladende en "efternøler" ifølge Gunner

De voksne fugle forlod reden, da vi ankom, og mens vi opholdt os i området, var én af dem lige henne over redestedet, nogle gange uden at give lyd fra sig.

Skarreso, Vestsjælland, 1. juni:

Ingen ringmærkning gennemført.

Reden er placeret i en kæmpe bøg på en lille ø i søen og kunne ikke bestiges, da der ikke er egnede grene tæt nok på reden til at hænge klatrerebet op over. Reden er desuden en af de største på 2,5 x 3 m og næsten 3,5 m høj. Den skal nok holde i mange år.

De voksne fugle var i nærheden, men lod sig ikke høre.

Østlolland, 1. juni:

Ringmærkning af 1 unge, 61 dage gammel hun. Den anden unge i kuldet lod sig ikke indfange i reden.

Reden lå i høj slank bøg og måler ca. 2 x 1,8 m. Den ene unge, vi ikke fik fat i, satte sig helt ud i den fjerneste ende af reden og var derfor udenfor Kims rækkevidde.

De voksne fugle viste sig ikke meget. Én gang dukkede en af dem op, svagt kaldende.

Søhøjlandet I, Midtjylland, 3. juni:

Ringmærkning af 2 unger: hun 46 dage og han 44

dage gammel. Reden ligger godt ind til stammen.

Den voksne hun viste sig med en fisk en enkelt gang, ellers så vi ikke noget til forældrefuglene.

Solkær Engsø, Kolding, 14. juni:

Ringmærkning af 2 unger: hun 63 dage og han 58 dage gammel.

Reden lå i den sædvanlige toptørre bøg, men er let at komme til. De voksne fugle så vi nogle gange kredse højt over redestedet

Tabel 3. Antal ringmærkede havørneunger i Danmark 2007-11.

Lokalitet	2007	2008	2009	2010	2011	Total
Arreskov/Brændegård Sø	3	1			2	6
Østlolland		2	1		1	4
Hostrup Sø			1			1
Tærø			1			1
Knuthenborg			3			3
Solkær Engsø			2	1	2	5
Søhøjlandet I					2	2
Total	3	3	8	1	7	22

Aflæsninger af danske havørneunger

Igen i 2011 blev H003, der efterhånden er blevet en hun i 4K dragt, set på Djursland. Hun blev set, ligesom i 2010, omkring Fuglsø Mose ved Ramten. Første gang den 26. april, og blev der indtil hen i august. H003 blev ringmærket den 17. juni 2008 som eneste unge i reden ved Arreskov Sø på Sydfyn.

Den 24. juni 2011 blev én af de 8 ringmærkede unger fra 2009 fotograferet ved Plön i Schleswig-Holstein. Det er første aflæsning af en dansk født havørn uden for Danmarks grænser. Det var kun muligt at se, at det var en unge med dansk ring og årsring fra 2009. Det var desværre ikke muligt at aflæse numrene på ringene.

Kongeørnen i Danmark 2011

Af artsretaker Tscherning Clausen

Sammenfatning

Der har i 2011 været to par kongeørne i Danmark, som fik to unger på vingerne. Derudover har et tredje par været territoriehævdende i 2011, men uden at en rede kunne findes. Der er nu produceret i alt 21 kongeørneunger i Danmark siden 1999 (tabel 4)

Lokalitetsgennemgang

Høstemark Skov

Kongeørneparret i Høstemark Skov i Lille Vildmose har for 9. år i træk fået en unge på vingerne. Ved et besøg ved reden 18/6 kunne det konstateres, at ungen havde forladt reden. Observatøren opdagede den lidt

senere siddende på en træstub i nærheden. Ved en indsamling af byttedyrsrester 26/6 sad ungen nær redestedet. Ungen blev set flyve for første gang over skoven 15/7, og den sås derefter ofte over yngleområdet, både alene og sammen med de voksne kongeørne.

Hals Nørreskov

Yngleparret i Hals Nørreskov nord for Limfjorden har for 5. år ynglesucces og har igen fået en unge på vingerne. Ørneparret har i år bygget en ny rede blot 7 m fra den rede, der blev benyttet sidste år. Ved et besøg ved reden ¼ lå hunnen fast på reden, og hannen fløj over skoven. Årets unge, der formentlig er en hun, blev ringmærket 28/5 ca. 50 dage gammel. Ved indsamling af rester af byttedyr 28/6 havde ungen forladt reden, men sad nær redetræet. Ved indsamling af rester af byttedyr 20/7 sås ungen flyve lydløst fra redestedet.

Tabel 4. Kongeørne i yngletiden i perioden 1997-2011 samt antallet af flyvefærdige unger produceret. 0 indikerer reder med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redepar, hvor der ikke registreret æglægning er angivet med -.

Lokalitet	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Total
Tofte Skov	**	**	2	1	1	1	-	-	**	**	*		**		**	5
Høstemark Skov					**	**	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
Borris Hede/Nørlund Plantage						*	*	*								
Hals Nørreskov							*	**	-	0	1	2	1	1	1	6
Hanstholm Vildtreservat								**	**	*	*	*				
Overgård, Mariager Fjord										**	**	1				1
Jyske Ås, Vendsyssel														*	*	
De himmerlandske heder														*	*	
Unger i alt			2	1	1	1	1	1	1	1	2	4	2	2	2	21
Redepar i alt			1	1	1	1	2	2	2	2	2	3	2	2	2	
Unger pr. redepar			2	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1,3	1	1	1	

* Enlig stationær fugl i yngletiden

** To stationære territoriehævdende fugle i yngletiden

Tofte Skov

Et nyt kongeørnepar har i efteråret 2010 og i foråret 2011 været meget aktive med territoriemarkering og timelange flyvninger over Tofte Skov, hvor det første par i Danmark i nyere tid yngede i årene 1999-2002. De første iagttagelser af det nye ørnepar blev gjort medio august 2010, og frem til ultimo juni 2011 sås parret meget ofte. Derimod er der i sommerens løb kun gjort få iagttagelser af ørnene, men 9/9 og 16/9 blev parret igen set flyve over skoven. Grundige eftersøgninger resulterede ikke i nogen redefund. Kongeørneparret

må i øvrigt deles om skoven med et havørnepar, hvilket ikke altid går helt stille af sig, og det har resulteret i flere, kortvarige luftkampe.

Jyske Ås, Vendsyssel

I et skovområde på Jyske Ås i Vendsyssel sås der i perioden medio april-ultimo maj dagligt en 2K+ kongeørn.

De himmerlandske heder

Her har der i 2010 og 2011 opholdt sig en enlig, yngre kongeørn.

Fiskeørnen i Danmark 2011

Afartsaretaker Leif Nøvrup

Sammenfatning

Der er i år registreret 3 par fiskeørne med rede. I Nordsjælland er der fundet en ny stor rede af fiskeørn og det samme gælder i Vestjylland. Det gamle par i Nordvestjylland er stadig aktivt. For alle tre reder gælder det, at reden er placeret helt i toppen af en gran, hvor den øverste del er knækket af. De to nye reder er i udgåede træer, mens den gamle rede er i stort, grønt grantræ, hvor stormen har brækket toppen af. Der er nu siden 1994 kommet 15 unger på vingerne i Danmark (tabel 5). Det er sikkert nogle af disse, der nu har dannet nye par. For alle tre par gælder det, at rederne er placeret i øde områder med kun lidt færdsel. De to nye steder ligger langt inde i skoven, fjernt fra større søer, og hvor man sjældent færdes, så måske gemmer der sig andre, ukendte reder i vore skove. Hvert år ses der oversomrende fiskeørne over det meste af Danmark (tabel 6), og måske kan enkelte af disse være ynglende, men redefund mangler.

Tabel 6. Lokalteter med sommerobservationer (15/6-15/7) af fiskeørn i 2011.

DOF-afdeling	Antal lokaliteter
Nordjylland	3
Nordvestjylland	3
Vestjylland	3
Sydvestjylland	1
Østjylland	5
Sydøstjylland	2
Sønderjylland	3
Fyn	3
Vestsjælland	2
Nordsjælland	11
København	3
Storstrøm	10
Bornholm	8
I alt	57

Lokalitetsgennemgang

Nordvestjylland

Hannen ankom 1/4 og hunnen 3 dage senere. Parrig

Fiskeørn kommer med gren til reden i Gribskov den 3. juni. Foto: Per Ekberg Pedersen

fandt sted 6/4 på reden, og æggene blev lagt omkring 20/4. Ca. 27/5 kom ungerne til verden. Hele tre unger blev det til, og parret har nu siden 2005 produceret 13 fiskeørneunger. 23/7 kunne de to store unger flyve fra reden og et par dage efter også den sidste. Hannen og ungerne blev set i området en stor del af august måned.

Vestjylland

Fiskeørneparret blev opdaget 3/6 af en ornitolog, der cyklede rundt i skoven for at tælle rødryggede tornskader. En fiskeørn skældte ud, og han opdagede reden i toppen af et udgået grantræ, som stormen havde knækket toppen af. Det var langt inde i en stor skov med ca. 7 km til nærmeste større sø, men kun 2 km til et dambrug, som fiskeørnen ofte frekventerede. Skovridderen oplyser, at skovafdelingen er udlagt som

naturskov siden 2004, og at stormen i 2005 ryddede en stor del af grantræerne, som nu ligger hulter til bulter og gør området utilgængeligt.

Et besøg ved redestedet 5/6 viste en pæn stor rede bygget af kraftige grene og så dyb, at hunnen næsten lå helt gemt i den, mens den rugede. 23/6 sås hunnen fodre unger i reden, der dog ikke kunne ses, og den 15/7 sås to store unger stå i reden. 11/8 fløj den første unge fra reden, og den næste dag var de begge flyvefærdige. Ungerne blev i området i lang tid, og hannen blev set komme med fisk til reden, hvor ungerne blev fodret 22/8.

Gribskov

Også her blev fiskeørnereden opdaget 3/6. Luise Stender og Per Ekberg er ude at lytte efter svaleklire i Gribskov, da Luise får øje på en stor rede og udbryder:

Tabel 5. Fiskeørnepar med rede i perioden 1994-2011 samt antallet af flyvefærdige unger produceret. 0 indikerer reder med rugning, men uden flyvefærdige unger. Redepar, hvor der ikke registreret æglægning er angivet med -.

Lokalitet	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Total
Nordvestjylland	2	0	3	0	-	-	1	1	0	-	-	0	2	3	2	3	0	3	20
Nordsjælland															-				0
Gribskov																			0
Vestjylland																		2	2
Unger i alt	2	0	3	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	3	2	3	0	5	22
Redepar i alt	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	3	
Unger pr. redepår	2	0	3	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	3	1	3	0	1,67	

”Det ligner da en fiskeørnerede, der ligger i toppen af den udgåede gran derovre”. Ganske rigtigt ser de næste morgen et par fiskeørne bygge på reden. Hver morgen og aften kommer fiskeørnene ind med fisk til reden. De bygger videre på reden, som bliver stor og flot med kraftige grene (se foto). Det viser sig nu, at redetræet for en del år siden blev topkappet for netop at give plads til en rede for fiskeørne. Men først nu giver det pote. Luise har haft møde med skovens folk og fået spærret området af så godt, som det var muligt.

Desværre må fiskeørnene være kommet for sent i gang med at bygge reden, så der blev ikke ruget. Enten

er fiskeørnene for unge, har fundet hinanden for sent, eller også har de først forsøgt et andet sted, hvor det er slået fejl, og så bygget en såkaldt ”frustrationsrede” som erstatning. Dette er en almindelig kendt adfærd. Men begge fiskeørne blev i redeområdet til langt hen i august, så i 2012 er de straks klar til at yngle, såfremt de vender tilbage, og reden ikke falder ned i løbet af vinteren. Sidst på efteråret blev der fundet endnu en fiskeørnerede ca. 1½ km fra den første. Denne rede var med sikkerhed endnu ikke påbegyndt 29/5, og det antages, at det er det samme par, som har bygget endnu en frustrationsrede her.

Vintertælling af ørne 2011

Af Lennart Pedersen

Sammenfatning

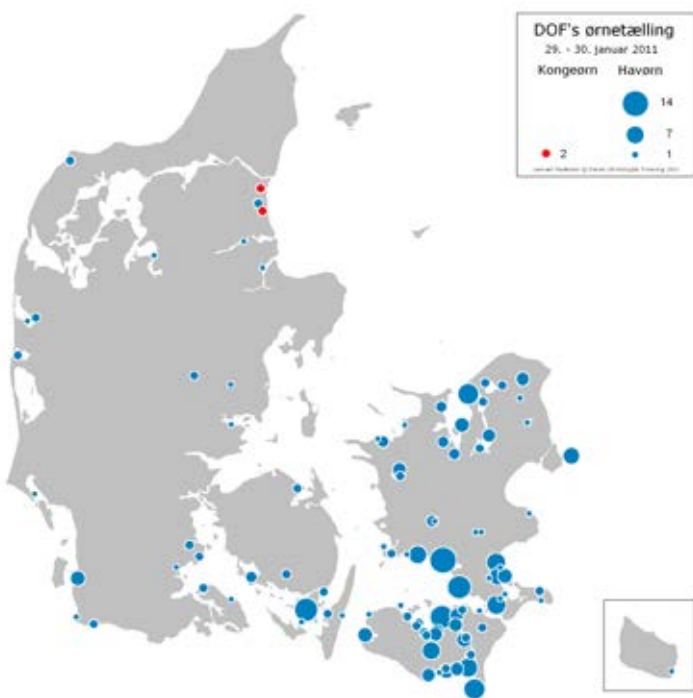
Vintertællingen af ørne blev i vinteren 2010-11 foretaget den 29. og 30. januar, hvor der blev sat ny rekord med over 300 ørne i Danmark (figur 4). Der var optimale vejrforhold i tælleweekenden, med rolige vindforhold, god sigtbarhed og sne og isdække på søerne og langs vore kyster. Vinterens start i december har samtidigt formentlig presset ørnene væk fra de østlige og nordlige egne af Skandinavien til de danske farvande. Resultatet blev 298 havørne (figur 5) og 4

kongeørne (figur 6). Rekordresultatet var måske ventet, da der allerede midt i januar blev talt hele 21 havørne og 2 kongeørne alene på øen Saltholm midt i Øresund.

Traditionen tro bød den østlige del af Danmark på de største koncentrationer af havørne. På Lolland og Falster blev der talt knap 100 ørne. Nordsjælland, Isefjord og Roskilde Fjord gav 47 havørne, mens den øvrige del af Sjælland fik noteret 85 ørne i løbet af optællingsweekenden.

Der var længere mellem havørnene i Jylland, hvor der blev registreret 34 havørne. Til gengæld blev alle 4 kongeørne set i det nordstjyske landskab.

Omkring 450 ornitologer bidrog til optællingen for DOF, som fandt sted for sjette år i træk.

Figur 4. Kort over ørnene, der blev registreret under årets vintertælling.

Fremgangsmåde ved estimering af vinterbestanden af ørne

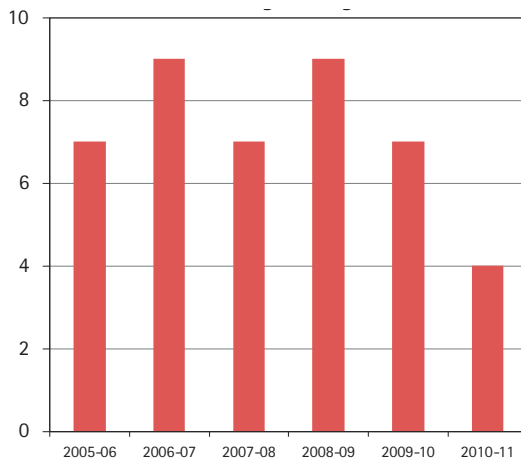
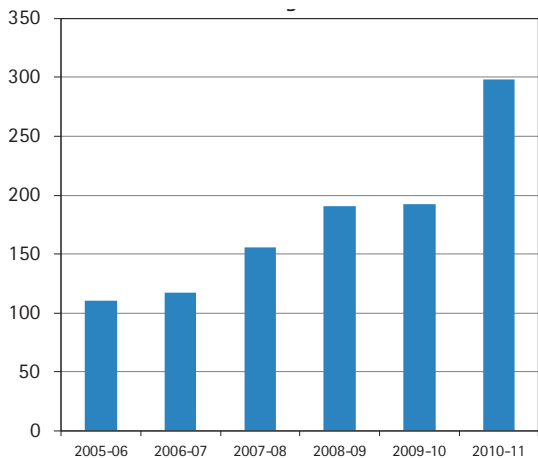
Årets vintertælling blev udført med den efterhånden gennemprøvede metode til vurdering af størrelsen af den overvintrende ørnebestand.

Vinteren igennem frem til ørnetællingen er indtastningerne af ørne i DOFbasen blevet fulgt nøje for at skabe et overblik over, hvor fuglene opholder sig for at sikre dækning af disse områder i optællingsweekenden.

Vigtigst af alt kan denne tælling ikke lade sig gøre uden det store engagement og arbejde, som mange feltornitologer yder i forbindelse med optællingsweekenden. Uden deres indsats kunne en landsdækkende optælling ikke gennemføres. Mange tak for hjælpen og indsatsen.

Bearbejdning af data

Nogle dage efter tælleweekenden foretages et udtræk af alle indtastninger af ørne i DOFbasen. Mængden af observationer er gudskelov enorm, men dermed ikke let at overskue. Maksimum for hver lokalitet kan ikke blot summeres, det vil give et alt for stort tal, da ørnene let kan

Figur 5. Resultaterne af de årlige vintertællinger af havørn (blå) og kongeørn (rød) siden vinteren 2005-06 til vinteren 2010-11.

tilbagelægge 20-25 km inden for deres fourageringsområde på en dag.

Først renses materialet for åbenlyse gengangere på lokalitetsniveau (indtastninger af de samme fugle på samme lokalitet, men af forskellige observatører). Derefter tilføjes de personlige henvendelser med ørneagttagelser, og landet opdeles herefter i større eller mindre områder, alt efter vinterens fordeling af overvintrende ørne. Dernæst forsøges det vurderet, hvor mange forskellige fugle, der har været i disse områder. Hertil er den noterede alder på fuglene i DOFbasen en stor hjælp, selvom der må tages et vist forbehold for aldersbestemmelsen af yngre fugle mellem 2-4K, da de kan være rigtig svære at aldersbestemme med sikkerhed. Også angivelser af tidsrum for observationen samt ørnenes evt. bevægelse er værdifulde hertil. Det er naturligvis vigtigt at indtaste ørnene på korrekt lokalitet, dvs. den lokalitet fuglene befinder sig på, og ikke den observatøren er på. Brug evt. notefeltet til at udspecificere fuglenes placering.

Den endelige vurdering hjælpes rigtig godt på vej ved kontakt til lokale, som med deres store lokalkendskab kan udelukke gengangere og fastslå bestandens størrelse for netop deres område.

Nogle af områderne med stor tæthed af ørne er blevet besøgt af bearbejderen, for med selvsyn at få en føling med ørnenes adfærd og bevægelsesmønstre, og dermed hvor mange ørne, der opholder sig i området.

Fra årets tælleweekend er der 313 indtastninger

af 586 havørne og 8 indtastninger af 11 kongeørne i DOFbasen, men efter endt behandling og udrensning af gengangere, blev resultatet på hhv. ca. halvdelen og en tredjedel individer af de to arter

Resultatet

Der er naturligvis usikkerheder forbundet med opgørelsen. Nogle af de faste ynglepar, der er i yngleområdet hele året, registreres måske ikke lige i tælleweekenden. Ligeledes kan der være overvintrende fugle, der netop i denne weekend ikke lader sig se, eller har forladt området for at søge føde andetsteds for en kort bemærkning.

Vejret influerer på mange måder på det optalte antal ørne. Hvis det er en mild vinter, og alle søer er fri for isdække, kan ørnene fouragere mange flere steder, end hvis det er hård frost, hvor kun havet er åbent, og ørnene er dermed nemmere at optælle. Er weekendvejret højt og flot vil mange ud for at kigge efter fuglene, som så også er mere aktive og synlige i landskabet, end hvis der er tåge eller småsnusket vejr. I høj flot solskin er det også langt lettere at aldersbestemme ørnene, hvilket mindsker antallet af frasorteringer af mulige gengangere i den efterfølgende bearbejdning.

Netop under vintertællingen 2011 var vejret helt afgørende med til at give så flot et resultat, fordi både ørne og ornitologer havde lyst til at være ude på denne dejlige solbeskinnede søndag, med rolige vindforhold.

Ørnens Dag

Af Tina Møller

Nyhedshistorie på www.dof.dk den 25. februar 2011

Flere end 3000 danskere tog ud i det smukke danske vintervejr for at spejde efter havørne og kongeørne, da Dansk Ornitologisk Forening inviterede til Ørnens Dag for sjette år i træk. Det blev en kold, men solrig dag med ikke mindre end 74 rovfugle.

Søndag den 20. februar inviterede Dansk Ornitologisk Forening hele Danmarks befolkning til at opleve de imponerende havørne og kongeørne på 17 forskellige lokaliteter over hele landet. Flere end 3000 danskere trodsede kulden, og DOF's frivillige rovfuglefolk gjorde deres bedste for at give gæsterne en god oplevelse.

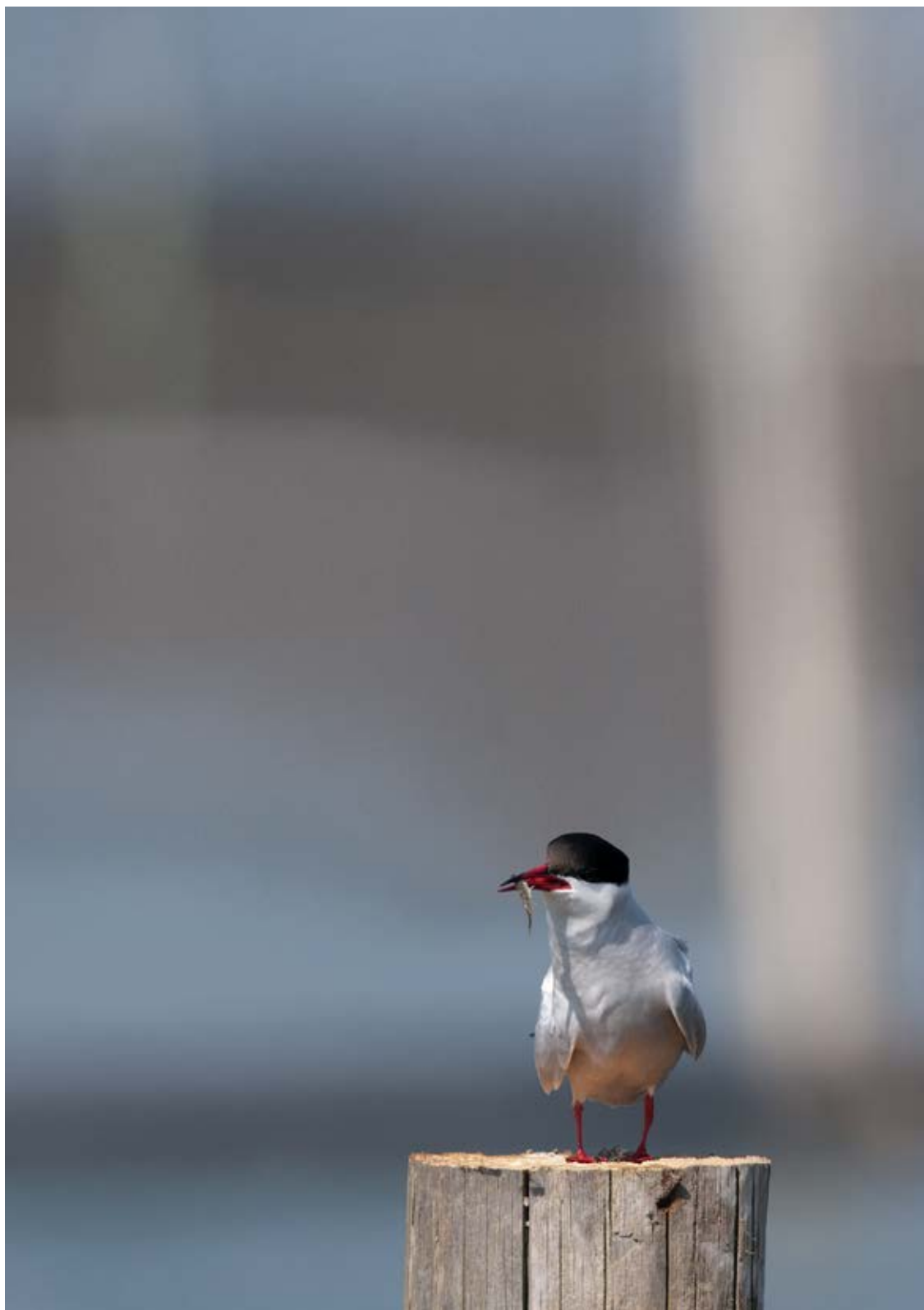
Der blev set ikke mindre end 74 rovfugle i løbet af dagen, hvilket er det største antal, der er set på Ørnens Dag. Dagens ørnerekord kom på Avnø, hvor deltagerne var heldige med hele 21 havørne, men også ved Hasselø kunne man være med. Her så man 10 havørne. Ved Lille Vildmose i Nordjylland var hovedattraktionen det lokale kongeørnepar.

Ved Avnø Naturcenter, Jyllinge Lystbådehavn og Esrum Sø var interessen for Ørnens Dag særligt stor. Mellem 450 og 600 nysgerrige gæster dukkede op for at kigge efter de store vingefang i de opstillede teleskoper.

Ørnens Dag blev arrangeret af DOF's Projekt Ørn, der har til formål at beskytte den danske bestand af ørne, indsamle viden gennem overvågning og registrering samt formidle information om de imponerende rovfugle til befolkningen.

Ørnens Dag ved Brændegård Sø på Fyn. Fotos: Børge Langkilde Rasmussen

Havterne, Bisserup Havn, 19. april 2011. Foto: Peter Vadum

Projekt Hedehøg 2011

Af Lars Maltha Rasmussen & Michael Clausen

Anker Juhl, hedehøgevært ved Ottersbøl nær Skærbæk, hjælper til ved ringmærkning af ungerne i den indhegnede rede.

Foto: Lars Maltha Rasmussen

Figur 2: En netop udklækket unge er lokaliseret i en høstmoden mark. Foto: Asger Maltha Rasmussen

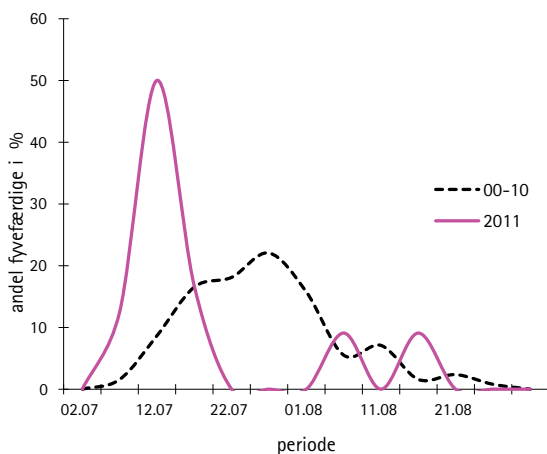
Ynglebestanden i 2011

I Sydvestjylland ynglede der i 2011 op til 24 par hedehøge, heraf 21 sandsynlige og sikre par (Tabel 1). Her

Figur 1: Antallet af sikre, sandsynlige og mulige hedehøge i Sydvestjylland i perioden 2000-2011. Ingen data fra 2003.

medregnes et ynglepar ved Gamst Engsø nær Vejen, som dog ikke havde succes (se kortet Figur 7). Der var i lighed med i 2010 en koordineret indsats for at lokalisere ynglende hedehøge i det østlige Sønderjylland. Trods indsatsen, blev der ikke med sikkerhed konstateret ynglepar øst for Hostrup ved Tønder og mod øst til omkring motorvejen. Men der var dog gentagne observationer af flere fouragerende fugle i Frøsløv Mose, hvor et par muligvis har ynglet. Sammenlagt var der lidt flere ynglepar i 2011 end de to foregående år (Figur 1). Uden for Sydvestjylland blev der registreret et ynglepar ved Vest Stadil Fjord. Den samlede bestand i Danmark udgjorde således 22-25 par.

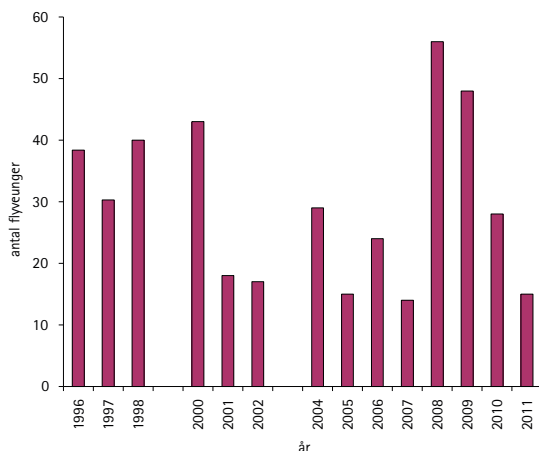
Figur 3: Udflyvningstidspunktet for sidste flyvefærdige unge for syv kuld i 2011, og 127 kuld i årene 2000-2010.

Tidlig start på ynglesæsonen

Starten på ynglesæsonen 2011 var præget af et usædvanligt varmt og tørt forår i april og begyndelsen af maj. Det betød, at flere par hedehege påbegyndte æglægning meget tidligt. Hovedparten af ungerne fra de succesfulde reder kom også usædvanligt tidligt på vingerne, sammenlignet med alle årene siden 2000 (Figur 3)..

Redebeskyttelse og ynglesucces

Efter det varme, solrige og tørre forår i april og maj, fortsatte juni med overskud af varme, sol og nedbør, medens juli og august blev våde med overskud af varme og underskud af sol. Især juli var usædvanligt regnfuld med flere skybrud. Høsten af vinterbyg påbegyndtes sidst i juli, men trak ud i flere uger. Høsten af vinterhvede påbegyndtes ret sent i august, efter at alle unger i hegnede reder var blevet flyvefærdige. I alt blev seks reder hegnede (Figur 9) og der fløj 10 unger

Figur 4: Antallet af samtlige udflyvne unger i Sydvestjylland siden 1996. Der mangler data fra 1999 og 2003. De fleste hedehegeværter var meget positivt indstillede til beskyttelsen af hedehegene, men desværre var der enkelte der ikke ønskede at deltage i projektet, hvorfor der mangler data fra enkelte reder.

Tabel 1: Oversigt over registreringerne af Hedeheg i Sydvestjylland i 2011 med angivelse af status for rede og ynglesucces m.v. Oplysning om opgi- vet yngleforsøg er givet for par, hvor dette er observeret direkte eller hvor negative observationer på lokaliteten sandsynliggør dette. Oplysning om prædation er kun givet, hvor dette er konstateret med sikkerhed.

Lokaliteter 2011	Afgørde	Rede						Status				
		Etablering	Rugefase	Ungefase	Kuldstør.	Flyv unger	Flyv unger bag hegn	Mulig	Sandsynlig	Sikker	Antal par	Opgivet
Frøslev Mose	ukendt		1			0		1				
Skrup B	brak	1	1							1	1	1
Skrup A	brak	1	1							1	1	1
Magrethe Kog	ukendt	1						1				
Emmerlev	vårbyg	1	1	1	3	0				1	1	
Høgslundvej Syd	raps	1								1	1	1
Høgslundvej Nord	byg	1								1	1	1
Koldby	raps	1							1		1	1
Hårknag	raps	1								1	1	1
Østerende Ballum	hvede	1	1		4	2	2			1	1	
Vesterende Ballum	hvede	1	1	1		2				1	1	
Vesterende Ballum	brak	1	1	1						1	1	1
Ballum Midt	græs	1	1		4	1	1			1	1	
Ballum Hørmols	vårbyg	1	1	1	3	0				1	1	1
Rømø Syd	ukendt	1	1	1				1				
Ballum Nord	græs	1								1	1	1
Ottersbøl Øst	hvede	1	1	1	3	3	3			1	1	
Ottersbøl Vest	hvede	1	1	1	4	4	4			1	1	
Rømø Lakolk	brak	1								1	1	1
Søndernæs	raps	1								1	1	1
Bjørnkær Mose	byg	1							1		1	1
Ribe Reservat	tagrør	1	1	1		3				1	1	
Nr. Farup Enge	hvede	1								1	1	1
Gamst	tagrør			1						1	1	1
I alt		22	13	9	21	15	10	3	2	19	21	14

Figur 6: Hedeheg han på vej til reden med føde til ungerne. I dette tilfælde en markmus. Foto: Lars Maltha Rasmussen

fra disse reder (Tabel 1). I to kuld fra hegnede reder kom der ingen unger på vingerne, og i et kuld på fire unger kom der kun én unge på vingerne. Årsagen var, at den ældste unge åd de mindre søskende, måske pga. fødemangel (Figur 5).

Der fløj yderligere 7 unger fra tre reder, som ikke var hegnet. I alt kom der 15 unger på vingerne i 2011 (Figur 4). Dette er noget under gennemsnittet siden 2000, og væsentligt færre end de tre forgående år.

Kuldstørrelsen for de par der havde ynglesucces var 2,5 unger/rede. Det var under gennemsnittet for de foregående tre år, men stadig over gennemsnittet for perioden 1996-2007, hvor rederne først blev hegnet efter afgrøden var høstet. Det viser, at en effektiv beskyttelse af rederne er med til at sikre, at der kommer flere unger på vingerne. Der var dog ingen af de sene kuld der var succesfulde. Dette er ret usædvanligt, men det antages at det skyldes en kombination af svigtende føde og dårligt vejr.

Valg af redebiotop

På grund af den tidlige start på ynglesæsonen rugede kun ca. hver 5. af parrene i vinterhvede. Der var i 2011 fire par, der anlagde reder på braklagte marker, hvilket er særligt bemærkelsesværdigt set i lyset af, at brakarealet er reduceret betydeligt siden 2007 (Figur 8). I forhold til 2009 og 2010 var yngleparrene fordelt på mange forskellige habitattyper. Det afgørende for valg af redehabitat synes udelukkende at være vegetationshøjden i midten af maj. Normalt når vårbyg ikke en tilstrækkelig højde til at være en attraktiv habitat for hedehegene, og i Holland er der for eksempel ingen aktuelle eksempler på ynglende hedehege i vårbyg.

Feltarbejde

Feltarbejdet blev udført af Michael Bødker Clausen med bistand fra Henning Heldbjerg, Mathilde Lerche Jørgensen og Lars Maltha Rasmussen.

Figur 5: Unge af hedeheg har ædt en af sine mindre søskende, hvilket var et tegn på at der opstod fødemangel i løbet af sæsonen. Det er et sjældent fænomen blandt danske hedehege. Foto: Michael B. Clausen

Figur 7: Fordeling af sandsynlige og sikre ynglepar af Hedehøg i 2011 i undersøgelsesområdet i Sydvestjylland. Foruden parret i Gamst Søenge nær Vejen (længst mod nordøst på kortet), var der også et par ved Vest Stadil Fjord uden for kortet.

En arbejdsgruppe eftersøgte hedehøge i det østlige Sønderjylland: Knud Fredsøe, Jesper Leegaard, Poul Erik Junk, Peter Kjer Hansen, Egon Iversen og Jesper Tofft. Desuden bidrog Flemming Ahlmann, Jens Bal-

legaard, Thorkild Brandt, Jens Hjerrild Hansen, Lars Kristensen, Viggo Kristensen og Bent Stougaard med vigtige oplysninger om hedehøge.

Endvidere anvendtes supplerende data fra DOFbasen og alle der har indtastet oplysninger om hedehøge i DOFbasen takkes hermed.

Samarbejdspartnere

Følgende hedehøgeværter takkes for hjælp og samarbejde omkring redebeskyttelse: Helge Andersen, Jørn Andersen, Carl Olav Ehmsen, Bo og Karen Jessen, Anker Juhl, Helge Kallestrup, Jens Lund, Tonny Lønne, Peter Mattesen, Henrik Refslund, Orla Simonsen og Theodor Vodder.

Følgende er kontaktpersoner for Projekt Hedehøg: Jens Hjerrild Hansen, Naturstyrelsen, Gunner Jespersen, Sydjysk Landboforening, Mette Due Kirkebjerg, Esbjerg Kommune, Aksel Voigt, Tønder Kommune og Hans Harald Hansen, Aabenraa Kommune.

Mærkning af hedehøge

I starten af juli blev to voksne hanner forsynet med GPS-sendere og farveringe. Dertil blev i alt 12 unger mærket med farveringe med individuelle koder. Mærkningen sker i samarbejde mellem DOF, Zoologisk Museum, København og hollandske forskere.

Figur 9: DOF's feltmedarbejder Michael Clausen i gang med opsætning af hegn ved rede i vinterbyg. Foto: Lars Maltha Rasmussen

Figur 10: Hedehøgehamnen "Jeppe", der er udstyret med GPS-sender slippes fri af Jeppe Clausen, Almut Schlaich og Ben Koks. Foto: Michael B. Clausen

Som et resultat af tidligere års mærkning, har vi i løbet af 2011 fået flere aflæsninger af hedehøge fra yngleområderne. En meget spændende aflæsning var fra af en hedehøg han, der ynglede i sommeren 2011 ved Saint-Médard-d'Aunis det sydvestlige Frankrig. Den var vingemærket som unge i Ballum Enge d. 19. juli 2008 og slog sig altså ned som ynglefugl 1.205 km fra mærkningsstedet. En anden hedehøg mærket samme dag nær Høgslund ved Abild, er blevet aflæst i overvintringsområdet i Kaffrine Senegal 4.965 fra mærkningsstedet.

Satellitsendere og GPS-sendere

I 2009 blev hedehøgene Mathilde, Michael og Iben forsynet med satellitsendere og af disse kan de to førstnævnte stadig følges. Iben er derimod fundet død i Marokko under forårstrækket i 2011. I 2010 blev yderligere tre hedehøge udstyret med satellitsendere: To voksne hanner Lars og Jørn, samt Ditte, en ung hun. Ungfuglen Ditte kunne ikke følges på trækket og antages at være død inden. Lars trak til Afrika, men formodes at være omkommet i overvintringsområdet i februar 2011. Jørn, der i 2011 konstateredes ynglende lige syd for grænsen, kan stadig følges. Det betyder at der efter ynglesæsonen 2011 endnu er tre hedehøge med sendere.

I 2011 er der mærket to voksne hanner, Jeppe og Bo med GPS-sendere (Figur 10). Jeppe var i forvejen

mærket i 2008 som en 18 dage gammel han mærket på rede den 9. juli 2008 i Vesterende Ballum med en blå benring med koden JS. GPS-senderne er forskellige fra de satellitsendere, der hidtidigt er anvendt, og de kan give meget præcise data om fuglens færden og adfærd i yngleperioden. Det forudsætter dog, at fuglene kommer i nærheden af nogle lokalt opstillede modtageantenner i Ballummarsken, der på kort afstand kan opfange signaler fra fuglene. Begge fugle blev mærket nær Ballum den 8. juli 2011.

Litteratur

- Clausen, M.B. & Rasmussen, L.M. 2010: Hedehøg i Danmark ynglesæsonen 2010 – arbejdsrapport fra Projekt Hedehøg. Dansk Ornitologisk Forening. <http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/hedeoeg/dokumenter/hedeoeg2010rap.pdf>
- Den benyttede metodik er i overensstemmelse med en monitoringsvejledning for Hedehøg, der er udarbejdet som et led i DOF's "Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle" http://www.dof.dk/sider/images/stories/proj/datsy/dokumenter/Monitoringsplan_hedeoeg.doc
- Rasmussen, L.M., Hoffmann A. & Nyegaard T. 2005: Monitoringsplan for Hedehøg Circus pygargus. DOF's Projekt Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY).

Figur 11: En hedeheg han fouragerer lavt over en græsmark, den foretrukne fødesøgningshabitat. Foto: Lars Maltha Rasmussen

- Find flere oplysninger om hedeheg på DOF's hjemmeside:
<http://www.dof.dk/projekthedeheog>
- Læs om det hollandske projekt på:
<http://www.werkgroepgrauwekiekendief.nl>
- Følg de trækkende hedehege på DOF's web her:
http://www.dof.dk/sider/index.php?option=com_content&task=view&id=572&Itemid=637

Feltornitologisk Udvalg 2011

Af Michael Mosebo Jensen

Vands og Vadere

5.-7. august var blevet udvalgt til en gentagelse af sidste års pionérprojekt. Det gjaldt om at fokusere på, hvad rørskoven måtte gemme af Vandsangere og vaden af spændende vadefugle i den yderste SV-del af kongeriget. I år var vi 30 tilmeldte, hvoraf en del havde slået sig ned på Råhede Fuglestation, som velvilligt igen stillede deres faciliteter til rådighed for det forventningsfulde feltfolk. Forventningerne er tit de største...

Operation Pallas Græshoppesanger

I weekenden 24.-25. september skulle der satses på Blåvands mange klitter for at se om ikke bare én af dem kunne huse en Pallas Græshoppesanger. I lyset af, at vores nabolande året før i artens "prime time" tilsammen havde haft 5 fund, kunne det ikke gå galt... De ca. 20 fremmødte havde da sikkert en dejlig weekend alligevel – og motion får man helt sikkert ved en sådan operation!

Efterårsfelttræf på Bornholm i uge 42:

For 13. gang afholdt vi felttræf i uge 42, men i modsætning til de senere år foretog vi en totalsatsning og flyttede træffet til Bornholm. Det havde vi prøvet med succes i 2001 og med blandet udbytte året efter.

I 2011 var vejret ikke venligt stemt. For mågefreaks var det spændende, som den SV-orienterede kuling placerede Kaspiske og Middelhavssølvmåger rundt omkring på klippeøen, men 2 Storpibere, 2 Hvidbrynede Løvsangere og en enkelt Fuglekongesanger ude på Chr. Ø satte ikke mange sind alvorligt i kog. Socialt var træffet dog helt i top med fine foredrag såvel i felten som under aftenhyggen på Lærkegården.

Årets nyheder fra Feltud var således en satset operation i de yderste klitter mod vest og så var det året, hvor vi skulle genoplive felttræffet på Bornholm, men fuglenes veje ville altså ikke helt vores i 2011. Vi er klar med nye tiltag i 2012 og håber stadig de mange aktive feltfolk, Naturbutikken, Netfugl og Dofbasen fortsat vil støtte op. Tak for 2011!

Kaspisk Måge 2K, Skagen Havn, 3. marts 2011. Foto: Knud Pedersen

Stor Hornugle, Sønderjysk grusgrav, 15. maj 2011. Foto: Klaus Dichmann

Uglegruppen 2011

Af Klaus Dichmann

På grund af den stærkt reducerede sløruglebestand i Danmark efter de sidste vintre i henholdsvis 2009-2010 og igen i 2010-2011, hvor ca. 90% af bestanden døde af sult og kulde, har en af uglegruppens vigtigste aktiviteter med opsætning af nye redekasser, kontrol af disse samt ringmærkning af sløruglens unger kørt på lavt blus i hele 2011.

Behovet for opsætning af nye redekasser har været minimal, idet antallet af ubenyttede kasser nu fuldtud dækker behovet de kommende år, afhængigt af hvor hurtigt sløruglebestanden kommer på fode igen.

Ud fra henvendelser fra gårdejere om slørugler og uglegruppens egne kontrolbesøg i løbet af året på de kendte ynglesteder, vurderes landsbestanden til at være på 50-60 par.

Ud over ovennævnte aktiviteter blev der i løbet af året afholdt flere foredrag om ugler landet over af medlemmer fra uglegruppen.

Perleuglen har på trods af 2 hårde vintre i træk formået at fastholde en lille, men stabil bestand i Danmark. I de forgangne 5 år har der været mindst 1 par med

ynglesucces årligt, og antallet af ynglepar har svinget mellem 1 og 3 par.

I 2011 ynglede der således 3 par i Danmark, heraf 1 par på Bornholm og 2 par i Jylland.

Som et led i Zoologisk Museums projekt *"Indvandring, spredning og stedtrofasthed hos perleugler ynglende i Danmark, 2009-2011"*, blev udover ungerne også de voksne hunner denne gang fanget og aflæst/ringmærket.

Fangsten af perleuglehunnen i det Bornholmske par d. 16. april viste sig at være af særlig stor interesse, idet hun allerede bar en ring som viste, at hun var blevet ringmærket som unge d. 15. maj 2009 af undertegnede i den selv samme redekasse.

I alt blev der i 2011 ringmærket 10 danske perleugler, fordelt på 4 unger på Bornholm og 5 unger i en midtjysk Plantage. Den 4. maj blev hunnen i den midtjyske plantage ligeledes fanget og ringmærket som et vigtigt led i projektundersøgelsen. Ud fra billede af fjerdragten, vurderede formand og perleuglespecialist Hans Dieter Martens fra *"Landesverband Eulen-Schutz in SH e.V."* i Slesvig Holsten perleuglen til at være en 4K. fugl.

Perleugleunger klar til ringmærkning, Midtjysk plantage, 20. maj 2011. Foto: Klaus Dichmann

Perleugleparret, som har spøgt i den vestjyske plantage i de sidste par år, blev for første gang i 2011 fundet rugende i en af skovstyrelsens opsatte redekasser. Desværre blæste en mindre storm i slutningen af maj redekassen ned fra træet midt i uglens rugetid, hvorved alle min. 5 æg blev knust.

Idet sortspætten ikke længere forekommer som ynglefugl på Bornholm er forekomsten af "naturlige" rede huller til perleuglen nærmest helt forsvundet. Denne kendsgerning har medført, at den lokale uglegruppe på øen i disse år gør et fantastisk stykke arbejde med opsætning af et stort antal redekasser på egnede steder i de bornholmske plantager.

Starten på kirkeugleprojektet i 2010, som udføres i et Grønt Partnerskab mellem landboforeningen AgriNord, Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Naturfredningsforening og Vesthimmerlands, Rebild og Aalborg kommuner, er begyndt at give spændende resultater.

Kirkeuglebestanden i Danmark har i mange år været for nedadgående, blandt andet pga. et meget lavt kuldgennemsnit, helt ned til 0,6 unge pr. par, men projektets foreløbige resultater viser, at ved at udlægge

foder i form af daggamle kyllinger og mus til kirkeuglen, dels i de hårde vintermåneder men især i uglens yngletid, har fodringen her betydet, at kuldstørrelsen og antallet af unger der overlever ungetiden er steget markant. I 2010 blev kuldgennemsnittet således målt til 3,9 unge pr. par. Det store spørgsmål er dog fortsat, om bestanden på sigt kan redes, eller om vi om få år må vinke farvel til denne art som dansk ynglefugl.

St. hornugle, der for første gang ynglede i Danmark igen i 1984 efter nøjagtig 100 års fravær som dansk ynglefugl, er fortsat i svag men stabil fremgang med et anslået antal par på 50-60 par, dog mangler den fortsat at etablere sig som ynglefugl på øerne.

Mosehornuglens ynglefremkomst har i en årrække været uændret i Danmark, og svinger mellem 1-5 ynglepar årligt.

Bestandsstørrelsen er for natuglens og skovhornuglens vedkommende svær at vurdere, men syntes at være stabil uden de store udsving i de sidste mange år.

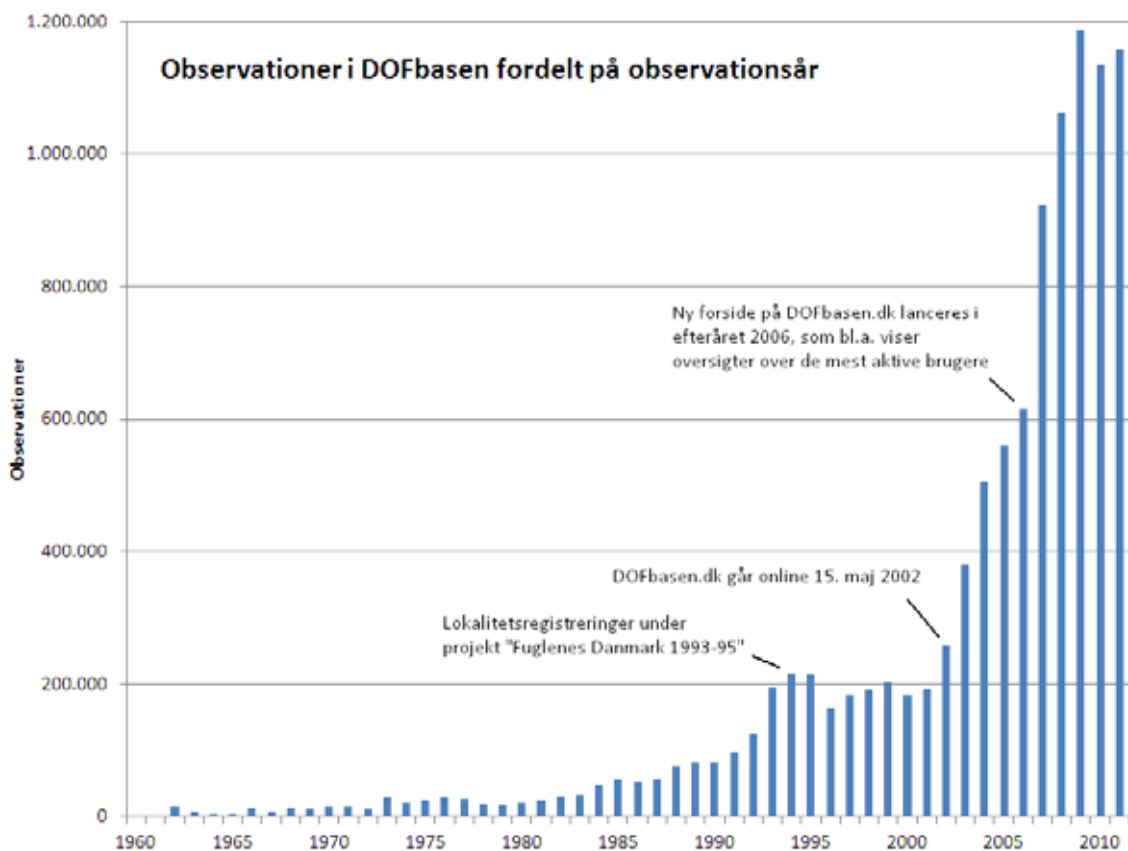
Årsberetning for DOFbasen 2011

Af Timme Nyegaard & Søren Peter Pinnerup

Brugen af DOFbasen er fortsat stor. Der er i 2011 indtastet 1,16 millioner observationer fra 11.600 lokaliteter af 1.685 observatører. Det er på niveau med 2010, dog er antallet af observatører steget. Hjemmesiden bruges nu til indtastning af flere observationer end programmet gør. Dette er et resultat af den omfattende revision af indtastningssiden i 2010, der har gjort den væsentligt mere brugervenlig samt at vi nu anbefaler vores brugere at anvende hjemmesiden frem for programmet. Der er blot indtastet 6.100 registreringer af ynglepar i 2011, hvilket er et fald på 18 % i forhold til 2010.

Det organisatoriske

- DOFbasen administreres fortsat af en central koordinator i Fuglenes Hus, repræsentanter fra alle lokalafdelinger og to programmører. Kvalitetssikring af data foretages fortsat af DOFbasens Kvalitetsudvalg (DKU), som mødes en gang årligt.
- Det årlige weekendmøde i DOFbasegruppen blev efter et års pause glædeligvis gennemført i starten af september med 9 deltagere. Her blev bl.a. arbejdsplanen for DOFbasen frem til 2014 gennemgået.
- I takt med at udviklingen af DOFbaseprogrammet ikke fortsættes, men der i stedet satses på udvikling af hjemmesiden til indtastning og udtræk af data, er Ejnar Dahl Jensens rolle i DOFbasen dalene. Jens Søgaard Hansen er blevet tilknyttet hjemmesideprogrammeringen på forsøgsbasis med op til 1 arbejdsdag pr. uge som supplement til Steen Brøllings faste ugentlige dag som hjemmesideprogrammør.
- Kurt Bonde, Allan Lauritzen og Henrik Holm Brask er holdt op som DOFbasekoordinatorer, de takkes for deres store, frivillige indsats. Nye koordinatører er Brian Lyngsøe Nilsson, Rolf Lehrmann, Clausjanic Labuz og Leif Shack-Nielsen, velkommen til!
- Peter Lange er valgt til ny formand for DOFbasegruppen.

Figur 1. Observationer i DOFbasen fordelt på observationsår. Der er tillige 1000 observationer fra før 1960, den ældste er af en slangeørn som blev skudt 15/9 1823 i Endrupholm Skov i Sydvestjylland. De sidste 110 år er der kun to år, hvorfra der ikke foreligger nogen observationer. Ca. 2 mio. observationer er konverteret fra ældre databaser og i alt 25 % af alle observationer i DOFbasen er gjort før 2002. Den store vækst i indtastningsaktiviteten i 2007 formodes at skyldes synliggørelse af brugerstatistik og dermed øget inspiration og motivation til at rapportere mere.

- Der er ved at blive hvervet frivillige til at foretage kvalitetssikring af ikke-fugle i DOFbasen (pattedyr, padder, krybdyr og sommerfugle).
- Planlægningen af aktiviteter i forbindelse med et kommende Atlas III er påbegyndt.
- Plan for udfasning af indtastningsprogrammet er vedtaget.
- DOFbasens centrale koordinator (Timme Nyegaard) var på orlov i første halvdel af 2011. Afløsere var i denne periode Anne Eskildsen og Steen Brølling.
- Projektbeskrivelse for DOFbasen 2010-14 er leveret til hovedbestyrelsen.

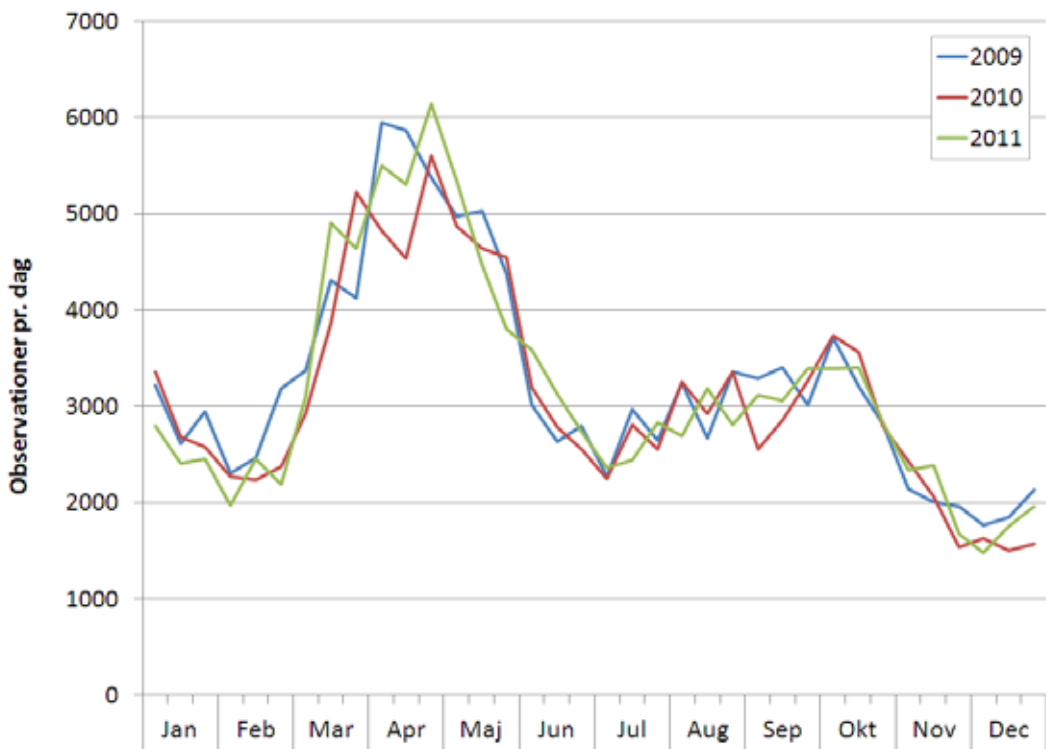
Udviklingsarbejdet

- Det er nu muligt på DOFbasens hjemmeside at foretage bearbejdnings af IBA-rastefugletællinger, hvilket DOF's Caretakerprojekt er meget afhængig af.
- Også punktællinger under DOF's Punktællingsprogram kan nu indtastes via DOFbasens hjemmeside.
- Det er blevet muligt at uploade dokumentationsfotos til usædvanlige iagttagelser.

- Udvikling af udsøgningsfilter til DOFbasens Kvalitetsudvalg påbegyndt.

Anvendelse af DOFbasedata i 2010

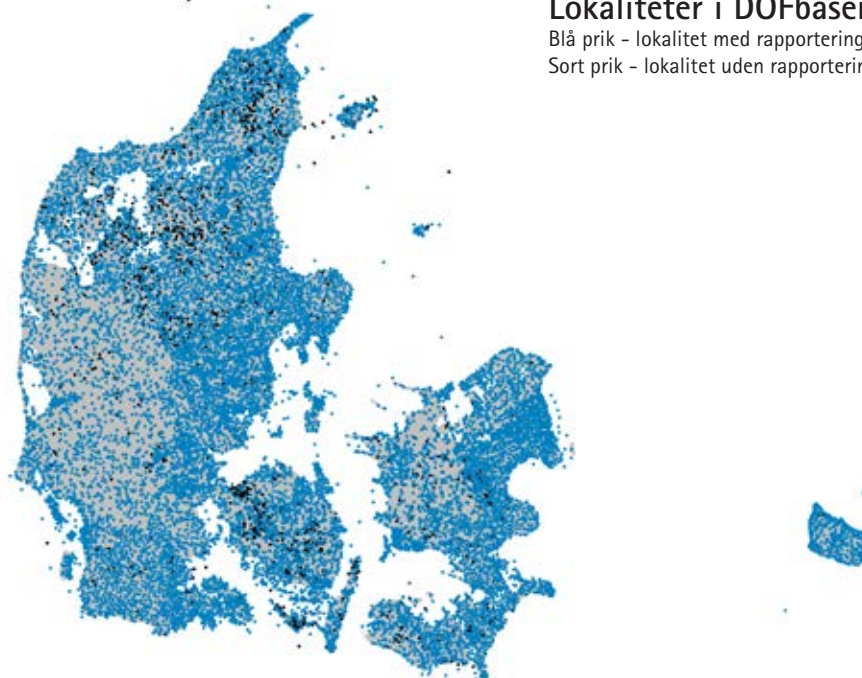
- Der er publiceret en række artikler i Fugle i felten, hvor data fra DOFbasen er blevet analyseret.
- DOF har fortsat samarbejde med myndighederne og deres konsulenter om levering af data, bl.a. i forbindelse med NOVANA-overvågningen.
- Desuden bruges DOFbasen til annoncering af mange af DMU's landsdækkende, koordinerede tællinger, hvor rapporteringen sker via DOFbasen og udtræk leveres til DMU.
- Årsrapporter i Caretakerprojektet og i Fugleåret er i høj grad baseret på rapporteringer i DOFbasen.
- DOFbasen fyldte 10 år den 15. maj 2012. I den anledning blev der lavet en status for rapporteringen til pandion.dk. Udvalgte kort og grafer er vist her.

Figur 2. Observationer pr. dag i 2009-11, fordelt på 10-dagesperioder. Årene er meget ens, hvor aktivitetsniveauet følger forårs- og efterårstrækket og med en top i juleferien samt først i januar. Sidstnævnte formodes at skyldes interessen for de første årarter.

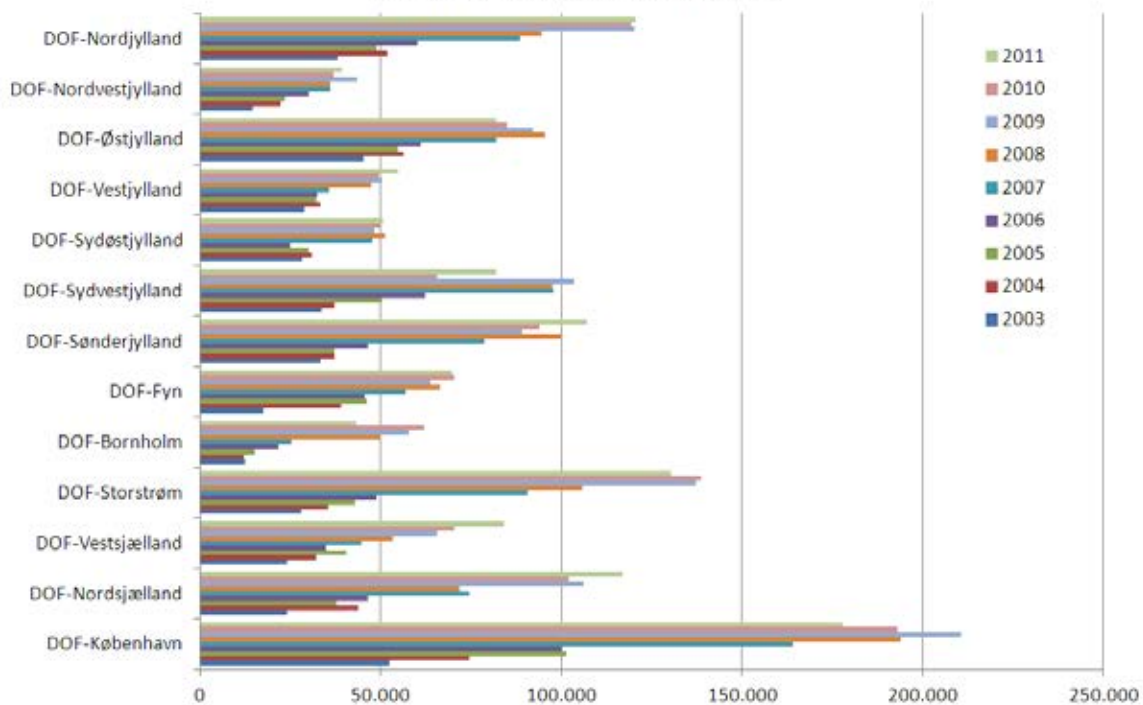
Lokaliteter i DOFbasen

Blå prik - lokalitet med rapportering
Sort prik - lokalitet uden rapportering

Figur 3. Der er ca. 17.000 lokaliteter i DOFbasen, og der er indtastet observationer på ca. 97 % af dem (blå prikker). Lokaliteter, der endnu ikke har været anvendt, er vist som sorte prikker (mange af disse er oprettet for nyligt).

Observationer pr. lokalafdeling 2003-11

Figur 4. Udviklingen i antal observationer pr. lokalafdeling i perioden 2003-2011.

Figur 5. De 25 hyppigst indtastede fuglearter i DOFbasen i 2011 (med antal almindelige observationer). I parentes er angivet artens placering i 2010.

	Art	Antal observationer
1 (1)	Musvåge	25935
2 (3)	Grågås	25308
3 (2)	Gråand	23417
4 (5)	Knopsvane	19565
5 (4)	Ringdue	17468
6 (11)	Vibe	16568
7 (7)	Gråkrage	15443
8 (10)	Skarv	14527
9 (9)	Musvit	14232
10 (8)	Bogfinke	14148
11 (13)	Hættemåge	14010
12 (15)	Gransanger	13967
13 (6)	Solsort	13767
14 (19)	Fiskehejre	13665
15 (16)	Stær	13276
16 (14)	Landsvale	13191
17 (18)	Troldand	13055
18 (12)	Blishøne	12917
19 (26)	Rørhøg	12890
20 (23)	Spurvehøg	12723
21 (17)	Hvid Vipstjert	12701
22 (20)	Sølvmåge	12285
23 (34)	Tårnfalk	12183
24 (28)	Strandskade	11917
25 (24)	Sangsvane	11911

Figur 6. De artsrigeste kommuner i 2011. I parentes er angivet kommunens placering i 2010. Der er kun medtaget fuglearter ved fremstilling af tabellen.

	Kommune	Antal arter
1 (1)	Frederikshavn	280
2 (2)	Varde	276
3 (3)	Thisted	271
4 (4)	Ringkøbing-Skjern	266
5 (8)	Esbjerg	263
6 (5)	Tønder	261
7 (6)	Guldborgsund	253
8 (9)	Odsherred	253
9 (10)	Aalborg	252
10 (11)	Norrdjurs	249
11 (13)	Gribskov	246
12 (7)	Bornholm	242

Duehøg med Husskade, Jægersborg Dyrehave, ult. marts 2011. Foto: John Larsen

NOVANA 2011

- optællinger af ynglefugle og trækfugle
koordineret af Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

Af Stefan Pihl og Preben Clausen, Institut for Bioscience, Aarhus Universitet

Grågæs, Ølene, Bornholm, 30. marts 2011. Foto: Johanna M. Hartmann

NOVANA - det statslige natur- og miljøovervågningsprogram – gik i 2011 ind i sin anden periode. Denne periode løber fra 2011 til 2015 og omfatter således fem år. Egentlig gennemføres NOVANA i 6-årige perioder, men efter den første periode, 2004-2009, trak revisionsprocessen ud, og 2010 blev et mellemår, som for fuglenes vedkommende fortsatte overvågningen efter samme program som i første år i første periode, 2004.

Frem til 2007 blev den praktiske del af ynglefugleovervågningen udført af de nu nedlagte 14 amter, og data blev indtastet i en speciel NOVANA database. Fra 2007 er denne opgave udført af de syv Miljøcentre under Miljøministeriet (først By- og Landskabsstyrelsen og nu Naturstyrelsen) og data indtastes i den web-baserede og offentligt tilgængelige Naturdata portal (<http://www.naturdata.dk>). Institut for Bioscience, Aarhus Universitet (tidligere Danmarks Miljøunder-

søgelser) har koordineret og afrapporteret arbejdet gennem Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestriske Naturdata (se fx Søgaard m.fl. 2010).

De trækkende og overvintrende vandfugle overvåges og afrapporteres af Institut for Bioscience (tidligere Danmarks Miljøundersøgelser).

Revision af fugleovervågningsprogrammet

Fugleovervågningsprogrammet i perioden 2004-2009 var et forsøgsprogram, som udover at indsamle data også skulle vurdere metodernes anvendelighed og omfanget af programmet. I løbet af perioden 2004-2009 var to ting blevet klart. Dels at Fuglebeskyttelsesdirektivet i EU blev tolket, som om der i direktivet er en

overvågningsforpligtelse for medlemslandene, skønt overvågning ikke er nævnt i direktivet. Dels at ikke kun ynglefuglene på Bilag I var omfattet af overvågningsforpligtelsen, men også trækkende og overvin-trende arter på dette bilag.

Dette sidste var medvirkende årsag til, at udpeg-ningsgrundlagene for alle danske fuglebeskyttelsesom-råder blev revideret i 2006. Ved denne revision kom en række ikke-ynglende arter på direktivets bilag 1, som eksempelvis blå kærhøg og pomeransfugl, ind i enkelte udpegningsgrundlag og grundlagene blev i øvrigt revideret på basis af et stort materiale om vandfugle indsamlet af Danmarks Miljøundersøgelser.

Metodegennemgangen af fugleovervågningen i NOVANA viste, at en række arter med varierende forekomster fra år til år bedst og mindre ressource-krævende kunne overvåges ved at inddrage Dansk Ornitologisk Forenings netværk af frivillige, frem for at sende Miljøcentrenes biologer i feltet.

Det nye program omfatter alle arter på fuglebeskyt-telsesdirektivets bilag I, som regelmæssigt forekommer i Danmark og har indført en ny metode, Intensiv 2. Intensiv overvågning betyder i NOVANA sammenhæng overvågning af bestandsstørrelse og bliver gennemført på baggrund af Miljøcentrenes opsøgende arbejde. Ekstensiv overvågning er overvågning af udbredelse. Disse to metoder skulle fortsat anvendes. Men der blev for arter, som kan være vanskelige at finde indført en tredje, som var intensiv overvågning baseret på regi-streringer i DOFbasen, således at Miljøcentrene alene overvåger forekomster, som er registreret i DOFbasen. Denne sidste metode anvendes til nordisk lappedykker, sort stork, rød glente, plettet rørvagtel, hjejle og andre arter, som enten er meget tidskrævende at finde frem til eller meget sjældne.

Endelig er det tanken at indføre flyfotografering for store kolonier af ynglefugle, i første omgang bramgås og splitterne, når metoden er tilstrækkelig udviklet og gennemprøvet.

Ynglefugleovervågningen i 2011

I perioden 2011-2015 overvåges samtlige regelmæssigt forekommende arter på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I (Tabel 1, Tabel 2).

I 2011 omfattede den opsøgende overvågning af bestandsstørrelser syv arter, overvågning baseret på registreringer i DOFbasen 12 arter, mens engsnarre var eneste art, som blev overvåget ud fra udbredelse alene (Tabel 1).

Udover ynglefugleovervågningen er også overvåg-ningen af ynglefugle i Vadehavet og herunder specielt i Tøndermarsken en del af NOVANA.

Vandfugle

Den internationale overvågning af vandfugle blev påbegyndt allerede i midten af 1960'erne koordineret af Wetlands International (og dets forgænger IWRB) og

Tabel 1. Miljøministeriets overvågning af arterne på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I

Ynglefugle	2011	2012	2013	2014	2015
Nordisk lappedykker	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Rørdrum			Int 1		
Sort stork	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Hvid stork	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Skestork	Int 2			Int 2	
Sangsvane	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Bramgås		Int 1			
Hvepsevåge		Ex			Ex
Rød glente		Int 2			
Havørn			Int 2		
Rørhøg		Ex			Ex
Blå kærhøg	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Hedehøg	Int 1			Int 1	
Kongeørn		Int 2			Int 2
Fiskeørn		Int 2			Int 2
Vandrefalk		Int 2			Int 2
Plettet rørvagtel	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Engsnarre	Ex			Ex	
Trane	Int 1			Int 1	
Klyde				Int 1	
Hvidbrystet præstekrave	Int 1	Int 1	Int 1	Int 1	Int 1
Hjejle	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Engryle (Almindelig ryle)		Int 1		Int 1	
Brushane		Int 1		Int 1	
Tinksmed	Int 1		Int 1		Int 1
Sorthovedet måge	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Dværgmåge	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Sandterne	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Splitterne		Int 1			Int 1
Fjordterne		Int 1			Int 1
Havterne		Int 1			Int 1
Dværgterne		Int 1			Int 1
Sortterne	Int 1	Int 1	Int 1	Int 1	Int 1
Stor hornugle		Ex			Ex
Mosehornugle	Int 1		Int 1		Int 1
Perleugle	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2	Int 2
Natravn		Ex			Ex
Isfugl		Ex			Ex
Sortspætte		Ex			Ex
Hedelærke		Ex			Ex
Markpiber	Int 1		Int 1		Int 1
Blåhals		Ex			Ex
Rødrygget tornskade		Ex			Ex

Institut for Bioscience (tidligere Danmarks Miljøundersøgelser og Vildtbiologisk Station) har været med hele vejen.

Fra 2004 er vandfugletællingerne indgået i NOVANA. Programmet er samtidig blevet udbygget, således at alle

Almindelig Ryle, Ballum Forland, 9. maj 2011. Foto: Bo L. Christiansen

trækkende vandfugle nævnt i de oprindelige udpegningsgrundlag for de danske Fuglebeskyttelsesområder bliver overvåget mindst én gang i perioden 2011-2015.

I 2011 har tællingerne bestået af den internationale tælling af alle vandfugle i midten af januar måned – den såkaldte midvintertælling. Midvintertællingen er to år i hver 6-års-periode en landsdækkende tælling og de øvrige år, som fx 2011, en reduceret optælling.

Den reducerede optælling omfatter alle vandfugle i 48 områder, som dels bliver dækket fra fly (8 områder) og dels fra land (40 områder). Ud fra disse data beregnes et indeks for de talrigeste arter.

Endvidere blev der gennemført internationale tællinger af Bramgæs i midten af marts, Knortegæs i begyndelsen af maj og Grågæs i midten af september. Disse tællinger blev suppleret med nationale tællin-

Tabel 2. Oversigt over Aarhus Universitets optællinger af trækkende og overvintrende vandfugle i perioden 2011-2015. Lok.= Udvalgte lokaliteter. De med * mærkede er internationale tællinger

	Måned	2011	2012	2013	2014	2015
Midvintertælling*	Januar	Delvis	Delvis	Total	Delvis	Delvis
Sangsvane + Pibesvane*	Januar	Total	Total	Total	Total	Total
Gæs*	Januar	Total	Total	Total	Total	Total
Fældefugletælling	August		Total			
Bramgås*	Marts	Total	Total	Total	Total	Total
Kortnæbbet Gås	Marts	Total	Total	Total	Total	Total
Knortegås*	Maj	Total	Total	Total	Total	Total
Lille Kobbersneppe	Maj		Lok.		Lok.	
Islandsk Ryle	Maj		Vadehav		Vadehav	
Hjejle	Maj					Total
Vadefugle	August	Vadehav		Vadehav		Vadehav
Grågås*	September	Total	Total	Total	Total	Total
Svømmeænder	Oktober	Total	Total	Total	Total	Total
Taffeland	Oktober	Total	Total	Total	Total	Total
Strandskade	Oktober	Vadehav		Vadehav		Vadehav
Almindelig Ryle	Oktober	Lok.		Lok.		Lok.
Pibesvane	November	Total		Total		Total

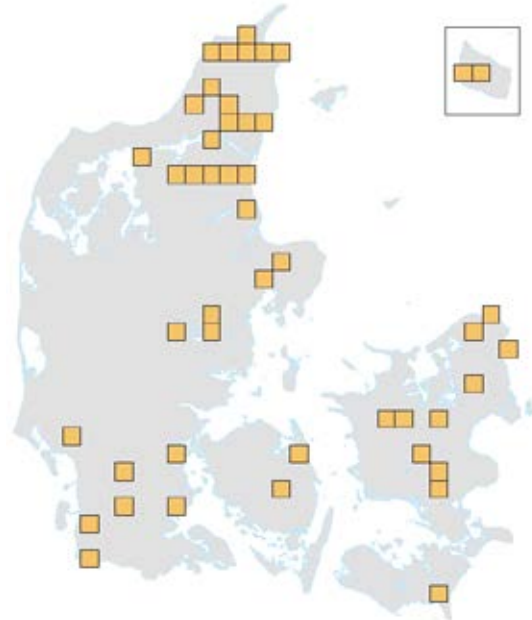
ger af Kortnæbbede Gæs i midten af marts samtidig med Bramgæs. En tælling af Klyde, Stor Regnspove, Strandhøjle, Rødben og Hvidklire med fokus på fuglebeskyttelsesområder, for hvilke arten indgår i udpegningsgrundlaget, skete i august. Den årlige optælling af svømmeænder løb ad stabelen i begyndelsen af oktober. Svømmeænder kan, med undtagelse af Gråand og i modsætning til dykænder, ikke optælles ved midvinter, da de fleste svømmeænder er trukket sydpå. Denne tælling blev suppleret med en tælling af Lysbuget Knortegås og Taffeland samt Strandskade og Almindelig Ryle i de områder, hvor disse to sidste arter indgår i udpegningsgrundlagene.

Midvintertællingen og enkelte andre tællinger kombinerer optælling fra flyvemaskine af åbne havområder med optælling fra land af ferske områder, laguner og lukkede fjorde. Landbaserede tællinger er kun mulige takket være en meget stor indsats fra et dedikeret tællenetværk på flere hundrede frivillige optællere.

Resultater fra 2011

Ynglefugle

Data fra NOVANAs overvågning af ynglefugle er indsamlet af miljøcentrene under Naturstyrelsen efter tekniske anvisninger til overvågning af ynglefugle udarbejdet af Aarhus Universitet. Disse er lagt ud på Fagdatacenter for Biodiversitets hjemmeside http://bios.au.dk/videnudveksling/fagligt/fagdatacentre/fdbiodiversitet/tekniske_anvisninger/. De tekniske anvisninger bestemmer hvilke data, der skal indsamles på det oftest ene besøg, der sker på den enkelte lokalitet.

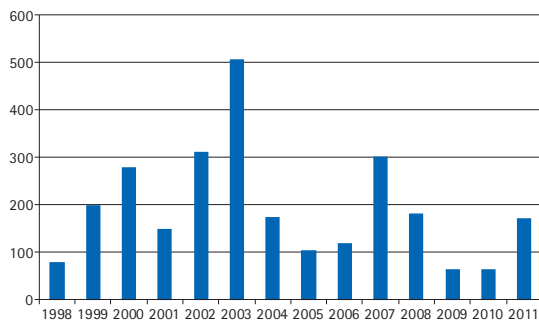

Figur 1. Forekomst af Engsnarre i Danmark i 2011 baseret på indtastninger i DOFbasen.

I praksis er der en høj grad af samarbejde mellem DOF og Naturstyrelsens miljøcentre, hvad angår overvågning af de sjældne fugle. Resultaterne er allerede præsenteret i denne rapport under afsnittet Truede og sjældne ynglefugle i Danmark, 2011 (DATSY).

Engsnarre blev i 2011 ekstensivt overvåget. Det betyder, at samtlige registreringer af Engsnarre frem til 15. august er inddraget i udarbejdelse af artens ynglebredelse (Figur 1). Der indkom i alt 171 registreringer af territoriehævdende hanner på 100 lokaliteter.

Engsnarre har varieret en del gennem årene under DATSY, hvis indtastningerne i DOFbasen bruges som grundlag (Figur 2).

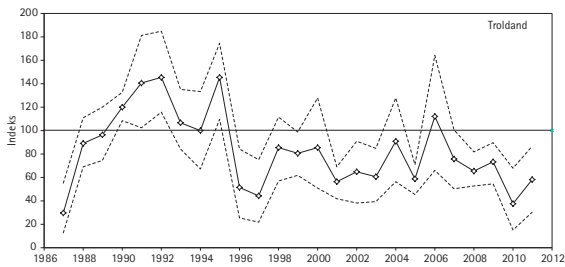
Figur 2. Antal forskellige territoriehævdende Engsnarrer i Danmark i DATSY-perioden baseret på indtastninger i DOFbasen.

Engsnarre ynglede formentlig uregelmæssigt op gennem 1990'erne og der blev således blot registreret 31 sandsynlige og mulige ynglefund i perioden 1993-1996 (Grell 1998). Derefter tiltog arten i antal for at toppe i 2003 med 508 territoriehævdende fugle fordelt på 250 lokaliteter. Den markante stigning fra slutningen af 1990'erne er registreret over hele Nord- og Vesteuropa og menes at hænge sammen med kommunismens fald og sammenbruddet i landbruget i Østeuropa (Grell m.fl. 2004). Efter 2003 har arten været fluktuerende men med en stabil eller nedadgående tendens i Danmark.

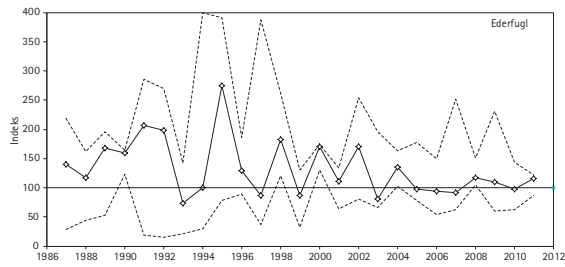
Trækfugle og vintergæster

Midvintertællingen i 2011 var en såkaldt reduceret tælling, som omfattede flytællinger af otte områder og landbaserede tællinger af 40 områder. Disse områder har været dækket hver vinter siden 1987 og danner basis for udarbejdelse af bestandsindeks (Pihl 2000). I 2011 er arbejdet med at indekser vandfugle efter den moderniserede indekseringsmetode NUIndex forstsat. Den statiske metode er dog stadig den samme og baseret på Underhil & Prýs-Jones (1994).

Der vil gå yderligere nogle år før materialet er analyseret og offentliggjort, men som i 2010 præsenteres her et par eksempler i form af Troldand (Fig. 3) og Ederfugl (Fig. 4.). Indeks for Troldand var lavt efter de tre hårde vintre 1985-1987 og voksede derefter frem til midten af 1990'erne. Efter isvinteren i 1996 synes arten at have stabiliseret sig på et lavere niveau end først i 1990'erne, og langtidstendensen for Troldand er nærmest stabil.

Figur 3. Udviklingen i midvinterbestanden af trolldand ved de reducerede midvintertællinger af vandfugle i perioden 1987-2011 udtrykt som et indeks (hvor basisår 1994 er lig 100).

Figur 4. Udviklingen i midvinterbestanden af Ederfugl ved de reducerede midvintertællinger af vandfugle i perioden 1987-2011 udtrykt som et indeks (hvor basisår 1994 er lig 100).

Ederfugl er en havdykand og sammensætningen af lokaliteter i det reducerede program er egentlig ikke gearret til at klare havfugle. Vi har valgt at vise arten, da det for Ederfugl godt kan give mening. Ikke overraskende er indeks fluktuerende. Tendensen er stigning frem til midten af 1990'erne og derefter moderat fald.

Midvintertællingen af gæs i 2011 var som i 2010 påvirket af store mængder sne og is efter en række mere normale vintre, og der blev blot optalt 145.000 gæs. Dette er lidt flere end de 130.000 gæs, som blev optalt i vinteren 2010, men langt fra de 215.000 i den milde vinter 2009.

Det var ikke uventet flere kuldefølsomme arter, som blev optalt i mindre antal end de foregående vintre. Specielt Pibesvane, Bramgås, Mørkbuget Knortegås og Lysbuget Knortegås var fåtallige i vinteren 2011. Grågås fortsatte med 61.000 fugle den nedadgående tendens, som startede i 2010 (72.000 fugle) efter det foreløbige maksimum i 2009 med 91.000. Der blev optalt 2.330 Taigasædgæs i Nordjylland, hvilket er omkring fire gange så mange som i 2010. Fugle blev registreret i seks områder med flest i Nørre Ådal (800). Variationen i antallet af Taigasædgæs i Nordjylland er stor fra år til år, formentlig fordi gæssene er i stand til at gemme sig i de store nordjyske engområder. Som i 2010 blev der optalt ca. 4.000 Tundrasædgæs.

Omkring halvdelen fandtes i det inddæmmede område for Nakskov Fjord, mens det næststørste antal noget overraskende blev registreret ved Korskro i Sydjylland et stykke uden for arten normale udbredelse. I 2011 blev endvidere ca. 12.000 Tajgasædgæs i Sydøstdanmark og 1.000 Sædgæs, som ikke har kunnet bestemmes til underart.

Sangsvaner fortsatte den nedadgående tendens, som er registreret i årene forud for 2011 (Figur 5). Arten har efter en række år med fremgang for vinterbestanden i Danmark øjensynlig toppet omkring 2006, og synes siden at have været i tilbagegang. De sidste to vintres relativt små antal kan dog meget vel være påvirket af vintrenes usædvanlige streghed.

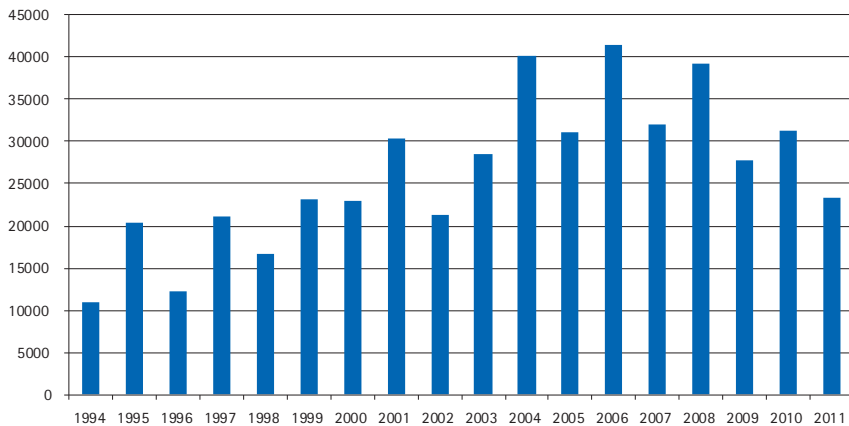
Vinteren i 2011 var hård, men ikke så lang som i 2010, og ved marts-tællingen af Kortnæbbet Gås og Bramgås blev der optalt henholdsvis 43.000 og 73.000 fugle. Dette er på niveau med antallene fra marts 2009, men langt over antallene fra den kolde marts 2010.

Antallet af Mørkbuget Knortegås i maj lå inden for variationen i perioden 2004-2011, mens antallet af Lysbuget Knortegås med 4.900 er det lavest registrerede i denne periode.

I august 2011 gennemførtes en optælling af Klyde i Vadehavet samt på Læsø og i Vestsjælland. Endvidere op-

Klyde, Ballum Forland, 28. juli 2011. Foto: Bo L. Christiansen

Figur 5. Udviklingen i antallet af Sangsvaner i Danmark ved midvintertællinger i perioden 1994-2011.

taltes Stor Regnspove, Strandhjejle, Rødvin og Hvidklire i Vadehavet. I begyndelsen af oktober blev Strandskade optalt i Vadehavet og Almindelig Ryle i udvalgte områder. Fælles for begge vadefugletællinger er, at materialet endnu ikke er sammenstillet til offentliggørelse.

Antallet af Grågæs ved den årlige septembertælling var med 117.000 det laveste siden 2007 og afløser en periode med støt stigende antal med en markant tilbagegang. Det er sandsynligt, at de to hårde vintre 2010 og 2011 har ført til øget dødelighed og en reel bestandsnedgang.

Datasættet fra svømmeandetællingen i oktober 2011 er endnu ikke fuldstændigt, og vil blive præsenteret ved en senere lejlighed.

I weekenden 19.-20. november blev der gennemført en optælling af Pibesvane.

En stor del af det frivillige netværk er optællere fra DOE, og der skal lyde en hyldest til alle for det omfattende og utrættelige arbejde der bliver gjort. En stor tak til alle, også dem der ikke længere har tiden eller kræfterne til at deltage.

Litteratur

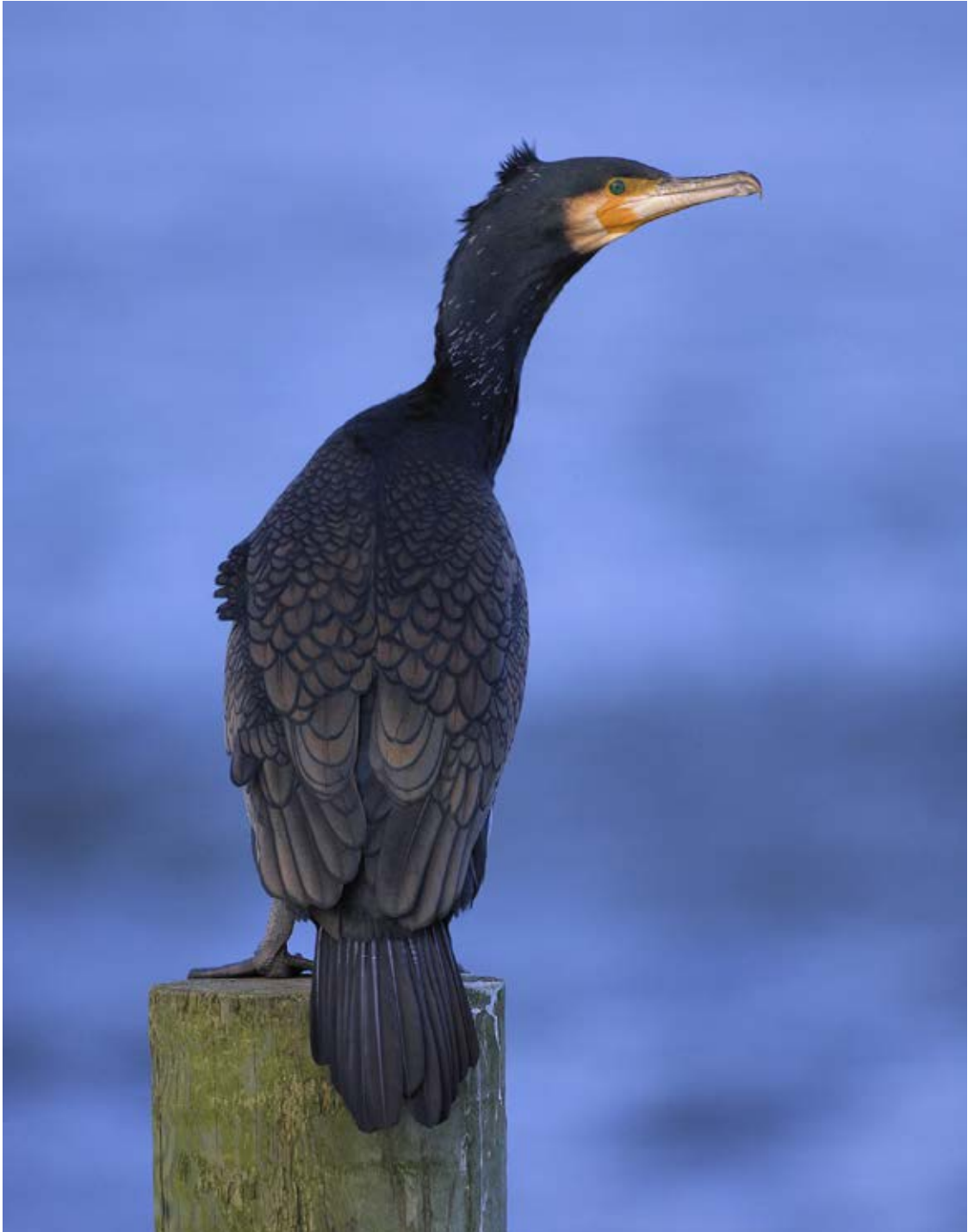
- Grell, M.B. (1998). Fuglenes Danmark. – Gads Forlag. 825 s.
- Grell, M.B., H. Heldbjerg, Rasmussen, B., Stabell, M., Tofft, J. & Vikstrøm, T. (2004): Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2003. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 98: 45-100.
- Pihl, S. 2000: Vinterklimaets indflydelse på bestandsudviklingen for overvintrende kystnære vandfugle i Danmark 1987-1996. – Dansk ornitologisk Forenings Tidsskrift 94: 73-89.
- Søgaard, B., Pihl, S., Wind, P., Laursen, K., Clausen, P., Andersen, P.N., Bregnballe, T., Petersen, I.K. & Teilmann, J. 2010: Arter 2008. NOVANA. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 118 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 766. <http://www.dmu.dk/Pub/FR766.pdf>
- Underhill, L.G. & Prýs-Jones, R.P. 1994: Index numbers for waterbird populations. I. Review and methodology. - Journal of Applied Ecology 31: 463-480.

Hvidklire, Nibe, 12. august 2011. Foto: Albert Steen-Hansen

Skarvens ynglekolonier i 2011

Af Thomas Bregnballe og Ole Roland Therkildsen, Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet

Skarv, Helsingør Havn, 29. december 2011. Foto: Axel Mortensen

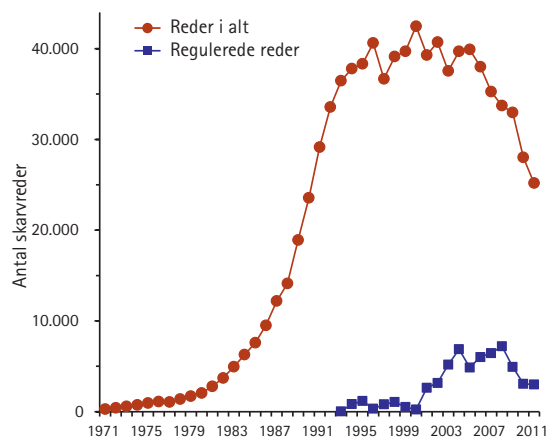
Indledning

Skarvernes ynglekolonier bliver talt op hvert år som et led i opfølgningen på Naturstyrelsens skarvforvaltningsplan. I disse år koordineres optællingerne af Nationalt Center for Miljø og Energi ved Aarhus Universitet, som viderefører en række af de overvågningsopgaver, som førhen blev koordineret af det nu nedlagte DMU - Danmark Miljøundersøgelser. Tællingerne tilrettelægges så kolonierne så vidt muligt tælles på det tidspunkt af foråret, hvor antallet af reder kulminerer. Alle store kolonier og næsten alle middelstore kolonier tælles af personer, der har flere års erfaringer i at tælle skarvreder. Enkelte middelstore kolonier og flere små kolonier tælles af feltornitologer, som frivilligt hjælper til. Desuden hentes der hvert år værdifulde oplysninger om mindre og nye kolonier via DOFbasen.

Status for 2011

Ved optællingerne i 2011 blev der registreret 25.542 skarvreder i Danmark. Dermed fortsatte den tilbagegang i ynglebestanden, som satte ind efter 2006. Det registrerede antal reder i 2011 udgjorde 12.500 færre reder end i 2006. I årene 1993-2006, hvor redeantallet var forholdsvis stabilt, svingende ynglebestanden mellem 36.500 og 42.500 reder, og i forhold til gennemsnittet for denne periode, yngede der 35 % færre skarver i 2011. Udviklingen i antallet af skarvreder i Danmark siden 1971 er vist i Figur 1.

Fra 2010 til 2011 blev de største tilbagegange obser-

Figur 1. Udviklingen i antallet af besatte skarvreder i Danmark fra 1971 til 2011. Antallet af reder, hvor Skarver blev forhindret i at få unger, er vist med den nederste kurve - dette antal indgår i det samlede antal reder.

veret i Ringkøbing Fjord, Limfjorden, Nordlige Kattegat, Nordlige Sjælland og i det sydøstlige Danmark.

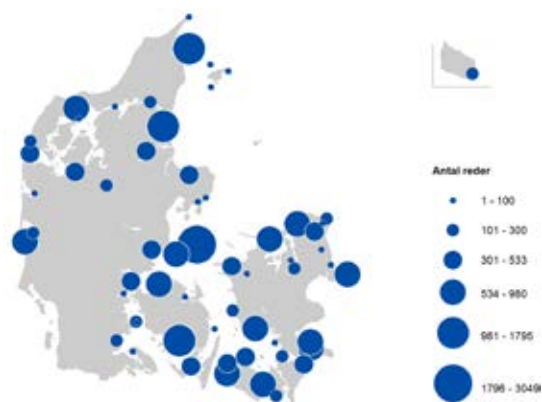
De seneste års udvikling i Danmark minder om udviklingen i skarvbestanden langs den tyske og polske Østersøkyst samt i dele af Sverige. I Mecklenburg-Pommern fortsatte den nedgang, som satte ind efter 2008: Fra 14.400 reder i 2008 til omkring 8.800

reder i 2011 (oplysninger fra C. Herrmann). I den store polske skarvkoloni Katy Rybackie toppede yngleantallet med 11.600 reder i 2006 og er siden faldet til 8.100 reder i 2010 og 2011 (oplysninger fra M. Goc og P. Stepniewski).

I Finland faldt antallet fra 16.000 reder i 2009 til 14.400 reder i 2010, men i 2011 er antallet igen steget, nu til 17.700 reder (oplysninger fra SYKE, Finnish Environment Institute). I Estland, hvor ynglebestanden ligesom i Finland har været i konstant vækst, nåede yngleantallet 13.700 reder i 2009, og det samme antal yngede i 2010 og 2011 (V. Lilleleht, K. Rattiste og L. Saks).

I Danmark havde Skarverne i 2011 koloni eller forsøgte at danne koloni på i alt 63 lokaliteter (Tabel 1). Det højeste antal lokaliteter med ynglende Skarver blev registreret i 2010 og var 66. I 2011 var der ikke yngleforsøg af Skarver på lokaliteter, som ikke tidligere har haft ynglende Skarver.

Figur 2 viser skarvkoloniernes lokalisering og omtrentlige størrelse i 2011. Kolonien i Stavns Fjord på Samsø var klart den største med 3.049 reder, mens den næststørste var kolonien ved Brændegård Sø på Sydfyn, der husede 1.795 reder (Fig. 2). Kun fire kolonier havde flere end 1.000 reder, og disse husede 29 % af det samlede antal ynglende Skarver i Danmark. Herudover yngede 45 % i 16 kolonier med 500-1.000 reder, 23 % i 20 kolonier med 101-500 reder, og 3 % i 21 kolonier med 1-100 reder. Over de sidste 30 år er der sket en gradvis spredning af de ynglende Skarver i Danmark, så Skarverne nu yngler langt mere jævnt fordelt ud over landet, end de har gjort før. I en længere årrække yngede de fleste af Skarverne i nogle få store kolonier, hvoraf nogle husede op til 5.000-7.000 reder.

Figur 2. Størrelse og placering af de danske skarvkolonier i 2011.

Årsager til tilbagegang

Tilbagegangen i det samlede antal ynglende Skarver i Danmark var særlig markant i 2010. Da var formodningen at mange Skarver som følge af den kolde vinter 2009/10 omkom eller undlod at yngle. Vi ved ikke, hvorfor nedgangen fortsatte i 2011, men den er

Tabel 1. Antal skarvredere optalt i de enkelte kolonier i Danmark i 2011.

Region	Lokalitet	2011
Vestjyske fjorde og Vadehavet		
	Havrvig Polder	980
	Klægbanken	139
	Felsted Kog	2
Limfjorden		
	Melsig	850
	Rønland Sandø	407
	Flyndersø	392
	Hald Sø	196
	Agger Tange	135
	Troldholmene	100
	Ejerslev Røn	43
Nordlige Kattegat		
	Toftesø	1201
	Hirsholmene	1197
	Kielstrup Sø	404
	Rørdal Lergrave	263
	Sdr. Rønner	55
	Knogen, Læsø	47
	Hirtshals	27
	Skagen Nordstrand	25
	Nrd.Rønner	5
Sydvestlige Kattegat		
	Stavns Fjord	3049
	Mågeøerne	905
	Svanegrunden	721
	Vorsø	533
	Fuglsø Mose	523
	Rands Fjord	455
	Vigelsø	44
	Rugård Sø	17
	Stubbe Sø	5
Lillebælt og Sydfynske Øhav		
	Brændegård Sø	1795
	Ll. Græsholm ved Bredholm	450
	Bastholm incl. Årø Kalv	300
	Hopsø	179
	Olde Nor	100
	Årø Kalv	75
	Vresen	45
	Kidholmene	37
Nordlige Sjælland		
	Hovvig	756
	Holløse Bredning	678
	Saltholm	660
	Vrøj ved Saltbækvig	412
	Esrum Sø	349
	Selsø	317
	Hellebæk Skov	251
	Højbjerg Skov	178
	Bognæs	139
	Skarresø	90
	Vaserne	61
	Gurre Sø	51
	Sortedamssøen	36
	Damhussøen	22
Smålandsfarvandet og Bornholm		
	Ormø	966
	Søholt	770
	Tyreholm	733
	Nakskov Fjord	725
	Ægholm	636
	Rågø Sande	512
	Vensholm	501
	Malurtholm	386
	Dyrefod	215
	Ålholm	203
	Hundsemyre, Bornholm	176
	Rødsand	10
	Avnø Røn	8

formentlig i nogen grad relateret til, at også vinteren 2010/11 var kold. I vinteren 2010/11 var det ikke alene koldt i Danmark, hvor nogle af de danske Skarver overvintrer, men også i flere af de lande i Europa, hvor hovedparten af de danske Skarver tilbringer vinteren. Desuden varede vinteren ved langt ind i foråret 2011. Skarverne påvirkes ofte negativt af kolde vintre og lave vandtemperaturer. En række observationer, deriblandt fund af døde Skarver, tyder dog på, at vinteren 2009/10 havde en mere markant negativ indflydelse på Skarvernes overlevelse end vinteren 2010/11.

Ud over de kolde vintre formodes det, at en række andre forhold såsom regulering af Skarvernes ynglesucces i visse kolonier, beskydning i overvintringsområderne, faldende fødeudbud og stigende forekomst af ræv og havørn i ynglekolonierne i forudgående år har bidraget til nedsat ynglesucces og/eller faldende overlevelse blandt unge og voksne Skarver.

Forvaltende tiltag i kolonier i 2011

Hvert år gennemfører Naturstyrelsen indgreb i nogle bestemte danske skarvkolonier, hvor der er særligt store bekymringer for, at Skarverne kunne skade fiskebestandene og fiskeriet. Tiltagene finder sted for at undgå, at Skarverne får succes med at etablere nye kolonier og for at begrænse størrelsen af nogle af de eksisterende kolonier. I kolonier, hvor Skarverne har rede på jorden, består indgrebet oftest i at sprøjte madolie på æggene, så de ikke klækker.

I 2011 blev der olieret skarvæg i 2.828 reder i otte kolonier. Desuden blev 143 reder med æg ødelagt i to kolonier. Det samlede antal regulerede reder i 2011 svarer dermed til omkring halvt så mange, som i perioden 2003-2009, hvor knap 6.000 reder årligt blev udsat for indgreb. Denne nedgang er primært et resultat af, at antallet af ynglende Skarver er gået tilbage i de fleste af de kolonier, hvor der i en årrække har været gennemført oliering af æg.

Antallet af olierede og ødelagte reder i 2011 svarede til 12 % af alle rederne i Danmark. Disse regulerede reder indgår i opgørelsen i Fig. 1 over udviklingen i det samlede antal reder. I de fleste af de kolonier, hvor der olieres æg, bliver mindst 100 reder friholdt fra oliering.

I 2011 var der ingen kendte tilfælde af illegal ødelægelse af reder, æg eller unger.

Gravand, han, Ballum Forland, 6. maj 2011. Foto: Bo L. Christiansen

Dansk ringmærkning 2011

- Statens Naturhistoriske Museums ringmærkningsaktiviteter i Danmark

Af Jesper J. Madsen, Kjeld T. Pedersen, Mikkel Lausten, Mikkel W. Kristensen og Kasper Thorup

I 2011 blev der ringmærket 81.370 vildtlevende fugle i Danmark. Der blev ringmærket rekordmange Knortegås, Bramgås, Sandløber, Svartbag, Huldue, Perleugle, Natravn, Kærsanger, Sortstrubet Bynkefugl og Bogfinke. Fire kuld af Havørne blev ringmærket. En Landsvale ringmærket på Djursland, blev aflæst i januar i Nigeria og igen i juni på Djursland. To Hvide Storke fra den oprindelige danske bestand, levede fortsat – i Tyskland. En Musvåge blev 27 år 2 måneder gammel, den næstældste i Europa. I 2011 fortsatte museet med at udbygge aktiviteterne til kortlægning af træk og overvintring hos Afrika-trækkende småfugle. Dette indebærer brugen af lysloggere, satellitsendere og radiosendere. Et nyt projekt startede med det formål at få kendskab til forekomst af West Nile virus i træfugle i Danmark.

Årets ringmærkede fugle

I 2011 blev der ringmærket i alt 84.832 vildtlevende fugle med Statens Naturhistoriske Museums ringe, fordelt på 81.370 i Danmark, 2.704 på Færøerne og 758 i Grønland. Niveauet for mærkede fugle på Færøerne og Grønland lå for begge områder på gennemsnittet for de seneste 12 år. I Danmark faldt antallet i forhold til 2010 (107.795 fugle) som nu også var et ret godt år. Antallet af mærkede fugle i 2011 lå dog over gennemsnittet for de seneste 12 år, på 72.300 fugle.

Der blev i 2011 ringmærket i alt 187 forskellige arter i Danmark, her i blandt Spurveugle og Biæder som nye mærkningsarter for landet. En Spurveugle fløj mod et vindue i Helsingør og blev indbragt til Nærum Vildtplejestation, hvor den blev ringmærket 11/10

I 2011 registreres 22 unglepar Sortspætter i det dansk-tyske grænseland, heraf er 39 individer farvemærket. Det giver mange spændende resultater, bl.a. at voksne fugle tager på besøg i naboreviret. Bommerlund Plantage, Sønderjylland, 21. maj 2011. Foto: Klaus Dichmann

2011. Hele tre Blædere blev ringmærket i 2011: To ved Gedser (hhv. 21/5 og 25/7) og én ved Blåvand (29/6).

Sjældent ringmærkede arter

Ringmærkningen bidrog i 2011 med dokumentation af følgende SU-arter: Spottesanger (2/9 Blåvand, 1k, 6. fund i Danmark) og Sorthovedet Sanger (15/6 Blåvand, 3k+ han, 7. fund). Sidstnævnte blev i øvrigt set ved Blåvand i 3½ måned. Af mere fåtallige arter kan nævnes Kaspisk Måge (5, Kertemind & København), Middelhavssølvmåge (5, København), Sydlig Nattergal (1, Blåvand), Drosselrørsanger (2, Saltholm & Gedser), Høgesanger (7, 16/8-9/10, Blåvand, Gedser & Christiansø), Lundsanger (3, Skagen & Blåvand), Fuglekongsanger (2, Saltholm & Christiansø), Hvidbrynet løvsanger (17, 16/9-15/10, 6 lokaliteter bl.a. 7 Blåvand & 4 Nørre Lyngvig Fyr), Pirol (3, Skagen & Gedser), Hvidvinget korsnæb (1, Blåvand) og Gulirisk (1, Gedser).

Høje antal mærkninger

Blandt de fem talrigst ringmærkede arter i 2011 var der fire gamle kendinge af spurvefugle-arter, men for første gang i mange år var der også en ikke-spurvefugl med: Musvit (6.849), Løvsanger (5.858), Rødhals (5.196), Skarv (3.947) og Landsvale (3.129). Antal mærkede Skarver nærmede sig rekorden fra 2002 på 4.074 fugle. For Musvit og Løvsanger fortsatte de seneste års fremgang i antal mærkede fugle. Derimod skete der et fald i antallet af mærkede Rødhalse i forhold til de fire foregående år, med over 7.000 mærkede fugle årligt. Landsvalen fulgte de seneste tre års fald i antal mærkninger.

Blandt ikke-spurvefugle var de fem talrigst ringmærkede arter (udover Skarv), ligeledes gamle kendinge med Sølvmåge (2.291), Stormmåge (2.009), Hættemåge (2.004), Splitterne (1.659) og som ny i toppen, Svartbag (1.459). For de fire første arter var niveauet omkring gennemsnittet for de seneste år. Derimod blev der mærket rekord mange Svartbage i 2011. Det skyldtes især en målrettet indsats som en del af projektet Kolonirugende Kystfugle, hvor der bl.a. blev mærket 694 på Hirsholmene og 371 på Læsø. Tidligere rekord var fra 1997 med 854 mærkede fugle.

Igen i 2011 blev der ringmærket rekord mange fugle af en række arter. Blandt spurvefuglene drejede det sig bl.a. om Kærsanger med 756 mærkede fugle i 2011. De tidligere rekorder skal findes tilbage i 2007 og 1983 med hhv. 649 og 609 fugle. Arten havde et dyk i midten af 1990'erne i antal mærkede fugle, men har siden øget i antal hvert år.

For Sortstrubet Bynkefugl fortsatte de sidste tre års positive udvikling i antal mærkede fugle. Frem til og med 2007 blev der mærket i alt 48 fugle i Danmark med maksimum fire fugle på et år. Herefter blev der årligt mærket hhv. 10, 12 og 13 fugle. I 2011 blev ikke mindre end 22 fugle mærket, fordelt med 21 ved Blåvand og én ved Nørre Lyngvig Fyr.

Hos de øvrige småfugle blev der i 2011 fanget rekord mange Bogfinker med 2.742 fugle. Tidligere rekorder var på 2.713 og 2.708 fra hhv. 1987 og 2008.

Blandt ikke-spurvefuglene var 80 mærkede Knortegæs i 2011 også ny rekord, heraf var der 79 Lysbugede Knortegæs fanget på det vestlige Mors. Til og med 2010 var der i alt mærket 300 Knortegæs i Danmark, flest i 1962 (71 fugle), 1979 (63) og 2006 (45). Over 97% af de mærkede knortegæs i Danmark er fanget i forbindelse med projekter under det daværende DMU-Kalø.

Også rekord mange Bramgæs blev fanget i 2011, i alt 137 fugle blev fanget i forbindelse med fanget af Kortnæbbet Gås. Til og med 2010 var der blot mærket 140 Bramgæs i Danmark, med langt flest i 2009 hvor 120 fugle blev mærket.

Med 15 Sandløbere mærket i 2011, øgedes det samlede antal mærkede fugle af denne art i Danmark med 43%. Frem til og med 2010 var der mærket i alt 35 Sandløbere i Danmark, flest i 1997 med 5 fugle. 2011-fuglene blev alle fanget ved Pandrup 2. september, hvor også flere Islandske Ryler blev fanget og mærket.

Antallet af mærkede Huldue fortsatte med at øges, i år blev der mærket 239 fugle, hvilket især skyldtes de seneste års målrettede indsats i Vendsyssel. De tidligere rekorder var fra 2010 og 2009 med hhv. 166 og 160 fugle.

Mærkningen af Perleugle slog igen i år rekord, med 15 fugle ringmærket. Arten er i fremgang som ynglefugl og en del trækgæster kom til landet i 2011. Således blev ti fugle mærket i redekasser (én voksen og ni redeunger, i to kuld) og fem trækgæster ved Gedser. Frem til og med 2010 er der mærket i alt 68 perleugler i Danmark med flest i 2008 (8 fugle) og 2010 (11).

De seneste tre års målrettede fanget af Natravn i det nordvestlige Jylland, resulterede i rekord mange mærkninger i 2011 (24 fugle). Tidligere er der mærket 276 fugle i Danmark, med flest i 1994 (20 fugle) og 19 fugle i hhv. 1993 og 2010.

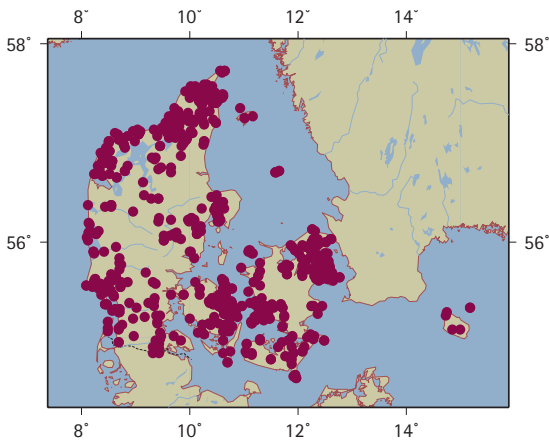
I øvrigt skal det nævnes at der i 2011 blev ringmærket mange af følgende arter, uden at der var tale om rekorder: Troldand 32, Havørn 8, Mudderklire 51, Sortspætte 61, Vende-hals 110, Nattergal 74 og Hvidbrynet Løvsanger 17.

Få mærkninger

For nogle arter blev der i 2011 ringmærket meget få fugle i forhold til tidligere år. Det drejede sig fortsat om Slørugle som der 'kun' blev mærket 82 fugle af i 2011. Det er 13 år siden at der blev mærket færre slørugler i Danmark på et enkelt år.

Gærdesmutteren led også fortsat under tidligere kolde vintre. Antallet af mærkede Gærdesmutter faldt i 2011 til 687 fugle. Vi skal tilbage til 1999 (624) og 1987 (613) for at finde år med færre mærkninger per år. Antallet af mærkede Fuglekonger var også meget lavt, blot 1.315 fugle blev mærket i 2011. Færre mærkninger i nyere tid forekom i 2002 (786), 1979 (1.132) og 1971 (930). Arten fluktuerer dog meget fra år til år. Grønirisk var også nede på det laveste antal (2.469) siden starten af 1980'erne.

Blandt de almindelige danske ynglefugle blev der desværre kun mærket meget få eller slet ingen i 2011 af f.eks. lappedykkere (0), Hvepsevåge (0), Agerhøne

Figur 1. Den geografiske fordeling af ringmærkningslokaliteter i Danmark i 2011 (n=569).

(2), Grønbenet Rørhøne (6), Grønspætte (0), Sanglærke (7), Hedelærke (0), Ravn (0), Lille Korsnæb (8) og Kornværling (0). Derudover blev der generelt mærket meget få andefugle, med undtagelse af gråand, troldand og ederfugl. Det ville være ønskeligt med en større indsats på disse arter. Vi mangler dog fortsat en eller flere egnede lokaliteter til en mere permanent mærkning af ænder og vadefugle.

Hvor ringmærkes

Der blev ringmærket fugle i mange dele af Danmark og i 2011 blev der mærket fugle på godt 570 lokaliteter (fig. 1). Der var dog egne af landet hvor der næste ikke, eller slet ikke blev ringmærket fugle, bl.a. i Midtjylland og Midsjælland. Hvor i landet der bliver ringmærket

afhænger af ringmærkernes eller ringmærkergruppernes aktiviteter samt om der målrettet bliver søgt efter særlige spredt forekommende arter, som eksempelvis slørugle eller sortspætte. På halvdelen af lokaliteterne (290) blev der blot mærket mellem 1-9 fugle i 2011.

Langt de fleste fugle blev mærket på et mindre antal lokaliteter. I 2011 blev der på 31 lokaliteter mærket over 500 fugle, som tilsammen stod for 69% af det samlede antal fugle mærket i Danmark i 2011. Det drejede sig først og fremmest om lokaliteter hvor der blev mærket kolonirugende fugle (7 steder), f.eks. Sprogø og Hirsholm, eller hvor der blev mærket trækfugle (12), f.eks. fuglestationerne og Saltholm eller hvor der stor set blev mærket året rundt (11), f.eks. ved Pandrup-Moseby, i Hanherred, Jægerspris, Midtfalster, Gadevang og Djursland.

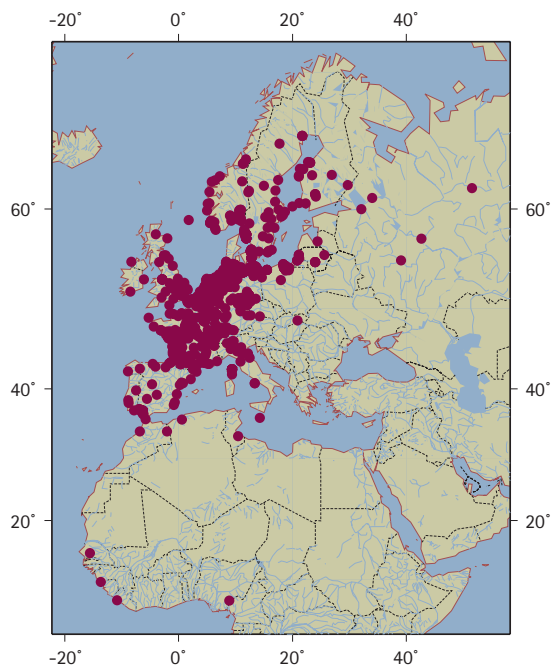
Hvem ringmærker

Otte fugle- og ringmærkningsstationer stod for 31% af alle mærkninger i Danmark i 2011, mod 43% i 2010 og 37% i 2009. Flest fugle blev der igen i år ringmærket på Gedser Fuglestation (11.923), efterfulgt af Blåvand (4.166), Keldsnor (3.095), Christiansø (2.449), Skagen (2.101) og Fanø (1.332). Fanø var den eneste fuglestation, hvor der blev mærket flere fugle i forhold til 2010, for resten var antallet lavere.

I 2011 var syv ringmærkergrupper (RG) aktive i Danmark: Nordjysk RG (3.220 mærkninger), Nordvestjysk RG (6.244), Østjysk RG (2.831), Anholt RG (5.920), Fyns RG (4.740), Sydvestsjælland RG (1.459) og Lolland-Falster-Møn RG (13.180). Både Nordjysk, Anholt og Østjysk ringmærkergrupper havde en lille stigning i antal mærkninger i forhold til året før. Flere af de mest aktive grupper var involveret i forskellige mærkningsprojekter, f.eks. CES-projektet og/eller havde en fuglestation tilknyttet.

I Ghana udfører studerende med tilknytning til Ringmærkningscentralen radiopejling af europæiske trækfugle. Damongo nordlig Ghana, 13. marts 2011. Foto: Mikkel W. Kristensen

Figur 2. Den geografiske fordeling af genfundet i udlandet af fugle ringmærket i Danmark og behandlet af Ringmærkningscentralen i 2011 (n=917).

Blandt de frivillige ringmærkere uden tilknytning til en fuglestation, en regional gruppe eller museet, mærkede følgende over 2.000 fugle i 2011: Lars Hansen (4.541), Kurt Klarborg (4.418) og William C. Aarestrup (3.378), alle mærkede en smule flere fugle end året før.

Museet udstedte i 2011 i alt 192 personlige licenser, 11 gruppeicenser, 8 stationslicenser og 16 vildtplejestationslicenser gældende til Danmark og/eller Færøerne. De personlige licenser var fordelt på 108 A-licenser, 31 B-licenser, 20 C-licenser og 33 X-licenser. Licenserne er gældende for et år ad gangen og alle der ringmærker fugle skal have en gyldig personlig licens.

Årets genmeldinger

Ringmærkningscentralen behandlede i 2011 over 3.317 genmeldinger, fordelt på 1.852 genfund af fugle ringmærket i Danmark, 1.365 genfund i Danmark af fugle mærket i udlandet samt 100 genfund vedrørende Færøerne.

Tallene er eksklusiv aflæsninger af farveringe fra de store farvemærkningsprojekter så som Skarv, Kortnæbbet Gås, Knopsvane og mågerne. Aflæsninger af disse arter videregives normalt til de projektansvarlige. I tallene er heller ikke medregnet de mange aflæsninger som ringmærkerne foretager af fugle de selv har mærket. Vi modtog i 2011 over 5.300 af disse 'egen aflæsninger' fra ringmærkerne.

Omkring 917 genmeldinger af 718 fugle ringmærket i Danmark blev genmeldt fra udlandet (fig. 2 & tabel 1). Der forelå i alt 1.365 genmeldinger i Danmark af 1.044 fugle ringmærket i udlandet (fig. 3).

Afrika

Blandt langdistance-genfundene i Afrika syd for Sahara (fig. 2) var i 2011 en Hedehøg (Senegal), to Splitternere (Liberia og Guinea) og en Landsvale fra Nigeria.

Hedehøgen var en af de 37 fugle der blev vingemærket på forsøgsbasis i 2008-2009. Denne han blev mærket i et kuld på fem 19/7 2008 ved Høgslund nær Tønder og aflæst 2½ år senere (29/1 2011) nær Touba i det centrale Senegal.

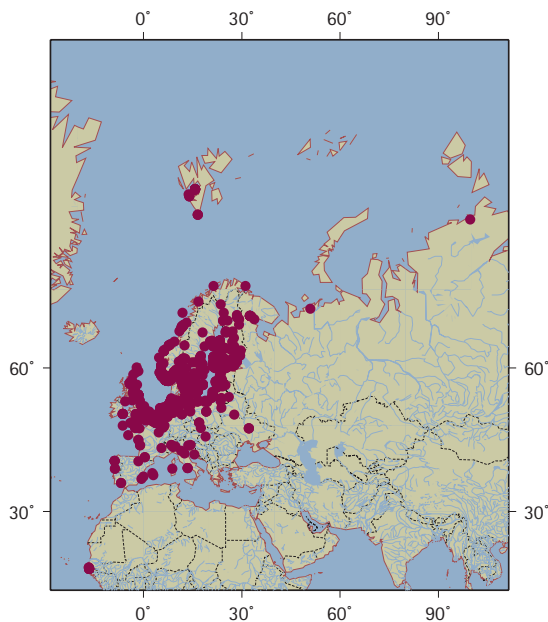
Landsvalen var mærket som voksen 25/6 2010 på en landejendom nær Thorsager på Djursland og blev aflæst otte måneder senere (23/2 2011) nær Boje i det sydøstlige Nigeria, 5.568 km fra Djursland. Godt fire måneder senere, 15/6 2011, genfangedes Landsvalen atter på sin yngleplads på ejendommen ved Thorsager. Landsvalen har således på et år tilbagelagt mindst 11.154 km, Djursland-Nigeria tur-retur. Den længste afstand en dansk ringmærket Landsvale er genfundet er 9.631 km. Fuglen blev fundet i Sydafrika.

Blandt fugle mærket syd for Sahara og genmeldt i Danmark i 2011 (fig. 3) var der fem Splitternere, som blev aflæst ni gange i 2011 i Danmark på hhv. Hirsholm (4 fugle) og Hjarnø (1 fugl).

I Nordafrika blev der i 2011 genmeldt fire Skarver og en Splitterne som var mærket i Danmark (fig. 2). I de sidste årtier har Ringmærkningscentralen generelt modtaget meget få genmeldinger fra det nordafrikanske område.

Sydeuropa

Fra det sydlige Europa bemærkedes bl.a. en ung dansk Gransanger som 29/3 2011 blev aflæst på Malta (fig. 2). Fuglen var et halvt år tidligere, 28/9 2010, ringmær-

Figur 3. Den geografiske fordeling af mærkningslokaliteter for fugle ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark og som er behandlet af Ringmærkningscentralen i 2011 (n=1.044 fugle).

Tabel 1. Genfund i udlandet, af fugle ringmærket i Danmark og behandlet af Ringmærkningscentralen i 2011.

	Norge	Sverige	Finland	Rusland	Letland	Litauen	Kaliningrad	Polen	Tyskland	Holland	Belgien	Luxemburg	Storbritannien	Irland	Nordsøen	Frankrig	Schweiz	Spanien	Portugal
Skarv	5	10						1	42	21	4		5			148	7	11	1
Fiskehejre									1				1			1			
Hvid Stork									7										
Knopsvane		1	4						1										
Grågås		2														6		2	
Kortnæbbet Gås	5									5									
Canadagås	1																		
Gråand		2	2	2					1		1								
Krikand													2			4			
Spidsand																1			
Pibeand																1			
Knarand													1			3			
Spurvehøg									1							1			
Musvåge		1																	
Fjeldvåge		1																	
Hedehøg																1			
Tårnfalk									3										
Blishøne									1							1			
Stor Præstekrave														1					
Dobbeltbekkasin																			
Skovsnepe				1									1						
Almindelig Ryle													1						
Stormmåge	2	6	8	1		6		19	11	6									
Sølvmåge		3						6	183	18	1					1			
Sildemåge		2						1	2	2						1		5	1
Svartbag	1	6							2	1						2			
Hættemåge	3	1	5			1		6	11	17			20	1		24	1		
Splitterne		4						9	2				1			3		14	
Alk								1	1										
Huldue																1			
Slørugle		1							1						1				
Landsvale									2										
Musvit		1																	
Blåmejse		7																	
Gærdesmutte											1								
Rødhals	1	1			1	1			1	1	1					7	1		
Nattergal							2												
Solsort	1								1	1			2	1		1			
Sjagger																1			
Sangdrossel				1												5		2	1
Rørsanger	1	1							2	1	3	1				9			1
Kærsanger		1																	
Sivsanger																1		1	
Munk									1							1			
Tornsanger	2																		
Gærdesanger		1																	
Løvsanger	1	2																	
Gransanger									1		2					3			
Fuglekonge		1							2		1								
Lille Fluesnapper		1																	
Jernspurv		1							1		2					1			
Skovpiber																1			
Kernebider		1																	
Grønirisk	9	6							3		1								
Grønsisken	2																		
Lille Gråsisken		1									1								
Dompap	2																		
Bogfinke	1	4							1				2						
Kvækerfinke	1									1									
Gulspurv						1													
Rørspurv									1	1						1		2	
Sum	38	70	19	5	1	9	3	43	286	75	18	1	36	3	1	230	9	37	4

Italien	Malta	Østrig	Tjekkiet	Slovakiet	Marokko	Algeriet	Tunesien	Senegal	Guinea	Liberia	Nigeria	Sum
8			1		2	1	1					268
												3
												7
												6
												10
												10
												1
												8
												6
												1
												1
												4
												2
												1
												1
								1				2
1												4
												2
												1
1												1
												2
												1
												59
												212
												14
												12
		1										91
1					1				1	1		37
												2
												1
												3
1											1	4
												2
												7
												1
												15
												2
												7
												1
												10
												19
												1
1												3
1												3
												2
					1							2
												3
2	1											9
												4
												1
												5
												1
												1
												19
												2
												2
												2
												8
												2
												1
												5
16	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	917

ket på Gedser Fuglestation, svarende til 2.075 km i lige linje.

I Italien blev en ringmærket Tårnfalk fundet død 23/3 2011, nær byen Erbo nord for Milano. Fuglen var en hun, ringmærket i et kuld på fem 19/6 2004 i Beder nær Århus, godt 1.108 km fra genfundetsstedet i Italien. Kun to gange før er en dansk ringmærket Tårnfalk genfundet i Italien. Omkring 1/3-del af de danske Tårnfalke er trækfugle. Blandt dem som trækker er nogle genmeldt så sydligt som i Spanien, Marokko og Algeriet i vinterperioden. Det er dog kun en begrænset del af den danske tårnfalkebestand, der trækker så langt mod sydvest. Flere overvintrer i Tyskland, Holland, Belgien og Frankrig. Derfor er det lidt udsædvanligt med et genfund fra Italien.

Fra Spanien blev bl.a. en ung hun Rørspurv aflæst 4/3 2011 nær Tortas i det nordøstlige Spanien. Fuglen var mærket fem måneder tidligere (8/10 2010) på Anholt, formentlig på efterårstræk. Der er 1.935 km mellem de to lokaliteter. De fleste vintergenfund af dansk-mærkede Rørspurve er fra Frankrig, enkelte er dog genfundet i Spanien og Algeriet.

I Portugal blev en ung Rørsanger aflæst 16/9 2011 ved Lagoa de Danto André i det sydlige i Portugal. Fuglen var ringmærket 41 dage tidligere (6/8) ved Sønderho på Fanø, svarende til 2.316 km fra Sydportugal.

Mellemeuropa

En ung Hættemåge fra Hirsholm, ringmærket 15/6 2010, overvintrede i Centraleuropa hvor den blev aflæst 28/1 og 7/2 2011 ved Bodensøen på grænsen mellem Schweiz og Østrig. De fleste danske Hættemåger er trækfugle, som trækker mod sydvest til De Britiske Øer, Holland, Frankrig og Den Iberiske Halvø. Kun få fugle overvintrer øst for Frankrig. Hirsholm fuglen tog tilbage til Hirsholm hvor den blev set 21/5 2011.

En Gærdesmutte ringmærket 29/5 2010 på Grenen ved Skagen, blev aflæst 7/11 2010 nær Averbode i Belgien. Fuglen havde således tilbagelagt mindst 833 km. Blot 9% af genfundne af dansk-mærkede Gærdesmutter er fra udlandet, flest i det sydlige Norge og Sverige samt i det nordlige Tyskland. Enkelte er dog genfundet i det sydlige Frankrig og én enkelt til Baskerlandet i Spanien.

En Stor Præstekrave blev genmeldt i Irland. Fuglen, en ungfugl, var mærket 2/7 2011 på Sprogø, for 24 dage senere (26/7) at blive fundet trafikdræbt ved Donegal lufthavn i det nordlige Irland, 1.220 km vest fra mærkningsstedet og svarende til gennemsnitlig træk hastighed på 51 km pr. døgn.

De fleste vintergenfund af Store Præstekrave er gjort sydvest for Danmark.

En ung Kaspisk Måge, ringmærket 26/11 2010 i Universitetsparken i Århus, har i et årstid fløjet rundt i Østersø-området. Efter ringmærkningen blev fuglen set 27/1 2011 i Spodsbjerg Havn på Langeland. Herefter flyttede fuglen 60 km mod sydvest til Maasholm i Nordtyskland hvor den blev set flere gange i februar. Fuglen dukkede igen op 1/9 2011, denne gang i Wladyslawowo i det nordøstlige Polen. Fem dage senere (6/9) var fuglen fløjet til Simrishamn i det sydlige Sverige.

En tjekkisk ringmærket Mandarinand dukkede overraskende op i Jylland. Mandarinanden blev skudt 15/10 2011 i Bjerregrav Mose nordvest for Randers. Det var en han som var ringmærket 21/9 2010 i byen Prerov i det østlige Tjekkiet, 931 km fra mosen ved Randers. Mandarinand er en udsat art i Europa og anses for at være standfugl. Derfor var det overraskende at en tjekkisk fugl dukkede op i Danmark.

Der lever endnu Hvide Storke fra den oprindelige danske vildtlivende ynglebestand – de er bare flyttet til Tyskland. En unge ringmærket 19/6 1994 på Ribe Rådhus, har igennem flere år, inkl. 2011, ynglet i byen Rott i Schleswig-Holstein, omkring 105 km syd for Ribe. Og en unge ringmærket 27/6 1996 i Fovslet ved Kolding, har også gennem flere år, senest i 2011, ynglet i byen Osterlangstedt i Schleswig-Holstein og 89 km syd for udklækningsstedet.

Mod nord og nordøst

Den 29/12 2010 blev en meget afkræftet, ringmærket Slørugle indfanget på et norsk olieskib som befandt sig midt mellem Norge og Orkneyøerne. Uglen var ringmærket et halvt år forinden (29/6) øst for Varde, som unge i et kuld på tre. Sløruglen har således fløjet mindst 560 km i nordvestlig retning, og er dermed det nordligste genfund af en dansk-mærket Slørugle. Det hidtidige nordligste genfund var fra Frederikshavn-området.

En anden ung Slørugle var fløjet langt mod øst. Fuglen blev mærket 6/10 2011 syd for Løkken i Vendsyssel, og blev fundet trafikdræbt to måneder senere i Hultsfred kommune i det østlige Småland, ca. 370 km fra Vendsyssel. Dette fund er det nordligste og østligste i Sverige af en dansk-mærket Slørugle.

De nordligste genmeldinger i 2011 af fugle ringmærket i Danmark (fig. 2) var af tre Grønirisker. Fuglene blev mærket i vinterhalvåret i St. Fuglede i Vestsjælland og Gedser (2) og alle tre blev aflæst i august-september 2011 i bydelen Fagnäs i Boden, svarende til hhv. 1.271 og 1.360 km fra de to lokaliteter i Danmark. De nordligste genfund af Grønirisker ringmærket i Danmark er fra Finmarken i det nordligste Norge.

Nogle af Gråænderne i byens parker kommer temmelig langt væk fra. Et eksempel herpå er en Gråand han ringmærket 5/12 2010 i Damhussøen i København, som godt fire måneder senere, 14/4 2011, blev skudt sydøst for Moskva, en strækning på 1.675 km fra Damhussøen. Tilsvarende blev en Gråand han, mærket 19/2 2011 ved Gentofte Sø, skudt blot 64 dage

senere (24/4) ved Ladoga søen i det nordvestlige Rusland, 1.250 km fra Gentofte.

Blandt fugle mærket nord eller øst for Danmark er en Havørn fotograferet og aflæst 5/3 2011 ved Bavelse Gods. Fuglen var ringmærket otte måneder tidligere (16/6 2010) som en hun unge i en rede nær Helsingfors på den finske sydkyst, lidt over 900 km fra Sydsjælland. Denne og tidligere genmeldinger viser at vinterbestanden i Danmark suppleres med (unge) fugle fra store dele af Sverige, endda fra det sydlige Finland.

En ung finsk vandrefalk blev 12/10 2011 fotograferet rastende ved Stevns Klint. Fuglen var ringmærket tre måneder tidligere (13/7) som redeunge i Simo kommune i det finske Lapland. Fuglen har således fløjet mindst 1.280 km mod sydvest. I øvrigt gæstede 5-6 vandrefalke flere høje bygninger i hovedstaden i vinteren 2010-11. Tre af fuglene var ringmærket og de kom fra vidt forskellige steder: Helsingborg, Dalsland i Sverige og fra Finland. Museet udsendte i februar pressemeddelelsen "Sjældne Falke besøger københavnske højhuse".

På Svalbard er mærket tre Kortnæbbede Gæs og ti Sortgrå Ryler som blev hhv. skudt og aflæst i 2011 i Danmark (fig. 3).

Fra den russiske tundra, er en adult Sædgås mærket 22/7 2010 ved Malozemelskaya, nær det østlige Barentshav (fig. 3). Fuglen blev skudt 28/11 2011 ved Langø på Vestlolland, 2.509 km mod sydvest. Det er den første russisk-mærkede Sædgås genmeldt i Danmark.

Langt mod nordøst blev en voksen hun Knortegås ringmærket 23/8 1989 ved Taymyr-Delta West, Rusland (fig. 3). 11/3 2011 blev ringen fundet med metaldektetor ved Stavnsfjord på Samsø. Fuglen har tilbagelagt mindst 4.034 km mod vestsydvest.

Andre genfund

Endnu en ringmærket Havørn blev aflæst, denne gang ved Fuglsø Mose på Djursland. Fuglen blev aflæst flere gange i perioden 26/4 til 8/8 2011. Havørnen var en dansk unge fra Arreskov Sø på Fyn, hvor den blev ringmærket 17/6 2008, godt 145 km fra Djursland.

Det er velkendt at landsvalerne vender tilbage til samme stald år efter år. Nyt er det, at svaler som er forflyttet i yngletiden hurtigt vender tilbage til deres yngleplads. Denne sommer blev 22 ynglende landsvaler indfanget i en fødevarerproduktionshal nær Skælskør. Man ønskede svalerne fjernet fra hallen på grund af fødevarerikkerheden. Efter de fornødne tilladelser var indhentet, blev fuglene ringmærket og forflyttet til Himmerland, over 200 km fra Skælskør. Fem dage senere blev seks af de ringmærkede svaler indfanget i hallen ved Skælskør, og yderligere ni fugle blev indfanget et par uger senere. Mindst 15 af 22 landsvalere vendte tilbage fra en ufrivillig udflugt til Himmerland.

Ringmærkningscentralen modtager flere og flere fund af fugleringe, som er fundet ved hjælp af metaldektetorer. Eksempelvis blev der i februar 2011 i Korsør fundet en ring, som blev sat på en Solsort samme sted 1/5 1981. Og ved Vipperød nær Holbæk blev der

fundet en ring i august 2011, som er sat på en udvokset Hættemåge 25/6 1976 nær Tølløse. Selv om data på disse fund er manglefulde, vil Ringmærkningscentralen meget gerne høre om sådanne fund.

En høj alder

Flere fugle ringmærket i Danmark og gemmeldt i 2011, havde nået en betydelig alder, blandt dem var der ingen rekorder, men flere opnåede nu alligevel en betydelig alder f.eks. en Sølvmåge på 29 år, en Musvåge på 27 år 2 mdr., en Hættemåge på 21 år og en Alk på 19 år 10 mdr.

Musvågen er dog den næstældste i Europa. Fuglen blev fundet død 8/1 2011 ved Horne på Sydvestfyn og var ringmærket 2/11 1983 ved Mørkøv på Sjælland – altså for 27 år og 2 måneder siden. Den ældste europæiske, ringmærkede musvåge, er også dansk og blev 28 år og 9 måneder gammel.

Blandt spurvefuglene er de to ældste en Solsort på 7 år 10 mdr. og en Grønirisk på 5 år 10 mdr. Den danske aldersrekord for disse to arter er hhv. 18 år 10 mdr. og 11 år 7 mdr.

Projekter og administration

Det er en spændende tid for Ringmærkningscentralen. Centralens nylige tilknytning til grundforskningscenteret, *Center for Macroecology, Evolution and Climate*, bevirker bl.a. øget fokus på trækfugleforskningen hvor en masse nye spændende projekter iværksættes. Feltsæsonen 2011 blev præget af aktiviteter med lysloggere, satellitsendere og radiosendere. Omkring 20 fugle, der i 2010 blev forsynet med lysloggere, blev indfanget i 2011 og nye fugle indfangedes og fik en lille let "rygsæk" påsat. Det var bl.a. arter som Natravn, Rødstjert, Nattergal, Rødrygget Tornskade og Mursejler. Desuden sattes satellitsendere på Gøge og i Himmerland har en håndfuld kirkeugler fået påmonteret radiosendere. I flere af projekterne involveredes lokale ringmærkere.

I Ghana udførte tre biologistuderende radiopejlinger af europæiske trækfugle (se Fugle og Natur 3:2011).

På Hirsholm assisterede Ringmærkningscentralen projektet Kolonirugende Kystfugle med omfattende feltarbejde, bl.a. med mærkning og aflæsning af tusindvis af Splitternere og Svartbage. Projektet ledes af det tidligere DMU-Kalø.

Centralens systematiske ringmærkningsprogram, CES-projektet (Constant Effort Site) fortsatte i 2011. I 12 ti-dages perioder fra april til august, ringmærkedes på seks lokaliteter: Ove Sø, Vejlerne, Brabrand Sø, Tarup Grusgrave, Ravnstrup Sø og Vestamager. Der er efterhånden mange ringmærkere der deltager i CES-projektet. På Vestamager blev der først på sæsonen fanget en Løvsanger som var ringmærket samme sted to år tidligere. I mellemtiden havde fuglen været to gange i Vestafrika, svarende til at den har tilbagelagt mindst 18.000 km!

I 2011 begyndte det færøske trækfugleatlas efterhånden at tage form. Der er i perioden 1912-2010 ring-

mærket 100.000 fugle på Færøerne som har resulteret i over 3.100 gemmeldinger. Hertil medtages godt 1.800 gemmeldinger af fugle ringmærket i udlandet og gemfundet på Færøerne. Projektet varetages i det daglige af færingen Sjúrdur Hammer.

Museets samarbejde med Fødevarestyrelsen og DTU Veterinærinstituttet om overvågningen af fugleinfluenza i vilde fugle, fortsatte i 2011. Ved hjælp af omkring 10 frivillige ringmærkere indsamledes prøver fra 548 fugle fordelt på 17 arter. Flest prøver blev indsamlet fra fugle i hovedstadsområdet (367), men også Sydvestjylland (143) og Fyn (37) var godt repræsenteret. De hyppigste arter var Knopsvane (137), Hættemåge (135), Gråand (120), Krikand (61) og Stormmåge (32). Prøverne undersøges af Veterinærinstituttet.

Museet indledte et samarbejde med DTU Veterinærinstituttet (Lindholm) med det formål at få kendskab til forekomsten af West Nile Virus (WNV) i trækfugle i Danmark. WNV er et myggebåret virus der er udbredt i Afrika og som for nylig er fundet i Sydøsteuropa. Trækfugle kan derfor være en potentiel kilde for indførsel af WNV til Danmark. Ringmærkningscentralen bidrog i 2011 med indsamling af blodprøver indsamlet på Christiansø og ved Gedser. I alt 79 prøver blev analyseret, flest (65%) var fra Rødstjert, Tornsanger, Gulbug og Broget Fluesnapper, som alle overvinter syd for Sahara. Tre prøver (3,8%) blev fundet positive for WNV *antistoffer*, fra hhv. Rødstjert, Havesanger og Rødrygget Tornskade. Da WNV antistoffer forbliver i blodet i nogle år, kan eksponeringen have forekommet indenfor de seneste par år.

Ringmærkningscentralen fik en ny specialestuderende tilknyttet, Mathilde Lerche-Jørgensen, som skal studere den truede danske bestand af Hedehege, bl.a. med hjælp af GPS-sendere. PhD studerende, Solodoye B. Iwajomo, tilknyttedes ligeledes museet i 2011 og skal arbejde med radiomærkning af Havesanger i Nigeria.

Centralen havde fortsat et godt samarbejde med Danmarks Ringmærkerforening, bl.a. i forbindelse med afholdelse af årsmødet for ringmærkerne, introduktionskursus for nye ringmærkere, CES-projektet og ringmærkningens åbenhus arrangement hvor der 25/9 blev fremvist ringmærkning seks forskellige steder i landet: Hanstholm Fyr, Brabrand Sø, Lyngvig Fyr, Blåvands Huk, Gulstav Mose og Gedser Odde.

I 2011 blev centralens leder, Kasper Thorup, valgt til næstformand i bestyrelsen af EURING – den europæiske sammenslutning af ringmærkningscentraler. Det skete på generalforsamlingen som afholdtes på Malta. Mødet afholdes hver andet år og i 2011 deltog godt 60 delegerede fra 31 europæiske centraler. EURING har en databank på over 9 millioner genfund, fordelt på 485 arter. For over 87 arter er der mere end 10.000 genfund i databanken. På mødet blev det besluttet at arbejde hen mod et europæisk trækfugleatlas.

Til sidst vil Ringmærkningscentralen gerne benytte lejligheden til at takke alle vore ringmærkere for indsatsen i 2011, samt takke alle der på den ene eller anden måde har bistået ringmærkningen i 2011.

Tabel 2. Antal fugle ringmærket samt antal gemeldinger behandlet af Ringmærkningscentralen i 2011. Ekskluderet i genfundstallene er et større antal aflæsninger af farveringe på Skarv, Kortnæbbet Gås, Knopsvane og måger, samt ringmærkernes lokale aflæsninger.

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Rødstrubet Lom	<i>Gavia stellata</i>					1
Mallebuk	<i>Fulmarus glacialis</i>					1
Sule	<i>Sula bassana</i>		1	1		1
Skarv	<i>Phalacrocorax carbo</i>	3.942	5	3.947	383	29
Topskarv	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>					1
Fiskehejre	<i>Ardea cinerea</i>		1	1	3	1
Hvid Stork	<i>Ciconia ciconia</i>	3		3	10	9
Skkestork	<i>Platalea leucorodia</i>					1
Knopsvane	<i>Cygnus olor</i>	127	353	480	14	
Sædgås	<i>Anser fabalis</i>					8
Kortnæbbet Gås	<i>Anser brachyrhynchus</i>		168	168	26	3
Blisgås	<i>Anser albifrons</i>					1
Grågås	<i>Anser anser</i>	140	84	224	43	22
Canadagås	<i>Branta canadensis</i>		1	1	10	2
Bramgås	<i>Branta leucopsis</i>		137	137		
Knortegås	<i>Branta bernicla</i>		80	80	2	1
Gravand	<i>Tadorna tadorna</i>	3	3	6		
Mandarinand	<i>Aix galericulata</i>		1	1		1
Pibeand	<i>Anas penelope</i>				1	3
Knarand	<i>Anas strepera</i>		1	1	5	1
Krikand	<i>Anas crecca</i>		4	4	6	14
Gråand	<i>Anas platyrhynchos</i>	21	250	271	61	48
Spidsand	<i>Anas acuta</i>		2	2	1	1
Taffeland	<i>Aythya ferina</i>		3	3		
Troldand	<i>Aythya fuligula</i>		32	32		
Ederfugl	<i>Somateria mollissima</i>		128	128	78	19
Sortand	<i>Melanitta nigra</i>		2	2		
Hvinand	<i>Bucephala clangula</i>					2
Toppet Skallesluger	<i>Mergus serrator</i>	1	2	3		
Rød Glente	<i>Milvus milvus</i>	4		4		
Havørn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	7	1	8	1	8
Rørhøg	<i>Circus aeruginosus</i>	20	8	28		
Blå Kærhøg	<i>Circus cyaneus</i>					1
Hedehøg	<i>Circus pygargus</i>	12	1	13	4	1
Duehøg	<i>Accipiter gentilis</i>	80	1	81	2	1
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus</i>	6	203	209	8	4
Musvåge	<i>Buteo buteo</i>	3	14	17	11	6
Fjeldvåge	<i>Buteo lagopus</i>				1	
Kongeørn	<i>Aquila chrysaetos</i>	1		1		
Fiskeørn	<i>Pandion haliaetus</i>					1
Tårnfalk	<i>Falco tinnunculus</i>	219	10	229	14	16
Dværgfalk	<i>Falco columbarius</i>		2	2		
Vandrefalk	<i>Falco peregrinus</i>	3		3	1	8
Agerhøne	<i>Perdix perdix</i>		2	2		
Fasan	<i>Phasianus colchicus</i>		1	1	1	
Vandrikse	<i>Rallus aquaticus</i>		5	5		
Grønbenet Rørhøne	<i>Gallinula chloropus</i>		6	6		1
Blishøne	<i>Fulica atra</i>	2	70	72	12	
Strandskade	<i>Haematopus ostralegus</i>	21	9	30	8	1
Klyde	<i>Recurvirostra avosetta</i>	2	1	3		

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Lille Præstekrave	<i>Charadrius dubius</i>		4	4		
Stor Præstekrave	<i>Charadrius hiaticula</i>	7	3	10	1	
Hjejle	<i>Pluvialis apricaria</i>		1	1		
Strandhjejle	<i>Pluvialis squatarola</i>		2	2		
Vibe	<i>Vanellus vanellus</i>	25	12	37	1	
Islandsk Ryle	<i>Calidris canutus</i>		6	6		
Sandløber	<i>Calidris alba</i>		15	15		3
Dværgryle	<i>Calidris minuta</i>		1	1		
Sortgrå Ryle	<i>Calidris maritima</i>		21	21		18
Almindelig Ryle	<i>Calidris alpina</i>	4	40	44	1	2
Brushane	<i>Philomachus pugnax</i>					2
Enkeltbekkasin	<i>Lymnocyrtus minimus</i>		2	2		
Dobbeltbekkasin	<i>Gallinago gallinago</i>		3	3	1	1
Skovsneppe	<i>Scolopax rusticola</i>	1	12	13	3	
Lille Kobbersneppe	<i>Limosa lapponica</i>					1
Storspove	<i>Numenius arquata</i>		2	2		1
Rødben	<i>Tringa totanus</i>	5	2	7		5
Hvidklire	<i>Tringa nebularia</i>		1	1		
Svaleklire	<i>Tringa ochropus</i>		4	4		1
Tinksmed	<i>Tringa glareola</i>		3	3		
Mudderklire	<i>Actitis hypoleucos</i>		51	51		
Stenvender	<i>Arenaria interpres</i>				1	
Storkjove	<i>Stercorarius skua</i>					1
Sorthovedet Måge	<i>Larus melanocephalus</i>	4		4		
Hættemåge	<i>Larus ridibundus</i>	1.503	501	2.004	181	346
Stormmåge	<i>Larus canus</i>	512	1.497	2.009	99	77
Sildemåge	<i>Larus fuscus</i>	601	49	650	30	16
Sølvmåge	<i>Larus argentatus</i>	1.912	379	2.291	323	177
Middelhavssølvmåge	<i>Larus michahellis</i>		5	5		
Kaspisk Måge	<i>Larus cachinnans</i>		5	5	1	8
Svartbag	<i>Larus marinus</i>	1.399	60	1.459	47	154
Ride	<i>Rissa tridactyla</i>	22	12	34	20	30
Splitterne	<i>Sterna sandvicensis</i>	1.659		1.659	72	68
Fjordterne	<i>Sterna hirundo</i>	112	1	113	1	7
Havterne	<i>Sterna paradisaea</i>	224	1	225	1	1
Dværgterne	<i>Sterna albifrons</i>	101	77	178		
Lomvie	<i>Uria aalge</i>		3	3		14
Alk	<i>Alca torda</i>	85		85	3	
Tejst	<i>Cephus grylle</i>	17	6	23	1	3
Søkonge	<i>Alle alle</i>		2	2		
Huldue	<i>Columba oenas</i>	234	5	239	4	
Ringdue	<i>Columba palumbus</i>	4	50	54	1	
Tyrkerdue	<i>Streptopelia decaocto</i>		8	8		
Gøg	<i>Cuculus canorus</i>		10	10	1	1
Slørugle	<i>Tyto alba</i>	78	4	82	27	2
Stor Hornugle	<i>Bubo bubo</i>	10		10	4	1
Kirkeugle	<i>Athene noctua</i>	34	5	39	11	
Natugle	<i>Strix aluco</i>	9	5	14	5	1
Skovhornugle	<i>Asio otus</i>		9	9		1
Mosehornugle	<i>Asio flammeus</i>		2	2		
Spurveugle	<i>Glaucidium passerinum</i>		1	1		
Perleugle	<i>Aegolius funereus</i>	9	6	15	1	

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Natravn	<i>Caprimulgus europaeus</i>		24	24	1	
Mursejler	<i>Apus apus</i>	19	34	53	7	
Biæder	<i>Merops apiaster</i>		3	3		
Vendehals	<i>Jynx torquilla</i>	67	43	110		
Sortspætte	<i>Dryocopus martius</i>	50	11	61		
Stor Flagspætte	<i>Picoides major</i>		52	52		
Lille Flagspætte	<i>Picoides minor</i>		2	2		
Sanglærke	<i>Alauda arvensis</i>	2	5	7		2
Digesvale	<i>Riparia riparia</i>		141	141		1
Landsvale	<i>Hirundo rustica</i>	2.181	948	3.129	27	4
Bysvale	<i>Delichon urbica</i>	267	120	387		
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>		166	166	1	1
Engpiber	<i>Anthus pratensis</i>	9	51	60		
Skærpiber	<i>Anthus spinoletta littoralis</i>		1	1		
Gul Vipstjert	<i>Motacilla flava</i>		76	76		
Bjergvipstjert	<i>Motacilla cinerea</i>	5	6	11		
Hvid Vipstjert	<i>Motacilla alba</i>	20	78	98		5
Silkehale	<i>Bombycilla garrulus</i>		3	3		
Vandstær	<i>Cinclus cinclus</i>		5	5		12
Gærdesmutte	<i>Troglodytes troglodytes</i>		687	687	5	
Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>		1.682	1.682	6	14
Rødhals	<i>Erithacus rubecula</i>	19	5.177	5.196	15	13
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>		74	74	2	
Sydlig Nattergal	<i>Luscinia megarhynchos</i>		1	1		
Blåhals	<i>Luscinia svecica</i>		19	19		
Husrødstjert	<i>Phoenicurus ochruros</i>	7	68	75		
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	96	835	931	2	1
Bynkefugl	<i>Saxicola rubetra</i>		41	41		
Sortstrubet Bynkefugl	<i>Saxicola torquata</i>		22	22		1
Stenpikker	<i>Oenanthe oenanthe</i>		42	42		
Ringdrossel	<i>Turdus torquatus</i>		2	2		
Solsort	<i>Turdus merula</i>	85	2.172	2.257	25	21
Sjagger	<i>Turdus pilaris</i>		50	50	3	
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>	2	858	860	11	2
Vindrossel	<i>Turdus iliacus</i>		252	252	11	
Misteldrossel	<i>Turdus viscivorus</i>		4	4	1	
Græshoppesanger	<i>Locustella naevia</i>		26	26		
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>		301	301	3	1
Buskrørsanger	<i>Acrocephalus dumetorum</i>					1
Kærsanger	<i>Acrocephalus palustris</i>		756	756	4	
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	18	1.853	1.871	20	24
Drosselrørsanger	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>		2	2		
Gulbug	<i>Hippolais icterina</i>	3	692	695		1
Spottesanger	<i>Hippolais polyglotta</i>		1	1		
Sorthovedet Sanger	<i>Sylvia melanocephala</i>		1	1		
Høgesanger	<i>Sylvia nisoria</i>		7	7		
Gærdesanger	<i>Sylvia curruca</i>		1.057	1.057	2	2
Tornsanger	<i>Sylvia communis</i>	25	1.786	1.811	4	1
Havesanger	<i>Sylvia borin</i>	3	1.353	1.356	1	5
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>	1	2.439	2.440	4	12
Lundsanger	<i>Phylloscopus trochiloides</i>		3	3		
Fuglekongsanger	<i>Phylloscopus proregulus</i>		2	2		

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Hvidbrynet Løvsanger	<i>Phylloscopus inornatus</i>		17	17		
Skovsanger	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>		55	55		1
Gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>		2.967	2.967	13	5
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>	2	5.856	5.858	9	7
Fuglekonge	<i>Regulus regulus</i>		1.315	1.315	4	
Rødtoppet Fuglekonge	<i>Regulus ignicapillus</i>		26	26		
Grå Fluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>	23	179	202	1	
Lille Fluesnapper	<i>Ficedula parva</i>		17	17	1	
Broget Fluesnapper	<i>Ficedula hypoleuca</i>	117	647	764	1	3
Skægmejse	<i>Panurus biarmicus</i>		138	138		
Halemejse	<i>Aegithalos caudatus</i>		91	91		
Sumpmejse	<i>Parus palustris</i>	120	86	206	2	
Fyrremejse	<i>Parus montanus</i>		3	3		
Topmejse	<i>Parus cristatus</i>		117	117		
Sortmejse	<i>Parus ater</i>	375	105	480	1	
Blåmejse	<i>Parus caeruleus</i>	1.054	1.807	2.861	14	8
Musvit	<i>Parus major</i>	3.586	3.263	6.849	22	2
Spætmejse	<i>Sitta europaea</i>	36	51	87	2	
Træløber	<i>Certhia familiaris</i>		47	47		1
Korttået Træløber	<i>Certhia brachydactyla</i>		19	19		
Pungmejse	<i>Remiz pendulinus</i>		4	4		
Pirol	<i>Oriolus oriolus</i>		3	3		
Rødrygget Tornskade	<i>Lanius collurio</i>	39	101	140		
Stor Tornskade	<i>Lanius excubitor</i>		7	7		
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>		48	48	2	
Husskade	<i>Pica pica</i>	2	18	20	2	
Allike	<i>Corvus monedula</i>	117	18	135		2
Råge	<i>Corvus frugilegus</i>		207	207	6	1
Krage	<i>Corvus corone</i>	1	14	15	1	
Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	265	286	551	1	4
Gråspurv	<i>Passer domesticus</i>	2	339	341	1	
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>	199	1.494	1.693	3	
Bogfinke	<i>Fringilla coelebs</i>	5	2.737	2.742	12	10
Kvækerfinke	<i>Fringilla montifringilla</i>		766	766	3	5
Gulirisk	<i>Serinus serinus</i>		1	1		
Grønirisk	<i>Carduelis chloris</i>		2.469	2.469	31	17
Stillits	<i>Carduelis carduelis</i>	10	265	275	1	
Grønsisken	<i>Carduelis spinus</i>		2.450	2.450	3	5
Tornirisk	<i>Carduelis cannabina</i>		200	200		1
Bjergirisk	<i>Carduelis flavirostris</i>		18	18		
Gråsisken	<i>Carduelis flammea</i>		601	601	3	1
Hvidvinget Korsnæb	<i>Loxia leucoptera</i>		1	1		
Lille Korsnæb	<i>Loxia curvirostra</i>		8	8		
Karmindompap	<i>Carpodacus erythrinus</i>		51	51		
Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>		941	941	4	4
Kernebider	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>		61	61	1	1
Snespurv	<i>Plectrophenax nivalis</i>		7	7		
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>		385	385	1	1
Rørspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	1	529	530	5	2
Total (187 arter mærket, 133 arter genmeldt)		22.021	59.349	81.370	1.852	1.365

Rørspuru 1K, Brabrand Sø, 25 maj 2011 fanget i forbindelse med CES-fangst. Foto: Henning Ettrup

Danmarks Ringmærkerforening og SYF

Af Henning Ettrup

Foreningen er, som navnet siger, medlemsstedet for ringmærkerne. Derfor ønsker vi selvfølgelig at få flest mulige med af de ca. 170 aktive ringmærkere. I dag er ca. 1/3 af de aktive mærkere medlemmer, der er med. Da kommunikationen med medlemmerne primært foregår via hjemme-siden, har den nye hjemmeside, som blev lanceret i forbindelse med 10-års jubilæet sidste år, være af stor betydning. Den er blevet mere aktuel og opdateret, hvilket har betydet, at mange flere kommer omkring den. Den omfatter bl.a. et forum for diskussion af ringmærkningsrelevante emner, som interesserede kan tilmelde sig. Dele af hjemmesiden er kun tilgængelig for medlemmer, da det jo er dem, som via deres medlemskab finansierer siden. Det gælder Ringmærkerhåndbogen, der pt. omfatter 34 artikler med bl.a. anvisninger på fangstteknikker, håndtering af fugle og afrapportering af mærkninger. Håndbogen er dynamisk og udbygges løbende. Som noget nyt er foreningen begyndt at udsende nyhedsbreve med forskellige aktuelle emner til medlemmerne. Det tilstræbes at nyhedsbrevet skal udsendes 3-4 gange om året. Foreningen afholdt i samarbejde med Ringmærkningsafdelingen på Statens Naturhistoriske Museum 6 offentlige arrangementer om ringmærkning i september fordelt over det meste af landet, ligesom foreningen også deltog ved den velbesøgte fuglefestival på Skagen i Kr. Himmelfartsdagene.

SYF 2011

Foreningens største aktivitet er at stå for SYF projektet (Systematisk Ynglefugle Fangst eller Constante Effort Site (CES)), som efter engelsk model går ud på at ringmærke efter et fast mønster fra år til år med henblik på at få et mål for overlevelse og ungeproduktion blandt de almindeligt forekommende spurvefugle (se f.eks. Peach 1996). Da Danmark har for få ringmærkere til at få indsamlet tilstrækkeligt med data til sikre statistiske beregninger for ret mange arter, vil de indsamlede data tilgå det europæiske CES-projekt.

Projektet startede i 2004 med én lokalitet, Dybendal (Drachmann 2004), som dog måtte opgives i 2007. I år er der fanget på 6 lokaliteter (Brabrand Sø, Ove Sø, Ravnsstrup Sø, Tarup Grusgrave, Vestamager og Han Vejle), hvor Vejlerne er med for første gang. De 6 lokaliteter domineres af moser og rørskove, men også af områder med buskvegetation.

Der blev i alt fanget 2771 fugle på de 6 lokaliteter (se tabel), fordelt på 2480 nye fugle og 291 genfangster af fugle mærket forudgående år på de 5 lokaliteter, hvor der er fanget flere år, svarende til en genfangst på 12,3 % af de fangede fugle. Der var i alt fanget 48 forskellige arter.

De hyppigst fangede fugle var rørsanger, løvsanger og rørsurv i nævnte rækkefølge (se tabel). I forhold til 2010 blev der fanget 871 flere fugle, hvoraf de 405 må tilskrives den nye lokalitet. Yderligere bemærkes, at der bl.a. blev fanget væsentligt flere rørsangere, sivsangere og skægmejser. De to førstnævnte skyldes foruden fangsten ved Han Vejle også større fangst ved Ove Sø, mens skægmejserne alle med undtagelse af 5 er fanget i Han Vejle. Blandt de fangede blev også sjældnere eller fåtallige arter, f.eks. Sydl. Blåhals, der tydeligvis er under spredning samt Pungmejsje.

Foreningens mål er fortsat at udvide SYF-projektet, så det omfatter mindst 10 lokaliteter, hvorfor der fortsat ydes støtte til nye projekter. Se www.ringmaerkning.dk for yderligere oplysninger om SYF og foreningens øvrige aktiviteter. Ringmærkerforeningen vil gerne takke de ihærdige ringmærkere, som gør en stor indsats for at holde SYF-projektet i gang, samt til Ringmærkningscentralen for samarbejde og opbakning.

Litteratur

Drachmann, J. 2004: Standardiseret fangst af ynglefugle i Dybendal, Salten Langsø Skovdistrikt 2004. www.ringmaerkning.dk.
Peach, J.W., S.T. Buckland & S.R. Baillie 1996: The use of constant effort mist-netting to measure between-year changes in the abundance and productivity of common passerines. *Bird Study* 43: 142-156.

Oversigt over fugle ringmærket i forbindelse med CES-projekterne i 2010 og 2011 samt fugle der er ringmærket under projektet, men genfanget i 2011.

Navn	Latin	Nymrk	Aflæs. fra tidl. år	SUM 2011	SUM 2010
Spurvehøg	<i>Accipiter nisus</i>				1
Ringdue	<i>Columba palumbus</i>	2	0	2	
Vendehals	<i>Jynx torquilla</i>				
Stor Flagspætte	<i>Dendrocopos major</i>	2	0	2	7
Landsvale	<i>Hirundo rustica</i>	3	0	3	11
Skovpiber	<i>Anthus trivialis</i>	9	1	10	14
Hvid Vipstjert	<i>Motacilla alba</i>	10	0	10	3
Gærdesmutte	<i>Troglodytes troglodytes</i>	16	0	16	18
Jernspurv	<i>Prunella modularis</i>	22	7	29	18
Rødhals	<i>Erithacus rubecula</i>	24	0	24	25
Nattergal	<i>Luscinia luscinia</i>	11	1	12	18
Syd. Blåhals	<i>Luscinia svecica cyaneola</i>	10	0	10	1
Husrødstjert	<i>Phoenicurus ochruros</i>	1	0	1	1
Rødstjert	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	15	0	15	4
Bynkefugl	<i>Saxicola rubetra</i>				1
Solsort	<i>Turdus merula</i>	17	7	24	57
Sjagger	<i>Turdus pilaris</i>				1
Sangdrossel	<i>Turdus philomelos</i>	7	0	7	6
Græshoppesanger	<i>Locustella neavia</i>	8	0	8	5
Sivsanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	117	10	127	45
Kærsanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	40	0	40	41
Rørsanger	<i>Acrocephalus scirpceus</i>	761	132	893	470
Gulbug	<i>Hippolais icterina</i>	6	0	6	7
Gærdesanger	<i>Sylvia curruca</i>	17	0	17	19
Tornsanger	<i>Sylvia communis</i>	110	15	125	95
Havesanger	<i>Sylvia borin</i>	81	6	87	52
Munk	<i>Sylvia atricapilla</i>	109	3	112	86
Gransanger	<i>Phylloscopus collybita</i>	137	8	145	137
Løvsanger	<i>Phylloscopus trochilus</i>	271	39	310	225
Grå Fluesnapper	<i>Muscicapa striata</i>	1	0	1	2
Broget Fluesnapper	<i>Ficedula hypoleuca</i>	4	0	4	4
Skægmejse	<i>Panurus biarmicus</i>	63	0	63	5
Halemejse	<i>Aegithalos caudatus</i>	7	3	10	25
Sumpmejse	<i>Parus palustris</i>	6	6	12	12
Sortmejse	<i>Parus ater</i>	1	0	1	
Blåmejse	<i>Parus caeruleus</i>	117	7	124	125
Musvit	<i>Parus major</i>	109	13	122	84
Spætmejse	<i>Sitta europaea</i>	1	1	2	4
Træløber	<i>Certhia familiaris</i>	2	1	3	2
Træløber, korttæt	<i>Certhia brachydactyla</i>	3	0	3	3
Pungmejse	<i>Remiz pendulinus</i>	1	0	1	
Rødrygget Tornskade	<i>Lanius collurio</i>	5	0	5	1
Skovskade	<i>Garrulus glandarius</i>	2	0	2	3
Husskade	<i>Pica pica</i>				1
Stær	<i>Sturnus vulgaris</i>	14	0	14	3
Gråspurv	<i>Passer domesticus</i>	14	1	15	2
Skovspurv	<i>Passer montanus</i>	23	2	25	26
Bogfinke	<i>Fringilla coelebs</i>	11	2	13	15
Grønirisk	<i>Carduelis chloris</i>	10	0	10	7
Stillits	<i>Carduelis carduelis</i>				1
Gråsisken, Lille	<i>Carduelis flammea</i>	14	0	14	21
Dompap	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	2	0	2	9
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	11	7	18	17
Hortulan	<i>Emberiza hortulana</i>				1
Rørspurv	<i>Emberiza schoeniclus</i>	253	19	272	158
TOTAL		2480	291	2771	1900
Antal arter				48	51

Ornitologisk forskning ved Center for Makroøkologi, Evolution og Klima

Af Carsten Rahbek, Anders P. Tøttrup, Mikkel Willemoes Kristensen, Knud Jønsson, Kasper Thorup, og Jon Fjeldså

I løbet af de første to år (opstart 1/1 2010) har forskerne ved Center for Makroøkologi, Evolution og Klima (CMEC) produceret over 150 videnskabelige artikler hvoraf næsten hver fjerde artikel omhandler fugle.

Når centerets overordnede formål er, at finde naturens grundlove for, hvad der bestemmer fordelingen af liv på Jorden, kan det måske undre, at netop fugle spiller så central en rolle. Årsagen er, at vi for fuglene meget ofte har de bedste data, og at vi ved meget om fuglenes biologi og deres naturhistorie.

Vores ornitologiske forskning afspejler i høj grad de fire grundlæggende processer, som vi arbejder med på CMEC, og som er bestemende for biodiversitet og fordelingen af liv på jorden:

- Artsdannelse (*speciation*)
- Biologiske interaktioner mellem arter og indenfor population (*maintenance & co-existence*)
- Flytning og spredning (*movement*)
- Uddøen (*extinction*)

Inden for *flytning og spredning* sker der netop i disse år en spændende udvikling. Lige nu kører der nemlig flere projekter, hvis formål er, at bygge en så lille satellitsender, så det bliver muligt at spore vores mindste fugle over store afstande og igennem en hel årscyklus. På nuværende tidspunkt sporer vi allerede gøge med satellitsendere, og resultaterne herfra kan du læse om i næste års udgave af Fugleåret. Og udviklingen stopper ikke her. CMEC er nemlig dybt involveret i to af de mest lovende projekter, der inden for en overskuelig fremtid vil fremstille satellitsendere, så sporing af sangfugle bliver mulig. Med sådant et værktøj får vi mulighed for at genoptage nogle af de mest spændende videnskabelige spørgsmål inden for ornitologien. For eksempel vil vi inden for ganske få år måske få mulighed for endelig at løse mysteriet om fuglenes evne til et finde vej under trækket.

Nedenfor bringer vi nogle eksempler på forskningsresultater, som er blevet udgivet i løbet af året. Hvis du er interesseret i at læse mere om et eller flere af de omtalte projekter, kan du downloade de videnskabelige publikationer fra centerets hjemmeside på: <http://www.macroecology.ku.dk/>

Hvorfor flyver fugle forkert?

Hvert år dukker et stort antal fugle af forskellige arter op i Europa uden for deres normale træp, yngle eller vinterområder. Der er to overordnede hypoteser for fænomenet: Enten at voldsomme vejrændringer presser fuglene i en forkert retning, imod deres vilje, eller at fuglene er fejlorienterede, altså at deres indre kompas fortæller

dem at de skal flyve i en bestemt retning selvom denne er forkert. Vi tog til Færøerne i 2009, for at undersøge hvorfor småfugle der havner på Færøerne, var kommet så meget ud af kurs. Fugle der var kommet på afveje blev fulgt med radiosendere, når de forlod Færøerne om natten for at trække videre. Vi fangede fugle i Sumba, der er den sydligste by på Færøernes sydligste ø Suðuroy, og der blev sat sendere på hvidbrynet løvsanger, høgesanger, blåstjert, gærdesanger, løvsanger, munk og havesanger. De første fire arter, betegner vi "sydøstrækkere". De yngler i Sibirien, Østeuropa og for gærdesangerens vedkommende også den sydlige del af Skandinavien og østlige Vesteuropa. De er fra meget sjældne til ret almindelige årlige gæster på Færøerne. Fælles for alle fire er, at de nærmeste ynglebestande normalt trækker mod øst og sydøst for at komme til deres vinterkvarter. De sidste tre arter, som vi betegner for "sydvesttrækkere", er almindelige Vesteuropæiske og Skandinaviske ynglefugle, der forekommer almindeligt på Færøerne hvert efterår, selvom øerne ikke ligger på deres vej mod Sydvesteuropa og Vestafrika. Hvis fuglene var orienteret forkert, ville vi forvente at de skulle fortsætte væk fra øerne i en forkert retning. Hvis fuglene var blevet presset ud over Atlanten af dårligt vejr, og derefter landet på Færøerne, ville vi forvente at de skulle fortsætte i deres normale trækretning, eller måske oven i købet kompensere for at være blevet flyttet væk fra den normale rute.

Det viste sig, at sydøstrækkerne fortsatte væk fra Færøerne i retning mod vest og nordvest, mens sydvesttrækkerne forlod Færøerne mod syd og sydøst. Dette tyder altså kraftigt på, at sydøstrækkerne er fejlorienterede, og at det er denne fejlorientering der har flyttet dem til Færøerne fra deres yngleområder. Denne fejl i trækprogrammet får dem til at flyve i en retning, der stort set er omvendt af den normale retning. Dette "omvendte træk" er netop ofte blevet foreslået som en årsag til sibiriske fugles optræden i Vesteuropa om efteråret. Sydvesttrækkende arter udviste derimod ikke en trækretning, der ville kunne flytte dem fra yngleområderne til Færøerne, og det tyder derfor mere på, at de rent faktisk er blevet skubbet fra f.eks. Skandinavien ud over Atlanten af vindsystemer. Deres syd-sydøstlige trækretning tyder i øvrigt på, at de kompensere for vindforflytningen og forsøger at komme tilbage på den rigtige rute.

Selvom de fejlorienterede individer på Færøerne næppe har haft store overlevelschancer (der er langt til det næste land når man flyver vest-nordvest fra Færøerne), så kan fejlorienterede individer meget vel spille en stor rolle i arters spredning, og hvis vi skal forstå fordelingen af arter på jorden eller forudsige arters evne til at modstå klimaforandringer, er det noget vi har brug for mere viden om.

Figuren viser de testede fugles trækretning fra Færøerne (blå pile) og de normale trækretninger mellem fuglenes ynglekvarter og deres vinterkvarter (sorte pile). Øverste kort viser trækretningerne for alle de normalt sydøsttrækkende arter og nederste kort viser resultaterne for de normalt sydvesttrækkende arter. Billederne viser en hvidbrynet løvsanger (øverst) og en havesanger (nederst).

Foto. Mikkel Willemoes Kristensen

Exceptionelle tilpasninger for endemisk fuglegruppe fra Madagascar

En stor andel af floraen og faunaen på Madagascar er endemisk (findes ingen andre steder), hvilket skyldes at øen har været isoleret fra fastlandet i mange millioner år. For fugle udgør andelen af endemiske arter ca 30% (105 af 295 arter). I et nyligt studie har vi undersøgt slægtskabsforholdene for den største endemiske

fuglegruppe – vangaerne (22 arter; Fig. 1), der udviser en høj grad af forskellige tilpasninger (især i størrelse og næbform), der afspejler deres fødevalg og måde at søge føde på. I lighed med Galapagos finker anses vangaer for at være et mønstereksempel på en "adaptive radiation", altså en gruppe af organismer med ekstraordinære evolutionære tilpasninger. Vores studie påviser at en vanga-forfar koloniserede Madagascar for ca 25 Millioner år siden, hvorefter den

Illustration af den morfologiske diversitet blandt Madagascars vangaer. Fra bunden og med uret er det: *Mystacornis crossleyi*, *Cyanolanius* (2 arter), *Calicalicus* (2 arter), *Euryceros prevostii*, *Schetba rufa*, *Vanga curvirostris*, *Xenopirostris* (3 arter), *Oriolia bernieri*, *Falculea palliata*, *Artamella viridis*, *Leptopterus chabert*, *Newtonia* (4 arter) og *Hypositta corallirostris* (på stammen). Akvarel af Jon Fjeldså

hurtigt udviklede sig til mange arter, der hver især udnytter forskellige føderessourcer og således undgår indbyrdes konkurrence. Vi demonstrerer desuden en yderligere tilpasning der udfylder spætters niche (spætter findes i Afrika og Asien men ikke på Madagascar), som har medført et yderligere artsdannelsesboom. Vores studie er således med til at kaste lys over evolutionen af en de mest bemærkelsesværdige fuglegrupper på jorden ved hjælp af molekylære og morfologiske data.

Krager har ikke kyllingehjerner

Kragefugle er kendte for at have forholdsmeæssigt store hjerner, hvilket gør dem til en af de få dyregrupper sammen med primater og hvaler som anses for at være intelligente. Hvem har ikke set kragefugle som har specialiseret sig i at åbne storbyers skraldespande og efterlade en dyng af skrald rundtom efter at have fortæret hvad der måtte være af madrester. Og er man opmærksom har man måske en efterårsdag kørt forbi en krage som systematisk kaster nødder ned foran cyklister eller bilister for at anvende disse uvildige som nøddeknækkere. Har man mere hang til udlandet har man måske hørt om (eller ved selvsyn oplevet) den Ny kaledoniske krage, som er blandt de få fugle, der anvender redskaber til at pille fede larver ud af deres huller i træer. På mere systematisk vis har vi nu sammensat et slægtskabstræ (en fylogeni) for alle krager og ravne af slægten *Corvus*. Målet har i første omgang været at finde ud af hvordan slægtskabsforholdene er og hvordan kragefugle har koloniseret verden. Ud af dette har vi fundet ud af at vores to hjemlige krager sortkrage og gråkrage genetisk set er ens (det er i for sig ikke nyt), men også at den østlige råge (*Corvus frugilegus pastinator*) og vores egen vestlige råge (*Corvus frugilegus frugilegus*) er så forskellige at de bør betragtes som to gode arter. Deres nærmeste slægting er til gengæld den endemiske krage på Hawaii, hvilket indikerer at krager har koloniseret Hawaii fra Asien (en tur på omkring 6000 kilometer over åbent hav) og ikke fra Nordamerika. I studiet undersøgte også om de krager der er kendte for at bruge redskaber eller andre innovative metoder i deres fouragering

har særligt store hjerner. Her viser det sig imidlertid at der ikke er nogen sammenhæng, hvilket tyder på at alle kragefugle har forholdsmeæssigt store hjerner og således, hvis forholdene er rigtige eller kræver det, har potentialet til at opfinde nye måder at søge føde på.

80 års standardiseret data påviser at lokal temperatur forklarer fugle ankomsttider

I løbet af de sidste 10 år har et stort antal studier påvist, hvordan klimaet i yngle- og vinterområdet samt under selve trækket påvirker ankomst og afrejsetiden for en lang række trækfuglearter. Over det meste af verden ses det hvordan klimaet har påvirket trækfænologien. Langt de fleste studier er foretaget på tidsrækker af data på få årtier og antallet af arter i hver studie er også begrænset. Der foreligger dog i Danmark en tidsserie, som på antal år og arter, overgår langt de fleste andre studier, og sådan en tidsserie gør det muligt at underbygge vores viden yderligere.

På Tipperne i Vestjylland har observatørerne siden 1929 noteret sig ankomsten af en lang række trækfuglearter. Dette unikke datamateriale omfatter 43 fuglearter og dækker 80 år med standardiseret indsamling af viden. Resultaterne af vores analyser på disse data viste, at kortdistance-trækkere (der overvintrer i Europe) og langdistance-trækkere (der flyver syd for Sahara for vinteren) nu ankommer hhv. 4 og 3 uger tidligere end for otte årtier siden. Det kunne samtidig påvises, at de lokale klimaforholde (lufttemperatur) forklarer en stor del af dette skift i ankomsttidspunktet for denne store gruppe af fugle. Forårstemperaturens indvirkning af trækfuglefænologien, samt den mulig forskel i tilpasningsevne mellem kort- og langdistancetrækfugle, kunne betyde, at der kan opstå konkurrencemæssige fordele for arter, som overvintrer tættere på yngleområdet. For at blive klogere på disse spørgsmål har vi brug for en bedre forståelse af konsekvenserne af optimal ankomsttid til ynglepladserne og mere viden om yngleområdernes føderesurser.

Artsindex

Index henviser til omtale af arterne i afsnittene *Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark – Punkttællingsrapport 2011, Årsrapporten, SU-rapporten* (dog ikke ikke-færdigbehandlede sager og forkastede sager), *Truede og Sjældne Ynglefugle (DATSY)* samt *Projekt Ørn, Projekt Hedehøg og Skarvens yngleforekomst*.

Aftenfalk	53	Havørn	132, 197
Agerhøne	12	Hedehøg	51, 133, 213
Alk	70	Hedelærke	78, 152
Almindelig Ryle – se Engryle		Hjejle	139
Almindelig Skråpe	30	Hjelskallesluger	118
Amerikansk Fløjlsand	103	Hortulan	95
Amerikansk Hjejle	119	Hvid Stork	35, 129
Amerikansk Krikand	43	Hvidbrynet Løvsanger	86
Amerikansk Skarveand	45	Hvidbrystet Præstekrave	138
Amerikansk Sortand	102	Hvidhalset Fluesnapper	87
Amerikansk Svømmesneppe	107	Hvidnæbbet Lom	25
Atlingand	44	Hvidrygget Ryle	106
Balearskråpe	101	Hvidsisken	92
Baltisk Sildemåge	144	Hvidskægget Sanger	114
Biæder	74, 150	Hvidskægget Terne	109
Bjerglærke	79	Hvidvinget Korsnæb	93
Bjergpiber	80	Hvidvinget Måge	67
Blå Kærhøg	50, 133	Hvidvinget Terne	70
Blåmejse	16	Hvidøjet And	101
Blåvinget And	101	Hvidøjet And	119
Bonapartemåge	108	Hvinand	12
Brilleand	102	Hærfugl	75
Brun Løvsanger	115	Høgesanger	85
Brushane	140	Høgeørn	105
Buskrørsanger	113	Indisk Gås	39
Bøffelend	118	Isfugl	74
Citronvipstjert	111	Islandsk Stor Kobbersneppe	60
Damklire	62	Islom	25
Digesvale	14	Jagt Falk	105, 119
Dobbeltbekkasin	13	Kar mindom pap	94
Drosselrørsanger	85, 153	Kaspisk måge	66
Dværggås	38	Kernebider	17
Dværgmåge	144	Kirkeugle	148
Dværgryle	58	Knarand	43
Dværgørnvagtel	105	Kongeederfugl	45
Dværgterne	69	Kongeørn	52, 134, 206
Dværgværling	117	Korttået Lærke	110, 151
Dværgørn	105	Korttået Træløber	89
Ellekrage	110	Krage	16
Engryle	59, 140	Krumnæbbet Ryle	58
Engsnarre	55, 137	Kvækerfinke	92
Enkeltbekkasin	61	Kærløber	59
Fiskehejre	11	Langnæbbet Sneppeklire	120
Fiskeørn	52, 119, 135, 209	Lapværling	95
Flodsanger	84	Lattermåge	108
Fuglekongesanger	86	Lille Flagspætte	78
Fyrremejse	89	Lille Fluesnapper	87
Fyrresanger	120	Lille Gulben	107, 120
Grønlandsk Blisgås	38	Lille Kjøve	64
Grønspætte	13, 76, 120	Lille Lappedykker	10
Gråand	12	Lille Præstekrave	56
Grågås	11	Lille Skallesluger	45
Gråmåge	67	Lille Skrigeørn	103
Gråspurv	16	Lille Stormsvalde	30
Gråstrubet Lappedykker	26	Lomvie	70
Gul Vipstjert	14	Lunde	72
Gulhovedet Gul Vipstjert	81	Lundsanger	85
Gulirisk	92	Lysbuget Knortegås	39
Gulspurv	17	Lærkefalk	135
Gærdesmutte	14	Løvsanger	15, 120
Halsbåndstroidand	119	Malle muk	29, 128

Mandarinand	41	Sorthovedet Måge	65, 143
Markpiber	79, 153	Sorthovedet Sanger	114
Mellemkjo ve	63	Sortkrage	91
Mellemskarv – se Skarv		Sortrygget Hvid Vipstjert	81
Middelhavsstenpikker	112	Sortspætte	77
Middelhavssølvmåge	66	Sortstrubet Bynkefugl	83
Mosehornugle	73, 149	Sortsvane	37
Munk	15	Sortterne	69, 148
Mørkbuget Knortegås	40	Spidsand	43
Natravn	73, 149	Spidshalet Ryle	106
Nattergal	14	Splitterne	146
Natugle	13	Spottesanger	114
Nilgås	41	Spurveugle	109
Nonnestenpikker	111	Stellersand	102
Nordisk Lappedykker	27	Stenvender	143
Nordlig Blåhals	83	Steppehøg	50
Nøddekrige	91	Steppeørn	104
Odinshane	62	Stillits	16
Perleugle	149	Stor Hornugle	72
Pibeand	43	Stor Kobbersneppe	141
Pibesvane	37	Stor Korsnæb	93
Pirol	90, 154	Stor Skallesluger	131
Plettet Rørvagtel	55	Stor Skrigeørn	104
Pomeransfugl	56	Stor Stormsval e	31
Prærieløber	107, 120	Stor Tornskade	91, 154
Pungmejse	90	Storkjove	64, 141
Ride	68	Stormmåge	13
Ringdrossel	84	Storpiber	79
Rosapelikan	118	Storspove	141
Rosenbrystet Tornskade	115	Stribet Ryle	57, 120
Rosenstær	92	Stylteløber	105
Rovterne	68, 145	Stær	16
Rustand	41	Sule	31
Rød Glente	131	Sumpmejse	15
Rødhalset Gås	41	Svaleklire	142
Rødhovedet And	44, 131	Sydlig Blåhals	82
Rødhovedet Tornskade	116	Sydlig Nattergal	82
Rødrygget Svale	79	Søkonge	71
Rødstjert	15	Sølvhejre	34
Rødstrubet Piber	80	Taffeland	119
Rødtoppet Fuglekonge	86	Tajgasædgås	37
Rødøjet Vireo	116, 123	Tejst	70
Rørdrum	33	Temmincksryle	59
Rørhøg	12	Terekklire	107
Sabinemåge	65	Thorshane	63
Sandterne	68, 120, 144	Tinksm ed	142
Sangsvane	131	Tophejre	101
Savisanger	84	Toplærke	152
Sibirisk Bynkefugl	111	Topskarv	101
Sibirisk Gransanger	86	Trane	137
Silkehejre	34	Tredækker	60
Skadegøg	109	Triel	106
Skarv	10, 232	Troldand	119
Skestork	129	Tundrasædgås	38
Skægmejse	88	Turteldue	72
Skærpiber	80	Tyknæbbet Dværgryle	120
Slangeørn	103	Tårnfalk	12
Slørugle	72	Vagtel	55
Snegås	39	Vandrefalk	136
Sneugle	109	Vandstær	14, 81, 153
Sodfarvet Skråpe	30	Vendehals	76, 150
Solsort	15	Vestlig Bjergløvsanger	115
Sort Glente	49	Vibe	13
Sort Stork	35, 128	Vindrossel	84
Sortbuget Knortegås	41	Ørkendompap	116
Sortgrå Ryle	56	Ørkenstenpikker	113
Sorthalset Lappedykker	28		

Tårnfalk, Hellested, Sjælland, 29. januar 2011. Foto: Per Schans Christensen